

LIVING THE HALACHIC PROCESS

Volume VI

Questions and Answers for the Modern Jew

Accompanying Source Sheets for *Living the Halachic Process* Volume VI

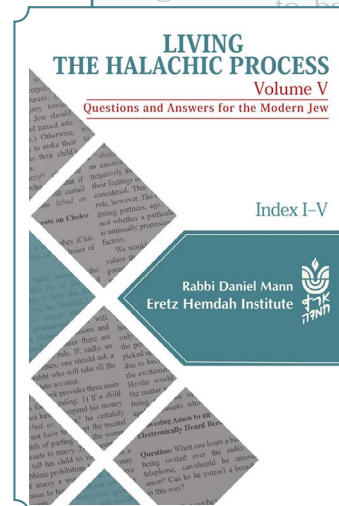
Contained in this PDF file are source sheets for the 108 responses that are covered in the sefer, *Living the Halachic Process*, vol. VI.

The source sheets contain major sources related to the answers. This enables the advanced learner to come to his or her own conclusion and/or deepen his or her understanding of the topic. They are particularly valuable for those who want to present a class based on the questions in the book in a text-based format. We welcome those teachers to make as many copies as they like and compare and contrast their views with those in our *sefer*.

To use the file, simply scroll to the response title in the Table of Contents, which is approximately arranged according to the order of the *Shulchan Aruch*, and click on the link.

To contact us, please call (972)(2)537-1485; fax at (972)(2)537-9626; write to 3 Brurya St., P.O.B. 8178, Jerusalem 9108101, Israel; e-mail to info@eretzhemdah.org; or visit our website at www.eretzhemdah.org

Rabbi Daniel Mann
Eretz Hemdah Institute

Contents

TEFILLA (PRAYER)

- A-1 Traveling Before *Davening*
- A-2 Waking Up to *Daven*
- A-3 Pressuring Participants in a *Minyan* Not to Miss
- A-4 A Make-Believe *Minyan* for Children
- A-5 *Davening* at the Same Time as a *Minyan*
- A-6 Does One Starting *Shemoneh Esrei* with the *Chazan* Count for a *Minyan*?
- A-7 Priorities in Last-Minute *Shacharit* for Women
- A-8 When the Tenth Man Will Leave Early
- A-9 Short Pants for *Davening* on Shabbat
- A-10 *Kri'at HaTorah* of Shabbat *Mincha* at Non-Standard Times
- A-11 Giving a *Yisrael* an *Aliya* When a *Kohen* Remains in *Shul*
- A-12 Running Out of *P'sukim* after the Second *Aliya*
- A-13 Should a *Kohen* Prefer a *Minyan* with an Additional *Kohen*?
- A-14 Mistakes in the Order of *Kaddish* and *Barchu*
- A-15 Children in Diapers in *Shul* During *Davening*
- A-16 Reading *Kri'at Shema* With Trop

BERACHOT (BLESSINGS)

- B-1 *Beracha* on Homeopathic Medicine?
- B-2 The *Beracha* on Vegetable Soup Broth
- B-3 The *Beracha* on Pureed Vegetable Soup
- B-4 *Beracha Acharona* on Fruits of Different Categories
- B-5 *Zimun* of Those who Ate Milk with Those who Ate Meat
- B-6 *Shehecheyanu* on Fruit for a Visitor from a Place with Constant Access
- B-7 Fulfilling *HaGomel* with a Different *Beracha*
- B-8 Making *Berachot* upon Seeing Animals
- B-9 *HaMapil* for those Who Go to Sleep Before Night

SHABBAT

- C-1 Sunbathing on Shabbat
- C-2 Doing Work for Someone for Whom it is Still Shabbat
- C-3 Reheating Microwaved Food on Shabbat
- C-4 Returning Food to an Oven with a Shabbat Mode
- C-5 Use of a Ladle for Hot Soup on Shabbat
- C-6 Use of a Crock Pot on Shabbat
- C-7 Food Heated by a Non-Jew on Shabbat
- C-8 Using a Blanket to Cover a Shabbat Hot Plate
- C-9 Mashing and Mixing Avocado Salad on Shabbat
- C-10 Mistake on Shabbat Regarding the Use of a Masher
- C-11 Using Diapers with Disintegrating Markings on Shabbat
- C-12 Using a Rickshaw on Shabbat

- C-13 Wearing a Reflective Armband Without an *Eiruv*
- C-14 *Muktzeh* in a Pocket
- C-15 Folding a Page as a Marker on Shabbat
- C-16 Coin Collection on Shabbat
- C-17 One Who Lit Shabbat Candles Properly but Failed to Use Them
- C-18 Removing Air from a Wine Bottle on Shabbat
- C-19 Undoing Early Acceptance of Shabbat

MO'ADIM (FESTIVALS)

- D-1 A Woman Blowing *Shofar* for a Man
- D-2 Is it Wise to Keep *Teru'ot* to a Minimum?
- D-3 Eating on *Erev Yom Kippur*
- D-4 *Avinu Malkeinu* when Yom Kippur Falls on Shabbat
- D-5 Disqualification of an *Etrog* – *Pitam* and *Oketz*
- D-6 *Kiddush* of *Yom Tov* that Falls on *Motzaei Shabbat*
- D-7 The Need for a *Shamash* Candle Nowadays
- D-8 Chanuka Lighting for those in Transit
- D-9 Chanuka Lighting and *Havdala* – Which Comes First?
- D-10 Women's Obligation to Hear *Parashat Zachor*
- D-11 Noise-Making during *Megilla* Reading
- D-12 *Megilla* Reading for Visitors to Jerusalem
- D-13 Checking Books for *Chametz*
- D-14 Participation in a *Siyum* by Skype
- D-15 Roasted Foods on Pesach
- D-16 *Kitniyot* Observance for Vegetarians and Vegans
- D-17 Special Preparations for a *Seder* on Shabbat
- D-18 Lack of Confidence to Make a *Beracha* on *Sefirat HaOmer*
- D-19 Tisha B'Av Restrictions after Tisha B'Av

KASHRUT

- E-1 Eating *Chezkat Chalavi* Foods after Meat
- E-2 *Pareve* Food Cooked in a Meat Utensil
- E-3 *Pareve* Food in Meat Utensils and then Milk Utensils
- E-4 Tasting Unsupervised Wine
- E-5 Providing Non-Kosher Food for Non-Jewish Workers
- E-6 Working in a Non-Kosher Establishment

HOLY ARTICLES

- F-1 How to Tell When Your *Tefillin* Need Adjustment
- F-2 Transferring Legal Ownership of a *Sefer Torah*
- F-3 Changing a Shabbat *Tallit* into a Weekday One
- F-4 Taking a *Yad* into a Bathroom
- F-5 Disposing of Cups Used for *Netilat Yadayim*

MISCELLANEOUS

- G-1 The Halachic Propriety of Cosmetic Surgery
- G-2 Leaving *Eretz Yisrael* for a Trip
- G-3 Fulfilling a *Mitzva* without Intention
- G-4 Public Acknowledgment of Sin
- G-5 Torah Knowledge for the Non-Observant
- G-6 Paying a Debt for a Poor Borrower in Place of the Guarantor
- G-7 Receiving Interest Payments from the Government
- G-8 The Basis for a Meal of Thanksgiving
- G-9 Respectful Disposal of Bread
- G-10 Selling Property Used as a *Shul*
- G-11 Removing Hair from Eyebrows
- G-12 How Much Water to Use for *Netilat Yadayim*
- G-13 Cutting Down Fruit Trees for Recreational Purposes
- G-14 Irresponsible Halachic Responses?

FAMILY LAW

- H-1 Therapeutic Disrespect Toward a Parent
- H-2 Celebrating a Girl's Birth
- H-3 Conflicting Commemorations
- H-4 A *Brit Mila* Meal
- H-5 How Can the Rabbi Make the "Groom's *Beracha*"?
- H-6 Giving *Tzedaka* during *Aveilut*
- H-7 Undesirable Stringencies in *Ketubot*
- H-8 Filling in a Copy of the *Ketuba* after the Fact

MONETARY LAW

- I-1 A Sales Price Based on False Information
- I-2 Paying the Fee of a Technician Who Refused to Give an Estimate
- I-3 A School's Responsibility for Confiscated Items
- I-4 Paying a Matchmaker for a Child's Engagement
- I-5 Paying for a Program Canceled due to a National Emergency
- I-6 Causing a Person to Damage a Third Person
- I-7 Halachic Ramifications of Ad-Blocks
- I-8 Forcing a Seller to Make the House Legal
- I-9 Allowing Misused Checks to Be Cashed
- I-10 A Lost Item at a Large Public Gathering
- I-11 Monetary Morality of Leftovers
- I-12 Ethical and Procedural Questions for Litigants

Traveling Before *Davening*

Q

There is no local *minyan* at which I can *daven* and still get to work on time. Is it permitted for me to travel to the area of my job and *daven* there with a *minyan*, or does that violate the ruling of the *Shulchan Aruch* (*Orach Chayim* 89:3) that does not allow traveling before *davening*? Would it be better to *daven* without a *minyan* before traveling?

4. שו"ת אור לעיון חלק ב פרק ז - הלכות תפילה אות ו

שאלה. האם מותר לנסוע מעיר לעיר קודם התפילה?
תשובה. אין לנסוע מעיר לעיר קודם תפילת שחרית, אך קודם תפילת מנחה וערבית מותר לנסוע. ואם משך הנסיעה פחות משעה וחומש, מותר לנסוע אף קודם תפילת שחרית. והנוסעים להתפלל בכותל המערבי, רשאים לנסוע אף כשמשך הנסיעה הוא יותר משעה וחומש.

5. שו"ת שבט הלוי ח סי' יט

כבוד הרב המפואר ומופלג ר' שמעון בירן [שליט"א] ז"ל רב דכפר דרום, חבל עזה.
... ולענין שאלתו השניה בענין יציאה לדרך השכם בבקר לירושלים למקום עבודתו ושם יתפלל במנין, והוא יוצא אחרי עלות השחר, והגיע מן הדין זמן תפילה לענין האיסורים שאסור לעשות לפני התפילה כמבואר סי' פ"ט סעי' ב, וכבודו מספקא ליה אם החשש עכובים בדרך אם יצא אחר כך הם סבה מספקת להקל בדבר לצורך גדול. בענייניו היות מבואר ברמ"א סי' פ"ט סעי' ג' דיש מקילים לאחר שאמר מקצת ברכות קודם ברוך שאמר, אף על פי שכתב "וטוב להחמיר", היינו במקום שאינו צורך, אבל אפילו במקום צורך לא גדול כל כך, אפשר לסמוך על זה, עיין משנה ברורה סי' צ' ס"ק נ"ג; יראה כן אם כן, פשיטא שיתפלל במנין בירושלים לאחר נסיעה ולא כאן ביחידות אחרי עלות השחר.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' פט סעי' ב-ג

ב] כיון שהגיע זמן תפלה, אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום, משום דשמו של הקדוש ברוך הוא "שלום", אבל מותר לומר לו: "צפרא דמרי טוב"; ואפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות איזה עסק, אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם תפלה, אפילו זה הלשון אסור. וכן אסור לכוונע לו כשמשכים לפתחו; ויש אומרים דכריעה אסורה אפילו בלא משכים לפתחו. ואם התחיל לברך הברכות (אחר כך), אין לחוש כל כך. ואם אינו משכים לפתחו, אלא שפגע בו בדרך, מותר ליתן לו שלום. ויש אומרים שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא "צפרא דמרי טוב", כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל, עד שיתפלל.

ג] אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה. (ויש מקילים, לאחר שאמר מקצת ברכות, קודם שאמר ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה), ולא לאכול ולא לשתות, אבל מים מותר לשתות קודם תפלה, בין בחול ובין בשבת ויום טוב. וכן אוכלים ומשקין לרפואה, מותר.

2. משנה ברורה סי' צ ס"ק לו

אם יש שתי בתי כנסיות בעיר, טוב לילך להרחוקה כי שבר פסיעות יש:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' צ סעי' טז

ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה, אם לפניו עד ארבעה מילין מקום שמתפללים בעשרה, צריך לילך שם; ולאחריו, צריך לחזור עד מיל, כדי להתפלל בעשרה.

משנה ברורה שם ס"ק מט

ורוצה ללון בה – הוא הדין בבוקר, אם בדרך ההולכת לפניו בארבעה מילין יש מקום שמתפללין בעשרה, ימתין עד שיגיע שם

Waking Up to *Daven*

Question: I will be on an overnight trans-Atlantic flight traveling east, so that during the time people normally sleep, the time for *Shacharit* will pass quickly. Is it necessary to get up to *daven*, or do we say that one who is sleeping is exempt from *mitzvot*?

4. קרן לדוד חלק אורח חיים סי' יח

סיומא דהאי דינא דבמצוה חיובית, לא מבעיא במצוה של תורה ודאי צריך להעיר, אפילו אי חשבינן ליה לאונס, מכל מקום כיון דאונסא כמאן דעביד לא אמרינן ובר חיובא מקרי, אף בשעת שינה מחויבין לזכותו במצוה, אלא אפילו במצוה דרבנן, אם הוא מקפיד על כך שלא לעבור זמן תפלה ומצטער על כך כשיתבטל מהמצוה הוי בכלל גמילות חסדים, ומצוה וחיובא להקיצו לזכותו במצוה כמו שכתב המגן אברהם סי' נה. אבל אם אינו מקפיד על זה, אין חייב להקיצו, דאין כאן חיוב תוכחה, כיון דלא נחשב בזה כעובר אדרבנן, דהא אנוס הוא כנ"ל. אמנם היינו דוקא כשנרדם בשינה באונס, דכיון דאונס הוא, לא חל עליו חיוב מצוה דרבנן כלל; אבל כשהלך לישן במכוון, אף שהיה עדיין שהות, מכל מקום כיון דהיה לו להזהר שלא תחטפנו שינה ויעבור זמן תפלה, אף דהשתא אנוס הוא, הוה ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס דקיימא לן דלאו אונס הוא ...

5. רמ"א אורח חיים סי' תרצב סעי' ד

אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפילו התענית קשה עליו

משנה ברורה שם ס"ק טו

קודם שישמע קריאת המגילה – כמו לענין קריאת שמע דערבית, דאסרינן מטעם שמה יחטפנו שינה ויבטל מקריאתה. ואם כן כל שכן שאסור לישן קודם קריאת המגילה, ואפילו דעתו רק לישן קימעה כמו שם גבי קריאת שמע

6. מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כא

רבי דוסא בן הרכינס אומר: שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת הילדים ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ – מוציאים את האדם מן העולם: שינה של שחרית, כיצד? מלמד שלא יתכוין אדם לישן עד שיעבור עליו זמן קריאת שמע. שכל זמן שאדם ישן עד שיעבור עליו זמן קריאת שמע, נמצא בטל מן התורה שנאמר: "אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו" (משלי כ"ו ו"ג ו"ד):

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרלט סעי' ז

היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר. הגה: ויעור משנתו (מור).

משנה ברורה שם ס"ק מג

ויעור משנתו – פירוש, מעצמו; ואין צריך להקיצו, גם אין מחוייב למסור שנתו לאחרים שיקיצוהו כשיאור היום:

2. רמ"א יורה דעה סי' שעב סעי' א

כהן שהוא ישן, ומת עמו באוהל, צריכין להקיצו ולהגיד לו כדי שיצא

שי"ד שם ס"ק ג

צריכין להקיצו ולהגיד לו. דאפילו בלא שהייה קעבר הכהן, ואף על גב דלא ידע, מכל מקום איסורא עביד בשוגג, ואף על גב דאינו עושה מעשה, איסורא איכא, ולאחריני דידעי מצוה להפרישו – עד כאן לשון תשובת מהר"ל סי' ס"ט. סבירא ליה: אף על גב דאינו מעשה, ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, איסור דאורייתא מיהא איכא. ולפי זה, משמע דבאיסורא דרבנן אין צריך להקיצו. ואם כן לפי מה שכתבו בסמוך דהיכא דאינו באוהל עצמו אם המת רק בבית הסמוך לה ליכא אלא איסורא [דרבנן], אין צריך להקיצו; ואפשר לזה דקדק הרב: "ומת עמו באוהל צריכים להקיצו"

3. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סי' ח

על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור, אם מחוייב להפרישו ... ונראה לי דבר חדש, דמה דממעטינן מ"אשר חטא בה" – פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל, אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי מומעטינן מ"אשר חטא בה" דפטור מקרבן, אבל מכל מקום מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה, היכא דליכא מלאכת מחשבת, אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל.

Pressuring Participants in a *Minyan* Not to Miss

Q

We have a *minyan* of exactly ten men during the week, and everyone is committed to coming every day. Recently, a *tzaddik* came to town, and three regular participants in our *minyan* went to *daven* with him, leaving us without a *minyan*. There are many *shuls* in town, but we are trying to keep our *shul* going and hope it will grow. Was it right for our members to leave us without a *minyan*?

4. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי' טז

בדבר הבית הכנסת שחסר בימי החול איזה אנשים למנין ויש אנשים השייכים לבית הכנסת זה ... ואין רוצים לבא בימי החול להמנין בבית הכנסת זה ... והולכים בימות החול לבית הכנסת אחר שמתפללין בזמן מאוחר שטוב לפניהם, אם שפיר עבדי, שעל ידי זה מתבטלת התפלה בבית הכנסת זה בימות החול... חזו"ן דאף באופן שאינו מחוייב לילך להתפלל שם מצד עצמו, משום שצריך כל אדם להתפלל בצבור נמי משועבדין כל בני הכנסת לראות שיהיה מנין תמיד בבית הכנסת מצד דין בית הכנסת, דאם לא כן הא צריך כל אחד לילך לבית הכנסת כדי להתפלל בצבור מצד חיוב עצמו. ומטעם זה כתב במשנה ברורה ס"ק ע"ג דבקהלות קטנות שיש שם בית הכנסת ובית המדרש ורוצים הבהורים והלומדים להתפלל בבית המדרש כי לבד ששם הם נמצאים ויותר נוה להם להתפלל שם, הא איכא מעלה גדולה להתפלל בבית המדרש שקדושתו יתירה כדאיתא /או"ח/ בסיון צ' סעיף י"ה, ואיירי ודאי דבבית המדרש יתפללו בעשרה ... ומכל מקום כדי שלא יתבטל התמיד בבית הכנסת אף שיהיה התמיד בעיר בבית המדרש, מכל מקום כופין כדי שיהיה התמיד גם בבית הכנסת. וצריך לומר שגם בבית המדרש ישארו מנין, דאם כשילכו לבית הכנסת לא יהיה מנין בבית המדרש, הרי בית המדרש עדיף, ומה ירויחו כשילכו לבית הכנסת ... יש לתבוע מהם רק להשלים המנין, כגון כשהסרים שנים, יתחלקו לשנים שנים או לימים או לשבועות כפי שנוה ויותר, שזה לא יקשה כל כך כשימצא לכל אחד מהם להשכים רק איזה ימים בחדש.

5. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' צ סעי' יח

בית המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת, ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת, והוא שיתפלל בעשרה. הגה: ויש אומרים דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל בבית המדרש הקבוע לו; ודוקא מי שתורתו אומנתו ואינו מתבטל בלאו הכי. ואפילו הכי לא ירגיל עצמו לעשות כן, שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת

1. ברכות, דף ח עמ' א

אמר ריש לקיש: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל – נקרא שכן רע, שנאמר: "כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל"; ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו, שנאמר: "הנני נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם".

2. רמ"א אורח חיים סי' נה סעי' כב

וכן במקום שאין מנין תמיד בבית הכנסת, כופין זה את זה בקנסות שיבאו תמיד מנין לבית הכנסת, שלא יתבטל התמיד.

משנה ברורה שם ס"ק עג

ובקהלות קטנות יש לכוף הבהורים והלומדים שילכו לבית הכנסת במקום שאין מנין תדיר, כי זמן תורה לחוד; ודוקא קהלות גדולות, או יש ללומדים להתפלל במקום לימודם, שיש בלאו הכי בבית הכנסת צבור, מה שאין כן בקיבוץ קטן כזה.

3. ערוך השולחן אורח חיים סי' נה סעי' כו

וכן במקום שאין מנין תמיד בבית הכנסת, שאין כולם באים להתפלל, יכולים לכוף זה את זה בקנסים שיבואו תמיד מנין לבית הכנסת כדי שלא יתבטל התמיד אך אם יש בית הכנסת אחר בעיר אין יכולין לכוף לבא דוקא לבית הכנסת זה

<<

Pressuring Participants in a *Minyan* Not to Miss

<<

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנב סעי' א

אין סותרים בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר, שמו יארע להם אונם שלא יבנו האחר; אלא בונים אחר תחלה, ואחר כך סותרים הישן

משנה ברורה שם ס"ק ה

שלא יבנו האחר – ונמצאו עומדין בלא בית הכנסת, ואפילו איכא להו דוכתא לצלויי באיזה מקום, נמי אסור. והיכא דאיכא עוד בית הכנסת קבוע בעיר שיכולים להתפלל שם כולם, ה"ז מתיר והמ"א אוסר בכל גוונא

6. שו"ת שבט הלוי חלק י סי' ט

אשר שאל, בענין עיר אשר לה בית הכנסת ובית המדרש, בבית המדרש של הישיבה מתקיים מנין בכל יום בכל זמן הלמודים, ובבית הכנסת מתקיים מנין בשבתות ערב ובקר, והיות כי הקהלה נצטמצמה ונשארו רק מתי מספר, שלא תמיד באים למנין בית הכנסת ונתבטל התמיד, והנשארים לפי המצב גם לא יבאו למנין הישיבה, ושאלתו אם יש לקיים המנין בית הכנסת על ידי שיבאו שנים או שלושה בחורים מהישיבה שלא לבטל התמיד, ולהם לא יהיה בטול תורה על ידי זה.

לדידי פשוט דצריך לקיים התמיד בבית הכנסת על פי המבואר אורח חיים סי' נ"ה סעי' כ"א וסעי' כ"ב דזה מתקנת הקהלות שאסור לצאת משם ולגרום בטול המנין, וגם כופים בפועל לקיים המנין ומצווים על זה גם בחורים ולומדי תורה, כמו שכתב באליה רבה שם בשם הדרישה, ובמשנה ברורה ס"ק ע"ג, והוא מתוספתא סוף בבא מציעא ... ומה גם שכנדון שלכם המנין גם אם קיים, מורכב הוא גם משאינם שומרי תורה ומצות, שמצוה כפולה לקיים התמיד כהלכה עם מנין כשר, וזה מיסוד חינוך התורה להזהר בגודל קדושת התפלה [כמובן בתנאי שהליכת בחורים לשם אינו גורם להרע בבחינת יראת שמים]

A Make-Believe Minyan for Children

When teaching children how to observe *mitzvot*, can they, among themselves, act as if they are *bar mitzva*? For example, can they recite *Barchu*, *Kedusha*, and *Kaddish* at a children's "minyan"?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רטו סעי' ג

והא דאין עונין "אמן" אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמוטר ללמד לתנוקות הברכות כתקנן ואף על פי שהם מברכין **לבטלה** בשעת הלימוד; אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם "אמן"; וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת.

משנה ברורה שם ס"ק יד

לבטלה – רוצה לומר, שלומד הרב עמהם הברכות שלא בזמנן, אפילו הכי מותר להזכיר שם השם, ואפילו הרב יכול להזכיר השם כדי ללמד להתינוק הברכות, שהרי על כרחך אנו צריכים ללמוד עמהם כדי לחנכם בלימוד התורה ובקיום המצות

6. שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - מילואים סי'

ב

ולכן בבית הכנסת שכולם קטנים, יש להורות שמוטר להם להוציא ספר תורה ולקרות בו שבעה עולים כסדר התפלה בבית הכנסת וכן להפטיר בנביא אחרי הקריאה, אלא שלא יברכו עליהם לפנייהם ולאחריהם, דאף על גב שהמאירי כתב, שקטן מברך לפנייהם ולאחריהם משום דיש לו שייכות בתלמוד תורה וגם אחרים מצווים ללמוד ... וכן תנינא, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר תורה כאנשים וכל שכן זכרים (מסכת סופרים פ"ח, ב), מכל מקום ידי חובת קריאה אינם יוצאים אלא כשהיא נעשית כתקנת חכמים, וכל שאין עשרה גדולים ובני חורין לא תקון רבנן, הלכך אין לברך לפנייהם ולאחריהם, דמשום ברכת התורה, הרי יצאו בכרכה שבברכות השחר וב"אחבה רבה". ומשום חובת היום, כל שאין עשרה גדולים, אינם חייבים בה. הלכך אף על גב דקטנים שייכי בתלמוד תורה וכדכתב המאירי, היינו במקום שיש עשרה גדולים, שחלה עליהם חובת קריאת היום, לפיכך גם הקטנים שביניהם שייכי במצות קריאה. אבל כשאין עשרה גדולים, לא חלה עליה מצות קריאה; הלכך אף על גב דרשאים לקרוא כקורא בתורה, אין להם לברך לפנייהם ולאחריהם. את זאת כתבתי להלכה בהנחה שכל המתפללים הם קטנים, אבל למעשה לא נכון יהיה לעשות כך, שאם כן אנו מונעים מהם מצות קדושת השם. ואדרבה אנו חייבים לחנכם במצוה זאת, שיותר ממה שאנו מקדשים שם קדוש ישראל בדברי קדוש וקדושה, אנו מתקדשים בקדושתו זאת

1. רש"י, ברכות דף מח עמ' א

עד שיאכל כזית דגן – ומכי אכל כזית דגן מיהא מפיק, אף על גב דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא, כדאמר בפרק מי שמתו (דף כ' ב), מיהו, כיון דמייחב מדרבנן – מחוייב בדבר קרינן ביה, ומוציא רבים ידי חובתן. ואם תאמר: בקטן שהגיע לחינוך, הא לא אמר הכי? הווא אפילו מדרבנן לא מחייב, דעליה דאבוה הוא דרמי לחנוכה

2. תוספות, ברכות דף טו עמ' א ד"ה

"ורבי יהודה מכשיר"

... ומאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר? ואי בהגיע לחנוך, מאי טעמיהו דרבנן דאסרי, הרי קריאת מגילה דרבנן, ואמרין קטן שהגיע לחנוך מדרבנן כגדול ופוטרי דרבנן, כדאמר לקמן בפרק מי שמתו (ד' כ:) דקטן מוציא אביו שלא אכל אלא כזית דהיינו דרבנן? ויש לומר: שאני ברכת המזון שהיא חומרא יתירתא יותר מדאורייתא ובקל נפטרים ממנה כדאמרין לקמן (שם): והם החמירו על עצמם או בכזית או בכביצה. אי נמי, התם ליכא בקטן אלא חד דרבנן, דמייירי שהקטן אכל כדי שביעה, לכך אתי דרבנן ומוציא דרבנן. אבל הכא דגבי קטן איכא תרתי דרבנן, דהמגילה דרבנן והקטן דרבנן, אינו יכול להוציא היכא דליכא אלא חד דרבנן.

3. סוכה דף מו עמ' ב

אמר רבי זירא: לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. מאי טעמא? דינוקא מקנא קני, אקניי לא מקני, ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרנח סעי' ו

לא יתננו ביום ראשון לקטן, קודם שיצא בו, מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו, אינו מוחזר; ויש מי שאומר שאם הגיע לעונת הפעוטות, מותר; ואם תופס עם התינוק, **כיון שלא יצא מידו – שפיר דמי.**

משנה ברורה שם ס"ק כח

כיון שלא יצא מידו שפיר דמי – ... דבכל אלו העצות לא מהני רק לגדול, שיהיה יכול אחר כך לצאת בו, אבל הקטן לא יצא בנטילה כזה, דהא אינו שלו ולא מקרי "לכם" ולא קיים בו אביו מצות חינוך. ויש מאחרונים שסוברין דמצות חינוך מתקיים גם בשאול, דהא גם בזה מתחנך הבן למצות

Davening at the Same Time as a Minyan

The *Shulchan Aruch* (Orach Chayim 90:9) rules that one who cannot make it to a *minyan* should try to daven at the same time as a *minyan*. How is this to be carried out in places where there are multiple *minyanim*?

4. תוספות, עבודה זרה דף ד עמ' ב

כיון דאיכא צבורא דמצלי לא מרחי – פירש רבינו תם: הא דמשמע הכא דמהני אפילו כשהצבור מתפלל במקום אחר, היינו דוקא דלא מרחי, אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפלל, כדאמרין בפרק קמא דברכות (דף ו): אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור.

5. ספר מצוות גדול, עשין ס"י יט

ולשדר מר שליחא ולודעיה בעידנא דמצלי בבי כנישתא, דאמר רבי יוחנן אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור שנאמר (תהילים סט, יד): "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפלל. למדנו משם שבשעת הדחק או בני הישובים, שיתפללו בבתיאם שחרית וערבית בשעה שקהילות ישראל מתפלל:

6. חיי אדם חלק א כלל טז סעי' ג

ובזמן הזה דעוברי דרכים על פי רוב אינם לומדים תורה בדרך, והיה מהראוי שימתינו על זמן שהצבור מתפלל, מכל מקום כיון שנמשך מזה שעוברים זמן קריאת שמע ולפעמים גם זמן תפלה, לכן יזהרו שתיכף בקומם קודם שיעסקו בשום דבר, יתפללו. ומכל שכן דבקהלות גדולות מתפללים תיכף משהאיר היום, ואם כן לעולם הוא בשעה שהצבור מתפלל:

7. משנה ברורה ס"ז סעי' לא

כהיום דבקהלות גדולות מתפלל תיכף משהאיר הבוקר, ואם כן לעולם הוא בשעה שהצבור מתפלל:

8. אשי ישראל פרק ח הערה לב

... שמעתי מהגר"י נויברט דבשעה שהצבור מתפלל, היינו הצבור שבו רגיל להתפלל, ודומיא דסי' תקנא בשער הציון ס"ק נו.

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"ז סעי' ט

ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת, יכוין להתפלל בשעה שהצבור מתפלל, (והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין, מכל מקום יתפללו שחרית וערבית בזמן שהצבור מתפלל). וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הצבור והוא מתפלל ביחיד, אף על פי כן יתפלל בבית הכנסת.

משנה ברורה שם ס"ק כח

עם הצבור – מפני שאין הקדוש ברוך הוא מואם בתפלת הצבור, ואפילו היה בהם חוטאים, לא ימנע מלהתפלל עמם. אם יש לו שתי בתי כנסיות ואחד יש בו ברוב עם, מצוה להתפלל בו יותר. כתבו האחרונים, דאם יש בבית הכנסת של רוב עם רוב בלבד, ואין אדם שומע לא תפלה ולא קריאת התורה, מוטב להתפלל בביתו בעשרה. ובית הכנסת ביחיד ובביתו בעשרה, תפלת צבור עדיף, ואפילו יכול לשמוע קדיש וברכו, אפילו הכי תפלת צבור עדיף [פרי מגדים]. ועיקר תפלה בצבור הוא תפלת שמונה עשרה, דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד, ולא כמו שחושבין החמון שעיקר להתפלל בעשרה הוא רק לשמוע קדיש וקדושה וברכו

2. ברכות דף ו עמ' א

תניא, אבא בנימין אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: "לשמוע אל הרנה ואל התפלה" – במקום רנה שם תהא תפלה.

3. ברכות דף ז עמ' ב עד דף ח עמ' א

אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן: "מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלו?" אמר ליה: "לא יכילנא". אמר ליה: "לכנפי למר עשרה וליצלו?" אמר ליה: "טריחא לי מלתא". – ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר. – אמר ליה: "מאי כולי האי?" אמר ליה: דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" – אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפלל.

Does One Starting *Shemoneh Esrei* with the *Chazan* Count for a *Minyan*?

Q I arrived at a small *minyan* for *Mincha* just as the *chazan* was waiting for one more person needed to start *chazarat hashatz*. The question arose whether I could be counted if I started my personal *Shemoneh Esrei* along with the *chazan*, considering that I was doing my own *davening* and not answering *amen*.

5. בית יוסף אורח חיים סי' קט

... אף על פי שהוא עונה אחר שליח צבור, הואיל וגם הוא הותם הברכה, חשיב עונה "אמן" אחר ברכותיו

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' נה סעי' ו

ואם התחיל אחד מהעשרה להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמהם, או שהוא ישן, אפילו הכי מצטרף עמהם.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכד סעי' ב

שליח צבור שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעמוד לפני התיבה לאלתר, יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור, ואין צריך לחזור ולהתפלל בלחש. הגה: וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שירא שיעבור זמן התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר "האל הקדוש", ומוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר ברכת ה' שליח צבור.

2. ערוך השולחן אורח חיים סי' נה סעי' יג

ויש מי שחולק על הד' דישן וסבירא ליה דאינו מצטרף, ולא דמי לעומד בתפלה, שהרי יכול לשתוק ולשמוע הקדיש והקדושה, מה שאין כן בישן [מ"ז ס"ק ד] ועוד דהעומד בתפלה, הרי הוא עוסק בצרכי שמים, אבל הישן לשעתו הוא כמת בעלמא, ולכן אנו מברכים "המחזיר נשמות לפגרים מתים", ואין יצטרף. ומכל מקום, יש שמקיימים דבריו [מגן אברהם ס"ק ח ואלה רבה ס"ק ז]. מיהו יותר מאחד לא יצרפו [מגן אברהם שם] אבל העומדים בתפלה יוכלו לצרף עד ארבעה

7. שו"ת הרא"ש כלל ד סי' יט

וכשאין תשעה בבית הכנסת המכוונין לברכת שליח צבור נראה כברכה לבטלה, לכך כל אדם יעשה עצמו כאלו אין תשעה זולתו ויכוין לברכת החזן.

3. משנה ברורה סי' נה ס"ק לב

אחד מהעשרה – הוא הדין יותר מאחד, ובלבד שישארו רובם שאין מתפללים שמונה עשרה, ויכולין לענות עמהם. ויש מחמירין ביותר מאחד, ובישן בודאי אין לצרף אפילו במקום הדחק ביותר מאחד, כי בלאו הכי יש הרבה פוסקים המחמירים בישן, וכדלקמיה:

8. שולחן ערוך אורח חיים סי' ריג סעי' ב

אין המברך מוציא אחרים אלא אם כן יאכל וישתה עמהם, ואז יוצאים בשמיעתן שמכוונין אליו, אפילו לא יענו "אמן".

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קט סעי' א, ב

א] הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח צבור לקדושה או לקדיש, יתפלל. והוא דין "אמן" ד"האל הקדוש" ו"שומע תפלה", דינן כקדיש וקדושה. ואם לאו, אל יתפלל אם אין השעה עוברת; ואם נכנס אחר קדושה, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח צבור ל"מודים", יתפלל, ואם לאו אל יתפלל; והוא הדין אם יכול להגיע ל"מודים", או לאחת מהברכות ששוחים בהם, כשיגיע שליח צבור ל"מודים", יתפלל; ואם צריך להתחיל כדי לסמוך גאולה לתפלה, ונזדמן לו שמוע שליח צבור ל"מודים" כשהוא באחת הברכות (באמצע), ישחה עמו; אבל אם הוא בתחלתה או בסופה, לא ישחה, שאין שוחין בתחלת ברכה או בסופה, אלא באבות ובהודאה.

ב] אם מתחיל להתפלל עם שליח צבור, כשיגיע עם שליח צבור ל"נקדישך", יאמר עמו מלה במלה כל הקדושה, כמו שהוא אומר, וכן יאמר עמו מלה במלה ברכת "האל הקדוש" וברכת שומע תפלה

Priorities in Last-Minute *Shacharit* for Women

During vacation, my teenage daughter is willing to get up to daven by *sof z'man tefilla* (the end of the proper time for reciting *Shemoneh Esrei*), but she does not always leave enough time to say everything and still get to *Shemoneh Esrei* on time. What should she do?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' ע סעי' א

נשים ועבדים פטורים מקריאת שמע, מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ונכון הוא ללמוד שיקבלו עליהן עול מלכות שמים. הגה: ויקראו לפחות פסוק ראשון.

מגן אברהם שם ס"ק א

נשים וכו'. נראה לי דנשים פטורות גם כן מברכת קריאת שמע, דיש להם גם כן זמן קבוע ... אך נראה לי דמכל מקום מחוייבים לומר אמת ויציב, דזכירות יציאת מצרים הוא דאורייתא כמה שכתוב סי' ס"ו, ואם כן צריכים לסמוך גאולה לתפלה:

משנה ברורה שם ס"ק ב

... ופסוקי דזמרה, עיין לעיל בסיומן נ"ב בהידושי ר' עקיבא איגר, דמוכח שם מדבריו דהעיקר ניתקנו בשביל התפלה, אם כן ממילא חייבות. ולענין ברכת השחר לכאורה תלוי זה אם נימא דהברכות האלו יש להם זמן ... וצריך עיון. ומסתמית לשון הטור שולחן ערוך בסיומן מ"ו סעי' ד ובפרט מהלבוש שם, עיין שם, משמע דמברכות ברכות השחר כמו אנשים. ואולם כל זה כתבנו לענין חיוב, אבל פשיטא דיכולות להמשיך חיוב על עצמן ולברך אפילו ברכות קריאת שמע וכדלעיל בסיומן י"ז סעי' ב בהג"ה:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' נב סעי' א

אם בא לבית הכנסת ומצא צבור בסוף פסוקי דזמרה אומר: "ברוך שאמר" עד "מהלל בתשבחות", ואחר כך: "תהלה לדוד" עד "מעלה ועד עולם הללויה" ... ואם כבר התחילו הצבור יוצר, ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג, יקרא קריאת שמע וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם, ואחר כך יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם. הגה: ומכל מקום יאמר כל הברכות שמחוייב לברך בבקר.

משנה ברורה שם ס"ק י

כל הברכות – ועיין ... דומן כל הברכות הוא כל היום בדיעבד, וכן כתב בספר מעשה רב להגר"א ז"ל; והוסיף שם עוד יותר, דאפילו בלילה עד שעת השינה הוא חייבן אם שכח לאומרן קודם. ונראה לי דאם הוטפתו שינה, לכולי עלמא לא יכול תו לברך ברכת המעביר שינה [דוגמת ברכת המזון ...] ומכל מקום לכתחלה צריך ליתור שלא לאחר הברכות יותר מארבע שעות על היום; אך בדיעבד על כל פנים יכול לברך אותם עד הצות כי כן מוכח מהרבה אחרונים שלא הפסיד הברכות אחר ארבע שעות, והמקיל לסמוך בדיעבד על הגדולים הנ"ל ולברך אותם אחר הצות אין למחות בידו.

1. ברכות דף כ עמ' א - עמ' ב

משנה. נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ומן התפילין, וחייבין בתפילה ובמזוזה ובברכת המזון... **גמרא.** וחייבין בתפלה, דרחמי נינהו. – מהו דתימא: הואיל וכתוב בה: "ערב ובקר וצהרים", כמצות עשה שהזמן גרמא דמי – קמשמע לך...

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קו סעי' ב

נשים ועבדים, שאף על פי שפטורים מקריאת שמע חייבים בתפלה, מפני שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא

משנה ברורה שם ס"ק ד

שהיא מצות עשה וכו' – כל זה לדעת הרמב"ם, שרק זמני התפלה הם מדברי סופרים אבל עיקר מצות תפלה היא מן התורה, שנאמר: "ולעבדו בכל לבבכם" – איזו עבודה שהיא בלב? הוי אומר, זו תפלה. אלא שאין לה נוסח ידוע מן התורה ויכול להתפלל בכל נוסח שירצה ובכל עת שירצה, ומשהתפלל פעם אחת ביום או בלילה יצא ידי חובתו מן התורה. וכתב המגן אברהם שעל פי סברא זו, נהגו רוב הנשים שאין מתפללין שמונה עשרה בתמידות שחר וערב, לפי שאומרות מיד בבוקר סמוך לנמילה איזה בקשה ומן התורה יוצאות בזה; ואפשר שאף חכמים לא חייבו יותר. אבל דעת הרמב"ן, שעיקר מצות תפלה היא מדברי סופרים שהם אנשי כנסת הגדולה, שתיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר להתפלל אותן שחרית ומנחה חובה וערבית רשות. ואף על פי שהוא מצות עשה מדברי סופרים שהזמן גרמא, והנשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא אפילו מדברי סופרים, כגון קידוש הלבנה, אף על פי כן חייבו אותן בתפילת שחרית ומנחה כמו אנשים, הואיל ותפלה היא בקשת רחמים. וכן עיקר, כי כן דעת רוב הפוסקים ... על כן יש להזהיר לנשים שיתפללו שמונה עשרה, ונכון גם כן שיקבלו עליהן עול מלכות שמים, דהיינו שיאמרו על כל פנים שמע ישראל, כדאיתא בסיומן ע', ויאמרו גם כן ברכת אמת ויציב, כדי לסמוך גאולה לתפלה ... וכל זה לענין שחרית ומנחה, אבל תפלת ערבית שהוא רשות, אף על פי שעכשיו כבר קבלוהו עליהם כל ישראל לחובה, מכל מקום הנשים לא קבלו עליהם ורובן אין מתפללין ערבית.

When the Tenth Man Will Leave Early

Q

My minyan for Shacharit was short one person. Someone who had already davened agreed to join us until the end of chazarat hashatz. Were we permitted to recite Kaddish Titkabel after he left, just like when a regular davener leaves a minyan early? Was it permitted for us to set up the minyan with someone who had to leave before the end?

3. שו"ת רב פעלים חלק א - אורח חיים סי' ה
תניא: אין פורסין את שמע פחות מעשרה; התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן – גומר. אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה וכו', אין נושאים כפיהם פחות מעשרה וכו', אין קוראין בתורה פחות מעשרה וכו', אין מפטירין בנביא וכו', התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן, גומר – עיין שם. וכל הלכות אלו פסוקים להלכה בהרמב"ם והטור ובשולחן ערוך אורח חיים סי' נ"ה, יעוין שם. והנה מוכרחים אנו לומר, דלא התירו לגמור אלא דוקא בהיכא דלא ידעו מקודם שיצאו מקצתם באמצע, שאין עשרה עד הסוף, ולחכי הותר להם לגמור דחשיב בדיעבד, אבל אם מתחלה ידעו דמקצתן מוכרחים לצאת באמצע, אסור להתחיל קריאת התורה או נשיאות כפים אדעתא דחכי שיגמרו בלא עשרה, דאי לא תימא הכי הוה לה לברייתא לאשמעינן רבותא: "התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן, אף על פי דידיעי מעיקרא שיצאו מקצתן הרי זה גומר"; ולשון זה דנקיט הברייתא: "התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן" יורה, דחידוש יציאתם נתחדש אחר שהתחילו

משנה ברורה סי' נה ס"ק יב

עבירה היא – נראה לי שרוצה לומר אם אינו ממתין עד שיגמרו אותו הענין, אבל אם ממתין עד שיגמרו הענין, די בזה, כגון אם אחד הצטרף עם תשעה לברכו אינו מחוייב להמתין על צירוף של חזרת השליח צבור שהוא ענין אחר, ואם היה עמהם בצירופם בעת שהתחיל השליח צבור בקול רם, צריך להמתין עד שיגמרו כל סדר הקדושה וקדיש שלם שלאחריה, וכן כל כי האי גוונים:

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' נה סעי' ב-ג

ב אם התחיל לומר קדיש או קדושה בעשרה ויצאו מקצתן, גומרים אותו הקדיש או אותה הקדושה שהתחיל, והוא שנשתיירו רובן. הנה: מכל מקום עבירה היא לצאת, ועליהם נאמר: "ועוזבי ה' יכלו" אבל אם נשארו עשרה מותר לצאת.

ג אם התחיל באבות ויצאו מקצתן, גומר אפילו קדושה. הנה: ואם יצאו מקצתן לאחר שהתחילו להתפלל יוצר, לא יתחיל השליח צבור להתפלל התפלה בקול רם, דכבר נשלם תפלת יוצר. ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה, יכולים להשלים כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם שלאחריה דשייך לתפלה, שהרי אומר "תתקבל צלותהון וכו'", אבל אין קורין בתורה, דזהו ענין אחר. ותפלת ערבית וקדיש שלאחריו לא שייך לקריאת שמע וברכותיה.

2. שו"ת שבט הלוי חלק ד סי' ז

בענין מי שנתבקש להשלים מנין התפילה, אבל הוא מוודיע להם שבעוד כמה דקות צריך שיגיע מכונית לקחת אותו למקום עבודתו אשר אי אפשר לו לאחר, ואם כי יתכן שבזמן קצר יכולים לומר קדיש קדושה וברכו, ואם כן הגם שזה העשירי ויצא מהם אחר כך, מכל מקום יכולים לגמור ב"תתקבל" כמבואר אורח חיים סי' נ"ה, מכל מקום מסופק אם בכל זאת מחוייב להכנס לבית המדרש, כיון דרמ"א סי' נ"ה שם מעתיק הירושלמי דמגילה פרק ד' דאף על גב דיכולים לגמור, מכל מקום עליו נאמר: "ועוזבי ה' יכלו", וההוא אומר: "לא בעינן לעמוד בקללה זאת", או דלמא: דאין עליו אשמה לצאת, כיון דאנוס הוא ... הגם שהוא כבר התפלל, מכל מקום מצוה עליו להשלים לעשרה שצריכים עכשיו בזמנו, הגם שיש ספק אולי יהיה להם מנין אחר כך, ומה דעוזב קודם הגמר בזה תכריע ההלכה אם הוא צורך גדול והפסד או לא, וקרוב לשמוע שבנדון זה איננו בכלל האיסור של "ועוזבי ה' יכלו" גם מעיקר הדין.

Short Pants for *Davening* on Shabbat

Q

Someone in *shul* told me last Shabbat that I should not wear shorts to *shul*. When I told him I learned that it is permitted to *daven* in shorts, he said that Shabbat is different. Does Shabbat change the *halacha*?!

4. שבת דף קיג עמ' א

"וכבדתו מעשות דרכיך" – "וכבדתו" – שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסב סעי' ב

ישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת

משנה ברורה שם ס"ק ו

נאים – כפי יכולתו, ואפילו אם הוא בדרך לבדו ובבית אינו יהודי, גם כן ילבוש בגדי שבת כי אין המלבושים לכבוד הרואים כי אם לכבוד השבת.

1. שבת דף י עמ' א

רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי, אמר: "הכון לקראת וגו'". רבא שדי גלימיה ופכר ידיה, ומצלי. אמר: כעבדא קמיה מריה. אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא, כי איכא צערא בעלמא – שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר: כעבדא קמי מריה. כי איכא שלמא – לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי, אמר: "הכון לקראת אלהיך ישראל".

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' צא סעי' ה

לא יעמוד באפונדתו ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולים, אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא בבתי רגלים.

משנה ברורה שם ס"ק יב

מגולה – ובזמנינו צריך להשים בעת התפלה כובע בראשו בדרך שהולך ברחוב, ולא ככובע הקמן שתחת הכובע, כי אין דרך לעמוד כן לפני אנשים חשובים

3. שו"ת יחווה דעת חלק ד סי' ח

וההולך במכנסים קצרות, כמו שנוהגים בקיבוצים, לא ישמש כשליח צבור, אבל יחיד המתפלל לעצמו מותר

Kri'at HaTorah of Shabbat Mincha at Non-Standard Times

Q

I am presently serving in the army, and it is not uncommon that we will not have access to a *sefer Torah* at the time we can daven *Mincha* on Shabbat. Can we perform the *kri'at haTorah* for Mincha in the morning after *Musaf* instead? If we davened *Mincha* without *kri'at haTorah* and then later have access to a *sefer Torah*, can we *lain* at that point?

4. שו"ת ציץ אליעזר חלק י סי' כ

לא מיבעיא לפירושו של השיטה מקובצת, ודאי יש לומר שהקריאה בתורה נתקנה בזמן המדויק של התחלת שעת תפלת המנחה וממנו והלאה, ולא לפני כן, אלא אפילו לפירוש רש"י גם כן יש לומר דמכיון דקריאה זאת בזמן תפלת המנחה נתקנה בקריאה שניה בשבת, אם כן כשתקנוה, תיקנוה רק כאשר ינמו צללי ערב ויגיע זמן של תפלה אחרת, היא תפלת המנחה ... והכי נראה לי לדייק גם מלשון המשנה במגילה ד' ל"א ע"א, דאחרי שמפרטת כל חיובי הקריאה בזמניהם, ובתוכם גם בשני ובחמישי ובשבת במנחה, מסיימת המשנה בלשון: שנאמר: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" – מצותן שיהיו קורין כל אחד ואחד בזמנו. ופירוש רש"י דאכולה מתניתין קאי, עיין שם; ומשמע, שבתוך זה כלול גם זאת שגם הקריאה בשבת במנחה שנוכרה אף היא במשנה, גם כן צריכים לקרותה בזמנה, דהיינו בהגעת זמן המנחה

5. שו"ת תרומת הדשן סי' טו

... אם התחילו בתפלה בעשרה ביום הכניסה וקודם קריאת התורה הלכו מקצתם, אין קוראים בתורה פחות מעשרה, וכחאי גוונא לא אמרינן, הואיל וממתינים בקדיש שלם עד לאחר קריאת התורה, ואם כן הכל סדר התפילה, דקריאת התורה בצבור חשיבא מילתא בפני עצמה, דהא קמן במנחה קורין קודם התפילה...

6. ילקוט יוסף, אורח חיים סי' קלה, חיוב קריאת

התורה, הערה 1

... וכן נוהגים בשני וחמישי ההולכים לבית האבל, כשאין שם ספר תורה. ואשר על כן אם התאספו שם עשרה, ואין להם פנאי להמתין לקריאת התורה במנין השני, מותר להם להוציא ספר תורה ולקרא בו בברכות, כתקנת חז"ל.

1. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק

יב ה' א

משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה ברכים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה, ועזרא תיקן שיהיו קורין כן במנחה בכל שבת **משום יושבי קרנות**, וגם הוא תיקן שיהיו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

2. בבא קמא דף פב עמ' א

שיהיו קוראין במנחה בשבת – **משום יושבי קרנות**.

רש"י שם

משום יושבי קרנות – יושבי חנויות כל ימות החול עוסקין בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי, תקון בגיניהו קריאה יתירה.

שיטה מקובצת, בבא קמא דף פב עמ' א

משום יושבי קרנות. שהולכים ומשתכרים באותה שעה על הקרנות, ואותה שעה שעת שכרות היא, וכדאמרינן במסכת תענית, ומשום הכי הוא דתקון להו דנהוו קורים בתורה כי היכי דניתו לבית הכנסת.

3. משנה ברורה סי' קלה ס"ק א

בשני ובחמישי – בשחרית ואף דבדיעבד כל היום זמנה, מכל מקום לכתחלה מצוה להקדים:

Giving a *Yisrael* an *Aliya* When a *Kohen* Remains in *Shul*

Q In our *shul*, when we have multiple *chiyuvim* (those who require *aliyot*) during the week, we ask the *kohanim* to leave *shul* temporarily so that a non-*kohen* may receive the first *aliya*. One *minyan* participant is an elderly *kohen* who finds it taxing to leave. Since he does not mind giving the *aliya* to a *yisrael*, may we call up a *yisrael* even if this *kohen* remains in *shul*?

1. גיטין דף נט ע"א-ב

מתני'. אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום ... **גמ'.** מנא הני מילי? אמר רב מתנה, דאמר קרא: "ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי" – אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו? אלא כהן ברישא, והדר לוי. רבי יצחק נפחא אמר, מהכא: "ונגשו הכהנים בני לוי" – אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו? אלא כהן ברישא, והדר לוי. רב אשי אמר, מהכא: "בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". רבי חייה בר אבא אמר, מהכא: "וקדשתו" – לכל דבר שבקדושה. תנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתו" – לכל דבר שבקדושה: לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון ... הכובץ הוא פושט ידו תחלה, ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו – הרשות בידו; ואמר מר עלה: לא שנו אלא בסעודה, אבל בבית הכנסת, לא, דאתו לאינצויי. אמר רב מתנה: הא דאמרת בבית הכנסת לא, לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים, אבל **בשני ובהמישי לא**.

3. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סי' כה

לפעמים ימצאו ביום אחד כמה חיובים לעלות לתורה, וביניהם הרב המופלא מרא דאתרי ומנהיגי קהל, והכהן אינו רוצה למחול על עלייתו לתורה, וכבר נתרבה ריב ומחלוקת על ידי זה, והנה רוב או כל בני הקהלה מוסכמים לעשות תקנה קבועה, באם יארע כן שיהיו כמה חיובים ובתוכם מופלגי העיר, לקרואם לתורה ראשון ושלא לחוש לכהונתו של זה, האם יכולים לעשות תקנה הלזו? ... הנה בודאי אם יכולים לפייסו בדברים או בשום ריצוי שיסכים גם הכהן עם התקנה כראוי ונכון לו, אזי תהיה תקנתם תקנה קבועה, ואם שוב אחר זה יסרב הוא או כהן אחר על תקנה קבועה ומנהג ותיקוני, יכולים להוציאו על כרחו או לקרוא לפניו ישראל אפילו כשהוא בבית הכנסת וכמו שכתב מהרי"ק

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקסו סעי' ו

יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית צבור מי שלא התענה; ואם הכהן אינו מתענה, יצא הכהן מבית הכנסת, ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה.

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר

תורה סימן קלה סעיף ה

אם ספר תורה פתוח והכהן קורא את שמע, אינו רשאי להפסיק, וקוראים ישראל במקומו. הגה: וכן בתענית שאחר פסח וסוכות שקורין "ויחל", אם אין הכהן מתענה, קורין לישראל; ושוב שילך הכהן מבית הכנסת (מהרי"ק שורש ט').

מגן אברהם שם ס"ק ז

... ואם קנה אותו ישראל, מוחל הכהן על כבודו ויוצא מבית הכנסת; ופעם אחת לא רצה הכהן לצאת מבית הכנסת, מותר לכפותו על ידי השלטון לצאת מבית הכנסת כדי שלא יתבטל המנהג וכבוד התורה ... ואפילו לא יצא יקרא הישראל ... ומיהו מלשון מהרי"ק לא משמע כן, דאם כן אין לכפותו על ידי השלטון;

2. שו"ת שיבת ציון סימן ו

ומה שפסק המהרי"ק בשורש ט': אם המנהג לקנות במעות מי שיקרא ראשון בשבת בראשית להתחלת התורה, מותר לכופו להכהן לצאת על ידי שלטון כדי שיקרא הישראל אשר קנה במעות לקרוא בהתחלת התורה ולא יבטלו המנהג – טעמו של המהרי"ק בזה הוא, כיון שהמנהג הזה הוא סייג להגדיל כבוד התורה ולחבבה, שקונים ומכובדים מעות בשביל הכבוד שיהיה נקרא בהתחלת התורה ומראה גודל התשוקה לתורתנו הקדושה, בודאי אין כבוד הכהן עדיף מכבוד התורה עצמה, וזה הוא מנהג ותיקין ושייך בו לומר מנהג עוקר הלכה באשר שיש להמנהג הזה סייג וסמך להגדיל כבוד התורה; וגם לא שייך בזה עקירת הלכה כל כך, כיון שהוא רק פעם אחת בשנה ואינו בתמידות, אבל תקנה שיהיה תמיד, שהקונה המצות רשאי להכריח את הכהנים לצאת, זה הוא נגד דין תורה והוא מנהג בורים ואין לך מנהג גרוע מזה.

<<

Giving a *Yisrael* an *Aliya* When a *Kohen* Remains in *Shul*

<<

7. תוספות, גיטין דף נט עמ' ב

אבל בשני ובחמישי לא – אומר רבינו חננאל: הני מילי לדידהו, דבחול הוו מרידי במלאכתן ולא שכיחי, אבל לדידן שכיחי בשני ובחמישי כמו ביום טוב.

6. בית יוסף אורח חיים סי' קלה

וכתב עוד שם דבשלש תעניות שאחר פסח ואחר סוכות, שנהגו בכל קהלות צרפת להתענות, ומעשים בכל יום שדוחים כבוד הכהנים כדי לקיים מנהג זה, כשאין הכהן מתענה באותם תעניות, יוצא הכהן מבית הכנסת ועומד ישראל המתענה לקרות בתורה – עד כאן לשונו. ואיני יודע למה צריך הכהן לצאת מבית הכנסת כשהכהן מוחל על כבודו כדי שיקיימו הציבור מנהגם, דהא רב ורב הונא כי הוו קרו בכחני, לא משמע שהיו יוצאים הכהנים מבית הכנסת ... ואין לומר שאף על פי כן צריך לצאת מפני פגמו, שכשיראו שקורים בפניו לישראל במקום כהן אתו למימר דחלל הוא, דהא גבי נשיאת כפים אמרינן בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד): רבי שמעון בן פזי כד הוה תשיש, הוה קאים אחורי עמודי; רבי אלעזר נפיק לברא. ומשמע דרבי שמעון בן פזי לא היה יוצא חוץ לבית הכנסת אלא היה יושב אחר העמודים שבתוך בית הכנסת כדי שלא יראו אותו ויאמרו לו שיעלה, ולא היה חושש שמא יראו אותו שאינו עולה ויבואו לומר שהוא חלל. ועוד, דהא מינכר מילתא דכדי לקיים מנהג הציבור או מפני כבוד גדול הדור הוא נמנע מלעלות ולא אתו למימר דחלל הוא

Running Out of *P'sukim* after the Second *Aliya*

At Mincha of Shabbat, the *ba'al korei* did not stop at the correct place to end the second *aliya*, but instead continued until the end of the prescribed *laining*. For the third *aliya*, should we have read the regular third *aliya* (as a repeat) or gone on beyond the normal reading?

<<

כלומר, דכי היכי דהתם לכתחילה אפילו דלא אפשר, הוא הדין בדיעבד אפילו היכא דאפשר, ואם כן, הכי נמי נימא הכי. ועוד קשה ממה שכתב המחבר סימן רפ"ב סעיף ו': אם טעה השליח צבור וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש, אין צריך לקרות עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי. אלא דבהא איכא למימר דכיון שאין רגילים אלא לקרות פרשה אחת בכל שבוע מידי שבת בשבתו, אם כן סליק סדרא דיומא בטעות, והוה ליה כפרי החג דלא אפשר...

ואי קשיא הא קשיא, דגמרא ערוכה היא בפרק בני העיר [מגילה כט, ב]: ראש חודש אדר שחל להיות ב"זאתה תצוה"; אביי אמר קרו שיתא מן "וזאתה תצוה" עד "ועשית כיוור נחשת" וחד חזר וקורא מן כי תשא עד "ועשית כיוור נחשת"; חל להיות ב"כי תשא" עצמו, אמר אביי קורין שיתא מן "כי תשא" עד "ויקהל משה" וחד חזר וקורא מ"כי תשא" עד "ועשית כיוור נחשת", ותניא כוותיה. וכל זה כתבוהו הר"ף והרא"ש ז"ל בפסקיהם, והרמב"ם סוף פרק י"ג מהלכות תפילה והטור, ואם איתא דהיכא דאפשר אינו עולה למנין אלא אם כן מוסיף על חבירו, הכא הא אפשר, והיה לו לומר שיקראו שבעה מן "וזאתה תצוה" עד "ועשית" והשמיני שיחזור ויקרא מ"כי תשא" עד "ועשית", וכי תימא לא, כי לפי שחכמים תקנו שבעה עולים ולא יותר ולא רצו לחייב שיעלו שמונה, וכיון דאינו עולים אלא שבעה לא מצינו למיעבד, כי היכי דלהוי היכר לפרשת שקלים, אלא בכהאי גוונא השבעה לקרות מה שקרא הששי, אכתי הוה מצי לתקוני שיקרא הששי שלוש פסוקים מפרשת "כי תשא" והשביעי שיחזור ויקרא מתחילת הפרשה עד "ועשית", ובחכי מוסיף שלוש פסוקים ואיכא היכר לפרשת שקלים, אלא ודאי משמע דכל שקרא מה שקרא חבירו בלא שום תוספת אפילו היכא דאפשר עולה למנין, ואולי לא כתבו כן הגאונים אלא בשלשה דצריך להוסיף על מה שקרא חבירו, ומה שעולה למנין שבעה, שאני לפי דלא הוי אלא תוספת לכבוד בעלמא בשביל שבת, ומכל מקום לא משמע כן.

<<

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' רפב סעי' ב

מותר לקרות עולים הרבה, אף על פי שקרא זה מה שקרא זה, וחזר ומברך, אין בכך כלום. הנה: ויש אוסרים, וכן נהגו במדינות אלו, חוץ מבשמחת תורה, שנהגו להרבות בקרואים ונהגו כסברא הראשונה.

משנה ברורה שם ס"ק ט

אין בכך כלום – ומכל מקום אינו עולה מן המנין, אם לא שהוסיף לכל הפחות שני פסוקים על מה שקרא הראשון, דאז דיעבד עולה למנין

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קלז סעי' ו

הקורא בתורה ראשון, וקרא השני מה שקרא הראשון, אם הוסיף על מה שקרא הראשון שלושה פסוקים, או אפילו שנים במקום דלא אפשר, אותו שני עולה מן המנין; ואם לאו, אינו עולה מהמנין, חוץ מפרי החג, משום דלא אפשר.

3. תענית דף כז ע"ב

ביום הראשון: "בראשית" ויהי רקיע". תנא: "בראשית" בשנים, "יהי רקיע" באחד. בשלמא "יהי רקיע" באחד – תלתא פסוקי הוו. אלא בראשית בשנים (מאי טעמא?) חמישה פסוקי הויין, ותניא: הקורא בתורה אל יפחות משלושה פסוקים! רב אמר: דולג, ושמאל אמר: פוסק. ורב דאמר דולג, מאי טעמא לא אמר פוסק? – קסבר: כל פסוקא דלא פסקיה משה – אנן לא פסקינן ליה.

4. פרי חדש אורח חיים סי' קלז סעי' ו

או אפילו שנים במקום דלא אפשר וכו'. ... ודין זה כתבו חבית יוסף בשם הגאונים והביאו ראיה מהא דתנן פרק בתרא דתעניות [כו, א]: ביום הראשון "בראשית" ויהי רקיע", ואי סלקא דעתך דשני קורא מה שקרא ראשון בלא תוספת ועולה למנין, אמאי פליגי רב ושמאל אמתניתין, לוקמה דקרא ראשון בפרשת בראשית ואחר כך קראה שני והוה ליה כשנים, אלא לאו שמע מינה דאין עולה למנין... ותימא על המחבר ז"ל שפסק לדין זה, דהא כיון דאשכחינן דאפילו לכתחילה קורא זה מה שקורא זה ועולה למנין שבעה היכא דלא אפשר, הוא הדין בדיעבד היכא דאפשר, וכמו שכתב המחבר בסמוך [סעיף ד] היכא דלא קראו אלא תשעה פסוקים, דמהני וראיה פרשת עמלק;

<<

Running Out of *P'sukim* after the Second *Aliy*

<<

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רפב סעי' ו

אם טעה שליח צבור וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש, אין צריך לקרות עוד אחר, אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי, דקיימא לן מפטיר עולה למנין שבעה.

משנה ברורה שם ס"ק לג

אין צריך לקרות וכו' – רוצה לומר שאין צריך לקרות עוד שביעי מלבד המפטיר, דאחרי שאמר קדיש בסיום הפרשה, אינו קורא אחר כך רק לשם מפטיר לבד כמו שרגיל תמיד אחר הקדיש, והוא יהיה עולה למנין שבעה, אבל אם נזכר קודם שאמר הקדיש אז צריך לקרות אחד לשביעי ממה שקרא כבר ויסיים הפרשה עמו ויאמר קדיש, ואחר כך יחזור לקרות איזה פסוקים למפטיר כמו שרגיל תמיד:

6. משנה ברורה סי' קלז ס"ק ד

ועכשיו נתפשט המנהג שקורין במנחה בשבת ושני וחמישי כל הפרשה הראשונה של הסדר שיקראו בשבת הבאה ככתוב בסידורים ומצויין הפסקת הפרשה לשלושה אנשים, ואם שינה מסדר הזה אינו מעכב רק שעל כל פנים לא יפחות לאחד פחות משלושה פסוקים

Should a *Kohen* Prefer a *Minyan* with an Additional *Kohen*?

At one of the *minyanim* I attend, I am often the only *kohen*. Considering that this lowers the level of *Birkat Kohanim*, should I avoid davening there?

6. ביאור הלכה סי' קכח סעי' כה ד"ה "יותר מעשרה"

... מוטב היה שיעלו כולם ויענו "אמן" הנשים והמפ דיקיימו הכהנים מצות עשה דאורייתא של נשיאת כפים, מה שאין כן אם יעלה רק אחד, לדעת איזה פוסקים הוא רק מצות עשה מדרכבנן

7. קידושין דף לא עמ' א

אמר רבי חנינא: גדול מצוה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

תוספות שם

גדול המצווה ועושה – נראה דהיינו מעמא, דמי שמצווה ועושה עדיף, לפי שדואג ומצטרף יותר פנ יעבור, ממי שאין מצווה, שיש לו פת בסלו, שאם ירצה יניח.

8. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכח סעי' כ

אם שלח צבור כהן, אם יש שם כהנים אחרים, לא ישא את כפיו, ואפילו אין שם כהן אלא הוא, לא ישא את כפיו, אלא אם כן מובטח לו שיחזור לתפלתו בלא טירוף דעת, שאם הוא מובטח בכך, כיון שאין שם כהן אלא הוא, ישא את כפיו כדי שלא תתבטל נשיאות כפים.

1. סוטה דף לח עמ' א

אמר אביי, נקטינן: לשנים – קורא "כהנים", ולאחד – אינו קורא "כהן", שנאמר: "אמור להם" – לשנים.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכח סעי' ב

כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים, אם אינו עולה לדוכן, אף על פי שביטל מצות עשה אחת, הרי זה כעובר בשלוש עשה אם היה בבית הכנסת כשקראו "כהנים", או אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו.

3. ט"ז אורח חיים סי' קכח ס"ק ג

... דרשה אחת שאין על הכהנים חיוב אלא אחר שיקרא אותם השליח צבור "כהנים", ובזה אמרו דהחיוב של קריאת כהנים אינו אלא אם הם שנים, אבל ביחיד אינו תלוי בקריאה, אבל חייב לילך מעצמו.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכח סעי' י

ואם הוא אחד, אינו קורא לו, אלא הוא מעצמו מחזיר פניו.

מגן אברהם סי' קכח שם ס"ק טז

אינו קורא – ואפילו הכי מברך, אף על גב דאינו מחויב לעלות ... כהן אחד עולה מדרכבנן

5. שו"ת מהר"ם מינץ סי' יב

כשהכהן יחיד עולה לדוכן, שמעתי יש אומרים שאינו יכול לברך "ברוך אתה יי אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו וכו'", ויעלה בלא ברכה. ונותנין טעם לדבריהם, דכיון דכתוב בסמ"ק דיחיד אינו עובר אפילו אומרים לו לעלות, דכתיב "אמור להם", לשון רבים, אם כן אינו חייב לעלות, והוא ברכה לבטלה. ונראה לי דאינו כן, דנחיה דלא עובר, מכל מקום מקיים מצות עשה אם עולה, כדמשמע לישנא דסמ"ק גופיה דקאמר "אינו עובר", משמע מעבר הוא דלא עביר, הא מכל מקום מצוה הוא דרמיא עליה, מדלא קאמר אינו חייב לעלות.

Mistakes in the Order of *Kaddish* and *Barchu*

Q On Motzaei Shabbat, the *chazan* mistakenly recited *Kaddish Titkabel* and *Barchu* before *V'Yehi Noam* and *Kiddusha D'Sidra* (*V'Atah Kadosh*). After saying these *tefillot*, he repeated *Kaddish Titkabel* and *Barchu*. Similarly, one morning, a mourner said *Barchu* after the *Kaddish* of the *shir shel yom*, instead of after *Ein Keilokeinu*. He then repeated it at its normal place. Were these repetitions warranted?

5. משנה ברורה ס"י תרצג ס"ק א
אחר קריאת המגילה וכו' – עיין במגן אברהם שמצדד דאחר שמונה עשרה אומר קדיש שלם עם "תתקבל" וכן כתב באליה רבה, ואחר אמירת "ואתה קדוש" שאומרים אחר קריאת המגילה יאמר קדיש שלם בלא "תתקבל"; ואליה רבה כתב דיוכל גם כן לומר "תתקבל" ויחזור תתקבל על תפלה דבסדר קדושה, ובשחרית יאמר חצי קדיש אחר שמונה עשרה ולאחר סדר קדושה קדיש שלם עם "תתקבל":

6. פסקי תשובות אורח חיים ס"י תרצג ס"ק ב
 משנה ברורה ס"ק א: ועיין במגן אברהם שמצדד דאחר שמונה עשרה אומר קדיש שלם עם "תתקבל" ואחר אמירת "ואתה קדוש" שאומרים אחר קריאת המגילה אומרים קדיש שלם בלא "תתקבל". ולהלן מביא בשם האליה רבה דאפשר לומר שוב קדיש תתקבל אחר המגילה ויעלה על תפלה דסדר קדושה. אמנם המנהג הפשוט שנתקבל בכל קהלות האשכנזים לומר אחר שמונה עשרה קדיש תתקבל ולאחר המגילה קדיש שלם בלא "תתקבל".

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים ס"י קלג סעי' א
 בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא. הגה: אפילו במקום שנהגו לאומרו כימות החול, שמא לא היו יחידים בבית הכנסת כשאמרו ברכו, מכל מקום בשבת ויום טוב אין לאומרו, דהכל באין לבית הכנסת קודם ברכו.

2. רמ"א אורח חיים ס"י נה סעי' ג
 ... אם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה, יכולים להשלים כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם שלאחריה, דשייך לתפלה, שהרי אומר "תתקבל צלותהון וכו'"

3. משנה ברורה ס"י נה ס"ק כב
 אם היו עשרה בשעה שהתחילו להתפלל תפלת שמונה עשרה [של ערבית] בלחש ואחר כך יצאו מקצתן, יש לומר הקדיש שלם שלאחר התפלה דהקדיש שייך לתפלה. ובמוצאי שבת יכול לומר החצי קדיש שאחר התפלה וגם הסדר קדושה וקדיש שלם שאחר כך לפי שכל זה שייך לתפלה כמו בשחרית:

4. ילקוט יוסף תפילה ב ס"י קלב - אמירת אשרי ובא לציון, והמשך התפלה סעי' ח
 שליה צבור שטעה ואמר קדיש תתקבל קודם אשרי ובא לציון, יחזור ויאמר קדיש תתקבל פעם שנית, לאחר ובא לציון.

שם בהערות
 הגה קדיש תתקבל קאי גם על הקדושה דסידרא והתחנונים ש"בברוך אלהינו". וראיה לזה מהאליה רבה ... דבערבית ליל פורים יאמר תתקבל אחר העמידה, ואחר מקרא מגילה וקדושה דסידרא יאמר תתקבל פעם שניה, ושכן נוהגים. וכן כתב המשנה ברורה (שם סק"א). ומינה להכא, דעל כל פנים בדיעבד חוזר ואומר תתקבל.

Children in Diapers in *Shul* During *Davening*

Is it permitted for young children in diapers (i.e. not capable of bowel control) to be in *shul* during the time of *tefilla*? I am bothered that in my *shul* not everyone is careful about this.

6. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק ו - הלכות קריאת שמע

יד. תינוק עם חיתול מלוכלך, מותר לקרות ולהתפלל לידו אם אין יוצא ריח רע, וכמו שיתבאר בבאורים לתשובה הבאה, שכל שהצואה מכוסה ואין יוצא ריח רע שרי. ונראה שאם אינו יודע אם התינוק ליכלך או לא, שאינו צריך לבדוק, שבשולחן ערוך בס' ע"ז סע' ז' כתב, ספק אם צואה בבית, מותר לקרוא, דחזקת בית שאין בה צואה; ספק אם צואה באשפה, אסור, משום שחזקת אשפה שיש בה צואה. ונראה שתינוק הרי הוא בחזקת שאין בו ריח. ועוד שיש כאן כמה ספיקות - ספק אם ליכלך, ואפילו אם ליכלך, ספק אם הריח יוצא מחוץ לחיתול, ועוד, שאפילו יש ריח, כיון שהוא אינו מריח, שמא הלכה כהסוברים שצואה מכוסה דינה כריח שאין לו עיקר... ויש לסמוך על זה, ואין צריך לבדוק. אבל אם התינוק ליכלך ורק אינו יודע אם יוצא ריח רע או לא, חייב לבדוק, דהוי כצואה באשפה, כיון שודאי ליכלך.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' עו סעי' א צואה בעששית, מותר לקרות כנגדה

משנה ברורה שם ס"ק ב

לקרות - דע דבכל ההלכות אלו עד סי' פ"ח וכן לענין איסור ערוה הנ"ל, כל מקום שנזכר הדין לענין קריאת שמע, בין לענין היתר בין לענין איסור, הוא לאו דוקא קריאת שמע, דהוא הדין תורה ותפלה וכל עניני הקדושה, ובין שאומרים בלשון קודש ובין בלשון חול:

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' פא סעי' א

קטן שהגיע לכלל, שאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיוכל גדול לאכול אכילת פרס, מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו.

3. ברכות דף כה עמ' ב

אמר רבא: צואה בעששית - מותר לקרות קריאת שמע כנגדה; ערוה בעששית - אסור לקרות קריאת שמע כנגדה. צואה בעששית - מותר לקרות קריאת שמע כנגדה - דצואה בכסוי תליא מילתא, והא מיכסיא

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' פז סעי' א

גרף של רעי ועביט של מי רגלים, של חרס או של עץ, צריך להרחיק מהם כמו מצואה, אפילו הטיל בהם מים; אבל אם הן של מתכת, או של זכוכית, או של חרס מצופה, מותר אם הם רחוצים יפה.

8. שולחן ערוך אורח חיים סי' עח סעי' א

היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים, וחוזר לקרות, אפילו אם נפלו על בגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפוח, כיון שהם מכוסים בבגדו.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' עו סעי' ב

צואה בגומא, מניח סנדלו עליה וקורא, דחשיבא כמכוסה, וכיון שאין ריח רע מגיע לו, מותר, והוא שלא יהא סנדלו נוגע בה.

5. ביאור הלכה סימן עט, הקדמה לסימן

ז. השביעי. ריח רע שיש לו עיקר הוי כצואה מן התורה, על כן צריך להתרחק מלאחריו ארבע אמות ממקום שכלה הריח; ואם קרא, חוזר וקורא. אך לענין זה, קיל מצואה, דאם הוא בחדר אחר, אף דלא מהני הפסק לריח רע, מכל מקום הרחקה ארבע אמות ממקום שכלה הריח אין צריך, רק כל שאין מגיע לו הריח רע מותר... וגם לענין מכוסה, סותר הפרי מגדים את עצמו, ומשמע שחזר בו, דבסימן ע"ז אות א' באשל אברהם משמע דסותרם כהרשב"א, ובסוף סימן זה במשבצות זהב חזר בו, ונשאר בצריך עיון, וכן בביאור הגר"א הנ"ל משמע דזה חשיב ריח רע שיש לו עיקר

Reading Kri'at Shema With Trop

Is there a preference or even a requirement to recite *Shema* with its *trop* (Torah-reading cantillation, or is any coherent mode of recitation acceptable?

1. בית יוסף אורח חיים סי' סא

כתב הרב רבינו יונה שצריך לקרותה בטעמיה וכו'. בפרק היה קורא (ח: ד"ה אומרים) כתב: ולא היו מפסיקין, כלומר שלא היו קורים אותה בנחת עם הטעמים שלה כמו שאנו נוהגים היום, שמצות קריאת שמע הוא לקרותה עם הטעמים שלה – עד כאן. וסובר רבינו, דבטעמים הכתובים בתורה קאמר, ואפשר דלא בעי שיקראנה בטעמים הכתובים בתורה, ומה שאמר צריך שיקראנה בטעמים, היינו לומר, שיפסוק במקום שראוי לפסוק, כדי שיהא טעם והבנה לדבריו; והכי דייק מה שכתב: "שלא היו קורין אותה בנחת עם הטעמים שלה", שכשאינן אדם קורא בנחת, לפעמים משתנה הבנת דבריו. ועוד יש לדייק כן, ממה שכתב: "כמו שאנו נוהגים היום", ולא ראינו ולא שמענו שום מקום שנוהגים לקרותה בטעמיה הכתובים בתורה, אלא שעכשיו מקרוב נהגו קצת חזנים לקרותה בטעמיה הכתובים בתורה, וכן ראוי לנהוג מאחר שרבינו מפרש כן:

4. משנה ברורה שם סי' לו

בן – אך שצריך ליוזר לפסוק במקום הראוי להפסיק לפי הענין, כדי שיהיה טעם והבנה לדבריו. על כן יראה לקרותה בנחת, דאי לא הכי ישתנה לפעמים הבנת דבריו על ידי זה:

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קא סעי' ב

לא יתפלל בלבו לבד, אלא מהתוך הדברים בשפתיו ומשמיע לאוזניו בלחש, ולא ישמיע קולו; ואם אינו יכול לכיון בלחש, מותר להגביה קולו; והני מילי בינו לבין עצמו, אבל בצבור, אסור, דאתי למטרד צבורא

6. בית יוסף אורח חיים סי' סג

וכתב הרב רבינו יונה (ט. ד"ה למימרא) דמחכא שמעינן דמפרק ראשון ואילך אינו אלא מדרבנן, דאם איתא שהוא מן התורה, הוה ליה למיחש דלא לישוו עראי לכל הפרקים, כי היכי דחיישינן בפרק ראשון; והביא עוד ראיות לדבר ומתוך מה שנתבאר בסימן זה נראה שפסוק ראשון בלבד הוי דאורייתא, ומה שהחמירו בפרק ראשון יותר מבשאר פרקים מפני שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים, וכדאמר רבי יהושע בן קרחה (שם יג.) למה קדמה פרשת "שמע" לפרשת "והיה אם שמוע" וכו':

2. דרכי משה אורח חיים סי' סא אות ח

ולי נראה דקשה לשנות המנהג בזה, כי הקריאה בטעמיה מפסיד הכוונה, כי אי אפשר למי שלא הרגיל עצמו בזה מעודו לכיון בנגון ובפירוש המלות כראוי. לכן הקורא כמנהגו לא הפסיד; אבל הרוצה להחמיר על עצמו ויודע שיוכל לכיון בשתיקה יחמיר ותבא עליו ברכה:

3. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' סא סעי' כד

צריך לקרות קריאת שמע בטעמים כמו שהם בתורה. הגה: אבל לא נהגו כן במדינות אלו, ומכל מקום המדקדים מחמירים בכך.

Beracha on Homeopathic Medicine?

Q

I understand that one does not make a *beracha* on medicine. This raises a question for those who use homeopathic medicines, which are usually sweet. Should they listen to homeopaths, who consider it medicine, in which case a *beracha* is not called for, or to conventional doctors, who say it is not medicine, in which case a *beracha* is mandatory?

3. נשמת אברהם ח"ד או"ח סי' רד סעי' ח ס"ק א

כתב לי הגאון רב שלמה זלמן אויערבאך (שליט"א) [זצ"ל] שאם התרופה מצופה בסוכר צריך לברך עליו "שהכל" כי אז נהנה מהסוכר לפני שמועם את התרופה, אך אם הסוכר מעורב עם התרופה, כגון בכדורי מציצה או בסירופ אינו מברך עליו כי אדם בריא לא ישתמש בו להנאתו.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רי סעי' ב

הטועם את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית, ואפילו אם הוא בולעו; ויש אומרים שאם הוא בולעו טעון ברכה, ולא פטרו את הטועם אלא כשהחזור ופולט, ואז אפילו על הרבה אינו צריך ברכה. הנה: וספק ברכות להקל.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רד סעי' ח

כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה, אם טעמם טוב והחיד נהנה מהם, מברך עליהם תחלה וסוף.

משנה ברורה שם ס"ק מג

אם טעמם טוב וכו' – רוצה לומר, אף על פי שאינו תאב להם כלל ואינו אוכלם אלא מחמת אונס הלוי, כיון שעל כל פנים החיד נהנה מהם (לז), ולאפוקי אם הם רעים שאין לו הנאה מזה, אף על פי שמתרפא מהם, אינו מברך כלל:

שער הציון שם ס"ק לו

ואף אם טעמם אינו טוב כל כך, כיון שעל כל פנים אינם רעים והחיד נהנה מהם, משמע ממגן אברהם סעיף קטן כ"ד דאף על פי כן מברך. ומה דנקט המחבר "אם טעמם טוב", הוא לאו דוקא, אלא לאפוקי אם הם רעים, וזה רמז המגן אברהם בסעיף קטן י"ט, דבתוספות לא נזכר כלל טעמם טוב:

2. ברכות דף לה עמ' ב - דף לו עמ' א

אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ. היכי דמי? אילימא דקא שתי ליה – אוזוקי מוזיק ליה! ... אלא: דקא אכיל ליה על ידי פת. אי הכי, הויא ליה פת עיקר והוא טפל; ותנן: "זה הכלל: כל שהוא עיקר ועמו טפלה – מברך על העיקר ופותר את הטפלה!" אלא: דקא שתי ליה על ידי אניגרון; דאמר רבה בר שמואל: אניגרון – מיא דסלקא, אניגרון – מיא דכולהו שלקי. אם כן, הוה ליה אניגרון עיקר ושמון טפל. ותנן: "זה הכלל: כל שהוא עיקר ועמו טפלה – מברך על העיקר ופותר את הטפלה!" הכא במאי עסקינן – בחושש בגרונן. דתניא: "החושש בגרונן – לא יערענו בשמן תחלה בשבת, אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע." – פשיטא! – מהו דתימא: כיון דלרפואה קא מכיין – לא לברך עליה כלל, קמשמע לן: כיון דאית ליה הנאה מיניה, בעי ברוכי.

The Beracha on Vegetable Soup Broth

What beracha do I make on vegetable soup when I consume just the broth?

<<

להו אלא לרפואה, הו להו כמו שתיתא רכה ומברכים עליהם "שהכל". ... אבל במי השעורים אין מהשעורים בתוכם כלום אלא מי בישול, השעורים מתמצה לצד אחד ואין בהם אלא קלימת טעם וכה של השעורים. ואף על פי שהשעורים נעשים דייסא, ואם היה אדם רוצה לאכול מהם, היה צריך לברך "בורא מיני מזונות", מכל מקום עיקר בישולם בשביל המים, ואינן נמשכין אחר השעורים. ולא דמי למיא דשלקי, דהנך עיקר בישולם בשביל הירקות, הלכך כיון שנתנו הירקות טעם בהם, הולכים אחר הטעם. ואפילו אם בשלו הירקות לצורך מימיהם לרפואה, כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה, לא נשתנית ברכת המים בשביל זה שמבשלים עתה לרפואה, ואין החולה צריך לאכילת הירקות.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רה סעי' ב

על המים שבישלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן, אף על פי שאין בהם אלא טעם הירק, והני מילי כשבשלים בלא בשר, אבל בישולם עם בשר, מברך עליו "שהכל".

משנה ברורה שם ס"ק י

מברך וכו' - ודוקא כששלקן כדי לאכול גם את הירקות, דאלו בישל הירקות או שראן לצורך מימיהן לבד לשתות אותן, אין מברך עליהן אלא "שהכל"; ולכן המשקה שעושים בפסח מתפוחים וכל כהאי גוונא, אין מברך עליהן אלא "שהכל".

7. רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הל' ד

ירקות שדרכן להשלק, שלקן - מברך על מי שלק שלהן "בורא פרי האדמה", והוא ששלקן לשתות מימיהן, שמימי השלקות כשלקות במקום שדרכן לשתותן

8. משנה ברורה סי' רב ס"ק נד

אם אוכל הפירות עצמן ושותה המים גם כן, מסתברא דלכולי עלמא אין צריך לברך עליהם לא ברכה ראשונה ולא אחרונה, דנעשה טפל להפרי

1. ברכות דף לט ע"א

מיא דסלקא - כסלקא, ומיא דלפתא - כלפתא, ומיא דכולהו שלקי - ככולהו שלקי.

2. ברכות דף לח ע"א

אמר רב בר רב אשי: האי דובשא דתמרי מברכין עלויה "שהכל נהיה בדברו". מאי טעמא? - זיעה בעלמא הוא.

3. חידושי הרשב"א, ברכות דף לח ע"א

כיון דלא האיל שם תרומה אסחיטת הפירות לבד מיין ושמן, שמוע מינה דלא חשוב משקה אלא זיעה בעלמא, וחומין סתוניות נמי כטעמא דאמרן, ולא דמיא למיא דשלקי ומיא דשיבתא, דהנהו כיון דרוב אכילתן הוא על ידי שליקה, מי שליקתן כמותן, הא כל מידי דלית דרכיה למשלקיה ולא למסחטיה אלא למיכליה בעיניה, בהנהו לא אמרינן שיהיו מימיהן כהן. והא דקא כאיל הכא ושאר כל מי פירות, לאו פירות שדרכן לישלק קאמר, אלא כעין תפוחים ותמרים שדרכן ליאכל חיים ובעין קאמר, כרמונים וענבים וכיוצא בהן

4. רא"ש, ברכות פרק ו סי' יח

ומיא דסלקא ומיא דלפתא ומיא דשבתא "בורא פרי האדמה", דקיימא לן מיא דכולהו שלקי, כשלקי, ומברכין עליהו "בורא פרי האדמה", אף על פי שאין בו כי אם חומר וטעם הירקות מברך עליהן כמו שמברך על הירקות עצמן; ולא דמי למי פירות, דאמרינן לעיל דזיעה בעלמא הוא, לפי שמשקה אין לו טעם הפרי, ואפשר שאם בשל הפרי ונכנס טעם הפירות במים, מברך עליהן, בורא פרי העין;

5. שו"ת הרא"ש כלל ד סי' טו

ושאלת: על מי שעורים שמבשלים להולים, כיצד מברכין עליהם? מי אמרינן: כיון שהשעורים עצמן נעשים דייסא, מברכין עליהם "בורא מיני מזונות", הרי השעורים מושכין המים לברכתן. כדאמרינן בפרק כיצד מברכין (לט): מיא דכולהו שלקי כשלקי; או דילמא, כיון דלא עבדי

>>

The *Beracha* on Pureed Vegetable Soup

Q I read your recent response about the *beracha* on the broth of vegetable soup. Is the *halacha* any different for pureed vegetable soup?

1. ברכות דף לט עמ א

מייא דסלקא - כסלקא, ומייא דלפתא - כלפתא, ומייא דכולהו שלקי - ככולהו שלקי.

2. ברכות דף לח עמ א

אמר מר בר רב אשי: האי דובשא דתמרי, מברכין עלויה "שהכל נהיה בדברו". מאי טעמא? - זיעה בעלמא הוא.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רה סעי' ב

על המים שבישלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן, אף על פי שאין בהם אלא מעט הירק; והני מילי כשבשלם בלא בשר, אבל בישלם עם בשר, מברך עליו "שהכל".

4. שו"ת הרא"ש כלל ד סי' טו

ואף על פי שהשעורים נעשים דייסא ואם היה אדם רוצה לאכול מהם היה צריך לברך "בורא מיני מזונות", מכל מקום עיקר בישולם בשביל המים ואינן נמשכין אחר השעורים. ולא דמי למייא דשלקי, דהנך עיקר בישולם בשביל הירקות, הלכך כיון שנתנו הירקות מעט בהם הולכים אחר הטעם. ואפילו אם בשלו הירקות לצורך מימיהם לרפואה, כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה, לא נשתנית ברכת המים בשביל זה שמבשלים עתה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת הירקות.

5. ברכות דף לח עמ' א

והלכתא: תמרי ועבדינהו **טרימא** - מברכין עלוייהו "בורא פרי העין". מאי טעמא? במלתייהו קיימי כדמעיקרא.

רש"י שם

טרימא מהו ... ושם טרימא - כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רב סעי' ז

תמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם, אפילו הכי לא נשתנית ברכתן ומברך עליהם: "בורא פרי העין" ולבסוף ברכה מעין שלש. הגה: ולפי זה הוא הדין בלמנוערין הנקרא פוידל"א מברכין עליהם: "בורא פרי העין"; ויש **אומרים לברך עליהם "שהכל"**, וטוב לחוש לכתחלה לברך "שהכל", אבל אם בירך "בורא פרי העין" יצא, כי כן נראה עיקר.

משנה ברורה שם ס"ק מב

ויש **אומרים לברך עליהם "שהכל"** - בזה נחלקו האחרונים: יש מהם שסוברים דהיש אומרים לא פליג כי אם אפאוידל"א משום שנימוחו לגמרי ולא ניכר צורתן כלל, אבל בדין המחבר, דמייירי בתמרים שנתרסקו שניכר תוארן וצורתן אף כשמתרסקין לגמרי, מוודו דמברך "פרי העין"; ויש מהם שסוברים דהיש אומרים פליג גם אדין המחבר, וסבירא להו דכיון דנתרסקו לגמרי, מברך "שהכל". ולדינא אין נפקא מינה בזה, דאף אם נימא דהיש אומרים פליג גם אתמרים שנתרסקו, מכל מקום להלכה קיימא לן כדעת המחבר, דהיכא שממשן קיים לא נשתנית ברכתן, ורק בפאוידל"א, שאבד כל צורתו ולא ניכר כלל מה הוא, אז לכתחלה מברך "שהכל" וכהכרעת הרמ"א, דבברכה זו יוצא על הכל בדיעבד. [אכן לענין ברכה אחרונה, אין עצה אי אתרמי לענין דברים שהוא משבעה מינים, וכדאיתא בסימן ר"ח סי' ג, דברכת "בורא נפשות רבות" אינה פוטרת מעין שלוש, ולא מעין שלוש פוטרת "בורא נפשות רבות" אם לא שיאכל גם פרי משבעת המינים וגם דבר שברכתו בורא נפשות רבות לפטור גם את זה ממה נפשך [פרי מגדים]. ואם אין לו, נראה לי שיוכל לברך מעין שלש, כי כן משמע מלשון הרמ"א, דתופס לעיקר הדין שברכתו "פרי העין"]:

Beracha Acharona on Fruits of Different Categories

Does the *bracha acharona* of *Al HaEtz* include ordinary fruit (not from the seven species) that was eaten? Is it preferable to recite the *beracha acharona* of *Al Hamichya*/*Al HaEtz* before *Borei Nefashot*?

4. בית יוסף אורח חיים סי' רט

... ודייק לכתוב כל הברכות האלו, שכל הברכות שבאותו הפרק הם מדברי סופרים לאפוקי ברכת המזון שהיא מדאורייתא, שאם נסתפק לו צריך לחזור ולברך וכמו שכתב בפרק שני (ה"ד), ורבינו מוסיף גם ברכה אחרונה דמעיין שלש שגם היא מדאורייתא וכן משמע בריש פרק כיצד מברכין (לה.) וכן כתב הרשב"א שם (ד"ה הכי) דליכא דמעיין ברכה לא לפניו ולא לאחריו מן התורה אלא שבעת המינים בלבד שהם מעונים ברכה לאחריהם מן התורה, הא שאר מינים בין לפניהם בין לאחריהם אין מעונים כלל; אבל מדברי הרמב"ם (פ"ח ה"ב) נראה דברכה מעין שלש נמי הוא דרבנן, שאין שום ברכה מן התורה כי אם ברכה שלאחר אכילת פת לבד

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רח סעי' יג

אם אכל פירות משבעת המינים ואכל תפוחים, אין צריך לברך על התפוחים "בורא נפשות", שגם הם בכלל ברכת "על העץ", שגם הם פרי העץ הם; אבל אם אכל תפוחים ושתה יין, צריך לברך "בורא נפשות" על התפוחים; וכל שכן אם אכל בשר או פרי האדמה ושתה יין, או אכל משבעת המינים שצריך לברך על כל אחת ואחת; והוא הדין אם אכל בשר ודגים ואכל מחמשת מינים, אין ברכת "על המחיה" פוסלת את הבשר ואת הדגים.

2. משנה ברורה סי' רז ס"ק א

פירות האילן וכו' – ובדיעבד אם בירך עליהם "על העץ ועל פרי העץ" יצא:

5. פרי מגדים אשל אברהם סי' רב ס"ק כו

יראה ממה שכתבתי באות הקדום דמעיין שלש קודם: דבר תורה, ופרטיות, וחשובה כמו ברכת המזון, קודמת ל"בורא נפשות רבות".

6. שו"ת יביע אומר שם

אם שותה מיץ פירות ושאר משקים כאמצע אכילת פת הבאה בכיסנין שצריך לברך עליהם לפנייהם ולאחריהם. ובברכה אחרונה יקדים ברכת "על המחיה" ואחר כך יברך "בורא נפשות רבות". (ואין לחוש ולומר שמא נפטרו המיץ פירות והמשקים בברכת מעין שלש כשאמר: "ועל תנובת השדה", שהואיל ונשתנו לגריעותא, ומשום הכי אינו מברך לפנייהם אלא "שהכל", הכי נמי לענין ברכה אחרונה). אבל האוכל פרי האדמה, ועמו פת הבאה בכיסנין או מפירות שבעת המינים, יברך תחלה "בורא נפשות רבות" ואחר כך מעין שלש, ואם קדם ובירך מעין שלש, לא יברך אחר כך "בורא נפשות רבות".

7. שו"ת אור לציון חלק ב פרק יד

בד. שאלה. מי שצריך לברך ברכת מעין שלש וכן ברכת "בורא נפשות" על פירות אדמה או על ירקות, האם צריך להקדים ברכת "בורא נפשות" לברכת מעין שלש מחשש שמא יצא בברכת מעין שלש ידי חובת ברכה אחרונה אף על פירות האדמה והירקות שאכל?

תשובה. אין צריך להקדים ברכת "בורא נפשות", ואף עדיף להקדים ברכת מעין שלש לפני ברכת "בורא נפשות רבות".

3. שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סי' יו

והוסיפו הטור שולחן ערוך שם, שהוא הדין אם אכל מפרי האדמה ושתה יין או אכל עמחם משבעת המינים שצריך לברך "בורא נפשות רבות" מלבד ברכת מעין שלש, שאין ברכת מעין שלש פוסלת "בורא נפשות רבות". ומכל שכן אם שתה מים ואכל משבעת המינים או מפאת הבאה בכיסנין שצריך לברך "בורא נפשות רבות". איברא דהתם הרי לנוסחת הרי"ף והרמב"ם בברכת מעין שלש שעל היין ושבעת המינים: "ועל תנובת השדה" יש לומר שפרי האדמה נכלל בזה. וכמה שכתב הסמ"ק (סי' קנ"א) והאגודה (סי' קמט) לענין תפוחים ותאנים שאין צריך לברך "בורא נפשות רבות" שהם בכלל "על תנובת השדה". עיין שם. והוא הדין לענין פרי האדמה. ... וכן החיי אדם (כלל נ סי' ט) כתב להלכה ... ובכף החיים ... הביא דברי החיי אדם, ודחהו, על פי דברי גדולי הפוסקים ומרן השולחן ערוך הנ"ל. ... לכן אף שלכתחלה יקדים לברך "בורא נפשות רבות" על פרי האדמה, ואחר כך מעין שלש, בדיעבד אם קדם ובירך מעין שלוש יברך "בורא נפשות רבות" אחר כך. ... ועיין עוד במשנה ברורה בשער הציון (סי' רח ס"ק סד) שדחה דברי החיי אדם על פי מה שכתב הרמב"ם הנ"ל: שכולם פרי העץ הם, הא פרי האדמה אינו נפטר. ... נראה דשב ואל תעשה עדיף, ואם קדם ובירך ברכת מעין שלש לא יברך "בורא נפשות רבות", דספק ברכות להקל אמרינן אפילו נגד מרן. וכן פשט המנהג להקדים לברך "בורא נפשות רבות" קודם מעין שלש.

Zimun of Those who Ate Milk with Those who Ate Meat

Q

From what I understand, if three people eat together, with one eating dairy and two eating meat, the one who ate dairy leads the *zimun* because he can presently eat from both types of food, whereas the others cannot. Is the same true if four people ate together and three of them had meat and one had dairy, in which case the three do not require the dairy-eater in order to do the *zimun*? Also, in the first case, should the dairy-eater do the *zimun* even if one of the others is a *kohen*?

4. משנה ברורה ס"י קצו ס"ק ט

[והמנהג (יב) שהאוכל גבינה הוא המברך ברכת הזימון ולא להיפוך, שהוא הגורם להזימון]

שער הציון שם ס"ק יב

(יב) הנה זה נזכר במגן אברהם והעתיקו החיי אדם, והגר"ז והדרך החיים לא העתיקו דבר זה, ומשמע לכאורה דלא סבירא להו זה, ועל כל פנים, היכא שהאוכל בשר הוא כהן, דיש עליו מצוה ד"וקדשתו" לכבדו שהוא יהיה המברך, מסתברא בודאי דאי אפשר לדחות משום מנהג זה:

5. ערוך השולחן אורח חיים ס"י קצו סעי' ח

בזה הקשו: מה לנו לבשר ולחלב, הא אוכלין פת, דאם לא כן, לא שייך זימון; והרי הפת יכולין לאכול זה עם זה! ובאמת לא קשה כלל, דהא עיקר זימון הוא ההתחברות יחד, ושנים שאוכלין זה בשר וזה גבינה מוכרחים לאכול בפירוד שהרי אסור להעלותן על שלחן אחד, או שצריכין לעשות היכר כגון בשני מפות וכיוצא בזה ... ואם כן איך יתחברו לזימון? ואם תאמר: דאם כן, אפילו זה אוכל חלב וזה בשר, אין חיבור, דאינו כן, שהרי בעל החלב יכול תיכף להתחבר לבעל הבשר, ואפילו אם באמת אינו מתחבר, כיון שיש בידו להתחבר כחיבור דמי, מה שאין כן כששניהם אין יכולין לאכול זה מזה. ודע שרגילין לומר דבעל החלב יברך ולא בעל הבשר מפני שבעל החלב יכול לאכול של השני [מגן אברהם ס"ק א], ונראה לי דאין בזה קפידא כל כך, מדלא פירשה הגמרא בערכין שם שהכהן מברך; אך אפשר לומר דלא הוצרך לפרש דבלאו הכי כהן מברך משום "וקדשתו" ... אך בלאו הכי לא מסתבר זה, דאם בעל הבשר אינו יכול לברך, איך מצטרף לזימון, אלא וודאי דלכתחלה אמרו כן, אבל אם מדרך הכבוד לכבד לבעל הבשר אין קפידא וכמדומני שכן המנהג

1. ערכין דף ד עמ' א

הכל מצטרפין לזימון: כהנים ליום וישראלים. פשיטא! לא צריכא, דקאכלי כהנים תרומה או קדשים, וזר קאכיל חולין. סלקא דעתך אמינא: הואיל ואי בעי זר למיכל בהדי כהן, לא מצי אכיל – אימא לא ליצטרף, קא משמע לן: נהי דזר בהדי כהן לא מצי אכיל, כהן בהדי זר מצי אכיל.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י קצו סעי' ג

שלושה שאכלו כאחד, אחד נזהר מפת עובד כוכבים ואחד אינו נזהר, או אחד מהן כהן ואוכל חלות, אף על פי שאותו שנזהר אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר, ולא ישראל עם הכהן, כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל, מצטרפין, אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד, והכהנים אוכלים חלה ונזהרים מפת של עובד כוכבים והזר אוכל פת של עובד כוכבים, אינם מצטרפין.

3. מגן אברהם ס"י קצו סעי' ג

כתב האגודה פרק שלושה שאכלו: אחד אוכל גבינה ושנים בשר – מצטרפין, דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים ... ובשבת שחל תשעה באב, אין מזמנין יחד האוכלין בשר ונזהרין מלאכלו ואוכלין גבינה, כיון דאין שום אחד מהם יכול לאכול עם חבריו (אגודה פרק רביעי דתענית). ובהגהות מיימוניות הקשה על זה, דהא יכולין לאכול יחד לחם ... וקשה להקל נגד כל הגאונים הנ"ל, דיש לומר דסבירי להו דבעינן שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל חבירו, דאם לא כן, הרי כהנים וזר יכולים גם כן לאכול פת אחר ... אלא על כרחך בעינן אותו לחם, והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם אחד, דהרי מלוכלך מבשר

Shehecheyanu on Fruit for a Visitor from a Place with Constant Access

I live in England, where avocados are available all year long, and I am visiting Israel, where avocado is primarily a winter-spring fruit. Should I recite *Shehecheyanu* upon eating it in Israel?

3. תשובות והנהגות כרך ב סי' קנא

שאלה: נוסע מכאן לארץ ישראל ולהיפך אם לברך "שהחיינו" על פרי חדש

... ולעניות דעתי נראה שלא מצינו הגבלה להעונה, ואם העונה נמשך קרוב לשנה ונפסק ועכשיו באו מחדש-מברכים. וכן דמבואר בשולחן ערוך ברמ"א [רכ"ז ס"ז ומקורו מהב"י] דפרי שמתחדש שתי פעמים בשנה מברכין עליו "שהחיינו" ורק באין זמן קבוע לגידולו אין מברכין עליו "שהחיינו", ומתבאר שבכל שזמן קבוע לגידולו [וזמן היינו בהפסק חודש לפחות] מברכין עליו "שהחיינו", ועל כן נראה שאם לא נהנה שלשים יום ועכשיו יגיע לו מחדש-ראוי לברך. ואם כן גם בנידון זה, אף שבירך כיון שהפסיק שלשים יום ויותר ומעכשיו גר כאן ויהנה מחדש, יכול לברך "שהחיינו", ששמה בו שמאז העונה הגיע במקומו והם מצויין.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רכה סעי' ג

הרואה פרי חדש מתחדש משנה לשנה, מברך: "שהחיינו", ואפילו רואהו ביד חבירו או על האילן; ונהגו שלא לברך עד שעת אכילה. הגה: ומי שבירך בשעת ראיה, לא הפסיד

1. דרכי משה אורח חיים סי' רכה ס"ק ב

ומהר"י וייל כתב דאין מברכין "שהחיינו" על ירק חדש משום דעומד על הקרקע כל השנה ואין ניכר בין חדש לישן:

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רכה סעי' ו

פרי שאינו מתחדש משנה לשנה, אפילו אם יש ימים רבים שלא אכל ממנו אינו מברך "שהחיינו". הגה: פרי שמתחדש שתי פעמים בשנה, מברכין עליו "שהחיינו"; אבל שאין לו זמן קבוע לגידולו, אין מברכין עליו, לכן אין מברכין "שהחיינו" על ירק חדש דעומד כל השנה בקרקע.

משנה ברורה שם ס"ק יח

דעומד כל השנה בקרקע – רוצה לומר, שיש ירק שדרכו לעמוד כל השנה בקרקע, וברכת "שהחיינו" לא נתקן אלא בדבר הבא מזמן לזמן. אכן באמת אינו מצוי זה כי אם באיזה ירקות ולא בכולן; ואפשר משום דאין לחלק בין ירק לירק [פרישה]. ויש לפרש עוד דכונת רמ"א במה שכתב דעומד כל השנה בקרקע, היינו שמטמינין אותו בקרקע בבורות ועומד כל ימות השנה ואינו ניכר בין ירק חדש שגדל בשנה זו לישן שגדל אישקד, מה שאין כן פירות, אף על גב דיש מטמינין אותן, הוה להו מיעוטא דמיעוטא, ולא היישינן להו [מגן אברהם]. ולפי זה פשוט דאין לברך "שהחיינו" על פרי אדמה שקורין (ער"ד עפ"ל = תפוח אדמה), דהרי דרך העולם להטמין אותם בבורות בחורף ומתקיים זמן רב.

Fulfilling *HaGomel* with a Different *Beracha*

Q

Part I: It has been a couple months since I had a baby. May I still recite *Birkat HaGomel*?

Part II: Before I sent you the question, I followed a ruling that I found online that if one is not sure whether he needs to recite *HaGomel*, he should have in mind during the morning *beracha* of "*hagomel chasadim tovim l'amo Yisrael* [Who grants good acts of kindness to His nation Israel]" that it should also serve as thanks in lieu of *Birkat HaGomel*. After having done that, can I still follow your ruling and recite the regular *HaGomel*, or would that now be a *beracha l'vatala*?

4. בית יוסף אורח חיים סי' ר"ט

מאי מברך: "הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב". כך היא גירסת הרי"ף (מג.) והרמב"ם (פ"י ה"ח) והרא"ש (סי' ג), אף על פי שהנוסחא בגמרא בספרים שלנו היא "ברוך גומל חסדים טובים", גירסת הני רבוותא עיקר. ופירוש הברכה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים וכו' כלומר אפילו לאותם שהם חייבים

5. ברכות דף מ ע"ב

אמר רב: כל ברכה שאין בה הזכרת השם – אינה ברכה. ורבי יוחנן אמר: כל ברכה שאין בה מלכות – אינה ברכה.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' ר"ט סעי' ה

אם בירך אחד הגומל לעצמו, ונתכוין להוציא את חבירו, ושמע חבירו וכוון לצאת, יצא אפילו בלא עניית "אמן"

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' ר"ט סעי' ב-ג

ב] מה מברך? "ברוך אתה יי הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב", והשומעים אומרים: "מי שגמלך כל טוב, הוא יגמלך כל טוב סלה".

ג] צריך לברך ברכה זו בפני עשרה, ותרי מינייהו רבנן, דכתיב: "וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים יהללוהו" (תהילים קז, לב). ואם לא שכיחי רבנן, לא יניח מלברך; ונהגו לברך אחר קריאת התורה, לפי שיש שם עשרה; ואם בירך בפחות מעשרה, יש אומרים שיצא, ויש אומרים שלא יצא, וטוב לחזור ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות.

2. הליכות שלמה, תפילה, פרק כג סעי' ח

המסופק אם חייב בברכת הגומל, יכוין לצאת ידי חובתו כשמברך בבוקר ברכת "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל" – ומה טוב אם יאמרה בפני עשרה ותרי מינייהו רבנן. ואם עשה כן, אף אם יתברר לו אחר כך שהיה מחויב לברך הגומל, לא יברך שנית.

3. ברכות דף נד ע"ב

מאי מברך? – אמר רב יהודה: "ברוך גומל חסדים טובים". אב"י אמר: וצריך לאודווי קמי עשרה, דכתיב: "וירוממוהו בקהל עם וגו'". מר זוטרא אמר: ותרי מינייהו רבנן, שנאמר: "ובמושב זקנים יהללוהו" ... רב יהודה הלש ואתפח; על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן, אמרי ליה: "ברוך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא". אמר להו: פטרתון יתי מלאודויי. והא אמר אב"י: בעי אודווי באפי עשרה! – דהווי בי עשרה. והא איהו לא קא מודה! – לא צריך, דעני בתרייהו "אמן".

Making *Berachot* upon Seeing Animals

I have never made *berachot* upon seeing animals in the zoo, but it seems from *sifrei halacha* that one should. Should I start doing that, and, if so, what are the basic rules?

5. בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף נח ע"ב ב
הרואה פיל קוף קיפוף, הואיל ודומים לאדם במקצת דברים, מברך עליהם: "ברוך משנה הבריות":

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רכה סעי' ט
הרואה את החיגר; ואת הקטע; ואת הסומא; ומוכה שחין ... אם הם ממעי אדם, מברך: "משנה הבריות", ואם נשתנה אחר כך, מברך: "דיין האמת"; ... **ואינו מברך** אלא פעם ראשונה, שהשינוי עליו גדול מאוד. הנה: ויש **אומרים** משלשים יום לשלשים יום (מור).

משנה ברורה סי' רכה ס"ק כט-לא
כט] **ואינו מברך וכו'** – זה קאי גם אברכת משנה הבריות [מ"ז] ... והטעם דעל שינוי, אין שייך לברך רק פעם ראשון שרואה הדבר והשינוי גדול בעיניו, ומשמע מהמ"ז דכל שכן דקאי המחבר אברכת דיין האמת. אמנם בספר נהר שלום כתב דלענין דיין האמת שהוא דוקא על קרובו ואוהבו שמצטער עליו, מסתברא דאם רואה זה עוד על קרובו אחר, בודאי נתגדל עליו עוד הצער יותר ושייך לברך על זה "דיין האמת":
ל] **ויש אומרים וכו'** – ולמעשה יש להורות דיברך אחר שלוש ימים בלא שם ומלכות [אליה רבה עיין שם]:
לא] **משלשים יום** – פירוש, שלא ראה אחר כיוצא בו תוך שלשים יום [מגן אברהם]:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רכה סעי' י
הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם או בהמה, אומר: "ברוך אתה יי אלוקנו מלך העולם שככה לו בעולמו"; ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא עליהם ולא על אחרים, אלא אם כן היו נאים מהם.

משנה ברורה שם ס"ק לב
הרואה וכו' ובריות נאות – בין זכרים בין נקבות. ועכשיו לא נהגו כלל לברך ברכה זו [חיי אדם (לג) עיין שם טעמו] ומכלן מקום נכון לברך בלא שם ומלכות:

שער הציון שם ס"ק לג
(לג) ולי נראה, משום דכונת הגמרא דוקא כשהם נאות ביותר, כדאיתא ברמב"ם פרק י מהלכות ברכות, ומי יוכל לדקדק בזה:

2. ברכות דף נח ע"ב ב
תנו רבנן: הרואה פיל קוף וקפוף, אומר: "ברוך משנה את הבריות". ראה בריות טובות ואילנות טובות, אומר: "ברוך שככה לו בעולמו".

3. הליכות שלמה, תפילה, פרק כג סעי' לה
על כל חיות משונות מברך משנה הבריות, ופיל וקוף שנזכרו בגמרא, לא דוקא, אבל על דגים משונים אינו מברך, כי לא מצינו בגמרא אלא על חיות בלבד.

4. וזאת הברכה עמ' 156
(ב) ברכה זו נתקנה רק על שלוש הבהמות אלו (ולא על בהמות אחרות אף על פי שנראות משונות) (הגר"ח קנייבסקי במכתב).

HaMapil for those Who Go to Sleep Before Night

Do people who go to sleep before nightfall (e.g., during the summer, night-shift workers, the old and the ill, etc.) recite *HaMapil* before going to sleep?

4. שו"ת בצל החכמה חלק ה סי' קסו

לא מצאתי באף אחד מספרי הראשונים שתחת ידי שיבואר בו בפירוש שיש לברך ברכת המפיל גם בישן ביום. וזה לשון השבלי לקט (סוף סי' ב'): כתב הר"ר שמחה זצ"ל, שכל פעם שאדם ניעור משנתו ביום, צריך לברך "אלקי נשמה" – עד כאן לשונו. וכן כתוב גם בספר תניא רבתי ... הרי שלא כתבו כן רק לענין ברכת אלקי נשמה ולא הזכירו כן לענין ברכת המפיל. מכל מקום ממה שכתב בספר בית הבחירה הנ"ל (אות א') "ויש חולקים בדבר", סתמא משמע דאתרווייהו קאי – אברכת אלקי נשמה וכן על ברכת המפיל.

ואחר עיון קצת נראה לעניות דעתי מוכרח כן מדברי השבלי הלכט הנ"ל. שם כתב ... הטעם למה שברכת אלקי נשמה אינה פותחת בברוך, לפי שהיא סמוכה לברכת "המפיל חבלי שינה על העין".

... כיון שלדעת רובם המכריע של הפוסקים לא הותקנה לברך ברכת המפיל רק על השינה בלילה, ואם יברכנה ביום גם אם ישן מיד לא עלתה לו ברכתו, כי ביום לא הגיע עדיין זמנה של אותה ברכה, שוב גם אם יברך וישן מיד ושינתו תמשך לתוך הלילה ג"כ לא הועילה לו ברכתו, כיון שאין שייכות לברכת המפיל ביום כלל, כמו דלא מהני ברכת "לישב בסוכה" שמברך ערב החג גם אם ימשיך לישב בסוכה עד הלילה מהאי טעמא גופא, שאין שייכות לברכת לישב בסוכה בערב סוכות כלל.

5. חיי אדם חלק א כלל לה סעי' ד

הישן ביום אין צריך לברך ברכה זו. אף על גב שנראה שהיא ברכת הנהנין, מכל מקום אי אפשר לברך ביום, דחיישין שמא לא יוכל לישן. אבל בלילה אפילו לא ישן כלל, לא הוי לבטלה, דיש לומר דתקנו אותה על מנהג העולם כמו ברכות השחר ... ועוד, כיון דאסור לישן ביום, כדאיתא בשולחן ערוך סימן ד', אם כן לא שייך לתקן ברכה על זה, ואפילו למי שצריך לישן כדאיתא בשולחן ערוך סי' רל"א, מכל מקום לא פלוג.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' מז סעי' יג

המשכים קודם אור היום, מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד ... שימתין מלאומרה עד שיאור היום.

1. ברכות דף ס עמ' ב

הנכנס לישן על ממתו, אומר מ"שמע ישראל" עד "והיה אם שמוע". ואומר: "ברוך המפיל חבלי שינה על עיני" ... כי מתער, אומר: "אלהי, נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה ב"

2. רמב"ם הלכות תפילה פרק ז ה' א

כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה, מברך: "ברוך אתה יי' אלקינו מלך העולם המפיל חבלי שינה ..."

3. ביאור הלכה סי' רלט סעי' א

נסתפקתי אם הוא עדיין קודם עמוד השחר בעת ברכת המפיל, אך הוא משער שעד שיישן יעלה עמוד השחר, אי אזלינן בתר עת הברכה שהוא עדיין לילה או בתר שינה שיהיה ביום ועל שינת היום לא נתקנה הברכה כמו שכתבו הפוסקים. אבל אחר שעלה עמוד השחר לא מסתפק לי כלל, דאף דאיכא אינשי דגנו בהחיה שעתא עד הנץ החמה ועדיין זמן שכיבה הוא על פי הדחק, כדאיתא בברכות ט', מכל מקום לענין ברכת המפיל נראה דעבר זמן, שהרי אינו יכול לומר השכיבנו אחר עלות השחר

Sunbathing on Shabbat

Is it permitted to sunbathe on Shabbat? Does it depend on the purpose of the sunbathing: health benefits, tanning, enjoyment?

6. שו"ת מנחת יצחק חלק ה סי' לב

אבל עדיין נשאר לנו, מה דעושינו כן אף שלא לרפואה, אלא ליפות; אבל באמת, גם זה אינו, דהא גופא אסור, עיין (סי' ש"ג סעי' כ"ה) דבהעברת סרק על פניה, איכא משום צובע, ומטעם זה אסורה לטוח על פניה בצק, דכשנוטלתו מאדים הבשר, ומקורו בש"ס (שבת צ"ד צ"ה), ובירושלמי שם (פ"ז ה"ב): הדא איתתא דשרקה אפה, חייבת משום מלבן ... ומשמע דאף אם עושה ללבן בשרה, אסורה. והרבה ענינים מצינו דאסור משום תקוני גברא ובנין, מדאורייתא או מדרבנן, ואף רק משום מיחוי כמתקן, כמו בטבילה וכיוצא בזה ... ואם כן בודאי גם מה דמניח עצמו כנגד השמש ליפות עצמו, גם כן הוי משום כל אלה; ומה דהוא אינו עושה כלום, לא מהני להיתרא, דהרי גם בטובל במקוה, אינו עושה רק מה שהולך לטבול, וכמו כן הכא, מה דמניח עצמו כנגד השמש, זה בעצמו הוי מעשה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכח סעי' לו

כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן, אף על פי שהם קשים לקצת בריאים, ומוכחא מלתא דלרפואה עבד, אפילו הכי שרי; וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים, אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודוקא מי שיש לו מיחוי בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אבל אם אין לו שום מיחוי, מותר.

2. מגן אברהם שם ס"ק מג

מיחוי מותר. בטור כתוב: "ושותה אותו לרעבו לצמא" – מותר" משמע דאם עושה לרפואה – אסור, אף על פי שהוא בריא, וכן מוכח בסעיף מ"ד, דהא הרוחץ בים בריא הוא.

7. שמירת שבת כהלכתה פרק יח סעי' יח והערה ע

משקפים מחליפי צבע מותר, ללבושם בשבת – ואין בזה משום איסור צביעה, מכיון שהאדם עצמו אינו צובע, והוא דומיא דאדם שיושב בשמש ומשתזף...

3. ילקוט יוסף שבת ד דיני לקיחת תרופות בשבת סעי' עח

מותר לשבת בשבת בשמש כדי להשתזף [כמובן, במקום צנוע], ואין לאסור בזה משום איסור רפואה בשבת.

8. ארחות שבת פרק יז סעי' כ

אסור למרוח את הידים במשחה שנועדה למנוע יובש ולעדן את העור, אבל מותר לסוך את הידים או הגוף בשמן נוזלי, והיינו במקום שרגילים לעשות את הסיכה אף שלא לצורך רפואה.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכח סעי' מד

רוחצין במי גרר, ובמי חמתן, ובמי טבריא, ובמים היפים שבים הגדול אף על פי שהם מלוחים, שכן דרך לרחוץ בהם, וליכא הוכחה דלרפואה קא עבד; אבל לא במים הרעים שבים הגדול ובמי משרה, שהם מאוסין ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה.

9. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכח סעי' כז

מכה שנתרפאה, נותנין עליה רטייה, שאינה אלא כמשמרה.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שג סעי' כה

אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה, משום צובע. ומטעם זה אסורה לכוול בשבת, ומטעם זה אסורה לטוח על פניה בצק, דכשנוטלתו מאדים הבשר.

Doing Work for Someone for Whom it is Still Shabbat

Q My friend called me from New York on Friday and asked me to do an internet check-in for him on *Motzaei Shabbat* in Israel (his Shabbat afternoon) before his Saturday night flight. Is it permitted for me to do so?

1. שבת דף קנא עמי א

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם לומר לחבירו: "שמור לי פירות שבתחומך, ואני אשמור לך פירות שבתחומי".

3. לבוש אורח חיים סי' רסג סעי' יז

יש מי שאומר שמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה, מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, ומותר הוא ליהנות מאותו מלאכה בשבת וכל שכן במוצאי שבת, שאף על פי שקיבל עליו הוא את השבת להוסיף הרבה מחול על הקודש ואסר על עצמו המלאכה, מכל מקום לא אסר אלא מלאכת עצמו, אבל מלאכת חבירו לא אסר עליו.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' יז

יש אומרים שמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה, מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה.

4. רמב"ם הלכות שבת פרק ו הל' א

אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת, אף על פי שאינו מצווה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקודם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם ויבואו לעשות בעצמן.

מגן אברהם שם ס"ק ל

מותר לומר. דהא אי בעי, לא היה מקבל שבת עליו, וכל שיש לו היתר, מותר אמירה, כמו שכתוב סי' ש"ז סעי' ח:

Reheating Microwaved Food on Shabbat

I cook rice in the microwave. On Shabbat, I want to heat it up on the hot plate. Aside from the regular questions of reheating, is there a problem because the first cooking was irregular?

4. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סי' קסג

... לפי מה שכתבתי בספרי אגלי טל במלאכת אופה ס"ק מ"ד במבשל בחמה הוי שינוי בנפעל, ואף בשאר מילי דלאו שבת פטור. לא קשה מידי, דפסח נמי הטעם משום שאין דרך בישול בכך:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שיח סעי' ד

תבשיל שנתבשל כל צרכו, יש בו משום בישול אם נצמטן. הנה: ויש אומרים דוקא אם מצמטק ויפה לו; ואם לא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי, שייך בו בישול אפילו בעודו רותח; והני מילי שיש בו בישול אחר בישול, בתבשיל שיש בו מרק, אבל דבר שנתבשל כבר, והוא יבש, מותר לשרותו בחמין בשבת.

5. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סי' שיח ס"ק ו

ומה שכתב הרמב"ם ז"ל [שבת] פרק ט' הל' ג' דבר שאין צריך בישול "כלל" פטור, אין אנו בקיאים איזו הוא, הא דבר דשייך ביה בישול כפירות שטובין חיין יותר ממבושלים, דלכרכה "שהכל", בשבת חייב חטאת, דמכל מקום מבשל הוא אם רוצה וניחא ליה בכך. ואם אין ניהא ליה, מקלקל, ופטור אבל אסור. נסתפקתי, כישל בחמי טבריא ותולדת חמה אם מבשל אחר כך בחמי אור, אם חייב; ויראה דפטור הוא, דכבר נתפעל בבישולו, ואפשר מותר לגמרי.

2. שבת דף לט עמ' א

אמר רב נחמן: בחמה – כוליה עלמא לא פליגי דשרי; בתולדות האור – כוליה עלמא לא פליגי דאסיר

רש"י שם

דשרי – דאין דרך בישולו בכך

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שיח סעי' ה

יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, אם בשלו אחר כך במשקה, יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש מתירין.

ביאור הלכה שם ד"ה "יש מי"

נראה לעניות דעתי בבשלו ואחר כך צלאו בערב שבת דמותר להניחו בתנור בשבת, דפעולה אחרונה נקבע בו יותר ומקרי צלי אחר צלי:

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי' נב

הנה בדבר בשול בחמה, דליכא איסור בשבת, שפירש רש"י בשבת דף ל"ט וכן הר"ן מטעם דאין דרך בשול בכך, הוא פשוט משום דנתיי שחבשול שהיה במשכן היה באש, מכל מקום היה שייך למילף גם בשול על ידי חמה להיות תולדה, דהא מכל האבות מלאכות שהיו במשכן הרי למדין לחייב גם כל הדומה להאבות באותו החיוב ממש ונקראו תולדות, שלכן הוצרך רש"י לפרש שאין למדין בשול על ידי חמה מבשול על ידי האש שהיה במשכן, משום שאין דרך בשול בכך. ואין הכוונה דאין דרך בשול בכך כהא דעושה מלאכה כלאחר ידו ושאר שנויים שפטור ... ואם כן בהמייקר – ויין אוועז /תנור מיקרוגל/ שטוב לבשל בו כמו באש ממש, ואלי שיש להם תנור כזה משתמשים בו יותר מבשול דבאש, ומה שלא נתפשטו תנורים אלו עדיין הוא משום דלא מצוי עדיין הרבה תנורים וכשיהיו מצויין ודאי ישתמשו בהם כולי עלמא, דהא הוא יותר טוב, ודאי יש למילף מבשול דאור דהיה במשכן בחשיבות תולדה שהוא לכל הדינים כהאב, דבשול על ידי האור לאיסור ולחיוב סקילה וחטאת.

Returning Food to an Oven with a Shabbat Mode

My electric oven has a "Shabbat mode," which enables us to cancel the automatic shut-off (so that it will stay on for two days of Yom Tov) and keeps the exact heat you set, without fluctuation when the door is opened. On Shabbat, may we warm up fully-cooked, dry food in this oven?

משנה ברורה שם ס"ק יד

שכסה הגחלים – היינו כל הגחלים, ואין צריך לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל, רק בכסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניהם סגן, ואפילו הובערה אחר כך, שרי [גמרא] ... והמעם בכל זה כיון דגילה דעתו דלא בעי לגחלים סגן, בדודאי לא אתי לחיותי.

1. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סי' עד
(כה) תנורים שיש בהם טערמוסטאט, האם מותר לפתוח דלת התנור בשבת, כשהאש אינה דולקת, דנראה שאינו פסיק רישא, כיוון שאפשר לפתוח דלת התנור והאש לא תדלק, ואם כן הוי דבר שאינו מתכוין.
תשובה: כפי הנראה, אין בזה פסיק רישא, והוא דבר שאין מתכוין ואין לאסור.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנג סעי' ב

כירה שהיא גרופה וקטומה ונמל הקדירה מעליה אפילו בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת. הגה: ועודת בידו (טור), ולא הניחה על גבי קרקע. הגה: ודעתו להחזירה ודוקא על גבה, אבל לתוכה אסור. ובתנור, אסור להחזיר אפילו הוא גרופ וקטום; והוא הדין לכופה, אם הסיקו בגפת ועצים. הגה: ודוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו, ואז מותר להחזיר, ואפילו לכירה אחרת, אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור, אפילו לאותה כירה. ויש אומרים דכל זה אינו אסור רק בשנמלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שהשכח; אבל אם לקחו משם משהשכח, אפילו הניחו על גבי קרקע מותר (ר"ן פ' כירה וכל בו), וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין, וטוב להחמיר. מיהו אם נצטנן, לכולי עלמא אסור. ויש אומרים דאם הוציא מאכל מן התנור, אסור להניחו בכרים ובכסתות ... ובתנור אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אצלו; ודוקא במקום שהיד סולדת, אבל אין היד סולדת שם, שרי אפילו בשבת ...

2. שמירת שבת כהלכתה פרק א סעי' כט
תנור גז או חשמלי שהומו מכוון על ידי טרמוסטאט, אסור להשתמש בו בשבת לכל צורך שהוא, שכן פתיחת דלתו עשויה להדליק או להגדל הלהבה.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנג סעי' א

כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדירות, אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זיתים או בעצים, אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אלא אם כן נתבשל כל צרכו והוא מצטמק (פירוש, הולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה, או שהיה חי שלא נתבשל כלל, דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הליכה יכול להתבשל בלא חיתוי, אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן שמא יחתה, ואסור להשהותו עליה אלא אם כן גרף, דהיינו שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם, דהיינו **שכסה הגחלים** באפר למעט חומם; ואם נתן בה חתיכה חיה, מותר כאילו היתה כולה חיה דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה. ואפילו אינה גרופה (פירוש, שמשך הגחלים מהתנור) וקטומה (פירוש, שכסה הגחלים באפר) ... ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פירוש, שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו על גבי כירה, הגה: או אפילו על גבי תנור, אפילו הוסק בגפת ועצים אפילו אינה גרופה וקטומה; ולא הוזכרה גרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי; וכן לענין אם נמל הקדירה מעליה ובא להחזירה עליה בשבת; ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי, אסור. ואין צריך לומר אם עבר ושהה. הגה: ונהגו להקל כסברא האחרונה.

5. רמ"א אורח חיים סי' רנג סעי' ה

ויש מתירין ליתן לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום, דמאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו מבעוד יום, לא נשאר בו רק הבל מעט ואין לחוש לבישול, ובלבד שלא נצטנן לגמרי. ויש מחמירין בזה. ואם החום כל כך בתנור שהיד סולדת בו, אסור

Use of a Ladle for Hot Soup on Shabbat

I know that there are opinions that a ladle that was put into a pot of soup on a heat source becomes a *kli rishon*. Is this true only of a metal ladle? What if the ladle is put into the soup only after it was taken off the heat source? At what point does the pot or ladle stop being a *kli rishon*? May one put the ladle back into the soup without wiping it off?

4. ט"ז יורה דעה סי' צב ס"ק ל

כתוב במהרי"ל הלכות פסח, וזה לשונו: והמגעיל על ידי עירוי, ששופך הרותחין על הכלי להגעילו, יזהר שישפוך המים הרותחין דוקא מן הכלי שבשלו בו, והוא הנקרא כלי ראשון, ואל ישאוב מן הכלי שבו הרותחין בכלי אחר ולערות ממנו להגעילו, משום דכלי ששואב עמו הוא כלי שני ונתבטל בו בישול הרותחין מרם שמגעילין. אכן, אם שוהה את הכלי ששואב עמו תוך הכלי שמבשלין בו הרותחין ובעוד הוא שם מעלין המים רתיחות, שפיר מתקרי גם הוא כלי ראשון – עד כאן לשונו. מדברים אלו משמע שאם שואב מכלי ראשון והוציא רותחים, מקרי אחר כך כלי שני, ויש בו דין כלי שני. ותמהתי מאד על זה, דהא בעודו בכלי ראשון, הכלי הזה שתוחב בו גם הוא כלי ראשון, דהא מוגעילין בכלי ראשון כלים ומפליט מהם הבלוע, וכן קיימא לן בתוחב כף איסור לקדירה דאוסר תכף, אפילו אם מוציאו תכף ממנו, והיאך נאמר כאן שכשמוציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה כלי שני, כיון שבא עליו שם כלי ראשון, מי נותן לו אחר כך שם אחר, והלא כלי ראשון שמו עליו אף אם נעקר מאש, הוא הדין נמי, זה שנעקר מהרותחין שתוך כלי ראשון. ותו דאם שהה שם קצת מודה מהרי"ל דנשאר עליו שם כלי ראשון, ואם כן מאן מפסי כמה תהא השהייה? ... נראה דלא קשיא מידי מזה על מה שכתבתי, דהתם מוציא כף ריקן מהקדירה ואין שם אלא מה שבלוע בו, בזה אמרינן ודאי דאין בכלי ריקן חום כל כך שיפליט ויבליע כמה שבתוכו בלוע, ואפילו בכלי ראשון ממש שהוסר מן האור והורק מה שבתוכו, נראה לומר כן; מה שאין כן באם יש עדיין בתוכו הרוטב או התבשיל הרותח ודאי הוה על הכף שם כלי ראשון ממש כמו על הקדירה.

<<

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שיח סעי' ט

כלי ראשון (פירוש, הכלי שמשמש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, כל זמן שהיד סולדת בו.

2. שבת דף מ עמ' ב

פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי: "טול בכלי שני ותן". שמע מינה תלת. שמע מינה: שמן יש בו משום בשול, ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל ...

תוספות שם

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל – תימא: מאי שנא כלי שני מכלי ראשון? דאי יד סולדת, אפילו כלי שני נמי, ואי אין יד סולדת, אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל! ויש לומר: לפי שכלי ראשון – מתוך שעמד על האור, דופנותיו חמין ומחזיק חומם זמן מרובה, ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור, אבל כלי שני – אף על גב דיד סולדת בו מותר, שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' שיח סעי' ה

יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, אם בשלו אחר כך במשקה, יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש מתירין. הגה: בכלי שני, ויש מקילין אפילו בכלי ראשון; ונהגו לזוהר לכתחלה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו.

משנה ברורה שם ס"ק מב

ואסור ליתן פת וכו' – הוסיף בזה דין אחר, והמעם דסבירא לה לדעה זו דיש דברים שמתבשלים אפילו בכלי שני מפני שהם רכים, ואין אנו בקיאים, ועל כן הוסיף לאסור ליתן פת האפוי, דהוא רכך, אפילו בכלי שני; והוא הדין לדעה זו, יש להחמיר נמי בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני

Use of a Crock Pot on Shabbat

<<

5. משנה ברורה סי' שיח ס"ק פו

... אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון, יש אומרים דדינו ככלי ראשון, ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה, ודאי מקרי כלי ראשון [אחרונים]:

6. משנה ברורה סי' שיח ס"ק מה

... וכן מה שנוהגין איזה אנשים כשעושין חמין מרגלי בהמה, להתוך התיכת פת בכלי ולערות עליהם המרק של הרגלים מכלי ראשון, לא יפה הם עושין, דאפילו אם לא יתן הפת בתחלה עד שיערה המרק תחלה בכלי כדי שיעשה כלי שני, הלא כתב רמ"א דיש לזוהר בזה! אלא אם רוצה ליתן פת, ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק, או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדרה כדי שתהיה הקערה כלי שלישי.

7. משנה ברורה סי' רנג ס"ק פד

ואם הקטניות עם המרק שבקערה נצטננו לגמרי, בודאי יש מדינא לזוהר שלא לשפוך עליהם מכלי ראשון כי אם על ידי כף:

8. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סי' עד

(יט) האם מותר לערות מים מכלי ראשון לכלי שנותרו בו מיפי מים שנתבשלו ונצטננו.

תשובה: הנה יש חלוק בין טפות מים שלא מיתוסף בזה שום הנאה אף לא בכמות, שאף במים קרים שהוא בשול דאורייתא אין בזה איסור להערוך והרבה פוסקים, דפסיק רישא דלא ניהא לו שרי אף לכתחלה, ובטפות מים שהוא פחות מכשיעור אפשר אין להחמיר. אבל מכל מקום כתבתי ... שיש לאסור, שלכן בהיו מים רותחין שנצטננו, שמעצם הדין אין בשול אחר בשול, דכן סוברין רוב הפוסקים, ודאי לא שייך להחמיר בהטפות. ואם יש מים הרבה מבושלים שנצטננו, יש לאסור לערות עליהם הרבה מים רותחין באופן שגם המים הצוננים יעשו רותחין כיון דהוא פסיק רישא דניהא לו.

Use of a Crock Pot on Shabbat

I have heard of various different measures that people take in order to solve halachic problems related to the use of a crock pot on Shabbat: covering the heating element with foil; placing something to prop up the pot; covering or removing the knob. Which is correct? Also, may I add hot water on Shabbat if the *cholent* is drying out?

2. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' רנג סעי'

א

כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדירות, אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זיתים או בעצים, אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אלא אם כן נתבשל כל צרכו והוא מצטמק (פירוש, הולך וחמר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה, או שהיה חי שלא נתבשל כלל, דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי, אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן שמא יחתה ואסור להשהותו עליה אלא אם כן גרף, דחיינו שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם דחיינו שכסה הגחלים באפר למעט חומם ... ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פירוש, שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו על גבי כירה, הגה: או אפילו על גבי תנור, אפילו הוסק בגפת ועצים אפילו אינה גרופה וקטומה; ולא הוזכרה גרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי; וכן לענין אם נטל הקדירה מעליה ובא להחזירה עליה בשבת; ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בבן דרוסאי, אסור. ואין צריך לומר אם עבר ושהה. הגה: ונהגו לחקל בסברא האחרונה.

ביאור הלכה שם ד"ה ונהגו להקל

ונהגו לחקל בסברא האחרונה – עיין בבית יוסף שהאריך הרבה באלו השתי דעות, והעתיק דברי הרא"ש שכתב דמפני שישיראל אדוקים במצות עונג שבת ובודאי לא ישמעו לנו, על כן הנח להם – עיין שם. משמע מזה דרך משום זה לא רצה למחות, וכן הבית יוסף גופא, ממה שהעתיק דעה הראשונה בסתמא והדעה השניה בשם יש אומרים, משמע גם כן דעתו נוטה להחמיר. אך מכל מקום אין בנו כח למחות במקילין, שכבר נהגו העם כהיש אומרים וכמו שכתב הרמ"א, ועל כן לפי זה לכתחלה בודאי טוב לזוהר שיהיה מבושל כל צרכו קודם השכח ולסלקו מן האש, אך אם אירע שנתאחר הדבר, כגון שכאז אורחים קודם שקיעת החמה והוצרך לבשל איזה תבשיל עבורם, יכול להעמיד על הפטפוט לבשל אף שלא יתבשל עד השקיעה רק כחצי בישול סגי ויניחנו עומד על הפטפוט עד שיגמר בשולו ומותר לסלק ממנו כלילה, דהא אין עומד על הגחלים:

1. שבת דף יח עמ' ב

לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם השכח, ואם עשה כן – למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו. לימא בית שמאי היא ולא בית הלל! – אפילו תימא בית הלל, גזירה שמא יחתה בגחלים ... והשתא דאמר מר: גזירה שמא יחתה בגחלים, האי קדרה חייתא – שרי לאנוחה ערב שבת עם השכח בתנורא. מאי טעמא? כיון דלא חזי לאורתא, אסוחי מסח דעתיה מיניה, ולא אתי לחתויי גחלים. ובשיל – שפיר דמי, בשיל ולא בשיל – אסיר.

Use of a Crock Pot on Shabbat

<<

5. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' שיח סעי' טו

דבר שנתבשל כל צרכו והוא יבש שאין בו מרק, מותר להניחו כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו. הגה: ואפילו נצטנן כבר. אבל אם הוא רותח, אפילו בדבר שיש בו מרק, מותר. ויש מקילין לומר דכל שאין נותנו על גבי האש או הכירה ממש רק סמוך לו, אפילו נצטנן, מותר. ונהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי

6. שו"ת יחוה דעת חלק ד סי' כב

בסיכום: אמנם אחינו האשכנזים נוהגים בזה כדעת הרמ"א וסיעתו להתיר לערות מים רותחים בשבת אל תוך התבשיל שנצטמק, לאחר שהורד מעל האש, ויש להם על מה שיסמוכו, אבל הספרדים ובני עדות המזרח בארץ ישראל צריכים להחמיר בזה כדעת מרן שאסר לעשות כן בהחלט.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סי' צג

ולפי זה אף בלא כסוי גם על הכפתורים שעל ידם מקטינים ומגדילים אלא שיכסה רק את האש לבד, נמי אפשר יש להתיר, דגם בכסוי על האש לבד הוא היכר גדול שאין דעתו להתות ולגדיל האש יותר, וכמו שנוהגין הרבה. אך יותר טוב שהכסוי של פח המתכות יכסה גם את הכפתורים כדי שההיכר יהיה גם במקום החתוי כמו הקמז, שיש אולי לחוש שלא ירגיש בהכסוי ויחתה. ואף שהוא דבר רחוק מכל מקום כיון שהיתר ההיכר מצינו בהיכר שבמקום החתוי, אולי הוא דוקא בהיתר כזה. אבל ודאי זה לבד, שיכסה את הכפתורים ולא את האש לא יועיל, שהעיקר הוא שצריך להראות שדעתו להפחית שזה נראה יותר בכסוי האש.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנו סעי' א

אין טומנין בשבת, אפילו בדבר שאין מוסיף הבל; אבל בספק חשיכה, טומנין בו. ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום.

Food Heated by a Non-Jew on Shabbat

Q Before our shul kiddush, the gabbai noticed that the hot plate (for kugel) was unplugged, so he had a non-Jew connect it. (I do not know what he told him). I ate the kugel only after it had cooled down. Was that necessary/allowed?

4. רמ"א אורח חיים סי' שז סע' כב

הגה: כל דבר שאסור לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת, אסור לרמוז לו לעשותו; אבל מותר לרמוז לו לעשות מלאכה אחר שבת.

משנה ברורה סימן שז ס"ק עו

אסור לרמוז וכו' – דגם זה הוא בכלל אמירה לאינו יהודי, כיון שעל ידי רמזותו עושה בשבת, והוא הדין שאסור לומר לו בשבת איזה דבר שיביא מתוך כך שיעשה מלאכה. ועל כן אסור לומר לאינו יהודי שיקנה חוטמו כדי שיביא שיסיר הפחם שבראש הנר, אך כשאומר הרמזות לאינו יהודי שלא בלשון צווי, כגון שאומר: "הנר אינו מאיר יפה" או "איני יכול לקרות לאור הנר הזה", שיש בו פחם" ושומע האינו יהודי ומתקנו שרי דאין זה בכלל אמירה, ואין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה האינו יהודי בשבילו, דאין זה הנאה כל כך, דגם מקודם היה יכול על פי הדחק לקרות לאורו [פרי מגדים]:

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעו סע' ד

אם יש נר בבית ישראל ובא אינו יהודי והדליק נר אחר, מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון, אסור להשתמש לאור השני.

1. ביצה דף כד עמ' ב

נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב, אם יש מאותו המין במחובר – אסור, ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו.

2. רמ"א אורח חיים הלכות שבת סי' רעו סע' ב

הגה: יש אומרים דמותר לומר לאינו יהודי להדליק לו נר לסעודת שבת, משום דסבירא ליה דמותר אמירה לאינו יהודי אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה (ר"ן ס"פ ר"א דמילה בשם העיטור), שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לאינו יהודי להדליק נרות לצורך סעודה, בפרט בסעודת חתונה או מילה, ואין מוחה בידם. ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו

משנה ברורה שם ס"ק כה

דהא רוב וכו' – ומכל מקום מותר לומר לאינו יהודי לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת, כדי שלא יבואו רבים לידו מכשול, וכדאי הוא בעל העיטור לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה דרבים.

3. משנה ברורה סי' שכה ס"ק ס

ואף על פי שיש להחמיר – דמטעם שבות דשבות אין מתירין לכתחלה רק בצורך גדול או לדבר מצוה גמורה, כגון שהוא צריך המשקה לקידוש או להביא התבשיל החם שהוכן לסעודות שבת:

Food Heated by a Non-Jew on Shabbat

<<

8. משנה ברורה ס"י שיח ס"ק ג

ואם היא מלאכה דרבנן, עיין בביאור הגר"א שהאריך להוכיח דלכלי עלמא אם עשה אותה בשוגג, אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה.

9. שו"ת מנחת שלמה חלק א ס"י ה

ומיהו בעיקר דין זה של הרמ"א, דאם אמר לעכו"ם להחם תבשיל דאסור לאכלו אפילו צונן, לכאורה נראה דמיירי בכחאי גוונא דאינו ראוי לאכילה כשהוא צונן, ואפילו הכי הוא רוצה לאכול אותו צונן, מה שאין כן בכחאי גוונא שהוא ראוי גם כשהוא צונן, הרי זה דומה למה שמסיים שם הרמ"א, דאם לא נצטנן כל כך והיה ראוי לאכלו גם בלא חימום דאם עבר וחימם על ידי עכו"ם מותר באכילה; ואף על גב שנהנה מהחימום אפילו הכי שרי, וכמו שמבואר בס' רע"ז סע' ד, שאם יש לו נר שאפשר ליהנות קצת לאורו ואמר לנכרי להדליק עוד נר כדי להגדיל האור, דמותר בדיעבד ליהנות מהאור ולעשות כל דבר שהיה יכול לעשות קודם על ידי הדחק.

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן מז

ובדבר כשנעשה יום חם מאד בשבת אם מותר לספר להנכרי שהוא חם מאד בחדר זה, כדי שהנכרי שרוצה בטובתו יפתח את מזגן האויר (air conditioner) בעצמו, כמו שמותר לומר לנכרי שהנר אינו מאיר יפה כדי שהנכרי הרוצה בטובתו יסיר הפחם שבראש הנר, כדאיתא במשנה ברורה סי' ש"ז ס"ק ע"ו, ומסיק דאין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הנכרי בשבילו משום דאין זה הנאה כל כך, דגם מקודם היה יכול על פי הדחק לקרות לאורו, דהרי גם הכא אפשר לו לישב בשעת הדחק גם כשהוא חם. פשוט וברור שאסור, דהא בכל הנאה ממעשה הנכרי אפשר לו גם בלא זה אף כשמבשל עבורו, דודאי יכול להיות גם בלא אכילת דבר שבישל בעדו, וכן יכול האדם להיות איזה שעוה בחדר קר, ומכל מקום היה אסור אי לאו דהכל חולים אצל צנה, והטעם דעל כל פנים הא הנאה זו דאכילת דבר המבושל והנאת החמום, הא לא היה לו אף בשעת הדחק אי לאו מלאכת הנכרי בשבת עבורו, שזה אסור; וכמו כן, הנאה זו דלא יסבול החום הרי לא יהיה לו אף בשעת הדחק הנאה זו שלכן אסור

7. רמ"א אורח חיים ס"י רנג סע' ה

וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לאינו יהודי לעשות. לכן אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נצטנן; ואם עשה כן, אסור לאכלו אפילו צונן. אמנם אם לא נצטנן כל כך, שעדיין ראויים לאכול, אם חממו אותו האינם יהודים, מותרין לאכול.

משנה ברורה שם ס"ק צח

מותרין לאכול – ואפילו חימם האינו יהודי תבשיל ובשר ביחד והתבשיל לא היה מתחלה ראוי לאכול מחמת צנינותו, אף על פי כן לא נאסר הבשר כי הוא היה ראוי לאכול אף בצונן;

Using a Blanket to Cover a Shabbat Hot Plate

I recently saw a product that I would call a "plata blanket" (a thick covering designed to go over the pot(s) that sit on a hot plate or *blech*). How can these be used on Shabbat without problems of *hatmana* (insulation)?

5. שו"ת אור לציון חלק ב פרק יז - דיני שהיה וחזרה והטמנה אות י

שאלה. האם מותר להניח שמיכות מערב שבת על גבי הסירים הנמצאים על הפלטה או על כיסוי הפח שעל האש?

תשובה. המנהג להניח לפני השבת שמיכות וכדומה על גבי הסירים. וטוב שלא יכסה בהם את הסיר לגמרי, אלא ישאיר חלק מהדפנות מגולות.

6. שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן לג

והנה אף שמצינו כיוצא בו בשו"ת מהרש"ל (סי' ס) שאסור להטמין הקדרה באפר חם בתוך תנור שהוא סתום על ידי שטחין פי התנור בטיט, ואין לומר שמאחר שהוא סתום וטוח בטיט לא שייך ביה שמא יחתה, דליתא, דאטו מי עדיף מגפת דלא שייך ביה חיתוי כלל, ואפילו הכי אסרו להטמין בו, משום גזרה שמא יטמין ברמץ. עיין שם. אבל האליה רבה (סי' רנז ס"ק יח) כתב שכל שהוא טוח בטיט לא גזרינן שמא יחתה. עיין שם. וכן פסק בשולחן ערוך הגר"ז (שם סעיף יב). עיין שם. וכן מבואר להדיא באור זרוע הגדול חלק ב' (סי' ח דף ג ע"ג) וזה לשונו: "ומעתה תימה, שבכל ריגוס וצרפת מטמינים בגחלים. אבל מה שאנו רגילים בארץ כנען שאנו מטמינים בתנור וטחין פי התנור בטיט לכולי עלמא שרי כדאמרינן (שבת יח:) וכו'. וכתב המשנה ברורה בשער הציון (סי' רנז ס"ק מו) שאילו ראה מהרש"ל ודעמיה סברת האור זרוע לא היו מחמירים בזה. עיין שם. וכ"ש בפלאטה, דלא שייך בה חיתוי כלל. הילכך אין לחוש כלל בזה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנז סעי' א

אין מומנין בשבת, אפילו בדבר שאין מוסיף הבל, אבל בספק השיבה, מומנין בו. ואין מומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום.

2. אורחות שבת פרק ב סעי' עח-עט

נחלקו הראשונים אם הטמנה במקצת נאסרה או שאינה בגדר הטמנה כלל. ולהלכה דעת השו"ע לאסור, ודעת הרמ"א להקל בזה, וכן פוסק המשנה ברורה וכן המנהג ... שיעור הטמנה במקצת - הוא כאשר משאיר חלק חשוב מהקדרה מגולה, באופן שגילוי זה גורם הפסד משמעותי לחום הקדרה, אבל אם מגלה רק שיעור מועט אין זה בגדר הטמנה במקצת, אלא הרי זו הטמנה גמורה ואסור.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנז סעי' ח

... היכא שמעמיד קדירה על גבי כירה או כופה שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, שיהיו מקרי ומותר על פי הדרכים שנתבארו בסימן רנ"ג. ואם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה, ונתן בגדים על אותו כלי רחב, מותר, דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, אין כאן הטמנה.

4. אורחות שבת פרק ב' סעי' פה

אם עומדות על האש כמה קדרות סמוכות זו לזו נראה דאין להניח בגדים שיעטפו את כולן (קמד).

שם הערה קמד

ואף שלגבי כל קדרה הרי זה כהטמנה במקצת, שהרי הבגדים עוטפים אותו רק מהצד החיצון ולא מהצד הפונה לשאר הקדרות, מכל מקום נראה דחשבינן לענין זה את כל הקדרות כקדרה אחת ונמצא מטמין את כולן יחד.

Mashing and Mixing Avocado Salad on Shabbat

Is it permitted to make guacamole (mashed avocado mixed with onions, oil, lemon juice, etc.) on Shabbat?

משנה ברורה שם ס"ק מה

שרי – ויש מפקפקין על היתר זה וגם בבית יוסף כתב שאף מי שמכוין לאכול מיד גם כן יזהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת; ומטעם זה כתבו כמה אחרונים גם כן דנכון להתנהג כמו שכתב הבית יוסף. ומכל מקום הנהגין לחתוך הבצלים והצנון דק דק, אין למחות בידם דיש להם על מי שישמוכו, ועל כל פנים אסור לעשות עד יציאת בית הכנסת דבעינן סמוך לסעודה ממש ... ועיין בביאור הלכה דההיתר שזכר בהג"ה היינו כשחותכו בסכין, אבל כשחותכו בכלי המיוחד לכך נראה דאסור בכל גוונא כשחותכו דק דק דגם בבורר גופא אם בכלי המיוחד לברירה בכל גוונא חייב

1. שבת דף עד עמ' ב

והטוחן. אמר רב פפא: האי מאן דפריס סילקא – חייב משום טוחן.

רש"י שם

דפריס סילקא – ... מהחתכו הדק.

2. בית יוסף אורח חיים סי' שכא

והרשב"א כתב בתשובה (חלק ד סי' עה) דהא דפריס סילקא דוקא במחתך כדי לאכול למחר או אף לבו ביום ולאחר שעה לפי שדרך סילקא לחתכו דק דק בשעת בישולו, וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה [חייב] הא לאכלו מיד שרינו שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו חתיכות גדולות או קטנות. וכדאמרין בפרק כלל גדול (עד.) היו לפניו שני מינין, בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת; דאלמא, כל שאוכל מיד בדרך שבני אדם אוכלין אף על פי שיש באותו צד בעצמו חיוב חטאת כשמניח לאחר זמן, ואף לבו ביום מותר – עד כאן לשונו ... ומכל מקום נכון הדבר להזהיר שיחתכו לחתיכות גדולות קצת ושיאכלו לאלתר, וכל כהאי גוונא נראה דלית ביה בית מיהוש לדברי הכל:

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(ב) האם מותר למעוך ולרסק בננות. **תשובה:** הנה פשטות לשון הרמ"א (ס' שכ"א סע' י"ב) במחתך גרוגרות וחרובין לפני זקנים שאוסר, בתוספתא הוא דוקא בחותך ומניח, אבל לאכלו מיד הכל שרי מטעם דמחתך בסכין אפילו דק דק לאכול לאלתר אינו בשם טחינה אלא בשם חתיכה לאכילה ... ועל מה שכתב המגן אברהם ומשמע דלפני מי שיכול ללועסו כך שרי, כתב הפרי מגדים נמי דהוא להתיר אף להניח לאחר זמן ... על כל פנים הרמ"א וכל הפוסקים אחריו פסקו כהרשב"א והר"ן שלאכול לאלתר מותר ... ונמצא שהחזון איש בהלכות שבת סימן נ"ז שהמשמעות לשון "לפני זקנים" סובר דהוא מתפרש שהן מסובין לאכול, ופליג מטעם זה ואוסר אף בכדי לאכול לאלתר, הוא נגד הרמ"א והמגן אברהם והפרי מגדים והגר"א וגם ... שלכן שיטת החזון איש הוא דעת יחיד וגם נגד המנהג ואין לאסור, אלא שאולי לבעל נפש ראוי להחמיר שלא לעשות דק דק ... אבל לצורך גדול אין להחמיר ... בריסק הבננות נראה שאין לאסור אף לשיטת החזון איש דאין להתיר אף סמוך לאכילה בדק דק כמחינה ממש, דענין טחינה הוא כשנעשו פירורין ורסיסין דקין כמחינת קמח וכדומה, וזה אי אפשר לעשות על ידי מולג וכף, אלא דנשאר רק חתיכה אחת, אך שנעשה רך מאוד בלחות הרבה וגם המראה לא נשתנה, והחזון איש ...

3. תוספתא מסכת ביצה פרק א הלכה יט

אין מרסקין דבילה וגרוגרות וחרובין לפני הזקנים ביום טוב, אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.

4. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' שכא סע' יב

המחתך חירק דק דק, חייב משום טוחן. הגה: והוא הדין דאסור לחתוך גרוגרות וחרובים לפני זקנים. ודוקא פירות וכדומה לזה, אסור. אבל מותר לפרר לחם לפני התרנגולים, דהואיל וכבר נטחן אין לחוש, דאין טוחן אחר טוחן. וכל זה לא מיירי אלא בחותך ומניח, אבל אם לאכלו מיד, הכל שרי מידי דהוי אבורר לאכול מיד, דשרי (תשובת הרשב"א והר"ן פרק כלל גדול), כדלעיל סי' שי"ט.

<<

Mashing and Mixing Avocado Salad on Shabbat

<<

7. משנה ברורה סי' שכא ס"ק סח

אם שכח לשפוך חומץ בערב שבת לתוך הקריין צריך שיעשה בשבת כלילה רכה, ונותן החומץ ואחר כך הקריין שלא כדרך שעושים בחול, ויאהז בכלי עצמו וינענע אותו; ובירק הנקרא שלאטין אין לדקדק בכל זה כיון שאין חותכין אותו דק דק אבל מה שחותכין צנון וקשואין שקורין אוגערקע"ם דק דק ושופכין חומץ או שאר דבר לח לתוכן ומערבין אותן ביחד, צריכין לזהר שלא לערב בכף בכח או ינענע בכלי עצמו וטוב להחמיר גם כן שיתן החומץ ואחר כך המאכל.

8. שו"ת אור לציון חלק ב פרק לג - דיני טוחן ולש בשבת אות ה

ה. שאלה. האם מותר לערב בשבת בצל או שום כתוש יחד עם תפוחי אדמה או אבוקדו מרוסקים?
תשובה. מותר לערב, ובלבד שישנה בסדר הנתינה שרגיל בחול, כגון שיתן קודם את הבצל ואחר כך את התפוחי אדמה או את האבוקדו, וכן כשמערב לא יערב כדרכו אלא בשינוי, כגון בצורת שתי וערב אם אין דרכו בכך.

כתב שכעין זה לא הוי טחינה, דכתב דמיירי שאינן נפרכין לרסיסים אלא נעשין רכין ואין זה טחינה... ולכן לא מובן מה שכתב החזון איש דבשחיקת כננות לפני התינוקות בשבת איכא איסור טחינה, ... כננות שאי אפשר על ידי שחיקה לעשותן רסיסים, אלא הוא בכל שחיקה שיהיה לא מתפרדין לפירורין אלא שהוא דבר אחד כמתחלה אלא שנעשה רך מאד בלחות הרבה כידוע ... ולכן יש להתיר לשחוק כננות לתינוקות סמוך לאכילתן גם במזלג כדרך שהנשים שוחקות להתינוקות. והנה גם החזון איש מתיר שם בשינוי ושינוי כתב שהוא בקתא דסכינא או קתא דכף ומזלג, ולכאורה כף עצמו והקתא דכף שוין לענין קושי השחיקה וכמדומני שבכף שהוא עגול מתחתיו קשה יותר לשחוק בו מבקתא, ומאי טעמא מחשיב הקתא לשינוי, ואולי משום שהוא שינוי בעצם מלאכות, דעושין בכף ולא בקתא עדיף ליה. ולכן למעשה אם אפשר לשחוק שיהיה טוב להתינוקות גם בקתא טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזון איש, אבל אם הוא דבר קשה לפניה מותרת לשחוק גם במזלג.

6. שו"ת יחוה דעת חלק ה סימן כז

בסיכום: מותר לכתחלה לרסק כננה או ירקות מבושלים בשינוי המזלג לצורך תינוק, וכיוצא בו, כדי להאכילו לאלתר. ומותר גם כן לעשות סלט בשבת, ולהתוך הירקות דק דק, על מנת לאכול לאלתר.

Mistake on Shabbat Regarding the Use of a Masher

Is it permissible to use a hand vegetable-masher on Shabbat? Last Shabbat, I used one to mash potatoes that were well boiled and very soft. The question arose as to whether this was permitted, so we did not use the potatoes on Shabbat. Were we allowed to eat the potatoes after Shabbat?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכא סעי' י
אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראלייזי.

משנה ברורה שם ס"ק לו
שקורין ראלייזי - בלשון אשכנז, רי"ב אייוזין, דכיון שהכלי מיוחד לכך, הרי זה דרך חול, ודמי לשחיקת תבלין במכתשת והוא הדין בכלי אחר המיוחד לכך, ואם כן אפילו לאכול מיד אסור, אבל מותר להתכוו בסכין דק דק.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שיח סעי' א
המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד; ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד.

משנה ברורה שם ס"ק ז
גם לאחרים - הנה בגמרא פליגי בענין שוגג ומזיד, רבי מאיר ורבי יהודה. ודעת השולחן ערוך הוא דעת רבי יהודה, שכן הסכימו הרי"ף והרמב"ם והגאונים. והגר"א הסכים בבאורו לשיטת התוספות וסייעתם דפסקו כר' מאיר, דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת, ובשוגג מותר גם לו מיד. ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג:

משנה ברורה שם ס"ק ג
אחת משאר מלאכות - ואם היא מלאכה דרבנן, עיין בבאור הגר"א שהאריך להוכיח דלכלי עלמא אם עשה אותה בשוגג אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה

1. שבת דף עד עמ' ב
והטוחן. אמר רב פפא: האי מאן דפריים סילקא - הייב משום טוחן.

רש"י שם
דפריים סילקא - ... מהתכו הדק.

2. בית יוסף אורח חיים סי' שכא אות יב ד"ה תניא בתוספתא

והרשב"א כתב בתשובה (ח"ד סי' עה) דהא דפריים סילקא, דוקא במחתך כדי לאכול למחר או אף לבו ביום ולאחר שעה, לפי שדרך סילקא להתכו דק דק בשעת בישולו וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה [חייב], הא לאכלו מיד שרינן שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו התיכות גדולות או קטנות וכדאמרינן בפרק כלל גדול (עד). היו לפניו שני מינין, בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולבו ביום לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב הטאת; דאלמא, כל שאוכל מיד כדרך שבני אדם אוכלין אף על פי שיש באותו צד בעצמו חיוב הטאת כשמניח לאחר זמן ואף לבו ביום מותר - עד כאן לשונו ... נמצינו למדין דמותר להתוך בשבת קיבוץ ירקות שקורין אינשלאד"ה והוא שיאכל לאלתר לדברי הרשב"א

3. רמב"ם הלכות שבת פרק כא הל' יג
השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום, אם מחוסרין דיכה, אסור לו לגמור דיכתן בשבת, ואם מחוסרין שחיקה ביד, מותר לו לגמור שחיקתן בשבת; לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות בעין הפרור בתוך הקדירה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש.

4. ארחות שבת פרק ה' סעי' ט
פרי שהתבשל או נאפה ונתרכך היטב על ידי הבישול מותר לרסקו ואין בזה משום איסור טוחן, והטעם משום שהריכוך שנעשה על ידי הבישול מחשיב את הפרי כאילו כבר נפרדו חלקיו זה מזה. ולכן מותר לרסק תפוחי אדמה וקטניות שנתבשלו ונתרככו היטב. ומותר לעשות כן אף במזלג, אך אין להשתמש לצורך הריסוק בכלי המיועד לכך, משום דהוי עובדין דחול.

Using Diapers with Disintegrating Markings on Shabbat

Is it permitted to use on Shabbat a diaper with forms on its outside that disintegrate as the diaper becomes wet, alerting parents to change the diaper?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שלד סעי' כב

תיבה שאחזו בה האור, יכול לפרוס עור של גדי מצדה האחר שלא תשרף; ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה, אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה, דגם כיבוי מותר. הגה: במקום פסידא.

ארחות שבת פרק טו סעי' נב

חיתולי נייר שיש על גביהם ציורים הנמחקים בשעה שהחיתול נרטב, מותר להשתמש בהם בשבת.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שמ סעי' ג

המוחק דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס, אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות, חייב. הגה: אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות, אף על פי שאינו מכין רק לאכילה, דהוי מוחק.

משנה ברורה שם סי' קי

דהוי מוחק – ואף דאינו על מנת לכתוב, איסורא דרבנן מיהו איכא; ואף שאינו מכין למחוק, פסיק רישיה הוא, ואסור אף בדרבנן.

3. ביאור הלכה סי' שמ סעי' יג ד"ה "אין שוברין"

צריך עיון קצת, דמלשון הרמב"ם לא משמע הכי, דכתב בדיו יו"ד דחקורע להפסיד פטור מפני שהוא מקלקל, משמע דוקא להפסיד, אבל בזה שיש תיקון באיזה צד, חייב; ויש לדחות ...

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' שמג סעי' א

קמן אוכל נבלות, אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא); ולהאכילו בידיהם, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים.

Using a Rickshaw on Shabbat

I will be in India, and I want to know if a non-Jew can take me around on Shabbat by rickshaw (a carriage drawn by a person on a bicycle or by foot) if I pay him before Shabbat.

5. שו"ת רב פעלים חלק א - אורח חיים ס"י כה

דע כי מצאתי עוד היתר לקרון זה הנזכר בשאלה ממעם אחר, על פי שלשה תנאים אשר אבאר... דבסי' שמ"ה סעיף ו' כתב כלי שיש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה הוי רשות היחיד, ואיתא בגמרא דשבת דף ה' ע"א זרק כוורת לרשות הרבים, אם הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה פטור, דהוי רשות לעצמו דהיינו רשות היחיד, וכל פטורי שבת הם פטור אבל אסור, ולפי זה בכסא דידן ... מן הסתם הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, ומדאורייתא מותר להוציא לרשות הרבים ככוורת, ורק מדרבנן אסור, וחי נושא את עצמו, וליכא נמי רק איסור דרבנן, ולפי זה הוי כאן כמו שבות דשבות, דהא מדאורייתא מותר והוי כמוציא את רשות היחיד לרשות הרבים, ובדאי מותר נמי להוציא עם הרשות כל מה שבתוכו ורק מדרבנן אסור, ובלאו הכי נמי ליכא אלא איסור דרבנן אם אינו רחב ארבעה, דהחי נושא את עצמו והכסא מפלה לו כמו חי במטה, לכך התיר במקום שרבים צריכין לו. ולפי זה אף דכל הפוסקים השמיטוהו, מכל מקום נראה לי על ידי גוי ודאי מותר אם רבים צריכין לו, ולא מבטיא ברשות הרבים דידן דהוי כרמלית, אלא אפילו ברשות הרבים גמור, נמי מותר...

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שז סע' ה

דבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת; והוא שיהיה שם מקצת חולי, או יהיה צריך לדבר צורך הרבה, או מפני מצוה

7. שולחן ערוך אורח חיים ס"י רמז סע' א

שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי, ואפילו בערב שבת עם השיבה; והוא שקצין לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת

1. שו"ת ציץ אליעזר חלק ז ס"י ל

אודות נסיעה ברכבת המתנהגת על ידי עכו"ם, וזאת הלכה העלתני דנראה פשוט שאסור לנסוע בשבת או יום טוב על אופנים אפילו בתוך התחום משלושה מעמים: (א) גזירה שמוא יצא חוץ לתחום (ב) משום עובדין דחול ושבות דאורייתא בזה דאינו שובת וגופו נע ונד ... (ג) יש בזה גם הגזירה של שמוא יתקן מנא, שבהרבה פעמים מתפוצץ הגומי מסביב לגלגל או מתרוקן האויר ויבוא לתקן אותו או למלאות אויר בגומי וכדומה.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שמו סע' א

מן התורה אין חיוב אלא במוציא, ומכנים, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד

3. משנה, שבת דף צג עמ' ב

המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי - פטור אף על הכלי, שהכלי מפלה לו. **את החי במטה** - פטור אף על המטה, שהמטה מפלה לו. את המת במטה - חייב.

רש"י שם

את החי במטה - וחי לא מיהייב על הוצאתו, דהוא מקיל עצמו ונושא עצמו.

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שה סע' כב

מי שיש לו נער אינו יהודי ורוכב על הבהמה בשבת כשמוליכה להשקותה, אין צריך למונעו, שהחי נושא את עצמו; אבל צריך למונעו שלא יתן עליה בגדיו ולא שום דבר.

Wearing a Reflective Armband Without an Eiruv

If there is no eiruv, may I wear a reflective armband on Shabbat in a dimly lit area without sidewalks so that drivers of cars will be better able to see me at night?

5. שו"ת להורות נתן חלק ח ס"י יח

והנה חגורה זו ודאי דהוי בגדר קמיע מומחה, דהרי גלוי וידוע שמועילה למנוע פגיעה. ואם כן נראה דמותר ללבושה, כיון דמונעתו מפגיעה. ואין נפקא מינה אם הקמיע בא למנוע חולי הבא מגופו או פגיעה של מכונית, דהא היתר הקמיע הוא משום דהוי תכשיט לחולה וכן כדי למנוע חולי, ועל ידי זה יוצא מגדר משאוי, דכל מה שהאדם לובש למנוע חולי הוי בגדר תכשיט, ואם כן הוא הדין כשלובשו כדי למנוע פגיעה רעה, ממילא אחשביה לתכשיט כיון שיש לו צורך בלבישתו למנוע נזק מגופו.

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שא סעי' ז

כל היוצא בדבר שאינו תכשיט ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר, חייב. וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול, אסור לצאת בו; ואם יצא, פטור. ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשלפם (פירוש, להסירם מעליה) ולהראותם.

2. שמירת שבת כהלכתה פרק יח סעי' יא

כל דבר שאינו בגדר מלבוש, אך יש לו לגוף האדם צורך בו, נקרא בפי חז"ל בשם "תכשיט", בין אם תכשיט זה נראה לעיני בני אדם ובין אם לאו.

6. שמירת שבת כהלכתה פרק יח סעי' טז

מי שקשה לו לראות בלי משקפים ולכן הוא מרכיבם תמיד, מותר לו לצאת בהם לרשות הרבים ... אבל משקפי קריאה, אסור לצאת בהם, כי בוודאי יבוא להסירם ברחוב ולטלטלם ארבע אמות ברשות הרבים.

3. משנה, שבת דף ס עמ' א

לא יצא האיש בסנדל המסומר, ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה. ולא בתפילין, ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה.

רש"י שם

שאינו מן המומחה – אבל בקמיע מומחה – שרי, דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו.

7. רמ"א אורח חיים ס"י שא סעי' כג

... לא מהני הא דמחובר לכסות רק בדבר שדרכו להיות מחובר שם. אבל אם חיבר שם דבר שאין דרכו בכך, אסור. ואותן עגולים ירוקים שגזרה המלכות שכל יהודי ישא א' מהן בכסותו, מותר לצאת בהן אפילו אינו תפור בכסותו רק מחובר שם קצת.

משנה ברורה שם ס"ק פג

מותר לצאת בהן – דחשיב מלבוש כיון שדרך לצאת בו כל ימי השבוע, ולא חיישינן דילמא יתבייש ושקיל ליה ואתי לאתויי, שאימת מלכות עליו.

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שא סעי' כה

ומותר לצאת בקמיע מומחה לא שגא הוא של כתב או של עיקרים, בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה. ולא שנכפה כבר ותולדו לרפואה, אלא אפילו לא אחזו החולי אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולדו שלא יאחזנו.

Muktzeh in a Pocket

Last Shabbat, I wore a suit that I had not worn in a while. While walking to *shul* on Shabbat morning, I happened to find a \$20 bill in an inside pocket. Upon making that discovery, what should I have done (we have an *eiruv*)?

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שט סעי' ד

שכח אבן על פי חבית, או מעות על חכר, מטה חבית על צדה והאבן נופלת, ומנער חכר והמעות נופלים; ואם היתה החבית בין החביות, בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה, יכול להגביה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה. ואם הניחם עליה מדעתו, על דעת שישארו שם בכניסת השבת, אסור להטות ולנער. ויש אומרים דאפילו הניחם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת כדי שיטלם בשבת, מותר להטות ולנער בשבת; ולא אסרו אלא במניחם על דעת שישארו שם כל השבת.

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים ס"י שי סעי' ז

מטה שיש עליה מעות, או אפילו אין עליה עתה והיה עליה בין השמשות, אסור למלטלה, דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. הגה: ואפילו לצורך גופו או לצורך מקומו. והוא הדין לכל דבר היתר שמונח עליו איסור ... וכן בכיס התפור בבגד, הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש ... אבל אם שכח בו מעות, מותר למלטל הבגד, דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסים למעות הואיל ואין המעות על עיקר הבגד.

משנה ברורה שם ס"ק כט

אבל אם שכח - ... לאו דוקא שכח, דאפילו אם הניח מעות בכוון מבעוד יום ודעתו היה שישארו שם כל השבת, אף דהכים נעשה בסים להמעות, מכל מקום מותר למלטל הבגד אף בעוד שהמעות מונח בכיס, דהבגד לא נעשה בסים הואיל ואינם על עיקר הבגד. [ומכל מקום אסור להכניס ידו בהכים, דעל כל פנים הכים נעשה בסים להמעות, ואפילו לאחר שהוסרו המעות מתוכם, דהרי על כל פנים בין השמשות אתקצאי הכיס להמעות]. ומכל מקום אם אפשר בניעור, יראה לנער מתחלה, דיש שסוברין דאף שהמעות אינם על עיקר הבגד, גם כן צריך לנער קודם שיטלטל הבגד בין בהניח ובין בשכח וכמו שנכתוב לקמיה:

משנה ברורה שם ס"ק ל

הואיל וכו' - כלומר דהכים אינו תפור לארכו בבגד, אלא פיו לבד תפור והוא כולו תלוי [בית יוסף] דאם היה הכיס כולו תפור בבגד, אמרינן דכל הבגד נעשה בסים, ואף דהכא מיירי בשכח, מכל מקום על כל פנים היה צריך לנער מתחלה המוקצה, וכדלעיל בסימן ש"ט ס"ד, מה שאין כן כשהכים תלוי, אין צריך אפילו נייעור מתחלה, ויש מחמירין וסוברין דגם בזה צריך נייעור מתחלה:

Folding a Page as a Marker on Shabbat

Is it permitted to fold the page of a book on Shabbat so that I will be able to find the page I left off on?

4. ילקוט יוסף שבת ה"ס" שמ סעיף ד-ה - דין כותב בשבת סעי' ו

מותר לרשום בצפורן לסימן על גבי קלף, כמו שרושמים לסימן, שאין זה דבר המתקיים. וכן מותר לקפל דף בספר כדי לסמן את המקום אף על פי שבמקום הקיפול נוצר רושם שניכר ומתקיים.

ילקוט יוסף שם בהערות

ומה שכתבנו שמותר לקפל הדף בספר וכו', היינו מעמא שהרי אינו צריך לרשום זה אלא לקיפול, ובקיפול עצמו אין כל איסור, שעל פי רוב אין הרושם מתקיים, שהרי חוזרים ומיישרים את מקום הקיפול, וסימן הקיפול חולף ועובר. ובפרט דלרוב הפוסקים אין חיוב מן התורה ברושם, ואם כן הוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה [שהרי לא איכפת לו בעצם הרישום שבקיפול] בדרכנו, שדעת הרבה מן הפוסקים דמישראל שרי. וכן פסק בשו"ת שבט הקהתי חלק א' (סימן קל). עיין שם. ובשו"ת קנין תורה בהלכה חלק ב' (סימן קמז) הוסיף, דיש להקל אף אם כוונתו כשעושה סימן זה על מנת להעתיק ולכתוב קטע זה בימות החול, כיון שהוא לצורך מצוה.

5. שמירת שבת כהלכתה פרק יא סעי' מ

אין לקפל מפיות נייר בצורה מיוחדת בדרך שרגילים לעשות לכבוד אורחים, אבל מותר לקפלן קיפול רגיל.

1. טור אורח חיים ס"י שמ

מותר לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמים לסימן לפי שאין זה דבר המתקיים

ב"ח אורח חיים שם

מותר לרשום בצפורן וכו'. תמהתי על הוראה זו, הלא מפורש בפרק הבונה בכרייתא (דף ק"ג ב): אמר רבי יוסי: וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו מחייב אלא משום רושם, שכן רושמים על קרשי המשכן לידע איזה היא בן זוגו. לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרים או שתי שריטות על נסר אחד, חייב; ואף על גב דהכא מייירי בשתי שריטות, ובשריטה שהיא מתקיימת, מכל מקום איסורא מיהא איכא בשריטה אחת ואפילו אינה מתקיימת, כדתנן בסוף פרק הבונה (קד ב): כתב במשקין וכו' ובכל דבר שאינו מתקיים – פטור, וכל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מתלת כדאיתא בסוף האורג (קז א). ועוד ראיתי שכתב מהרש"ל בהגהותיו (לטור) דבסמ"ק אוסר לרשום בצפורן על הספר; ושמעתי מחכם אחד שהיה מכריע ביניהם ואמר שזה בקלף הקשה וזה בנייר הרך, וסברא נכונה היא – עד כאן לשונו. ולפי עניות דעתי נראה דאף בקלף הקשה דאינו מתקיים, פטור אבל אסור

2. אליה רבה ס"י שמ ס"ק יג

וזה לשון מלבושי יום טוב: מצאתי דאור זרוע אוסר לרשום בצפורן על הגליון לזכר שלא ישכח וכו', ור' יוסי, דנימוקו עמו, אוסר רושם בעלמא – עד כאן. ולפי זה נראה לי דלא קשיא מידי על הטור

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שמ סעי' ה

מותר לרשום בצפורן על הספר, כמו שרושמים לסימן, שאין זה דבר המתקיים.

משנה ברורה שם ס"ק כה

שאין זה וכו' – ודוקא בקלף הקשה, דבזמנם היו כותבין על הקלף, אבל על הנייר אסור, דמתקיים הוא [אחרונים]; ודוקא בצפורן, אבל אם רושם באיזה כלי שעושה רשימה עמוקה יותר, אף על קלף ועץ אסור, דמנכר היטב ומתקיים:

Coin Collection on Shabbat

Is it permitted for me to handle my modest, home-based coin collection on Shabbat?

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שח סעי' א

כל הכלים נמלים בשבת הוי' ממוקצה מחמת חסרון כים, כגון סכין של שחיטה או של מילה, ואיזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בהם הקולמוסים, כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר, אסור לטלטלו בשבת ואפילו לצורך מקומו או לצורך גופו. הגה: ואפילו תחובים בנזק עם שאר סכינים, אסור לטלטלו. והוא הדין לקורנא של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך. הגה: והוא הדין כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם.

משנה ברורה שם ס"ק ז

ומקפיד עליהם – שלא להשתמש בהם כדי שלא יתקלקלו, אבל אם אינו מקפיד עליהם, אף שהם מיוחדים לסחורה ונתנם באוצר, גם כן שרי לטלטל:

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שח סעי' כא, כב

כא) אבל נדבך של אבנים אף על פי שחשב עליו מבעוד יום, אסור לישב (עליהם) אלא אם כן למדום

כב) אסור לכסות פי חבית באבן או בבקעת, או לסגור בהן את הדלת, או להכות בהן בברזא (פירוש, הקנה שמשימים בחבית להוציא היין ממנו); אף על פי שחשב עליה מבעוד יום, אסור, אלא אם כן יחדה לכך לעולם; אבל יחדה לשבת זה בלבד, לא. והני מילי, בדבר שאין דרכה לייחדה לכך, כגון: הני דאמרון; אבל בכל מידי דאורחיה בהכי, כגון: לפצוע בה אגוזים, ביחוד לשבת אחת, סגי. ויש מי שאומר דלא שניא. ויש אומרים שצריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבעוד יום.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה ס"י כא

יג. דבר התלוי על הקיר לנוי דרך קבע, אם הווי מוקצה והנה שעון או תמונות שקבע להם מקום בקיר, אינם מוקצה בשביל זה, דתלייתן שם הוא לנוי.

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שג סעי' כב

פורפת (פירוש, קישרת) בשבת על האגוז ועל האבן שיחדתו לכך, ויוצאת בו, אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת, דלאו בר טלטול הוא, ולא מהני בה יחוד. ואם פרפה עליו מערב שבת, מותר לצאת בו בשבת.

משנה ברורה שם ס"ק עד

ולא מהני בה יחוד – היינו לשבת אחת, אבל אם יחדה מערב שבת לענין זה לעולם, גם במטבע מהני, דשוב אויל מיניה איסור טלטול:

3. משנה ברורה ס"י שח, הקדמה לסימן

... חלק אחד: מוקצה מחמת חסרון כים, דהיינו, כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגום ולא יתקלקל. חלק שני: דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה, כגון אבנים וקנים ומעות ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים וגרונרות וצמחים שמונחים במקום שמתבישים, וכל כיוצא בזה, דלא הוי ומקרי מוקצה מחמת גופו.

One Who Lit Shabbat Candles Properly but Failed to Use Them

Q A yeshiva student ate with us on Friday night. He lights candles with a *beracha* in his dorm room and usually spends a few minutes benefiting from them before the meal. When he realized that he had forgotten to do so, he took leave for several minutes because he did not think his candles would last until the end of the meal. Was this necessary?

4. רמב"ם הלכות שבת פרק ה הל' א
הדלקת נר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה, כגון עירובי הצרות או נמילת ידים לאכילה, אלא חובה; ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל, שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר, שזה בכלל עונג שבת.

שם פרק ל הל' ה
ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

5. שבת דף כג עמ' ב
אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה – נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

6. שו"ת ישכיל עבדי חלק ג - אורח חיים סי' יח
בהדלקת נרות בשבת, כך היה הציווי מעיקרא, שהייב להדליק את הנר מבעוד יום משום עונג שבת, וכשהדליק, הרי כבר נגמרה עשיית המצוה, דהגם דעיקר ההדלקה נתקנה מפני עונג שבת, ומבעוד יום עדיין לא נכנס שבת, שבו העונג, הנה מאחר דעונג שבת אתי ממילא ואין בו עשייה אחרת כמו ישיבת סוכה והלבשת ציצית ותפלין, מקרי שפיר ההדלקה גמר העשייה, ושייך לתקן עלה לברך, ולא על העונג דאתי ממילא, דכל מצוות עשה היא קום עשה בפועל

<<

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' ו
בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת **בחדרם ולברך עליו**, אבל מי שהוא אצל אשתו, אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו.

משנה ברורה סי' רסג ס"ק כט, ל
כט [בחדרם – אפילו החדר מיוחד רק לזון שם ואוכלים בבית אחר:
ל] **ולברך עליו** – דהדלקת נר חובה משום שלום בית, שלא יכשל בעין או באכז, וצריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיכואו לביתם כלילה, וכלאו הכי הוי ברכה לבטלה [דרך החיים].

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' ט
המדליק בזווית הבית ואוכלים בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה, **הוי ברכה לבטלה**.

משנה ברורה שם ס"ק מא
הוי ברכה לבטלה – ... אם בבית שהדליק היה קצת חשך, ומשתמש שם שום דבר לאור הנרות לצורך סעודה, ליכא איסורא אף שאין דולקת עד הלילה.

3. שבת דף כה עמ' ב
הדלקת נר בשבת – **חובה**.

רש"י שם
חובה – כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא.

תוספות שם
הדלקת נר בשבת חובה – פירוש, במקום סעודה, דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג.

One Who Lit Shabbat Candles Properly but Failed to Use Them

<<

7. שולחן ערוך הרב אורח חיים קונטרס אחרון סי' רסג ס"ק ג

... כשהנכרי עושה המצוה אין לישראל לברך עליה, וכן משמע במנחות (דף מ"ב) ע"ב) דקאמר בישראל צריך לברך, משמע אבל לא על ידי נכרי, דיש לומר: הני מילי במצוה שעשיית הנכרי היא גמר מצותה, כגון מילה וטבילת כלים, אבל הכא אין ההדלקה גמר המצוה אלא ההנאה לאורה, כמבואר במרדכי בהג"ה, דמהאי טעמא לא היה ר' משולם רוצה לברך עליה. והשיב עליו ר"י דשאני הכא שרואין בה מיד להשתמש בו' עיין שם. אם כן, אף לדידן דמברכים אינו אלא משום שנהנה בה מיד, והנאה זו היא לישראל ולכן יכול לברך, דלא גרע משירי מצות דיכול לברך עליהן, כגון נענוע הלולב אף על פי שכבר קיים עיקר המצוה בלא ברכה, ואף החולקין שם מודו הכא דזהו עיקר המצוה. ודמי ממש לעושה סוכה אפילו על ידי נכרי שמברך על ישיבתה.

Removing Air from a Wine Bottle on Shabbat

Q

Those who appreciate fine wine take steps to protect leftover wine from Shabbat to Shabbat. After I finish drinking, I use a special pump and bottle-top to remove the air in the bottle that causes oxidation. I can pump after Shabbat (there is no significant deterioration before a week), but I prefer to take care of it immediately out of concern I might forget. Is it permitted to pump on Shabbat, or is this *hachana* (forbidden preparation from Shabbat to weekday)?

4. שמירת שבת כהלכתה פרק כח סעי' פג

עושה אדם לצורך החול דבר שאין בו מורה, אשר אם לא יעשהו עכשיו – לא יוכל לעשותו בחול ויבוא לידי הפסד.

5. שמירת שבת כהלכתה פרק כח סעי' פא

כל דבר שאין בעשייתו משום מירחה, וגם רגילים לעשותו מבלי לחשוב על התועלת שבעשייתו, מותר לעשותו בשבת, גם אם תצא מעשייתו זו תועלת לימות החול, ובלבד שלא יאמר במפורש, שהוא מכין לימות החול. ולכן, הלוקח מלית לבית הכנסת (במקום שיש עירוב) מותר אף להחזירה הביתה; ... מותר להחזיר למקרה את המאכלים שנשארו בגמר הארוחה

1. משנה ברורה סי' שכא ס"ק כא

ומכל מקום נראה דאסור להדיח הבשר שלא נמלח כשחל יום שלישי להיות בשבת, וכדי שלא יאסר אחר כך לבישול, כיון שאין רוצה לאכול היום וגם אין דרך לאכול חו', ניכר שעושה לצורך חול, ואפילו על ידי אינו יהודי אסור להדיח, שאין כאן הפסד כל כך אם לא ידיחנו, שיוכל לאכול צלי-כך כתב המגן אברהם; ומיירי ביחיד בביתו, אבל בקצב המוכר לאחרים, בודאי יש הפסד בזה, ויכול לעשות על ידי אינו יהודי.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' שח סעי' ד

כלי שמלאכתו להיתר, מותר למלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי, שמא ישבר או יגנב; אבל שלא לצורך כלל, אסור למלטלו.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' שמא סעי' א

מתירים נדרים בשבת אם הם לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או שלא לשתות, אף על פי שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת; אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שאינם לצורך השבת, מפני שאם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם.

Undoing Early Acceptance of Shabbat

After davening at an early-Shabbat *minyan*, I realized that I had forgotten to deliver a gift to my host (we have no *eiruv*). Could I have undone my acceptance of Shabbat, delivered the gift, and then davened *Ma'ariv* again?

1. ברכות דף כז ע"ב

והאמר רבי אבין: פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת, ונכנס למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה! אמר רבא: ההוא דנכנס להזיע, וקודם גזירה הוה. איני? והא אבין שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכברויי סלי? – ההוא טעותא הואי. – וטעותא מי הדרא? והא אמר אבין: פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, כסבורים העם לומר חשכה הוא, ונכנסו לבית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת, ונתפזרו העבים וזרחת החמה, ובאו ושאלו את רבי, ואמר: הואיל והתפללו – התפללו! – שאני צבור, דלא מטרחינן להו.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סעי' יד

אם ביום המעונן טעו צבור וחשבו שחשיכה והדליקו נרות והתפללו תפלת ערבית של שבת, ואחר כך נתפזרו העבים וזרחת חמה, אין צריך לחזור ולהתפלל ערבית אם כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה; ואם יחיד הוא שמעיה בכך, צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית ולענין עשיית מלאכה, בין ציבור בין יחיד מותרים, דקבלת שבת היתה בטעות. ויש אומרים שאותם שהדליקו נרות אסורים בעשיית מלאכה, ושאר אנשי הבית מותרין.

משנה ברורה שם סי' נו

שאותם שהדליקו – אף אם לא התפללו, אבל בלא הדלקה אף שהתפללו תפלת שבת, כיון שבטעות היתה לא שמה קבלה. וטעם היש אומרים, דסבירא להו דקבלה שהיא על ידי הדלקה עדיפא, דאית בה מעשה. ועיין באחרונים שהביאו בשם כמה מגדולי הפוסקים דסבירא להו דקבלת צבור בטעות, אפילו רק על ידי תפלה, שמה קבלה, רק שבזה אין המיעוט נמשכין אחר הרוב, כיון שבטעות היתה הקבלה ואין להקל נגד אלו הפוסקים. ובמקום הדחק יש לסמוך על דעה קמיתא שבשולחן ערוך:

3. ט"ז אורח חיים סימן תר ס"ק ב

שאלה קהל אחד היה להם בערב ראש השנה שופר ובאו שוודים וגזלו אותם ונטלו גם השופר, ושלחו הקהל לקהל אחר לשלוח להם, ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום שני, והיה ראש השנה ביום חמישי-ששי, ובשעה שבא השופר כבר התפללו של שבת אבל עדיין היה יום גדול, מהו לתקוע בעת ההיא ולא נחוש לשבות דאין תוקעין בשבת: ... בקיבל עליו ואוסר על עצמו האיסורים של שבת, ודאי יש סברא לומר דאדעתא דהכי לא קיבל עליו, דזה ודאי שכל אדם ניהא לקיים מצות הקדוש ברוך הוא, ואלו היה יודע שיכול אחר כך לקיים מצוה של חובת היום לא היה מקבל עליו קדושת שבת, וזה הוה כמו קבלה בטעות לענין יום המעונן דלא הוה קבלה ... דמה לי טעות דמעונן או טעות דקיום המצות, בשניהם אלו ידע האמת לא היה מקבל עליו, אם כן כיון שמותר בין השמשות בשבות לא גזרו בזה הזמן פשיטא דלא גזרו קודם בין השמשות כל שהוא לדבר מצוה. ונראה עוד דאפילו היה יודע שיביא שופר אחר כך ואפילו הכי קיבל עליו שבת, דלא מהני ליה לאפקועי החוב של שופר דקבלה שלו (לא) עדיף משבועה, וקיימא לן אין שבועה חלה לעבור על המצוה.... בשופר דחויבו בקום ועשה וקבלתו מבטלת, ולאו כל כמיניה, כל שכן כאן, דשוגג הוה דלא ידע שיהיה שופר כאן:

4. ארחות שבת פרק כז סעי' כ

הפוסקים דנו אם אדם שקיבל עליו שבת קודם הזמן המחוייב בתוספת יכול להשאל לחכם על קבלתו, וכעין דין התרת נדרים, יש שכתבו דיכול להשאל על קבלתו ויש שפקפקו על זה. ולענין מעשה יש מפוסקי זמננו שהורו שאין לסמוך על הפוסקים המקילים בשאלה לחכם על תוספת שבת, אלא לענין מי שלא התפלל תפלת מנחה, שישאל על קבלתו ואחר כך יתפלל מנחה, אבל אין להתיר לעשות מלאכה אף אם ישאל על קבלתו.

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סי' צט

צריך לומר דרק בקהל סובר זה הט"ז דתוקעין אף אחר שהתפלל ערבית דשבת, משום דקהל שקבל שבת אף בטעות אין הורין ומתפללין, כמפורש בסימן קס"ג שם, אבל לא ביחיד שיצטרך לחזור ולהתפלל, ורק כשהביאו לו השופר אחר קבלת שבת דמזמור שיר ליום השבת גם ביחיד יהיה סברת הט"ז דהוא קבלת שבת בטעות.

A Woman Blowing *Shofar* for a Man

Why is it not acceptable for a woman to blow the *shofar* on Rosh Hashana on behalf of a man, given that he personally hears the *shofar* being blown?

5. גמרא, גיטין דף מה עמ' ב

ספר תורה, תפלין ומזוזות שכתבן (מין) ומסור, עובד כוכבים ועבד, אשה וקטן, וכו' וישראל מומר – פסולין, שנאמר: "וקשרתם... וכתבתם", כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה.

6. מנחת חינוך מצוה תה

... ועיין מה שכתבו האחרונים דשניהם, הן שמיעה והן התקיעה, היא המצוה, ואחד בלא חבירו לא מהני, דהשומע מאינו חייב כגון מנשים ודומה אינו יוצא, אלמא דהמצוה לאו בשומע לחוד, רק צריך להיות תוקע, ואז הוא יוצא דוקא מחבירו המחויב, וכן תקיעה בלא שמיעה לא מהני, כמבואר: התוקע לתוך הבור וכו'; וגם לא אם אינם ביחד, כגון שומע מאינו מחויב ואחרי זה תוקע לתוך הבור אינו יוצא, דצריכים השמיעה והתקיעה להיות ביחד. אך על השמיעה לא שייך שליח, וצריך לשמוע בעצמו, וחלק התקיעה יוצא על ידי אחר, ודוקא ממחויב בדבר ככל המצות.

1. גמרא, ראש השנה דף כט עמ' א

זה הכלל: כל שאינו מחויב בדבר – אינו מוציא את הרבים ידי חובתו.

2. גמרא, קידושין דף לג עמ' ב

כל מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. תנו רבנן: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, שופר, וציצית ...

3. טור אורח חיים ס"י תקפה

וקודם שיתקע, יברך "לשמוע קול שופר", ולא "לתקוע", דלאו בתקיעה תליא מילתא אלא בשומע, כדתנן: התוקע לתוך הבור כו' לא יצא.

4. רא"ש, ראש השנה פרק ד ס"י י

ורבינו תם כתב שיש לברך "על תקיעת שופר" משום דעשייתה היא גמר מצותה.

Is it Wise to Keep *Teru'ot* to a Minimum?

I am the *ba'al tokei'ah* in my *shul*. The *makri* often signals me to stop my set of *teru'ot* earlier than I would like (i.e., before I am fully confident that I have blown nine *teru'ot* blasts). He explained that he is concerned that if I blow more than nine *teru'ot*, the combined *shevarim-teru'ah* blasts might exceed the length of the *teki'ah* before or after them. I was not taught that this would be a problem. Is it?

משנה ברורה שם ס"ק יד

שנים עשר טרומיטין – טענות סופר, וצריך לומר שמונה עשר, דתרועה הוא תשעה טרומיטין, וגם שברים לפחות הוא כן, ואם כן הוא שמונה עשר וגם יותר מעט, דהא שברים ארוכים יותר מעט:

3. פרישה אורח חיים ס"י תקצ ס"ק ג

ולעניות דעתי נראה ליתן קצת מעט למנהג אשכנז, משום דסבירי להו כהרא"ש והרי"ף גיאת דבסמוך דמצריכין לעשות שברים ותרועה בנשימה אחת, ומשום הכי מקצרינ בשברים שלא לעשותו יותר מהשיעור משום חשש שלא יוכלו לעשות התרועה שאחריה באותה נשימה, מה שאין כן בתרועה שהיא באה באחרונה שיכול להאריך בה כמו שירצה. וכיון שיש מעט לקצר בשברים דסדר תשר"ת, תיקנו לקצר בכל השברים.

4. אורחות חיים חלק א דין תקיעת שופר

כתב הרב דוד בר לוי ז"ל: שמענו שהיה הראב"ד ז"ל מקפיד על התוקעין שלא יקצרו התקיעות פחות מתשע טרימוטות וכן התרועה עצמה לא יעשו בה פחות מתשע טרימוטות, וגם השברים אין לקצר בהן פחות מתשע טרימוטות, וגם על המאריכים בשברים יותר מדאי יש להקפיד מפני שנראין כתקיעה. והרשב"א ז"ל כתב דכל אלו השיעורים למטה, אבל אם רצה להאריך יותר אין בכך כלום, והוא הדין לשברים, ובלבד שיאריך כנגדן בתקיעות שלפניהם ולאחריהם. והוא הדין לתרועה אם רצה לעשות אפילו מאה טרימוטות עושה וכן נהגו, דאי אפשר לצמצם.

1. גמרא, ראש השנה דף לג ע"ב ב

שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלש יבבות.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תקצ סעי' ג

יש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, ושיעור תרועה כשלשה יבבות דהיינו, שלושה כחות בעלמא כל שהוא, והם נקראין טרומיטין; ולפי זה, צריך לזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טרומיטין, (ויש אומרים דאין לחוש אם האריך בשברים קצת, ובלבד שלא יאריך יותר מדאי) (וכן נהגין), שאם כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה; וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת (=תקיעה שברים תרועה תקיעה) יותר מבשל תש"ת (=תקיעה שברים תקיעה), ובשל תש"ת יותר מבשל תר"ת (=תקיעה תרועה תקיעה); ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש, שאין לה שיעור למעלה; וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה; וכן אם מוסיף על שלושה שברים ועושה ארבעה או חמשה, אין לחוש. ויש אומרים ששיעור יבבא שלושה טרומיטין; ושיעור תרועה כשלשה יבבות, שהם תשעה טרומיטין; ושיעור תקיעה גם כן תשעה טרומיטין, כתרועה; ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים, וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור שנים עשר טרומיטין.

משנה ברורה שם ס"ק יג

ושיעור תקיעה גם כן וכו' – היינו בשל תר"ת [דאילו בשל תש"ת הוא יותר מעט]; ונכון לחוש לדעה זו לכתחלה [ובדיעבד די אם עשה אותה כשלשה כחות כדעה הראשונה – כן כתבו אחרונים] ומה שכתב "ולפי זה אין לחוש וכו'", רוצה לומר, דכיון דשיעור תקיעה הוא כתשעה טרומיטין לפחות, ממילא יוכל להאריך בשבר אחד מהשברים עד כדי שמונה טרומיטין ולא יחשב כתקיעה, אבל יזהר שלא יעשה כשיעור תשעה טרומיטין, דאז פסול אף בדיעבד, דנחשב כתקיעה כולי עלמא. והנה בתשר"ת היה לנו להקל יותר להאריך בשבר אחד עד שמונה עשר כחות, כיון דתרועה שם הוא בסך זה, ממילא לא הוי שיעור תקיעה עד שמונה עשר שהוא גניחות ויללות, אלא דיש לחוש לבלבול הדעת שפעם אחד יעשה השבר ארוך מחבירו, דבתש"ת הלא אסור לעשות כן וכנ"ל, על כן ישוה אותם בכל מקום שלא יהיה שום שבר ארוך כתשעה כחות.

<<

Is it Wise to Keep *Teru'ot* to a Minimum?

<<

6. משנה ברורה סי' תקצ ס"ק טו

צריך התוקע לזהר שיאריך בתקיעות דתשר"ת, שכל תקיעה יהיה לפחות כשיעור שמונה עשר כחות ומעט יותר, והתקיעות של תש"ת ותר"ת יהיה לפחות כשיעור תשעה כחות, דבזה יצא לכולי עלמא, שהרי מותר להאריך אפילו יותר מכשיעור, וגם יזהר בכל השברים, בין בתש"ת ובין בתשר"ת, שלא יעשה שום שבר מתשעה כחות. וטוב יותר שלא יעשה בכל שבר רק כשלשה כחות, וגם יזהר לכתחלה שיעשה כל תרועה בין של תשר"ת ובין של תר"ת כשיעור תשעה כחות:

5. מועדים וזמנים חלק א סי' ה אות ד

ויש מהדרין לדקדק לכתחילה כשיטת הפוסקים ששיעור התקיעה דלפני ואחרי התרועה לא תהא פחות משיעור התרועה שמריעין. ועל כן אם מאריכין התרועה כנהוג, מדקדקין להאריך התקיעות באותו סדר שלא יהיו פחותין ממנה.

Eating on Erev Yom Kippur

I understand that there is a *mitzva* to eat on *Erev Yom Kippur*. Considering that I certainly was not planning on fasting for two days straight, what practical ramifications are there of this *mitzva*?

5. משנה ברורה סי' תרד ס"ק ב

מי שנדר שלא לאכול בשר חוץ מיום טוב, נתבאר בסימן תק"ע שמותר לאכול בערב יום כיפור דבלשון בני אדם מקרי יום טוב; ולא מיבעי בסעודה המפסקת, אלא אף גם בשחרית, דאנן רגילין לאכול בשר גם בשחרית וכל הנודר אדעתא דמנהגא נדר, אבל בלילה של ערב יום כיפור אסור. ודוקא בנודר ממש אבל מי שלא נדר בהדיא אלא שנוהג כך שלא לאכול בשר כי אם בימים שאין אומרים בהם תחנון, אזי אפילו בלילה של ערב יום הכיפורים מותר לאכול.

1. גמרא, ברכות דף ח עמ' ב

תנא ליה חייא בר רב מדפתי: כתיב: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב", וכי בתשעה מתענין? והלא בעשרה מתענין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי – מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי.

2. משנה ברורה סי' תרד ס"ק א

ויש לאדם למעט בלימודו בערב יום הכיפורים כדי לאכול ולשתות:

6. שו"ת יחיה דעת חלק א סי' נח

שאלה: בדבר מה שאמרו חז"ל שמצוה לאכול ולשתות בערב יום הכפורים, האם גם הנשים מצוות לאכול, או מכיון שהיא מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות?
תשובה: ... ונסתפק הגאון רבי עקיבא איגר בתשובה (סי' ט"ז), אם נשים מצוות לאכול בערב יום הכפורים, שאפשר שהן פטורות כדין כל מצות עשה שהזמן גרמא, או שמא כיון שהוציא הכתוב מצוה זו בלשון "ועניתם", ממילא כל שמחוייב בתענית של יום הכפורים מחוייב לקיים מצות אכילה ושתיה בערב יום הכפורים – עד כאן. ולכאורה הנה מבואר בהרא"ש (פרק ח' דיומא סי' כ"ב), שהטעם שמצוה לאכול בערב יום הכפורים, כדי להתחזק באכילה ושתיה, כדי שיוכלו להתענות למחר. ... ולפי טעם זה נראה ברור שאין הכדל במצות אכילה ושתיה בערב יום הכפורים בין אנשים לנשים... ואף על פי שהלכה רווחת בידינו כסברת חכמים שאין לדרוש טעם דקרא, ... מכל מקום להחמיר שפיר דרשינן טעמא דקרא. ...
ואמנם מצאנו טעם אחר למצות אכילה ושתיה בערב יום הכפורים ... ובאמת שכן מבואר במנהגי מהרי"ל, שגם הנשים חייבות לאכול ולשתות בערב יום הכפורים. וכן העלה בשו"ת כתב סופר... וכן עיקר להלכה ולמעשה.

3. רא"ש מסכת יומא פרק ח סי' כב

והכי פירוש דקרא "ועניתם את נפשותיכם". כלומר, הכינו עצמכם בתשעה לחדש להתחזק באכילה ובשתיה כדי שתוכלו להתענות למחר להראות חיבתו של המקום ברוך הוא לישראל. כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול; כך הקדוש ברוך הוא, מכל ימות השנה לא צוה לישראל להתענות אלא יום אחד למובתן לכפר על עונותם, והזהירם לאכול ולשתות ערב התענית, ומאחר שהוציא אותה אכילה ושתיה בלשון עינוי, אלמא חשיבא היא כעינוי וכאילו נצטוו על עינוי של תשיעי ועשירי. וכן נהגו להרבות בסעודה ערב יום הכפורים

4. שערי תשובה לרבינו יונה שער ד סעי' ט

בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה, כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות, כמו שנאמר (דברי הימים א כט, יז): "ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך", ונאמר (דברים כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", ומפני שהצום ביום הכפורים, נתחייבו לקבוע סעודה על שמחת המצוה בערב יום הכפורים.

Avinu Malkeinu when Yom Kippur Falls on Shabbat

I understand that this year, when Yom Kippur falls on Shabbat, we will not be saying *Avinu Malkeinu* except at *Ne'ila*. Why is it that *Avinu Malkeinu*, of all the *tefillot* of Yom Kippur, is eliminated, and why is *Ne'ila* an exception?

6. הר"ן על הרי"ף, ראש השנה דף ט עמ' א
וה"ר יהודה בר ברזילי אלברגילוני ז"ל כתב שאין אומרים צדקתך בראש השנה ויום הכפורים שחל להיות בשבת ולא אבינו מלכנו, ומנהגנו עכשיו שלא לאמרו בראש השנה שחל להיות בשבת אבל אומר אותו ביום הכפורים שחל להיות בשבת; ואפשר דטעמא משום דכיון דבראש השנה איכא שמחה באכילה ושתיה כשאר ימים טובים, לא אמרינן ביה צדקתך, אבל ביום הכיפורים כיון שהוא יום ענוי, אומרים אותו. ואבינו מלכנו נמי, כיון שהוא שאלת צרכים בשבת, לא התירו לאמרו אלא ביום הכיפורים (שחל להיות בשבת) שהוא שעת גמר דין, שאם לא עכשיו – אימת?

7. לבוש אורח חיים ס"י תרכג סע' ה
ואין אנו נוהגין לעלות לדוכן כלל בנעילה, וטעמא משום שלעולם אנו מסיימין אותה בלילה ואין עבודה בלילה. ואומרים אבינו מלכנו אפילו כשהל יום כיפור בשבת, שכבר עבר שבת, ובמקום "כתבנו" אומרים "והתמנו", ואף על פי שלילה הוא והחתמה כבר עברה, בטוחים אנו שאין הדין וההחתימה מסתלקת למעלה עד שישלימו ישראל סדריהם למטה.

8. מגן אברהם ס"י תרכג ס"ק ג
ואומרים אבינו מלכנו אפילו חל בשבת דכבר עבר שבת (לבוש). ונראה לי דאפילו אם עדיין יום הוא, אומרים אותו, דהא בס"י תרכ"ב סע' ג פסק הבית יוסף לאומרו; ונהי דאנו נהיגי שלא לאמרו, מכל מקום בנעילה אומרים אותו, שהוא שעת גמר דין – עיין שם בבית יוסף בשם הר"ן.

9. שו"ת תשב"ץ חלק ג ס"י קעו
ובענין אבינו מלכנו אם אומרים אותו בשבת – המנהג הוא לאומרו בין בשבת בין ביום הכיפורים, ואף על פי שהר"ן ז"ל בפירוש ההלכות כתב שאין המנהג כן, טעות נפל בידו כמו ששמענו מתלמידיו פה אל פה. אבל צדקתך בשבת שחל בו ראש השנה אינו מנהג שהרי ראש חודש הוא ולא גרע משאר ראש חודש. וכן הוא המנהג אצלנו, אף על פי שלא כתב כן בעל הטורים זכרוננו לברכה ואין בזה אלא משום אל תמוש תורת אמת; ומשנה שלמה שנינו (פסחים נ' ע"ב): אל ישנה אדם מפני המחלוקת, והמשנה אין דעת חכמים נוחה הימנו.

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תקפד סע' א
אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים. הנה: ונוהגין לומר אבינו מלכנו על הסדר, ואם הוא שבת אין אומרים אותו.

משנה ברורה שם ס"ק ד
ואם הוא שבת וכו' – המעם: שאין שואלין צרכים בשבת.

2. תוספות, ברכות דף לד עמ' א
אל ישאל אדם צרכיו לא בשלוש ראשונות ולא בשלוש אחרונות – פירש רבינו חננאל ורבינו האי: דוקא ליחיד, אבל צרכי צבור שואלין, ולכך אנו אומרים "זכרנו", וקרובין, ויעלה ויבא" בהם; ותדע דדוקא יחיד קאמר, שהרי עיקר ברכות אחרונות צרכי צבור הם.

3. גמרא, תענית דף כה עמ' ב
שוב מעשה ברכי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה". "אבינו מלכנו למענך רחם עלינו", וירדו גשמים.

4. ערוך השולחן אורח חיים ס"י תריט סע' ח
... ואין אומרים אבינו מלכנו בשבת, אבל שארי פיוטים וזידיים אומרים בשבת כמו בחול, וכן י"ג מדות, כיון שהוא יום סליחה וכפרה ורק להיכר שהיום שבת; וכבר אמרו אבינו מלכנו בכל עשרת ימי תשובה וגם בנעילה יאמרוהו, ולכן אין אומרים במעריב ובשחרית בשבת:

5. רמ"א אורח חיים ס"י תרד סע' ב
ולענין אמירת אבינו מלכנו בערב יום כיפור יש בו מחלוקת בין אחרונים, ומנהג עירי שלא לאמרו כי אם כשהל יום כיפור בשבת שאין אומרים בו אבינו מלכנו, אז אמרינן אותו ערב יום כפור שהרית.

Disqualification of an *Etrog* – *Pitam* and *Oketz*

Why is it that when an *etrog's pitam* breaks off, the *etrog* is *pasul*, whereas when the *oketz* falls off, it is still kosher?

5. רמב"ם הלכות לולב פרק ח הל' ז

אתרוג שניקב נקב מפולש כל שהוא פסול, ונקב שאינו מפולש, אם היה כאיסר או יתר פסול; חסר כל שהוא פסול; ניטל דדו, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול; ניטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו גומה, פסול.

מגיד משנה שם

...ומלשון רבינו נראה שאינו פוסל בנמילת השושנה בלבד אלא בנמילת הדד והוא העץ שהשושנה בו וכן עיקר.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרמח סעי' ז

ניטל דדו, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול. הגה: ויש מחמירין אם נמלה השושנתא, דהיינו שאנו קורין פיטמא, וטוב להחמיר במקום שאפשר, מיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד, דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו; והראש נקרא: שושנתא; וכל זה דוקא שניטלה, אבל אם לא היה לו דד מעולם, כשר, וכן רוב האחרונים שמביאים במדיניות אלו (הרא"ש).

משנה ברורה שם ס"ק ל, לב

[ל פסול – דהוה ליה כחסר. והנה מלשון "ניטל הדד" משמע דניטל העץ אף מה שתקוע בתוך האתרוג ונעשה שם כמו גומא, ולפיכך פסול, אבל אם ניטל רק מה שלמעלה מן האתרוג אין להחמיר; וכן הסכים המ"ז לדינא. אבל יש מן הפוסקים שמצדדים להחמיר אפילו אם לא ניטל רק למעלה מן האתרוג וסוברים דזה הוי בכלל חסר לדידהו. ואם נשאר מן העץ למעלה מן האתרוג כל שהוא, דעת המגן אברהם דאין להחמיר בזה:

לב] כשר – כיון שכך היא ברייתן וזהו דרך גידולן, אין לכנותם בשם חסרים או שאינן הדר.

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרמח סעי' ח

ניטל העץ, שהוא תלוי בו באילן, מעיקר האתרוג, ונשאר מקומו גומא, פסול. הגה: ואם ינטל קצת העץ ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא מכוסה, כשר (טור).

משנה ברורה שם ס"ק לד

ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב וכו' – רוצה לומר שנשאר מן עובי העץ בתוך האתרוג שיעור קצר שיוכל על כל פנים למלא כל רוחב הגומא מן עוביו, ואף דלמעלה מן הגומא לא נשאר משהו גם כן כשר, דתו לא מקרי חסר:

1. משנה, סוכה דף לד עמ' ב

עלתה חזוית על רובו, נמלה פטמתו, נקלף, נסדק, ניקב וחסר כל שהוא – פסול. עלתה חזוית על מיעוטו, נמל עוקצו, ניקב ולא חסר כל שהוא – כשר.

2. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' תרמט סעי' ה

כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שביארנו, או מפני גזל וגניבה, ביום טוב הראשון בלבד; אבל בשאר ימים, הכל כשר. הגה: ויש פוסלין בגזל כל שבעה ימים, והכי נהוג, ... וחסר כשר בשאר ימים; וניטל פטמתו או עוקצו, דינו כחסר וכשר מיום ראשון ואילך.

3. תוספות, סוכה דף לה עמוד ב - לו עמ' א

נמלה בוכנתו – במתניתין, פירש בקונטרס בשם רב יעקב הזקן: ניטלה פטמתו ראש האתרוג, ודוגמתו הפיטמא של רמון; וכאן פירש בקונטרס, דר' יצחק בן אלעזר קרי במתניתין להאי פטמתו – בוכנתו, לפי שהוא חד ועשוי כמו בוכנא. ובשם רבו רבינו יצחק הלוי פירש, דפטמתו ועוקצו שניהם בונב – עוקצו – שניטל העץ מה שהוץ לגומא שבאתרוג כשר; פטמתו – שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו, לפיכך פסול; והיינו דתני ר' יצחק בן אלעזר: נמלה בוכנתו, מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באסיתא. והקשה בקונטרס על זה, שלא מצינו בכל מקום פיטמא, עוקץ! ורבינו תם מפרש שמצינו עוקץ ופיטמא במקום אחד.

4. טור אורח חיים סי' תרמח

ניטלה פיטמתו, והוא הפרח שבראשו, לפירוש הרב יעקב בר יקר: פסול; אבל ניטל עוקצו – כשר בכל ענין. ולפי' הר"י הלוי: ניטלה פיטמתו – כשר בכל ענין; וניטלה עוקצו – אם ניטל מה שהוץ לגומא לבד – כשר; ואם ניטל מעיקרו וניכר מקומו שהוא חסר – פסול; ורבינו חננאל פוסל בשניהם, וכן כתב רי"ף והרמב"ם ז"ל. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל: וכן נהגינן לפסול בשניהם, ודוקא כשהיתה לו פיטמה ונמלה

Kiddush of Yom Tov that Falls on Motzaei Shabbat

Please review the unique halachot of Kiddush of Yom Tov that falls on Motzaei Shabbat.

3. תוספות, ביצה דף לג עמ' ב

אין לפרש דהא דמברכין אבשמים במוצאי שבת משום נפש יתירה שאבד ומריח הבשמים ומישב דעתו עליו, וכשחל במוצאי שבת אז אינו מפסיד נפש יתירה, דכיום טוב אית ליה נשמה יתירה, דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא מברכין אבשמים? ואי ליכא הני טעמי, אם כן מאי טעמא דמברכין אבשמים במוצאי שבת? ויש לומר: דלעולם טעמא דמברכים אבשמים במוצאי שבת הוי משום נשמה יתירה, וביום טוב ליכא נשמה יתירה. ואם תאמר: אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יום טוב להיות במוצאי שבת? כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים, מישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצט סעי' י

ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר: "המבדיל (בין הקודש ובין החול)" **בלא ברכה**, ועושה מלאכה. הגה: וכן נשים שאינן מבדילין בתפלה יש ללמדן שיאמרו "המבדיל בין קודש לחול" קודם שיעשו מלאכה.

משנה ברורה שם ס"ק לו

בלא ברכה וכו' – וביום טוב שחל במוצאי שבת ורוצה לעשות מלאכת אוכל נפש ולא הבדיל עדיין בתפלה, אומר: "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" בלא שם מלכות ומותר במלאכה, אבל לענין טעימה אסור אפילו הבדיל בתפלה שאמר "ותודיענו" עד שיקדש כדין:

4. משנה ברורה סי' רצו ס"ק לה

לא יבדילו לעצמן – והב"ח כתב: אפילו למאן דאמר ש[נשים] פטורות, מכל מקום יכולות להמשיך על עצמן חיוב ולהבדיל לעצמן, כמו בשופר ולולב, שגם כן פטורות, ואפילו הכי מברכות כמבואר לקמן בסימן תקפ"ט, ומסיק המגן אברהם דהעיקר כדברי הב"ח.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצו סעי' ב

ואין מבדילין על הפת, אבל על השכר מבדילין אם הוא חמר מדינה, והוא הדין לשאר משקין, חוץ מן המים. ... וביום טוב שחל להיות במוצאי שבת, שיש בו קידוש שהוא נאמר על הפת, יש אומרים שאגב הקידוש מבדילין גם כן עליו. ויש אומרים שיותר טוב לומר הקידוש והבדלה שניהם על השכר. (הגה: והסברא ראשונה עיקר).

The Need for a *Shamash* Candle Nowadays

Now that we have plenty of electric light, is there a need for a *shamash* (extra candle) alongside our Chanuka candles?

5. בית יוסף אורח חיים סי' תרעג

וכתב עוד: כשמניח נר אחר להשתמש לאורה, מניחה בפני עצמה שאם לא כן, יאמרו על כולן לצרכו הדליקין. ובמקום שאינו רגיל להדליק שם נר, אין צריך נר אחר להשתמש לאורו – עד כאן לשונו. ועכשיו, אף על פי שמדליקין בפתח, שהוא מקום שאין רגיל להדליק שם נר, מדליקין נר אחד מובדל משאר נרות; ונראה שכך הנהיגו הראשונים, מפני שאין הכל בקיאין לחלק בין מקום שרגיל להדליק שם נר למקום שאינו רגיל. וכתב המרדכי (סי' רסט): משום הכי נהגו לעשות השמש גדול יותר מהאחרות, שאם בא להשתמש, שישתמש בנר של חול:

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעג סעי' א

ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. הנה: ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק מניח אצלן השמש שבהן מדליק הנרות, והוא עדיף מפי, ויש לעשותו יותר ארוך משאר נרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר.

משנה ברורה שם ס"ק יח

השמש שבו וכו' – ואפילו רבים המדליקין, כיון שכל אחד מניח נרותיו במקום מיוחד... צריך להניח שמש אצל כל אחד ואחד, אפילו יש נר על השולחן, דשםא ישתמש אצל הנרות:

1. גמרא, שבת דף כא עמ' ב

... אמר רבי זירא אמר רב: פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת – מדליקין בהן בחנוכה, בין בחול בין בשבת. אמר רבי ירמיה: מאי טעמא דרב? קסבר: כבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה.

רש"י מסכת שבת דף כא עמ' ב

ואסור להשתמש לאורה – שיהא ניכר שהוא נר מצוה.

2. הר"ן על הרי"ף, שבת דף ט עמ' א

שמע מינה אסור להשתמש לאורה. פירוש, כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה, דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנה, עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל, ואם איתא דשרי לאישתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה, האידך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמונים, והרי כשישתמש בה בסעודת שבת אתי לאטויי.

3. גמרא, שבת דף כא עמ' ב

ובשעת הסכנה – מניחה על שלחנו, ודיו. אמר רבא: צריך נר אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה – לא צריך, ואי אדם חשוב הוא, אף על גב דאיכא מדורה – צריך נר אחרת.

רש"י שם

נר אחרת – לעשות היכר לדבר.

ואי איכא מדורה – אש, לא צריך נר אחרת, לפי שמשמש לאור המדורה, ויש היכרא שהנר של מצוה היא.

4. בית הבחירה (מאירי), שבת דף כא עמ' ב

יראה לי מכא הסוגיא שלא אמרו צריך נר אחרת אלא במניחה על שלחנו, אבל כל שמניחה סמוך לפתח, אינו צריך לנר אחרת, אף על פי שעומד לו לשם, הואיל ואינו בא להשתמש בפרט לאורה לאיזה תשמיש. וכבר ראיתי קצת רבנים נוהגים לעמוד שם ולדבר עם חבריהם בלא נר אחרת, אלא שלמעשה אני נוהג להדליק נר אחרת, אף בלא צורך תשמיש, ומנהג אבותינו ורבותינו בידינו:

Chanuka Lighting for those in Transit

We live in Jerusalem but will be visiting New York. Our return flight is scheduled to leave New York at 1:15 PM on the day before Chanuka and to arrive in Israel on Chanuka morning. How can we fulfill the *mitzva* of Chanuka candles? (All of our kids live out of the house, and we live on a secluded street.)

<<

ואם כן הרי בנידון דידן יש קפידא באיזה יום מימי החנוכה ההדלקה, ובפרט אם ההדלקה היא קודם חנוכה דלא יצא ידי חובתו, ובוהא אם יש הפרש זמן – במקום הבעל שהוא כעת, עוד יום בעת שהאשה מדלקת, לא מיבעיא אם לא הוי עוד חנוכה, כגון בערב חנוכה, אלא אף אם בשאר ימי חנוכה, אם במקום הבעל עדיין יום ראשון, והאשה מדלקת את נרות חנוכה של ליל שני, ואם כן האיד יכול הבעל לצאת בהדלקת נרות חנוכה של אשתו

1. גמרא, שבת דף כג ע"א

אמר רב ששת: אכנסאי חייב בנר חנוכה. אמר רבי זירא: מריש כי הוינא בי רב, משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא, אמינא: השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי.

2. אליה רבה ס"י תרעא ס"ק ג

והנה בתשובת שער אפרים ס"י מ"ב [הקשה]: למה אין נוהגין שאשה מדלקת כשבעל בביתו, מאי שנא משאר בני בית? עיין שם. ונראה לי דאשתו כגופו, ואינה ככלל מהדרין, וכן משמע ... דדוקא כשאין לה בעל או כשאין הבעל בעיר מדלקת

5. משנה ברורה ס"י תרעב ס"ק יא

כל הלילה – עד עמוד השחר ובברכה, והיינו דוקא אם בני הבית נעורים, [וי] אבל אם ישנים, אין לברך עליהם, אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס, הכי נמי לדידן. ואם בא לביתו קודם עלות השחר ומצא בני ביתו ישנים, מן הנכון שיקצם כדי שיוכל להדליק בברכה:

שער הציון שם ס"ק יז

[וי] מגן אברהם ודרך החיים וחיי אדם. ובספר חמד משה האריך בזה ודעתו דאם שכח או נאנס ולא הדליק עד שישנו כולם, יקיץ ב' או ג' מהם וידליק, ואם אי אפשר להקיצם, מכל מקום ידליק ויברך, דלפי דברי המגן אברהם, אם יהיה אדם במקום שאין איש אף מאנשי הבית שם, ידליק בלא ברכה, ולא ראינו זה בפוסקים, ואדרבה השלטי גבורים כתב בשם ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק, ומשמע מדכתב כן בפשיטות, שידליק בברכה, אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים יותר עדיף, אבל אי ליכא אנשים, בשביל זה לא יבטל המצוה – כן נראה לי וכן נוהגין העולם – עד כאן לשונו. וספק ברכות להקל, ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה, אין מוחין בידו:

3. ט"ז אורח חיים ס"י תרעו ס"ק א

וכבר ראינו נוהגים בכל מי שהולך בחנוכה חוץ לביתו, ליקח נרות חנוכה עמו להדליק במקום אשר יהיה ... אף על פי שמדליקין בביתו בני ביתו שהם אצל אשתו, ואף על פי שאין ראייה מזה, שהבני בית אינם מכוונים להוציא את הבעל הבית אלא את עצמם, מכל מקום היא גופא קשיא, למה לו ליקח הנרות עמו, הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו גם כן, אלא דניחא טפי לעשות הברכה בעצמו

4. שו"ת מנחת יצחק חלק ז ס"י מו

והנה כבוד תורתו הרמה הביא מדברי השפת אמת, דמסתפק אם המצוה על הבית, והא דאושפיזא משתתף בפריטי, היינו לעשות המצוה בממונו, אבל מדינא יוצא אף דהווי שני בעלי בית בבית אחד, בהדלקת בעל בית אחד, או דהמצוה על הגוף, אלא שהבעל הבית מוציא כל בני ביתו – עיין שם; ובוהא אם נימא כהסברא הראשונה, אז אף אם יהיה האכסנאי בריחוק מקום שאין הזמנים שווים, אין חיוב עליו להדליק אם מדליקין עליו בביתו; אבל אם נאמר כדיעה השניה, דחיוב על הגוף, יש לומר כיון דאיהו לא מצי עביד, לא משוי שליח – עד כאן תוכן דבריו. ... אכן עדיין לא נתיישב דעתי בזה, דבודאי גם בגמ' אם היה מקפיד באיזה יום יתן הגמ', אם משנה השליחות בטל,

>>

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תרעו ס"ק ג

מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך: "שעשה נסים", ובליל ראשון מברך גם: "שהחיינו", ואם אחר כך בליל שני או שלישי בא להדליק אינו חוזר ומברך: "שהחיינו".

Chanuka Lighting and Havdala – Which Comes First?

I have never received a clear answer as to whether we are to light Chanuka candles before or after Havdala on Motzaei Shabbat. Can you clarify the matter?

1. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' תרפא סעי' ב

מודליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם ההבדלה. הגה: וכל שכן בביתו שמדליק ואחר כך מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת.

2. גמרא, פסחים דף קה ע"ב ב

והא תניא: הנכנס לביתו במוצאי שבת – מברך על היין, ועל המאור, ועל הבשמים, ואחר כך אומר הבדלה על הכוס. ואם אין לו אלא כוס אחד – מניחו עד לאחר המזון, ומשלושין כולן לאחריו. ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה! שאני לן בין עיולי יומא לאפוקי יומא. עיולי יומא – כל כמה דמקדמינן ליה עדיף, ומחבבינן ליה. אפוקי יומא – מאחרינן ליה, כי היכי דלא ליהוי עלן כטונא.

3. משנה ברורה סי' תרפא ס"ק ג

וכל שכן בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל – רוצה לומר: וכבר שמע הבדלה. ודבריו מגומגם, דהא לא נתכוין לצאת בהבדלה של שליח ציבור ששמע בבית הכנסת. ודע דמ"ז ועוד כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א, וסבירא להו דמצות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה. ועיין בביאור הלכה שהבאנו דיש בזה דיעות בין הראשונים, ועל כן בבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם, ואחר כך להבדיל, ובבית – דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד:

4. ט"ז אורח חיים סי' תרפא ס"ק א

... דשפיר יש למיעבד כן ולהקדים ההבדלה לנרות חנוכה דאיתא במשנה בפרק כל התדיר, דתדיר קודם לאינו תדיר; ויליף לה מקרא דכתיב: "אשר לעולת התמיד", וזה ברור, דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לדחות התדיר משום איזה טעם, אמרינן ליה: לאו כלום עבדת, דמנא לך לסתור הכלל ... לפי הנראה שאין בנדון דידן של חנוכה ושבת שום מעלה מחמת אפוקי יומא, דהרי אין שייך לומר כאן שלא יהא שבת משוי עליו, שהרי כשמברך להדליק נר של חנוכה, ממילא הוא פורק מעליו עול של שבת בברכה זו, והיאך תאמר שהוא עדיין בקדושת שבת? מה שאין כן ביין ויום שאפשר להיות קדושת יום טוב גם בשבת, ואין זה סותר זה ... והנראה לעניות דעתי להלכה למעשה כתבתי: הגם כי כבר נהגו בבתי כנסיות להדליק של חנוכה תחלה, מכל מקום מי ששייג בדברים כהלכה ראוי לו להבדיל בביתו ברישא והדר להדליק נרות חנוכה:

5. גמרא, שבת דף כג ע"ב ב

בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום, מהו? קידוש היום עדיף – דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

תוספות שם

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא – ונראה לרשב"א: כשחל ראש חודש טבת להיות בשבת שיש להפטיר בנרות דזכריה משום פרסומי ניסא ולא ב"השמים כסא"י שהיא הפטרת ראש חודש; ועוד כיון שהמפטיר קורא בשל חנוכה, יש לו להפטיר מענין שקרא. ומה שמקדימים לקרות בשל ראש חודש, משום דבקריאת התורה, כיון דמצי למיעבד תרווייהו, תדיר ופרסומי ניסא, עבדינן תרווייהו, ותדיר קודם, אבל היכא דלא אפשר למעבד תרווייהו, פרסומי ניסא עדיף; ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסומי ניסא, שאינו מזכיר בה נרות כמו בהפטרה. ועוד נראה לרשב"א דעל כן הקדימו של ראש חודש כדי שהמפטיר יקרא בשל חנוכה ויפטיר בנרות דזכריה.

<<

Chanuka Lighting and *Havdala* – Which Comes First?

<<

7. מור וקציעה ס"י תרפא

... והוא נגד האמת בלי ספק, כאשר הראית בבירור שמכל מקום לא נסתלקה קדושת שבת מכל וכל עד שיבדיל, ושייך לעולם דלא ליהוי עליה כטונא, אף על פי שכבר פסק ממלאכה. כי מיד שהבדיל בתפלה, הותר במלאכה, וכי אמרין רק המבדיל מסלתינן סילתי. ואפילו בשכח להבדיל, לא סגי, דלא מדליק זימנין טובא מקמי דמבדיל, דהא בעי לאדלוקי אבוקה, וכדעבד נמי שמעיה דעולא, ואף על פי כן הצריכוהו להבדיל על הכוס, ללוות את המלך ביין ביציאתו כבכניסתו. ועל ידי מלאכה לא פקע חיוב זה, שעדיין הוא חובה עליו.

6. אליה רבה ס"י תרפא ס"ק א

והנה הט"ז [סק"א] האריך מאד בטעם חדש להקדים הבדלה, מדכתבו התוספות ... זה לשונם: מה שמקדימין לקרות בשל ראש חודש ממשל חנוכה, משום דבקריאת התורה מצי למיעבד תרווייהו, תדיר ופרסום הנס – עד כאן, ואם כן, הוא הדין לענין נר חנוכה והבדלה, יש לנו ראיה ברורה להקדים התדיר כיון דאפשר לקיים שניהם – עד כאן לשוננו. ותמהני עליו, שהרי תוספות שם כתבו עוד שני תירוצים: אחד – דבקריאת התורה אין ניכר פרסום הנס, שנים – כדי להפטיר במאי דסליק בנרות דזכריה. ואם כן לשני תירוצים אלו מבואר להיפך, דבפרסום הנס קודם לתדיר ואפילו באפשר לקיים שניהם, ואם כן תרומת הדין ופוסקים דנר חנוכה קודם להבדלה סבירא להו כשני תירוצים אחרונים דתוספות.

Women's Obligation to Hear *Parashat Zachor*

It is not always easy for me (a woman) to get to *shul* to hear *Parashat Zachor*. How much of an effort must I make?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרפה סעי' ז

יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא.

6. שו"ת תורת חסד אורח חיים סי' לו

רק הנשים יכולות לצאת ידי חובתן בזכירה בפה ובסיפור בעלמא, וגם הן אינן מחויבות זאת בכל שנה וכל שנה. ומה גם שלפי דברי החינוך, הנשים פטורות לגמרי ממצות עשה זו דזכירת עמלק... ועל כן לכל הפחות הנשים יוצאות ידי חובתן בזכירה וסיפור שלא בספר תורה... ואין מהיראוי להחמיר בזה ולהצריכן לשמוע קריאת התורה של פרשת זכור בציבור. כי היא חומרא דאתי לידי קולא.

7. תשובות והנהגות כרך ב סי' שדמ

וכיום נהגו נשים לילך לפרשת זכור, ועיקר מי שעורר לזה הוא הגאון הקדוש רב נתן אדלר ... אבל במשנה ברורה לא הביא כלל לנשים ללכת, וכן רבינו החזו"א היה דעתו שפטורות ... ויתכן דגם לרב נתן אדלר זכר צדיק וקדוש לברכה אין חיוב קריאת זכור לנשים מספר תורה דוקא, אלא דאולי לא היתה בקיאה לקרות בעצמה כמו שהיה רגיל בזמנם, ולכן אף שאין עליה חובת ציבור וספר תורה, צווה לה ללכת לשמוע; אבל לדידן, נשים שיוכלות לקרוא בעצמן מהחומש אין מחויבות לילך לשמוע זכור בציבור, שלא מצטרפי לציבור ואין בהן חיוב ציבור, ולכן יכולות גם כן לקרוא ביחידות בספר בכתב גם בבית. אבל מאידך יתכן דאולי כהאי גוונא שאינו קורא מספר תורה נקרא בעל פה ... ולכן צריכים לשמוע הקריאה מספר תורה דוקא. ומיהו לדברי הר"ש והראב"ד הנ"ל כששומעות המגילה שזהו "ספר" יוצאות. ויש לומר דלכן הקדמונים ואחרונים לא הזכירו אזהרה לנשים לבוא לפרשת זכור, כיון שיוצאות את החיוב דאורייתא בפורים כששומעות המגילה שחייבות בשמיעתה ... ברם מרן הגאון רב יהושע ליב דיסקין זכר צדיק וקדוש לברכה ... פירש דנשים חייבות משום שנשים גם כן חייבות במלחמת עמלק, דהכל יוצאין למלחמת מצוה אפילו כלה מחופתה ... ולמעשה אף שלענין החיוב יש מגדולי הפוסקים שמקילים בזה, וכן היה המנהג מלפנים, מכל מקום כיום, שנתפשט המנהג שנשים מחמירות לשמוע פרשת זכור מקריאת הציבור, נאה המנהג ויאה שיוצאין בכך לכמה מהפוסקים מצות עשה דאורייתא דזכור. אך באנוסות מלבוא לבית הכנסת נכון שיקראו בפה מהחומש וכן בשמיעת המגילה יכונו לקיים המצות עשה דזכירת עמלק.

1. דברים פרק כה, יז-יט

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ... תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

2. ספר החינוך מצוה תרג

ונהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים – כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים.

מנחת חינוך שם

ומה שכתב כי להם לעשות המלחמה ולא לנשים, באמת מלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו כלה מחופתה ... גם מי עמד בסוד השם יתברך אם המעם מחמת הנקמה, דאפשר גזירת הכתוב שנזכר שנאתו מאיזה טעם, ואנחנו אין יודעים. ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהיה זכר להם, מכל מקום הזכירה יהיה תמיד מצות עשה לזכור ולא לשכוח, על כן צריך עיון דפוטר נשים ממצות עשה זו. ונראה דכל אישי ישראל חייבים כמו כל מצות עשה שאין הזמן גרמא

3. גמרא, מגילה דף יח ע"א

קראה [את מגילת אסתר] על פה לא יצא וכו'. מנלן? – אמר רבא: אתיא זכירה וזכירה, כתיב הכא "והימים האלה נזכרים", וכתיב התם [אצל עמלק] "כתב זאת וזכרון בספר"; מה לחלן "בספר" – אף כאן "בספר". וממאי דהאי זכירה קריאה היא? דלמא עיון בעלמא! – לא סלקא דעתך, [דתניא]: "זכור", יכול בלב? כשהוא אומר "לא תשכח" – הרי שכחת הלב אמור; הא מה אני מקיים "זכור" – בפה.

4. תרומת הדשן סי' קח

צריך טפי שישמע קריאת פרשת זכור בצבור ממקרא מגילה. אף על גב דמקרא מגילה עדיפא וכל מצות נידחות מפניה, מכל מקום לדעת רוב הפוסקים נקראת היא ביחיד, אבל קריאת פרשת זכור, כתב האשירי פרק שלשה שאכלו, דעשה דאורייתא הוא לקרות בעשרה, ודוחה לא תעשה ד"לעולם בהם תעבודו". להכי שיחרר רבי אליעזר עבדו, כדי להשלימו לעשרה. עיין... שכתבו דאין שום קריאה מדאורייתא רק פרשת זכור.

Noise-Making during *Megilla* Reading

Q

On Purim, the degree of levity during the *Megilla* reading seems to be increasing from year to year. Whereas once there were only *graggers* and stamping after the reading of "Haman," now there seems to be a competition for the most audacious antics. Is that in keeping with the *minhag* and in line with proper behavior in *shul*?

3. שולחן ערוך ורמ"א, אורח חיים סי' תרצה סעי' ב

חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הנה: ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים. ... ויש אומרים דאם הויק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם.

1. דרכי משה, אורח חיים סי' תרצ ס"ק ד

כתב אבודרהם (שם עמ' רט) וזה לשונו: כתב אבן ירחי (המנהיג הל' מגילה אות יז) שנוהגים בצרפת ובפרובינציא שהתינוקות לוקחים בידן אבנים חלקים ולכתוב עליהם המן, וכשמזכיר הקורא במגילה המן, מקישין זו על זו למחות את שמו, שנאמר (משלי י ז): "ושם רשעים ירקב"; וכן אמרו במדרש: "תמחה את זכר עמלק" (דברים כה יט) אפילו מעל העצים ומעל האבנים – עד כאן לשונו; וכן כתב בית יוסף בשם ארחות חיים, ומסיים: לכן אין ללעוג על המנהגים כי לא לחנם נקבעו – עד כאן לשונו. ובמהרי"ל (שם סי' יב עמ' תכח): וראיתי והבנתי אחר מהרי"ל שלא היה חושש להכות המן – עד כאן לשונו:

2. רמ"א אורח חיים סי' תרצ סעי' יז

עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: "מחה תמחה את זכר עמלק" (דברים כה, יט) ו"שם רשעים ירקב" (משלי י ז); ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבית הכנסת (אבודרהם); ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו. (בית יוסף בשם ארחות חיים).

Megilla Reading for Visitors to Jerusalem

Q This year, the 14th of Adar falls on Sunday. I will be having out-of-town guests in Jerusalem on the Shabbat before Purim, and they want to hear *Megillat Esther* right after Shabbat rather than look for a late *minyan* in their community. May I arrange a *Megilla* reading for them in Jerusalem? If so, is there anything special I need to know?

3. רא"ש, יבמות פרק א סי' ט

ובמגילה אף על פי שקורין לבני העיר בארבעה עשר ומקדימין לבני הכפרים והיו כמו בית דין אחד בעיר אחת, פלג מורים בבית שמאי ופלג מורים בבית הלל, לא קרינן ביה "לא תתגודדו" כיון דלא עבדי הכי משום פלוגתא, אלא שהמקום גורם, ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה עושה כמותם, הלכך לא מיחזי כשתי תורות ... ועוד יש לומר דמגילה הוי כשתי בתי דינין בעיר אחת, שבני הכרכים לא היו קוראים לבני הכפרים אלא בני הכפרים קורין לעצמם

4. שו"ת משיב דבר חלק א סי' יז

עיקר הקושיא הוא מבני הכפרים, דלא כפירוש רש"י שם, דהקושיא היא מארבעה עשר וחמשה עשר, והיינו משום דפשוט להם שהכל יודעים מדרשא ד"בזמניהם" זמנו של זה לא בזמנו של זה וכיון שסמכו לקרא, שוב לא קשה כלל

5. תלמוד ירושלמי, מגילה פרק ב הל' ג

בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו? ייבא כהדא: כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו. בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו? וייבא כהדא: כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו; או ייבא כהדא דאמר ר' חלבו רב חונה בשם ר' חייה רבה: הכל יוצאין בארבעה עשר, שהיא זמן קריאתה.

<<

1. גמרא, יבמות דף יג ע"ב - יד ע"א

תנן התם: מגילה נקראת באחד עשר, ובשנים עשר, ובשלשה עשר, ובארבעה עשר, ובחמשה עשר – לא פחות ולא יותר. אמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן, איקרי כאן: "לא תתגודדו", לא תעשו אגודות אגודות. ... אמר ליה, עד כאן לא שנית: מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות – עושין, מקום שנהגו שלא לעשות – אין עושין? אמר ליה: אמינא לך אנא איסורא, דאמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן: "לקיים את ימי הפורים בזמניהם" – זמנים הרבה תיקנו להם חכמים, ואת אמרת לי מנהגא.... אמר אביי: כי אמרינן "לא תתגודדו" – כגון שתי בתי דינים בעיר אחת, הללו מורים כדברי בית שמאי והללו מורים כדברי בית הלל, אבל שתי בתי דינים בשתי עיירות – לית לן בה. אמר ליה רבא: והא בית שמאי ובית הלל כשתי בתי דינים בעיר אחת דמי! אלא אמר רבא: כי אמרינן "לא תתגודדו" – כגון בית דין בעיר אחת, פלג מורין כדברי בית שמאי ופלג מורין כדברי בית הלל, אבל שתי בתי דינין בעיר אחת – לית לן בה.

תוספות שם

כי אמרינן לא תתגודדו כגון שתי בתי דינין בעיר אחת כו' – ואם תאמר: מה תירץ ממגילה, דבעיר אחת היו קורין לבני העיר בארבעה עשר ולבני כפרים היו מקדימים ליום הכניסה? ואומר הרב רבי חיים: דבני כפרים היו קורין בעירם, כדמוכח בירושלמי, והשתא הוו שתי בתי דינים בשתי עיירות, דבכי האי גוונא לא שייך "לא תתגודדו" אפילו לאביי, והא דקרי ליה יום הכניסה, לפי שבקעירם היו מתאספים לבא לבית הכנסת בשני ובחמישי לקרות התורה. וכן נראה דאמר בירושלמי, דבן עיר אין מוציא בן כרך, דכל שאין מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתם, וכיון שבני הכפרים היו בקיאים לקרות, ודאי היו קורין בעירם.

2. שו"ת הר צבי אורח חיים ב סי' קכח

טו. בן עיר אחרת שיוציא מעירו ביום ארבעה עשר בבקר ובא לירושלים להתעכב שמה גם ביום חמשה עשר חייב במגילה ביום ארבעה עשר וקורא בברכה אף בירושלים.

Megilla Reading for Visitors to Jerusalem

<<

7. שו"ת יביע אומר חלק א, אורח חיים סי' מג

טו) אלא דבנידון דידן לכאורה יש למצוא פתח להקל, לפי מה שכתב בירושלמי: הכל יוצאים בארבעה עשר, שהוא זמן קריאתה, נמצא שאף בני כרכים שקראו בארבעה עשר יצאו ידי חובתן. ונהי דלכתחלה צריך לקרוא בזמנה, כיון דבדיעבד יוצאים ידי חובתן בארבעה עשר, אין כאן שום חשש לברכה לבטלה לבני כרך, (כגון פה ירושלים עיר הקודש) להקדים ולקרוא מבעוד יום אחר פלג המנחה, והדרינן לפסק הראשונים ומרן ז"ל, להקל לקרוא לאנוסים מבעוד יום. ומרן (בסי' תרפח ס"ד) כתב: כרך שהוא ספק אם הוא מוקף חומה מימות יהושע אם לאו, קוראים בארבעה עשר ובחמשה עשר, ולא יברך כי אם בארבעה עשר, שהוא זמן קריאה לרוב העולם – עד כאן. וכתב על זה בביאורי הגר"א, משום שאף בני כרכים יוצאים בדיעבד בארבעה עשר, וכמה שכתוב בירושלמי. עיין שם. נמצא דסמכין להלכה על דברי הירושלמי. ודון מינה ואוקי באתרין. והן אמת כי הפרי חדש (ריש סי' תרפח), כתב, דהש"ס דידן פליג על הירושלמי בזה, וסבירא ליה דמוקפין אינם יוצאים בארבעה עשר, והביא מה שכתוב בגמרא (ב:); ואימא פרוזים בארבעה עשר, מוקפין אי בעו בארבעה עשר אי בעו בחמשה עשר? אמר קרא: "בזמניהם" – זמנו של זה לא זמנו של זה. ומשמע דלעיכובא הויא. והכי נקטינן. עד כאן. אולם לפי עניות דעתי במחילת כבוד תורתו אין דבריו מוכרחים, דשפיר איכא למימר דהש"ס דידן דינא קא משתעי, היכי עבדי לכתחלה, אבל בדיעבד הכל יוצאים בארבעה עשר, כמה שכתוב בירושלמי. וכל מקום שאין הדבר מפורש בבבלי דפליג על דברי הירושלמי, לא משווין פלוגתא, וילמד סתום מן המפורש.

6. פרי חדש אורח חיים סי' תרפח סעי' א

בירושלמי, דגרסינן התם פרק ב' [דמגילה הלכה ג] בן עיר מהו ... ובעיא בתרייתא לא אפשר, ומיהו נקטינן לה לחומרא, דבש"ס דילן משמע דמוקפין אינן יוצאין בארבעה עשר, דגרסינן בריש מכילתין [ב, ב:]; ואימא פרוזים – בארכיסר, מוקפין – אי בעו בארכיסר, אי בעו בחמיסר? אמר קרא: "בזמניהם" – זמנו של זה לא זמנו של זה, ומשמע דלעיכובא הויא, והכי נקטינן:

Checking Books for Chametz

Do one's books need to be checked for *chametz* or sold before Pesach?

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תלט סעי' ב

... וכן שני בתים בדוקים, וצבור אחד של חמץ, ובא עכבר ונטל, ואין ידוע לאיזה בית נכנס, או שידע שנכנס לאחד מהם ונכנס אחריו ובדק ולא מצא כלום, או שבדק קצת מהבית ומצא ככר, אינו צריך לחזור ולבדוק.

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תלח סעי' א

תינוק נכנס לבית בדוק וכבר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין, אינו צריך לחזור ולבדוק שהזקתו שאכלו, ואלו הפירורין שנפלו ממנו בשעת אכילה, שדרך התינוק לפרר.

7. חיי אדם חלק ב כלל קיט סעי' ו

והצריכו חכמים לבדוק בחורין ובסדקים, דאף על גב דבחורין וסדקים אין לחוש אלא לחמץ כל שהוא, כגון פירורין, ופירורין ממילא בטלי ואינו עובר בשום אופן, מכל מקום מחששא דשמוא יבוא לאכלו, צריך לבער אפילו כל שהוא.

8. חזון איש, אורח חיים ס"י קטז סעי' יח

דף ו עמ' ב – אי נימא משום פרורין, הא לא חשיבי – נראה דלענין חיוב מחיצה שתקנו חכמים, כדאמר לעיל ו' א', אין חילוק בין פירורין לגלוסקא יפה, והלכך חייבין לבדוק את הספרים משום חשש פירורין אף שאין בהם כוית. ופירורין שעבר עליהם הפסח, נראה דהן אסורין כמו חמץ שבטלו ועבר עליו הפסח, ואף על גב דלא שייך כאן לחוש שמוא לא הפקיר בלב שלם, מכל מקום נראה דלא חלקו חכמים בדבר.

9. שפת אמת, פסחים דף ו עמ' ב

שם בגמ' מאי טימא אי משום פירורין כו' – נראה לי דאף בפירורין כוית קאמר, דאם לא כן אין צריך לבער, כדאיתא לקמן פ"ג (מ"ה ב) ... ומכל מקום אין צריך לבדוק אחריהם, כיון דהוי טירחא יתירא לא חייבוהו חכמים, וגם אפשר דלא שייך בהו כל כך לחוש דילמא אתי למיכל, ולכך אין צריך בדיקה, או דעל כל פנים מצוי בהם שישארו, שלא ימצא אותם בבדיקה.

1. גמרא, פסחים דף ו עמ' ב

אמר רב יהודה אמר רב: הבדק צריך שיבטל. מאי מעמא? אי נימא משום פירורין, הא לא חשיבי! וכי תימא: כיון דמינמר להו אגב ביתיה, חשיבי – והתניא: סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים, סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות – בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן, אסורין משום גזל וחייבין במעשר; בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן, מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר! – אמר רבא: גזירה שמוא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עליה.

2. חידושי הריטב"א, פסחים דף ז עמ' א

ויש מגדולי הדור מחמירין בעצמן וחוששין ביום ארבעה עשר לקרקע הבית שנופלין שם פירורין ולא אפשר למיבדק שפיר, וכובדין אותו וחוששין דלא אמרינן חזקתו בדוק, ומביאין שם תרנגולין לאכול פירורין. והא ודאי לאו מילתא היא, דמשום פירורין – לא חשיבי ובטלי; ואי משום פת חשוב דלא בטלי, בההיא כולי עלמא חזקתו מתכבד.

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תס סעי' ג

הלש אחר זמן איסור חמץ, יאמר בשעת לישא: "כל פרורים שיפלו בשעת לישא ועריכה, וכן בצק הנדבק בכלים, אני מבטל אותם", כדי שנמצא שמבטלן קודם חימוצן.

מגן אברהם שם ס"ק ב

כל פירורים – דפרורי בצק מתכבדין יחד ונדבקינן וחשיבי, מה שאין כן פירורי לחם, דלא חשיבי.

4. משנה ברורה ס"י תמב ס"ק לג

כשלא נשאר בין הכל כוית, אין צריך לבערו, ואפילו אין עשוי לחזק, וכדמוכח בסעי' י"א. אכן באמת יש מחלוקת בין הפוסקים בזה, דדעת הרבה פוסקים דאפילו פחות מכזית צריך ביעור, ודוקא כשראו לאכילה קצת, אבל אם היה מטונף קצת ופחות מכזית, אין צריך לבער לכולי עלמא:

Participation in a Siyum by Skype

On Erev Pesach, I will be in a small Jewish community that will not have a siyum. Is it permitted for me – a bechor – to break the ta'anit bechorot based on a siyum in which I "participate" via Skype?

1. טור אורח חיים סי' תע

גרסינן במסכת סופרים: הבכורות מתעניין בערב פסח, והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקסח סעי' ט

אם אירע יום מיתת אביו בשבת או בראש חודש, ידחה למחר. הגה: ואין נוהגין כן, אלא אין מתעניין כלל; וכן בשאר ימים שאין בהם תחנון.

משנה ברורה שם ס"ק מו

וכן בשאר ימים וכו' – והוא הדין אם הוא בעל ברית, אין צריך להתענות, דיום טוב שלו הוא; ואם ירצה, יתענה רק עד מנחה גדולה.

2. משנה ברורה סי' תע ס"ק י

ולענין אם מותרים הבכורים לאכול בסעודת מצוה, תלוי במנהג המקומות. יש מקומות שנהגו להחמיר, ולפי זה אם רוצה לאכול על סעודת פדיון הבן או ברית מילה, צריך התרה (דהמנהג חשיב כמו נדר), לבד המוהל והסנדק ואבי הבן יכולים לאכול אף בלי התרה, דיום טוב שלהם הוא, ואף על פי כן צריכים לפרוע תענית אחר הפסח. ויש מקומות שנהגו הבכורים להקל ולאכול בסעודת מצוה, וכן נוהגין כהיום בכמה מקומות במדינתנו להקל ולאכול אף בסעודת סיום מסכת. ואף שהבכורים בעצמן לא למדו את המסכת, מכל מקום כיון שאצל המסיים הוא סעודת מצוה, מצטרפים לסעודתו. והמנהג שמתקבצים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפניהם המסכת ושומעים ומצטרפים עמו בסיומו, ואחר כך עושין סעודה:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנא סעי' י

יש מי שאומר שהנהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים ... ומותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון. הגה: ונוהגין להחמיר שלא לשתות יין בברכת המזון ולא בהבדלה, אלא נתנים לתינוק; ובמקום דליכא תינוק, מותר בעצמו לשתות הבדלה. ובסעודת מצוה, כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכת וסעודת אירוסין, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה; אבל יש לצמצם, שלא להוסיף.

5. תשובות והנהגות כרך ב סי' רי

... וביותר נראה שאפילו אם נימא שיותר לאכול בסיום מסכתא, היינו דוקא בסעודה ממש, כיון דשורש הדין דסעודת סיום נחשבת סעודת מצוה הוא, ממה שכתוב בשבת קיח. ד"אמר אביי תיתי לי דכי חזינן צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, וכתב על זה הים של שלמה ... מכאן נהגו כל ישראל לסיים בשמעתא וליתן שבת והודיה למקום ולפרסם אותה שמחה שזכה לכך שעושין סעודה בשעה שמסיימין, וכן פסק הרמ"א ביורה דעה סי' רמ"ז סעי' כ"ו, ואם כן הסעודה חשיבא כסעודת מצוה, רק כשנעשית סעודה בקביעות לפרסם ולשבת להשם יתברך, ולא בחלוקת מעט מזונות דרך עראי, דלא חשיבא, ותו לא חשיב כסעודת מצוה לפטור בזה חיוב צום בכור.

והיום נהגו להקל מאד, ונהגו להקל לאכול, אף שלא שמעו הסיום רק משתתפים באכילה, ושמעתי שהסכים לכך מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל, ויסוד ההיתר נראה משום שגדול כח המנהג, ומאחר ששורש האיסור עיקרו רק מנהג, והיום שהתרוּפּף מצב הבריאות וחולשה ירדה לעולם, לכן נהגו להקל כהאי גוונא.

Roasted Foods on Pesach

Is it permissible to eat roasted food at the Seder? If not, what is included in the prohibition?

1. משנה, פסחים דף נג ע"א

מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים – אוכלין; מקום שנהגו שלא לאכול – אין אוכלין.

2. גמרא, פסחים דף נג ע"א – נג ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיאמר: "בשר זה לפסח הוא" – מפני שנראה כמקדיש בהמתו, ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב פפא: דוקא בשר, אבל חיטי – לא, דמינמר לפסחא קאמר. ובשר לא? – מיתכי אמר רבי יוסי: תודום איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים; שלחו לו: אלמלא תודום אתה – גזרנו עליך נדוי, שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ. קדשים, סלקא דעתך? אלא אימא: קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ. מקולם – אין, שאין מקולם – לא! – אמרי: מקולם – לא שנא אמר לא שנא לא אמר. שאינו מקולם, פירש – אין, לא פירש – לא.

3. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תעו ס"א, ב

א] מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין, גזירה שמה יאמרו: "בשר פסח הוא". ובכל מקום אסור לאכול שם צלוי כולו כאחד בלילה זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר, הרי זה מותר במקום שנהגו...

ב] אפילו בשר עגל ועוף, כל דבר שטעון שחיטה, אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי.

משנה ברורה שם ס"ק א

שלא לאכול וכו' – ובאלו ארצות אין נוהגין לאכול צלי בשני הלילות ואפילו צלי קדר [פירוש, שנצלה בקדירה בלא מים ושום משקה אלא מתבשל במוהל היוצא ממנו] אף על פי שאינו דומה לצליית הפסח, שהפסח שנצלה בקדירה, פסול, אפילו הכי יש לאוסרו מפני מראית העין שלא יטעו להתיר גם צלי אש. ואפילו אם ביטלו מתחלה במים ואחר כך עשאו צלי קדר, יש לאסור מטעם זה. ומיהו לצורך חולה קצת יש להקל בזה; ואם היה צלוי ואחר כך בשלו, מותר לכל.

4. שו"ת שבט הלוי חלק ט ס"י קכ

א. לענין אכילת בשר בהמה צלי בליל פסחים לשולחן ערוך, וציין כי הצלי שעושים הוא לא צלי ממש אלא עם מים וציידד לכאן ולכאן. הנה אף על פי, שאנחנו בני אשכנז הם ממקום שאסור לאכול צלי ... מכל מקום כתב במחזיק ברכה ושערי תשובה שם, דכל שיש מרק ואפילו נצטמק אחר כך אינו צלי מן הדין, וכחאי גוונא פשוט דלכולי עלמא פסול, וחייבין עליו בקרבן פסח, והפוסקים דברו רק מצלי קדר, או צלאו ואחר כך בשלו וכחאי גוונא, אבל הא דידן, אם יש מים ממש, אין זה צלי גם אם נקרא כן בפי החמון, מכל מקום כדאי למעשה להוסיף בעשיתו מים על הרגיל כדי שיהיה ניכר מרק ממש.

5. שו"ת יחזקיה דעת חלק ג ס"י כז

... וכן עיקר להלכה ולמעשה, שמותר לאכול בשר הזורע שהוא צלי בסעודת היום של פסח, שלא חששו אלא בליל פסח שהוא זמן אכילת קרבן פסח, מה שאין כן ביום הפסח.

6. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תעג ס"ד

מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור והרוסת וכרפס או ירק אחר (והומין או מי מלה) ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ונהגו בבשר וביצה ... והבשר נהגו שיהיה זרוע, ונהגו שהבשר יהיה צלי על הגחלים והביצה תהיה מבושלת (והוא הדין צליות, וכן נוהגין בעירנו).

משנה ברורה שם ס"ק לב

וכן נוהגין בעירנו – לצלות הביצה. ואסור לאכול הזורע בלילה, דאין אוכלין צלי בלילה, אבל הביצה אף שהיא צלוייה מותר שאין איסור צלי בביצה. ולפי זה, אסור לצלות הזורע בלילה, אלא מבעוד יום, אם לא שדעתו לאכלו למחר באותו היום. ועל כן, אם שכח וצלאו בלילה יזהר לאכלו מחר בבקר – כך כתב המגן אברהם ושאר אחרונים. ואם דעתו שלא לאכול הביצה עד ליל שני, גם הביצה אסור לצלותה בלילה אלא מבעוד יום.

6. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב ס"י תעג ס"ד

ואף אם הבשר מבושל, כל שזכר לפסח אין אוכלין בליל ראשון, אלא למחר אם ירצה. והביצה שרי לאכול בלילה, דלאו משום זכר לחגיגה לחוד מבשלין ביצה, רק יש טעם זכר לאכילתו.

Kitniyot Observance for Vegetarians and Vegans

Q

I am Ashkenazi and vegan. Many of the foods I normally depend on for my nutrition (e.g., soybeans, rice, corn, and other *kitniyot*) are prohibited on Pesach. This makes finding food to eat during Pesach very difficult and somewhat decreases my holiday joy. Is there any halachic allowance for vegans to eat *kitniyot* on Pesach?

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סי' סג
הנה בדבר הפינאט (peanut) שכתבתי שבהרבה מקומות אכלו אותם בפסח, וכבוד תורתו הרמה תמה בטעם הדבר, משום ששמע שעושין ממנו באיזה מקום גם קמח וגם שמע שנזרעין בשדות כשאר קטניות, אבל ידע כבוד תורתו הרמה שאין זה ענין כלל, שכל הדברים העושין מהם קמח נאסרו ממנהג זה, דאין לך דבר העושין ממנו קמח כתפוחי אדמה, לא רק במדינה זו אלא גם ביוראפ במקומותינו, וגם בדורות הקודמים ומעולם לא חשו לאסור זה. וכן הטעם שמיני חטים מתערבין בהם, שכתב הטור, נמי אינו כלל שכל המינים שיש לחוש למיני חטים ושעורים שיתערבו נהגו לאסור, דהא ענים וקימעל שמתערבין בהן מיני חטים ושעורים ... ולכן אין לנו בדבר אלא מה שמפורש שנהגו לאסור, וכן מה שידוע ומפורסם. וגם יש ליתן טעם דדין מה שנאסר במנהג, הא אין זה דבר הנאסר בקבוץ חכמים, אלא שהנהיגו את העם להחמיר שלא לאכול מינים אלו, שהיה מצוי לאוכלם, מפני הטעמים דחשש מיני דגן שנתערבו שקשה לבדוק, ומפני שעושין קמחים, אבל כיון שלא תיקנו בקבוץ חכמים לאכול דברים שיש חשש שיתערב בהן מיני דגן ודברים שעושין מהם קמח, אלא שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים, לא נאסרו אלא המינים שהנהיגו ולא שאר מינים שלא הנהיגו מפני שלא היו מצויין אז, שלכן תפוחי אדמה שלא היו מצויין אז כידוע, ולא הנהיגו, ממילא לאוסרם אינם בכלל האיסור דאלו מינים שנהגו לאסור, אף שיש אותו הטעם ממש דאין למילף ממנהג לאסור גם דבר שלא נהגו לאסור; וכשנתרבו תפוחי אדמה במדינותינו לא רצו חכמי הדור להנהיג לאוסרן, אולי מפני הצורך, ואולי מפני שהטעמים קלושים ... ולכן גם הפינאט לא אסרו בהרבה מקומות עוד מכל שכן. ובמקום שליכא מנהג אין לאסור, כי בדברים כאלו אין להחמיר, כדאיתא בחק יעקב. ולאלו שיש להם מנהג ביהוד שלא לאכול פינאט אסור גם בפינאט אבל מספק אין לאסור.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תנג סעי' א

אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה ... אבל לא באורז ושאר מיני קטניות, וגם אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל. הנה: ויש אוסרים. והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד **אם נפלו תוך התבשיל**. וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם, ואינן אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל. וכן מותר להשהות מיני קטניות בבית.

משנה ברורה שם סי' ז

מכל מקום בשעת הדחק, שאין לאדם מה לאכול, מותר לבשל כל המינים חוץ מחמשה מיני דגן. ומכל מקום, גם בכגון זה יקדים קטניות לאורז ודוחק; ורעצקע שהם דומין יותר לחמשה מינים ושייך בהו טפי למיגזר [ופשוט דהוא הדין לחולה אף שאין בו סכנה דמותר לבשל לו אם צריך לזה] אלא דצריך לבדוק ולברור יפה יפה בדקדוק היטב שלא ימצאו בהם גרעינים מחמשה מיני דגן.

2. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הל' ה, ו

ח' הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות; וכל העובר עליהן ואמר: "הריני מסכן בעצמי ומה לאהרים עלי בכך" או איני מקפיד על כך, מכין אותו מכת מרדות.

ו' ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסילון המקלה מים וישתה, ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה, ולא ישתה מים מגולים שמא שתה מהן נחש וכיוצא בו מוזהלי עפר וישתה וימות.

<<

Kitniyot Observance for Vegetarians and Vegans

<<

6. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קצו סעי' א

ואפילו לבשל קטניות ו"רעצקע" ואורז ודוחן שלימים, אסרו הכל מפני הטעות, שכיון שבימיהם וגם עד עכשיו בכמה מקומות עושים מהם קמח, ובוזה דומה לחמשה מינים, ויאמרו כשם שמותר לבשל אלו כך מותר לבשל חמשה מיני דגן, ולא ידעו שאלו באים לידי חימוץ. וכיון שאבותינו נהגו כך, אסור לנו לשנות, משום "אל תמוש תורת אמך" [משלי א, ח]. אבל מותר לטחון ולאפותה כעין מצות ולאכלה.

4. שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' קיג

... אך כמדומה שהעולם נהגו איסור להדליק בשמנים שנעשו ממיני קטניות בפסח. אפס נראה אם נמצא גרגיר של מיני קטניות בקדירה או בתבשיל, לא מחמירין כלל לאסור התבשיל אפילו באכילה, דגזירה דאיסור משהו ליתא אלא בתבואה דחמשה מינים.

5. משנה ברורה סי' תנג ס"ק ח

אם נפלו וכו' – דבהא לא נהגו להחמיר, ומכל מקום אותן גרגרין שמוצאין, צריך לזרוקן, אם לא שאינו ניכר:

Special Preparations for a Seder on Shabbat

This year, when the Seder is on Friday night, is there a need for any special preparations before Shabbat begins?

5. משנה ברורה ס"י שכא ס"ק סח

... וכשחל פסח בשבת ושכח מבעוד יום ליתן המשקה לתוך החרוסת, לדעת קמיתא מותר ליתן המשקה בשבת, ולא יטרוף בכף אלא באצבע, [פז] ולדעת היש אומרים גם זה אסור אם לא שיעשה אותה גם כן רכה.

שער הציון שם ס"ק פו

פרי מגדים; עיין שם שכתב שיעשנה רכה מחמת זה, והוא דוחק, דהא מצותה בעבה כדאיתא בגמרא. ואפשר דכיון דבעת העשיה היתה עבה, שוב אין להקפיד בזה:

6. משנה ברורה ס"י שכא ס"ק סח

ואם נתן קצת משקה מערב שבת, מותר להוסיף בשבת לכולי עלמא, אבל במעט טיפין – לא, דלא חשיב כמגובל על ידי זה:

1. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שכא סעי' ב

אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים, משום דדמי לעיבוד, אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל; ואם נתן לתוכו שני שלישי מלח, אסור לעשות ממנו אפילו מעט.

משנה ברורה שם ס"ק יא

התבשיל – או למבול בהן פתו, וכן מותר לשפוך על נתחי עוף ודג צלוי.

2. ט"ז אורח חיים ס"י תעג ס"ק ג

או מי מלח – ואם חל בשבת, יכין המי מלח קודם שבת ולא יעשה בשבת, כמו שכתוב סי' שכ"א סעי' א; ואם לא עשה קודם שבת ואין לו חומין, יש לעשות מי מלח מעט וכמו שכתוב סי' שכ"א:

3. חיי אדם חלק ב-ג כלל קל סעי' יט

... ומי המלח יעשה מבעוד יום. ואם שכח, יתן המים תחלה, ואחר כך יתן לתוכו מלח:

4. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תקו סעי' ג

הלש עיסה ביום טוב, יכול להפריש ממנה חלה...

Lack of Confidence to Make a *Beracha* on *Sefirat HaOmer*

I rarely succeed in counting all 49 days of *sefirat ha'omer*. Considering that I seem to always discontinue making a *beracha* at some point, should I refrain from making one from the outset?

5. שו"ת רב פעלים חלק ג - אורח חיים סי' לב

מיהו נראה לי להוכיח מדין ספירת העומר הנזכר, דאם נאמר אין בחצי שיעור מצוה, קשיא – איך יתקנו ברכה על ספירת העומר בכל לילה, והלא יש לחוש שמא ישכח ולא יספור לילה ויום, ואז כל ברכותיו שבירך יהיו לבטלה? אלא ודאי איכא קצת מצוה בחצי שיעור, ולכך אין ברכותיו לבטלה, כיון דעשה קצת מצוה, ונהי דלכתחילה לא מברך על מקצת, הנה בדיעבד לא הוי ברכותיו לבטלה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תפט סעי' ח

אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה; אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה.

2. תוספות, כתובות דף עב עמ' א

"וספרה לה" – לעצמה – ואם תאמר: אמאי אין מברכת זבה על ספירתה, כמו שמברכין על ספירת העומר, דהא כתיב "וספרה"? ויש לומר, דאין מברכין אלא ביובל, שמברכין בית דין בכל שנה, שלעולם יוכל למנות כסדר, וכן עומר, אבל זבה – שאם תראה תסתור, אין לה למנות.

6. שו"ת יביע אומר חלק א - יורה דעה סי' כא

... שוב ראיתי בספר תולדות זאב (דף רנז ע"ב) שעמד בקושיא זו על התוספות כתובות, דמאי שנא מדין ספירת העומר, ותירץ שאין כוונת התוספות שאף אם היו חז"ל מתקנים ברכה על ספירת שבעה נקיים, וראתה וסתרה. הויא ברכה לבטלה.

3. טור אורח חיים סי' תפט

כתב בעל הלכות גדולות, שאם שכח לברך כל הלילה, שייספור ביום. ואינו נראה לר"י. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב, שייספור ביום בלא ברכה.

7. שו"ת בעל החכמה חלק ה סי' מה

א) זה לשון הגאון חיד"א זצ"ל בספרו עבודת הקודש (חלק מורה באצבע סי' ז' אות רי"ז): יודרו ויעשה סימנים שלא ישכח לילה אחד כשאינו מונה בצבור, דאפשר שישכח גם ביום ולא יוכל עוד לספור בברכה ולמפרע היו כל הברכות מלילות שעברו לבטלה וביטול מצות עשה – עד כאן ... וגם הגאון חיד"א רק להזהיר בא שיעשה לו סימנים שלא ישכח מלספור, אבל לא שבשביל חשש שכחה לא יברך מלכתחילה בשעה שהוא עומד לספור ולא שכח עדיין.

4. משנה ברורה סי' תפט ס"ק לח

יספור בשאר ימים בברכה – דאיכא ספק ספיקא, שמא לא דילג כלל, ואם תמצי לומר, שדילג, שמא הלכה כאותן פוסקים דכל יום הוא מצוה בפני עצמו.

Tisha B'Av Restrictions after Tisha B'Av

What restrictions of Tisha B'Av/Nine Days exist after Tisha B'Av, and until when?

4. ב"ח אורח חיים סימן תקנח אות א

תניא: בשבעה אב וכו' עד רק להשיב הנפש. נראה דרוצה לומר דאפילו שאר מאכלים לא יאכל רק כדי להשיב הנפש, אבל לא קאי אאכילת בשר, דבשר אין לאכול כלל. גם מהר"ש לוריא בתשובה (סי' צב) כתב דאנו נוהגין בדברי רבינו שלא לאכול בשר אף ביום העשירי, וכן ראיתי רבותי נוהגין וגזרו על הציבור לנהוג כן.

1. תענית דף כט ע"א

שבעה, נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה, הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר: "אוי לנו כי פנה היום כי ינמו צללי ערב". והיינו דאמר רבי יוחנן: אלמלי הייתי באותו הדור – לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן: אתחלתא דפורענותא עדיפא.

5. מגן אברהם סי' תקנח ס"ק א

שלא לאכול בשר – ופשוט דבסעודת מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר, דפשיטא דלילה הוה קילא מראש חודש אב, דהא מדינא דגמרא מותר לספר ולכבס ולהרבות בבנין של שמחה ונישואין וכל דבר. ועוד דבמנהגים מותר לאכול בשר

2. טור אורח חיים סי' תקנח

תניא בשביעי באב נכנסו עובדי גילולים להיכל, ואכלו בו ושתו בו, וקלקלו בו יום שמיני ותשיעי עד שפנה היום; לעת ערב הציתו בו האש, ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, והיינו דאמר רבי יוחנן: אלמלא הייתי התם, קבעתיו בעשירי, שרובו של היכל בו נשרף. ואיתא בירושלמי: רבי אבין ציים תשיעי ועשירי. רבי לוי ציים תשיעי וליל עשירי מפני שלא היה בו כח לצום כל יום עשירי, צם ליל עשירי, ואנו בזמן הזה תש כחנו ואפילו ביום הכיפורים, שהיה ראוי לעשות מספק שני ימים, אין אנו מספקין. ומכל מקום, מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר בליל עשירי ויום עשירי רק להשיב הנפש שיהא קרוב לעינוי:

6. משנה ברורה סי' תקנח ס"ק ג

עד הצות היום – והוא הדין שלא לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד הצות, וכשחל תשעה באב ביום חמישי, שאז יום עשירי הוא ערב שבת, מותר בכל זה לכבוד שבת:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנח סעי' א

בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, ומפני כך מנהג כשר **שלא לאכול בשר** ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי. הגה: ויש מחמירין עד הצות היום ולא יותר; אם חל תשעה באב בשבת ונדחה ליום ראשון, מותר לאכול בשר ויין יום שני, אבל בלילה אסור מפני אכילות של יום.

7. שו"ת יחזקאל דעת חלק ה סי' מא

במקום: מותר לספרדים ועדות המזרח להתרחץ ולכבס במוצאי תשעה באב, והאשכנזים נוהגים להתמיר בזה. ובשנה שחל מוצאי תשעה באב בליל ששי שהוא ערב שבת, מותר גם לאשכנזים להתרחץ ולהסתפר ולכבס לכבוד שבת.

Eating *Chezkat Chalavi* Foods after Meat

I wait six hours after eating meat before having dairy. Is it permitted to eat *chezkat chalavi* foods (*pareve* food that is assumed to have absorbed taste from dairy utensils) before the six hours are up?

4. פרי מגדים, אשל אברהם סי' תצד ס"ק ו

... ולאכול צנון שחתך בסכין חולב אחר בשר תוך ששה שעות, יש לומר דאסור, עיין יורה דעה סי' פ"ט [סעיף ג]

5. טוב טעם ודעת מהדורא ג סי' קפג

מה שנשתפק אם מותר לאכול אחר בשר תבשיל שנתבשל בקדרה של חלב בן יומו, ולדידיה הדבר פשוט לאיסור, רק שאחד חולק עליו. והנה הדבר מביא לידי גיחוך, דודאי הדבר פשוט להיתר, ולית מאן דחש לאיסור כלל. דלדבריו שכתב כיון דהבשר מושך טעם הוי כאוכל אותן ביחד, למה לא קא משמע לן הרמ"א רבנותא יתירא בסי' צה, דדגים שעלו בקערה של בשר אסור לאכלן אפילו אחר הכותח... והטעם נראה: חדא דיש לומר דזה אינו ברור דבודאי מושך טעם ואולי בשעה הזו לא יומשך הטעם ... ובעל כרחך דהוי רק ספק, רק כיון דזה הוי תקנה לכל העולם, והרי יתכן דבשום פעם יזדמן שיחיה מושך טעם, לכך אסרוהו בכל ענין. ותינה אם אוכל ממש בשר אחר גבינה קשה או גבינה אחר בשר ממש, אבל לאכול תבשיל של חלב אחר בשר, הרי הוי ספק ספיקא – דלמא כדעת המתירין בנותן טעם בר נותן טעם אפילו בכותח ממש, ואם תמצוי לומר לדעת האוסרין, דלמא בשעה זו שאוכל לא יומשך טעם, לכך בזה לא גזרו לחוש לספקו. ועוד נראה והוא העיקר בעיני דודאי כמו דנותן טעם בר נותן טעם מכח דהוי טעם קלוש, כן הכא נמי זה הטעם הנמשך ממה שכבר אכל הבשר הוי טעם קלוש, ואין לחוש לו מדינא, ומה דאסור לאכול גבינה אחר בשר ... לעין הרואה, אם יאכל אחר כך גבינה יהא נראה כאוכל בשר בחלב ממש לכך אסרוהו ... אבל אם אוכל אחר כך תבשיל של גבינה, הנה לעין הרואה יראה כי אינו אוכל רק תבשיל שנתבשל בכלי של חלב, ולפי האמת אינו אוכל בשר עם התבשיל שבכלי חלב, כיון דטעם בשר הוי נמי טעם קלוש ...

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' פט סעי' א, ג

א] אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שיששה שעות. ואפילו אם שעה כשיעור, אם יש בשר בין השינים, צריך להסירו. והלועם לתינוק, צריך להמתין. הנה: ואם מצא אחר כך בשר שבין השינים, ומסרו, צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה. ויש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות, רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון, מותר על ידי קנוח והדחה. והמנהג הפשוט במדינות אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת, ואוכלין אחר כך גבינה. ... ואם מצא בשר בין שיניו, אחר השעה, צריך לנקרו ולהסירו. ... ויש מודקקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות.

ג] אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה, והנמילה ביניהם אינה אלא רשות. (ויש מצריכים נמילה). אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו. הנה: ושומן של בשר, דינו כבשר עצמו. ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר. מיהו אם אין בשר בתבשיל, רק שנתבשל בקדרה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר.

2. רמב"ם, מאכלות אסורות פרק ט הל' כח

מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף, לא יאכל אחריו חלב עד שיחיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות מפני הבשר של בין השינים, שאינו סר בקינוח.

3. רש"י, חולין דף קה ע"א

אסור לאכול גבינה – משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו.

Pareve Food Cooked in a Meat Utensil

Q

I (an Ashkenazi) accidentally cooked meat in the pan I use to cook *pareve* eggs. Can I still use the pan to make *pareve* eggs that I plan to eat at a *milchig* meal?

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' צה סעי' ב

ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה. אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכוחה. הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד מותר בכל ענין. ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחלה, וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאכלן עם חלב עצמו. וכן להיפך. וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחלה לאכלו עם המין השני. וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומו, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם אכלו בחלב, אסור אפילו בדיעבד עד דאיכא ששים נגד הבשר הבלוע בהם.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' פט סעי' ג

אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה; והנמילה ביניהם אינה אלא רשות. (ויש מצריכים נמילה). אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו. הגה: ושומן של בשר, דינו כבשר עצמו. ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר. **מיהו אם אין בשר** בתבשיל, רק שנתבשל בקדירה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר.

שי"ד יורה דעה שם ס"ק יט

מיהו אם אין בשר כו' מותר. לקמן ריש סי' צ"ה יתבאר דאפילו לאכלו עם גבינה מותר דהוי נותן טעם בר נותן טעם. ונראה דהא דאשמועינן הכא דמותר לאכול גבינה אחר כך, היינו אפילו נתבשל בקדרה שלא הודחה יפה, דהוי קצת ממשות של איסור, דבכהאי גוונא אסור לאכלו עם גבינה כמבואר לשם, ושרי הכא:

3. חכמת אדם שער איסור והיתר כלל מח סעי' ב

אם היה הכלי שנתבשל בו אינו בן יומו, מותר לאוכלו בחלב אפילו לדידן, אבל אסור לכתחילה לבשל בכלי שאינו בן יומו כדי לאוכלו בחלב, דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה

Pareve Food in Meat Utensils and then Milk Utensils

I want to make a big *pareve* vegetable soup in a meat pot (my largest) and later put some of it into *milchig* or *pareve* pots or bowls. Is this permissible?

5. פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סי' צה ס"ק ד

... ולענין דינא, אם מותר לבשל בכלי חולב להעלותו אחר כך בכלי בשר, יראה דאסור, אף דהדרישה דאיק לה מספר התרומה במפתחות דשרי, וסמ"ק לא מצינו דפליג כי אם בכותח גופא ... מכל מקום אין להקל לכתחלה בזה; אלא שראיתי להב"ח ס"ד כתב דכדי לאכול עם החלב אסור לכתחלה אבל כדי לערוטין לכלי חלב, שרי לכתחלה. וכן פסק איסור והיתר והר"ב (הרמ"א). וצריך עיון, דהר"ב קאמר בבישול דיעבד שרי לכתחילה לערוטין לכלי חולב, אבל לבשל תחילה לערות אחר כך לגרום נותן טעם בר נותן טעם אף לכלי חולב, לא שמענו.

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סי' י

לדינא כיון שהב"ח מתיר בפירוש וכן הוא גם משמעות הט"ז והש"ך, וגם הפרי מגדים עצמו הביא מבעל התרומה במפתחות שמתיר לבשול בכלי חלב כדי לערוטין לכלי בשר, והובא גם בדרישה, ומשמע שגם הדרישה סובר כן, וגם מהפרי חדש מביא שמתיר, והוא רק מלתא דרבנן ורק אלכתחלה יש להקל; וברק עלו בכלי חלב כדי להעלות בכלי בשר, שאיכא ספק אף אם הפמ"ג אסור, ודאי אין להחמיר

1. גמרא, חולין דף קיא ע"ב

איתמר: דגים שעלו בקערה, רב אמר: אסור לאכלן בכותח, ושמואל אמר: מותר לאכלן בכותח; רב אמר אסור – נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר – נותן טעם בר נותן טעם הוא ... אמר חזקיה משום אביי, הלכתא: דגים שעלו בקערה – מותר לאוכלן בכותח.

2. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' צה סעיף א, ב

א] דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא.

ב] ...הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד מותר בכל ענין.

3. בית יוסף יורה דעה סי' צה

כתב סמ"ק: אפילו נצלו או נתבשלו, דוקא בדיעבד, אבל לכתחלה אסור להעלותם או לבשלם בכלי של בשר כדי לאכלם בכותח

4. חכמת אדם שער איסור והיתר כלל מח סעי' ב

אם היה הכלי שנתבשל בו אינו בן יומו, מותר לאוכלו בחלב, אפילו לדידן, אבל אסור לכתחילה לבשל בכלי שאינו בן יומו כדי לאוכלו בחלב, דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה

Tasting Unsupervised Wine

I will be touring France, and our group will be doing wine tasting with wine that has no *hashgacha*. Is it permitted to taste the wine if I spit it out afterwards?

5. פתחי תשובה יורה דעה סי' צח ס"ק א

(א) יטעמנו עובד כוכבים. ... עיין ... בשם הש"ך דלחכי גבי מרה, שרי למעום, דקרוי הדבר שיטעום מעם מר ... משמע דאי לאו הכי, אף טעימה בלשון אסור, וכן כתב הפרי מגדים ... דהכי קיימא לך, ואסור ללחוך בלשון אם מלוח ... ועיין בשו"ת צמח צדק סי' מ"ז שנשאל אם מותר למעום הבורית אם יש בו מלח כל צרכו, והשיב דאף על גב דדבר שהוא פגום, מדרבנן מיהא אסור לכתחלה, וטעימה היינו דוקא לאכילה, אבל למעימה שרי לכתחלה, וטעימה אינו אסור אלא מדרבנן, ובדרבנן לא גזרו ... והמובן מדבריו, דסבירא ליה דהוא הדין בכל איסורי דרבנן שרי טעימה, ואף למעום בפיו ממש... אכן בתשובת נודע ביהודה ... כתב דהצמח צדק לא התיר אלא טעימה בלשון, ומסיק דאף טעימה בלשון אינו מותר כי אם באיסור פגום ולא בכל איסורי דרבנן ...

6. גמרא, חולין דף צו ע"א

קדרה שבשל בה בשר – לא יבשל בה חלב, ואם בשל – בנותן טעם, תרומה – לא יבשל בה חולין, ואם בשל – בנותן טעם. בשלמא תרומה – טעים לה כהן, אלא, בשר בחלב – מאן טעים ליה? השתא דאמר רבי יוחנן: סמכינן אקפילא ארמאה, הכא נמי – סמכינן אקפילא ארמאה.

7. ט"ז יורה דעה סי' צח ס"ק ב

יטעמנו עובד כוכבים. כתב בדרישה מדאסר בישראל למטעם בו, יש ללמוד שפעמים שקונין בשר מן הקצב ואין ידוע אם מלוח הוא אם לא, אסור למעום בלשוננו – עד כאן לשוננו. והוא תמוה מאד דהא בס"מ גבי מרה כתב בהדיא דטועמו בלשוננו, ועל כן נראה דבטעימה בלשון, אין בו חשש איסור במקום ספק, ומשום הכי הזכיר בפירוש גבי מרה שיטעום בלשון ... והכא נמי מותר אם נקי שם מדם, ושאיני הכא דהיה צריך למעום על ידי אכילה ממש כדי להרגיש אם יש שם טעם.

8. ש"ך יורה דעה סי' מב ס"ק ד

יטעמו – ואף על גב דקיימא לן בכמה דוכתי דאסור למעום דבר מאכל לידע אם יש בו דבר איסור, ומהאי טעמא כתב מהרש"ל דכשקונין בשר מן הטבחים ואינו ידוע אם מלוח הוא אם לא, אסור למעום בו בלשוננו... אפשר דהכא קים להו לגאונים דמלתא דלא שכיחא היא שתהא המרה נמולה לגמרי והרגילות הוא שנבלע במקומה, וקרוי הדבר שיטעום מעם מרה וכן משמע מלשון הפוסקים:

1. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יא הל' ג-ד

ג] יין העכו"ם שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך, והוא הנקרא סתם יינם, אסור בהנאה כמו יין שנתנסך, ודבר זה מגזירות סופרים הוא, והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות.

ד] וכל יין שיגע בו העכו"ם, הרי זה אסור, שמה נסך אותו, שמחשבת העכו"ם לעבודת כוכבים; הא למדת שיין ישראל שנגע בו העכו"ם דינו כסתם יינם, שהוא אסור בהנייה.

2. בית יוסף יורה דעה סי' קכג

וחכמים גזרו על סתם יינם משום בנותיהן. שם (לו): גזרו על פתן ושמנן משום יינם, ועל יינם משום יהוד בנותיהן; ומה שכתב: ואסרו אף בהנאה, אף על פי שלא עשו כן בשאר דברים שגזרו עליהם – פירוש, שאף על פי שבשאר דברים שגזרו עליהם, כגון פתן ושמנן ודומיהם, לא אסרו אלא באכילה ולא בהנאה, כסתם יינם גזרו לאסרו אף בהנאה. והטעם – משום דכיון דיין נסך אסור בהנאה מדאורייתא, כשבאו חכמים לגזור על סתם יינם שיחיה כאילו נתנסך ודאי, ממילא הוא אסור בהנאה.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קכד סעי' ו

כל עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבים, יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה; ומגען ביין שלנו, שזה ליינם, שאסור בשתייה.

4. רמ"א יורה דעה סי' קכג סעי' א

ובזמן הזה, שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים דמגע עובדי כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה, רק בשתייה; וכן סתם יין שלהם, אינו אסור ליהנות ממנו. ולכן מותר לגבות בחובו מן העובדי כוכבים סתם יינם, מפני דהוי כמציל מידם. והוא הדין בשאר הפסד, כגון אם עבר וקנה או מכר, אבל לכתחלה אסור לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו. ויש מקילין גם בזה, וטוב להחמיר.

Providing Non-Kosher Food for Non-Jewish Workers

Where I come from, it is common for employers to provide non-kosher food for their live-in household help. Is that permitted?

1. ויקרא פרק יא פס' יא

ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו:

2. שו"ת הרשב"א חלק ג סי' רכג

... כל שהוא מן הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה, כחזיר ושאר המינים האסורים בבחמה ובעוף שדרך בני אדם לגדלן כדי לאוכלן, ושאינן רובן עומדין לתשמישן, אסור לעשות בהן סחורה, גזרה שמא יבוא לאכול מהם, כיון דמינן לאכילה הוא עומד – יצאו חמור וגמל, שאין אדם מגדלן רובן לאכלן אלא למלאכתן. ותדע שאם אין אתה אומר כן, צדי היה עופות ודגים למה לא יצוד מהן לכתחלה לעשות מהן סחורה ולמכרן לעכו"ם שלא לאכילה, אלא שאין הדבר תלוי אלא במה שאין של דרכן של בני אדם

4. ערוך השולחן יורה דעה סי' קיז סעי' יט

וכבר המנהג פשוט לקנות בעד פועלים ואין שום חשש איסור בזה, שאין אסור אלא לסחור, ולא כשצריך לפועליו, ואין לך "נזדמנו" יותר מזה; ומה יעשה בפועליו ואפילו אם ביכולתו ליתן להם בשר כשר, אם הוא ביוקר מטרפה, אינו מחוייב לאבד מעותיו. ואין האיסור אלא להשתכר ולא להפסיד על ידי זה. והרי זה דומה ממש לנבלה שבביתו, שהתורה התירה למכור מפני הפסד ועדיפא מינה:

5. תשובות והנהגות כרך ב סי' שצד

נהגו כאן לקנות בשר טרפה להאכיל לפועלים ועוזרות עכו"ם, שבשר כשר יקר, והנה לקנות נבילות וכו' כדי להאכיל לפועלים עכו"ם, הרמ"א ביורה דעה סימן ק"ז אומר, אבל הש"ך שם מתיר, ומעיד שכך המנהג להתיר, וכן הוא בחכמת אדם ... מיהו שמעתי שיש נשים יהודיות ההולכות בעצמן לאיטליז העכו"ם כדי לקנות הבשר נבלה – נראה דכהאי גוונא יש מראית העין ודעתי דאסור, אבל לתת לעוזרת העכו"ם כסף לקנות בשר נבילות להציל עצמו מהפסד מותר ... שאם אין נותן לקנות טריפה דוקא, רק למאכל, ואדעתא דנפשיה קונה טריפה, אין כאן חשש איסור סחורה בדברים האסורים

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיז סעי' א

כל דבר שאסור מן התורה, אף על פי שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל, אסור לעשות בו סחורה, (או לחלוקת עליו) (תרומת הדשן סימן ר') (ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עובדי כוכבים אסור) (חז"ן מן החלב, שהרי נאמר בו: "יעשה לכל מלאכה"). ואם נזדמנו לצייד חיה ועוף ודגים ממאים, (וכן מי שנזדמנה לו נבלה וטריפה בביתו), מותר למכרם ובלבד שלא יתכוין לכך. הנהגה: וצריך למכרה מיד, ולא ימתין עד שתהא שמינה אצלו... וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם, מותר לעשות בו סחורה.

Working in a Non-Kosher Establishment

Is it permitted for a Jew to do work that involves food in a non-kosher establishment?

5. פתחי תשובה יורה דעה סי' קיז ס"ק ו

ועיין שם [חתם סופר] עוד שכתב דאף דקרא לא אסר סחורה אלא במידי דקיימי לאכילה, אין לנו להורות קולא ולומר דטעמא דילמא אתי למיכל מיניה ונתיר היכא דלא אתי למיכל מיניה, דאין לנו למדרש טעמא דקרא; וכן נוטה דעת (הרב מנחם עזריה בתשובה סי' ל') דאוסר לישראל השוכר שדה מישמעאל ומסרה לארץ ישמעאל ומגדל עליו דברים טמאים לטובת המוכר, אף על גב שאינו בביתו וברשותו ולא אתי למיכל מיניה – עיין שם. ומכל מקום נראה לי נפקותא בטעמא דקרא להחמיר, שלא יעשה הישראל שלוהו של עובד כוכבים להרויח בסחורת דברים אסורים לטובת העובד כוכבים, דמכל מקום אסור משום דילמא אתי למיכל מיניה:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תנ סעי' ז

אסור להשכיר כלי לאינו יהודי בפסח כדי שיבשל בו חמץ, אבל משכיר לו חמור להביא עליו חמץ.

ט"ז שם ס"ק ו

אסור להשכיר כו'. הטעם במור דרוצה בקיומו של חמץ שלא יבקע הכלי; ועוד כיון שהכלי עצמו אסור בהנאה אסור להשכירו לכתחלה.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' פז סעי' ג

אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה. ובשר היה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול ובהנאה;

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סי' נא

בדבר מה שהורה כבוד תורתו הרמה להעגלון שמותר לו להוליך בשר חזיר כיון שאין לו חלק בגוף האיסור, נראה לפי עניות דעתי שיפה הורה. וראיה גדולה מהא דיוורה דעה סי' קל"ג סעי' ג' גבי יין נסך, שלכתחלה אסור לעשות כן אף באופן ששכרו מותר או בחנם, משום דרוצה בקיומו או שמחזיק לו טובה, שאסור ביין נסך, דהוא איסור הנאה, וגם חייב לבערו... וכן יש לאסור גם בשאר איסורי הנאה, בין בשכר בין שלא בשכר, מטעם החזקת טובה ... ואם כן מוכח בפירוש, שבאיסורי אכילה לבד, מותר להיות פועל ולהעבירם אף בעצמו, מאחר שמותרין בהנאה ורשאי ליקח שכר והחזקת טובה, דאם היה אסור גם באיסורי אכילה לבד, למה הוצרכו לאסור ביין נסך וערלה בחנם מטעם רוצה בקיומו והחזקת טובה, שאין שייך אלא באיסורי הנאה, הא לא גרעי משאר איסורין.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיז סעי' א

כל דבר שאסור מן התורה, אף על פי שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה, (או להלוות עליו) (ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עובדי כוכבים אסור), חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: "יעשה לכל מלאכה". ואם נזדמנו לצייד היה ועוף ודגים טמאים, (וכן מי שנזדמנה לו נבלה וטריפה בביתו), מותר למכרם ובלבד שלא יתכוין לכך. הגה: וצריך למכרה מיד, ולא ימתין עד שתהא שמינה אצלו. וכן מותר לגבות דברים טמאים, בחוב, מן העובדי כוכבים, דהוי כמציל מידם. ... וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם, מותר לעשות בו סחורה.

7. שו"ת חתם סופר חלק ב סי' קח

... כשקונה העצים לצורך עורם ובשרם וגיוה, אף על פי שממילא יש כאן חלב, הוה ליה כצד טהורים ויש שם גם כן טמאים, דמותר לכתחילה לצוד שניהם יחדיו ...

4. שו"ת הרשב"א חלק ג סי' רכג

... כל שהוא מן הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה כחזיר ושאר המינין האסורין בבהמה ובעוף שדרך בני אדם לגדלן כדי לאוכלן ושאיין רובן עומדין לתשמישן אסור לעשות בהן סחורה, גזרה שמוא יבוא לאכול מהם, כיון דמינן לאכילה הוא עומד, יצאו חמור וגמל שאין אדם מגדלן רובן לאכלן אלא למלאכתן. ותדע שאם אין אתה אומר כן צדי היה עופות ודגים למה לא יצוד מהן לכתחלה לעשות מהן סחורה ולמכרן לעכו"ם שלא לאכילה, אלא שאין הדבר תלוי אלא במה שאין של דרכן של בני אדם

How to Tell When Your *Tefillin shel rosh* Need Adjustment

How can one tell when his *tefillin shel rosh* needs adjustment?

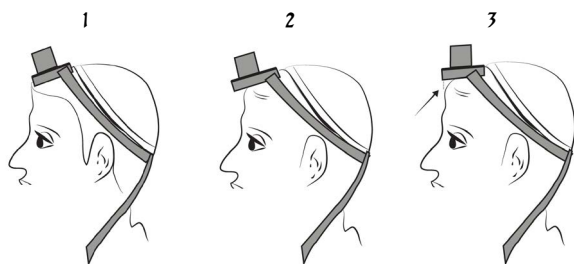
3. שולחן ערוך אורח חיים סי' כה סעי' ח

כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן (פירוש קודם, "ויעבר את הכושי", (שמואל ב' יח, כג) פירוש, ריץ והקדים לפניו) לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר הנחה על הקיבורת, קודם קשירתם, שקשירתם זו היא עשייתן. הגה: וכן בשל ראש, קודם שמהדקן בראשו.

1. גמרא, מנחות דף לו ע"מ ב

גובה שבראש, מנלן? דתנו רבנן: "בין עיניך" – זו גובה שבראש; אתה אומר: זו גובה שבראש, או אינו אלא בין עיניך ממש? נאמר כאן "בין עיניך" ונאמר להלן "לא תשימו קרחה בין עיניכם למת". מה להלן בגובה שבראש, מקום שעושה קרחה, אף כאן בגובה של ראש, מקום שעושה קרחה; רבי יהודה אומר: אינו צריך; אמרה תורה: הנח תפילין ביד, הנח תפילין בראש – מה להלן במקום הראוי ליטמא בנגע אחד, אף כאן במקום הראוי ליטמא בנגע אחד, לאפוקי בין עיניך דאיכא בשר ושער

Illustrations of head anatomy and the position of tefillin shel rosh

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' כז סעי' ט

מקום הנחת תפלה של ראש מהתחלת עיקרי השער ממצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופם.

Transferring Legal Ownership of a Sefer Torah

Q

I inherited a *sefer Torah* from my father, who had lent it to a *shul* with the condition that it remain his personally. In order to ensure that the *sefer Torah* is properly taken care of, I want to transfer ownership of the *sefer* to a trust, in which I will retain decision-making power during my lifetime, but through which trustees will eventually determine what is best for it. Is the transfer akin to selling a *sefer Torah*, with all the halachic questions that such a sale raises?

5. שו"ת אחיעזר חלק ג סי' עט

על דבר שאלתו אם מותר ליחיד שהוא איש אמיד למכור ספר תורה, הנה בודאי הצדק עם מעלת כבוד תורתו שאין להורות היתר לכתחילה נגד הדין הפשוט המבואר ביורה דעה סי' ר"ע, אולם למחות נגד המקיל בזה אין מן הצורך, שהרי לפי הנראה לא הכריעו הפוסקים בזה, וכמבואר באורח חיים סי' קנ"ג ובמג"א שם על מה שסומכין העולם שמוכרין ספר תורה אפילו נתנו לבית הכנסת, וגם הפרי מגדים שם הניח בצריך עיון, ובארחות חיים שם הביא דעת האחרונים שמקילים בזה מצד עיקר הדין, ונראה דהוי ספיקא דדינא, וספק דרבנן להקל.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנג סעי' ב

בני העיר שמכרו בית הכנסת, יכולים ליקח בדמיו תיבה, דהיינו, היכל שמניחין בו ספר תורה או לוח שמעמידין עליו ספר תורה; מכרו תיבה, יכולים ליקח בדמיו מטפחת של ספר תורה; מכרו מטפחת, לוקחין בדמיה ספרים, דהיינו שכתוב כל חומש לבדו, וכן נביאים וכתובים; מכרו ספרים, לוקחין בדמיהן ספר תורה, אבל איפכא, להורידן מקדושתן, אסור.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' רע סעי' א

מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה. ואפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו. ואינו רשאי למכרו, אפילו יש לו הרבה ספרי תורה. (ואפילו אין לו מה יאכל רק על ידי הדין) ואפילו למכור ישן כדי לקנות חדש, אסור. אבל ללמוד תורה או לישא אשה, מותר למכור אם אין לו דבר אחר למכור.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנג סעי' י

יש אומרים דיחיד בשלו, אפילו ספר תורה מותר למכור ולעשות בדמיו כל מה שירצה, כל שלא הקדישו לקרות ברבים; ויש מי שאוסר אלא אם כן ללמוד תורה או לישא אשה.

4. מגן אברהם סי' קנג ס"ק כב

צריך עיון: על מה סומכין העולם שמוכרין ספר תורה אפילו נתנו לבית הכנסת לקרות בהן ומשתמש בדמיהן? וצריך לומר: כיון דהמנהג כן, הוה ליה כאלו התנה בתחלה שלא תחול קדושת רבים עליהם

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנג סעי' יא

בית הכנסת או לבנים ועצים מבית הכנסת ישן שסתרו, יכולים ליתן במתנה, דאי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא הוי יחבי ליה, הדר הוי ליה כמכר, וכן יכולים להחליפן באחרים והם יוצאים לחולין; אבל אסור למשכנן או להשכירן או להשאילן, אפילו על ידי שבעה טובי העיר, שעדיין נשארים בקדושתן, שאין כאן דבר אחר שתחול קדושתן עליו. הנה: ודוקא בדרך שמורידן מקדושתן, אבל מותר להשאיל אפילו ספר תורה לקרות בה, אפילו משל רבים ליחיד.

משנה ברורה שם ס"ק סח

דאי לאו דהוה להו הנאה – ... וכל זה מיירי כשנותנין להשתמש בה בחול, אבל ליתנה להן במתנה שיתפללו בתוכה – מותר, דהא אין כאן הורדה מקדושה, וכמה שכתב בהג"ה. ועיין במגן אברהם שמצדד דהוא הדין דמותר להם ליתן ספר תורה [והוא הדין כל תשמישי קדושה] במתנה, דהא אינן מורידין אותן מקדושתן בזה:

<<

Transferring Legal Ownership of a *Sefer Torah*

<<

7. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ז' הל' א'

מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה כתבו לכם את השירה" (דברים פרק לא, יט), כלומר: כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות; ואף על פי שהניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו.

8. תורת חיים, סנהדרין דף כא עמ' ב

ונראה דיחיד הכותב ספר תורה לעצמו ונותנה לבית הכנסת לקרות בה בציבור ומקדישה, לאו שפיר קעביד, דכיון שמקדישה, הרי היא של הקדש ולא שלו היא, ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו, ד"לכם" כתיב – שלכם בעינן, כדאשכחן בארבע מינין, שאין אדם יוצא בשל חבירו, מדכתיב בהו "ולקחתם לכם" וליכא למימר, דבכתיבה לחוד תליא מילתא, דכיון דכתב לעצמו ספר תורה יצא ידי חובתו, וסגי ליה, אף על גב דמקדישה בתר הכי, זה אינו, דיחיד שכתב ספר תורה לעצמו ואחר כך נאבדה, פשיטא שצריך לכתוב לו ספר תורה אחרת.

10. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סי' נב

... יש לומר כתירוץ שני דיצא היורש במצות עשה שיהיה לו ספר תורה ורק במצות הכתיבה לא יצא, כדמוכרחין לומר כן להרמב"ם לתירוץ הכסף משנה כדבארתי, אך שבקונה יסבור שיצא גם ידי מצות הכתיבה, ואם כן אף ביורש שנתן סתם, אנון סהדי דלא נתן לחלוטין דלא יאבד מצוה שלו, דכל זמן שאין לו אחרת, הרי על כל פנים מקיים מצוה שיהיה לו ספר תורה וכשהקדיש איבד מצוה זו.

Changing a Shabbat *Tallit* into a Weekday One

After I purchase a new *tallit* to use on Shabbat, may I use the old one during the week?

1. מרדכי, בבא בתרא רמז תעב

פרק קמא דערכין: תנו רבנן: ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה – פירש רבינו מאיר דצריך לומר שכבר נשתמש בהן והדליקו בבית הכנסת, דאי לא הדליקו בהן, אפילו לדבר הרשות מותר לשנות, לדין דקיימא לן כרבא דאמר פרק נגמר הדין: הזמנה לאו מילתא היא ... אבל משנשתמש בה דבר מצוה, אסור לשנותה לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מותר לשנותה אפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה, ודוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן פרק בני העיר: מעלין בקדושה ולא מורידין, ולא לגבי תשמישי מצוה:

4. ש"ך יורה דעה סי' רנט ס"ק יא

אבל לדבר מצוה יכולין לשנות. כתב המרדכי בשם מהר"ם: אפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה, דדוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן מעלין בקדוש ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה, ובדרכי משה כתב על זה, וזה לשונו: ונראה לי דהרא"ש (והט"ז ס"ב) פליגי און דהא כתב שאסור לשנות מעות תלמוד תורה לצורך בית הכנסת, וכן כתב מהרי"ק בשורש קכ"ח בשם הרשב"א – עד כאן לשונו. ... אבל באמת דמהרי"ק שם כתב, זה לשונו: לפי הנראה לעניות דעתי לא יוכל שום פוסק לחלוק על זה שכתב המרדכי כו'

2. מגילה דף כו ע"ב ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה – נזרקין, תשמישי קדושה – נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין, ומוזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן.

5. מגן אברהם סי' ח ס"ק ו

... ונהגו לעשות עטרה מהתיכת משי לסימן, שאותן ציצית שלפניו שיהיו לעולם לפניו, כמה שכתב: קרש שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון [של"ה]. וכתוב בכתבים: האר"י לא היה מקפיד בלבישת הטלית לשום תמיד על צד אחד כמו שנוהגין הרבה

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' טו סעי' א

מותר להתיר ציציות מטלית זה וליתנם בטלית אחר, אבל שלא להניחם בבגד אחר, לא.

6. ט"ז אורח חיים סי' קנד ס"ק ז

... הא דאמרינן בהנך מיילי דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה, היינו כל זמן שראויה לקדושה גדולה, אבל אם אינה ראויה לזה רק לקלה, מפי עדיף שיעשו בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שתהיה פנויה ותגנו ...

משנה ברורה שם ס"ק א

וליתנם וכו' – אפילו מטלית חדש לטלית חדש, וכל שכן מטלית ישן, שמותר להתיר וליתנם בטלית חדש שרוצה ללבוש ולקיים בו המצוה. גם אפילו מטלית גדול לטלית קטן שטלית גדול וטלית קטן שוים

7. שער הציון סי' קנד ס"ק כג

... ולא העתקתי מה שכתב הט"ז דהיכי דאי אפשר להשתמש בו קדושה ראשונה טוב יותר להורידו לקדושה קלה משיגנו לגמרי, דהבכור שור חולק עליו, וגם בפרי מגדים השיב עליו.

Taking a *Yad* into a Bathroom

I have a *yad* for a *sefer Torah*, which is a family heirloom. I like to use it when I *lain*, so I bring it with me to *shul*. May I enter a bathroom while it is in my pocket?

3. גמרא, מגילה דף כו עמ' ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה – נזרקין, תשמישי קדושה – נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומוזוות, ותיק של ספר תורה

4. שו"ת שבט הלוי חלק ו סי' סג

ג. ואשר נסתפק מעלת כבוד תורתו – בידית של ספר תורה של כסף שלא תולים אותו על הספר תורה ומראים בו סדר הקריאה, אם יש לו דין תשמיש קדושה על פי המבואר בשולחן ערוך אורח חיים סי' קנ"ד סע' ג ובמשנה ברורה שם ס"ק י"ד דאם נוגע בגוף הקדושה, תשמיש קדושה, ואם נתקלקל, צריך גניזה, או שייד הנ"ל למה דמבואר ברמ"א שם ס"ו שאינם קדושים. הנה לכאורה שאלתו מבוארת במגן אברהם סי' קנ"ד ס"ק י"ד שעכשיו שתולין על הספר תורה נקרא לכבוד ולנוי, דהוה ליה תשמישי קדושה, והיינו היד כמה שכתב פרי מגדים שם, ואם כן ביד שאין תולין, לא נקרא תשמישי קדושה, איברא הרמ"א ומגן אברהם ופרי מגדים איירי בעצים שמסמנים את הקריאה והיינו ידות של עץ – מה שאין כן כהיום שעושים זה מכסף וזהב דרך כבוד כשאר כלי כסף של ספר תורה שהם תשמישי קדושה, וגם כיון שהמנהג שתולין, אולי אזלינן בתר מנהג דעלמא, כמה שכתב מגן אברהם – מכל מקום אם בשום פעם לא תלו על הספר תורה, אם כן אין בידינו לאסור – כיון שנעשה רק להראות הקריאה.

5. שו"ת יורה דעה סי' רפג ס"ק ו

אסור לרקם פסוקים בטלית – מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה, ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבית המרחץ ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה, ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול. וכתב העטרת זהב: ומטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ספר תורה מפני שהם תשמישי קדושה ואסור לנהוג בהם קלות – עד כאן לשונו.

1. תרומת הדשן חלק ב סי' רכה

אשר דרשתני אי שרי לשנות הכלונמות לפחים שמסמנים בו הספר תורה לקריאה לחובת היום? נראה לעניות דעתי דאף על גב דהא כלונס תשמיש דתשמיש הוא ושרי, ... מכל מקום נראה דנתי דבהני מילי, לית בהו כמו קדושת ארון, אבל יש בהן כמו קדושת בית הכנסת, דלא גריעי מספסלים וקתדרים דאיתא בירושלמי דאית בהון קדושת בית הכנסת ... ואם כן נראה דחשיב הורדה קצת לעשות פחים מן הכלונס, ומכל מקום תשמיש דתשמיש הוא, ומכל שכן בפחים שאינם אלא לסימנים בעלמא לצורך בני אדם שלא יטעו, ולא כל כך לנוי ספר תורה ולא למלבוש ולא לצניעות.

2. רמ"א אורח חיים סי' קנד סע' ו

אפרוכת שאנחנו תולין לפני הארון אין לו קדושת ארון, רק קדושת בית הכנסת; וכן הכלונסות שבו תולין הפרוכת, ומכל מקום אסור לעשות מהם העצים שמסמנים בו הקריאה לחובת היום, שאינן קדושים כמו הם (פסקי מהרא"י סי' רכ"ה).

מגן אברהם שם ס"ק יד

שאינם קדושים – שאינן לא לנוי ולא למלבוש רק לסימן שלא יטעו, ועכשיו נהגו לתלותן בספר תורה לנוי:

מחצית השקל שם

לסימן שלא יטעו. רצונו לומר, שידעו איזה ספר תורה יוציאו מן הארון לצורך הקריאה, והיינו שאותו ספר תורה נגלל למקום שצריך לקרות חובת היום או יודעים בו שהוא מוגה, [ואי נמין] היד שעושים לספר תורה שבה מראים לקורא שלא יטעה בקריאתו:

משנה ברורה שם ס"ק לא

שאינן קדושים – שאינן לא לנוי ולא למלבוש רק לסימן בעלמא שלא יטעו, ועל כן הוי הורדה מקדושת בית הכנסת, ועכשיו שנהגו לתלות היד בספר תורה לנוי, אם כן תשמיש קדושה הוה, בודאי מותר לעשותו מכלונסים.

Taking a *Yad* into a Bathroom

<<

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' כא סעי' ג
מוותר ליכנס בציצית לבית הכסא.

משנה ברורה שם ס"ק יד
לבית הכסא – ודוקא בארבע כנפות הקטן, שלובשו כל היום; אבל אלו טליתות של מצוה שמיוחדין רק להתפלל בהן, אינן נכון שיכנס בהן לבית הכסא, אך להשתין בהן מותר; גם ההולכים ביום הכיפורים לפנות ומלובשים בקיט"ל, צריך שיפשוט הקיט"ל כיון שבגד זה מיוחד רק להתפלל:

7. משנה ברורה סי' מג ס"ק כה
המשתמר – ושאר ספרים וכתבים שיש בהן שמות, אם הם בכיס, שרי להכניסם; ויש אומרים דבעינן דוקא תיק בתוך תיק, אם צריך ליכנס לבית הכסא, וכדלעיל לענין תפילין וספר תורה – אסור בכל גווני.

Disposing of Cups Used for *Netilat Yadayim*

I have plastic cups that we had used for *netilat yadayim* and *neigel vasser*, but we no longer need them. Should I put them in *geniza*, just keep them, or dispose of them (and, if so, how)?

4. גנזי הקודש פרק כ הע' ט

חילוק מהותי יש בין מה שנתבאר בגמ' במגילה דף כ"ז ע"ב בהגדרת תשמישי מצוה, כשופר סוכה ציצית וכדומה, ובין אלו, דבתשמישי מצוה, על ידי גוף החפץ מקיימים את המצוה, ואין אפשרות אחרת, כגון שופר, רק בשופר זה אפשר לקיים את מצות תקיעת שופר ולא בדבר אחר, ושפיר נקראים תשמישי מצוה, מה שאין כן באלו דברים כגון במוצות צדקה, אין לה שום קשר לקופה, והקופה אינה אלא המקום המניח את הצדקה, בו בזמן ... ואולם סכין של שחיטה, ואיזמל של מילה, נראה שדינו כתשמישי מצוה, כיון שרק כלים אלו ראוי לקיים המצוה, ואין לזורקם בבזיון. והגר"ח קנייבסקי שליט"א כתב לי על כל אלו שלא יזרקם בבזיון. וביאר לי בעל פה שמאחר והם מזכירים את המצוה, ובפועל על ידם התקיים מצוה, שפיר הוי בזיון לזורקם למקום מגונה.

5. שבט הקהתי ח"ד סי' י

ועיין שם במשנה ברורה (סי' כא ס"ק יג) דמה שכתב לזורקן, רצונו לומר באשפה – עד כאן. ונראה לעניות דעתי דאם האשפה מלוכלך מאוד בצואה וכדומה, אסור לזרקו, דהא מליתות של מצוה אסור לייחד לתשמיש המגונה, ואם זרקו למקום מאוס ומלוכלך, ודאי הוי מגונה, אלא דרצונו לומר דהך אשפה איירי באשפה שאינו מלוכלך מאוד.

1. טור אורח חיים סי' כא

ציצית אין בהם משום קדושה, דתשמישי מצוה הן, ויכול לזורקן וליכנסם בהן לבית הכסא. ויראה דאפילו בעודן במוצות, מותר להשתמש בהן. אבל בשאלות כתב בפרשת שלח לך: אסור לבני ישראל למיעבד צרכיהן במידי דעיבד למיפק ביה ידי חובת מצוה, כגון חוטין הקבועין בטלית למיסר ביה מודעם, אי נמי הושענא לאורוהי ביה, ואתרוג דמצוה למיכליה, דילפינן מדם דאמר קרא: "ושפך וכסה" – במה ששפך, יכסה, שלא יכסה ברגליו, שלא יהו מוצות בזווית עליו, דדוקא תשמישי מצוה, בתר דאיתעבדי בהו מוצות, נזרקין – עד כאן. ואפשר לחלק: שאינו דומה לדם, דשאני התם, כשמכסה ברגל, עושה המצוה דרך בזיון, מה שאין כן כאן; ושוב להחמיר:

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' כא סעי' א-ב

א] חוטי ציצית שנפסקו, יכול לזרקן לאשפה, מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה, אבל כל זמן שהם קבועים בטלית, אסור להשתמש בהם, כגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה, משום בזוי מצוה. (ויש אומרים דאף לאחר שנפסקו, אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזורקן במקום מגונה, אלא שאינן צריכין גניזה. ויש מדקדקין לגנוזן, והמחמיר ומדקדק במוצות תבוא עליו ברכה).

ב] מליתות של מצוה שבלו, אדם בודל עצמו מהם ואינו מותר לקנח עצמו בהם ולא לייחד אותם לתשמיש המגונה, אלא לזרקן והם כלים.

משנה ברורה שם ס"ק יג

זורקן – רוצה לומר: לאשפה. ואפילו היש אומרים הנ"ל, דאסור בציצית גופא, משמע דמודה בזה:

משנה ברורה שם ס"ק ו

אין לנהוג בהן – וכן בסבך הסוכה ולולב ושופר לאחר שנתבטלו ממוצותן אין לזורקן לאשפה, וכל כהאי גוונא, דבר שאינו כבוד למצוה שעברה. וכתב הפרי מגדים, דנכון שלא לעשות תשמיש מגונה, אפילו בדפנות הסוכה:

3. שולחן ערוך ורמ"א אורח חיים סי' ד סעי' ז

טוב להקפיד בנטילת ידים שהרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה. הנה: מיהו אינו מעכב, לא כלי ולא כה גברא ושאר הדברים הפוסלים בנטילת הסעודה.

The Halachic Propriety of Cosmetic Surgery

What does Halacha have to say about cosmetic surgery, such as rhinoplasty?

4. שו"ת משנה הלכות חלק ד סי' רמו

בדבר השאלה באשה שיש איזה שינוי בפניה והוא מום לה ביופי, כגון חוטמה ארוך וכיוצא בזה וקשה לה להודווג ומאד נמאס לה, ורוצה לתקן זה על ידי ניתוח פלאסטי ... מסתפק כיון דקיימא לן דאסור לחבול בעצמו, שנית שהרי אפשר שתבא על ידי זה לידי סכנה ... ולפי עניות דעתי נראה מגמרא כתובות (ע"ב:): המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין, אינה מקודשת; כנסה סתם ונמצאו בה מומין, תצא שלא בכתיבה ... ובגמרא דף ע"ד הביאו מתוספתא: תנו רבנן: הלכה אצל חכם והתירה, מקודשת; אצל רופא וריפא אותה, אינה מקודשת. מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא ... נראה מבואר דאשה או איש שיש לה מום ביופי, מותרת לילך לרופא לרפאותה ממום זה ... והנה במומי כהנים ... במומי הפרצוף חשבו החוטם מי שאמצע חוטמו בולט למעלה ומי שעיקין חוטמו נוטה למטה מי שחוטמו עקום לצד אחד מי שחוטמו גדול מאבריו ... ומינה שמעינן לכאורה גם כן לדין דמותרת לילך לרופא ולרפאות עצמה, דבכל מומין אמרו הלכה אצל רופא וריפא אותה ... דאדם שמרפא את מומו ליכא בזה משום חובל בעצמו, דחובל בעצמו ליכא אלא כשחובל בעצמו שלא לשם רפואה... נמצא עלה לן דכל שעושה לתקן מומה אין בה משום חובל. אלא דמענתו השניה דיש כאן משום סכנה צריכה לפנים. וודאי צדקו דברי כבוד תורתו דכל מקום שיש לחוש משום סכנה ואפילו סכנה רחוקה או ספק סכנה, פשוט דמשום לרפאות מום כזה שבו אסור להכניס עצמו לידי סכנה ... אמנם בעיקר הדבר אי יש בניתוח פלאסטי הנ"ל סכנה לא ברירא לי ... ואולי לפעמים גם מצוה איכא במקום שאי אפשר לה לינשא באופן אחר, ואף שאינן מצוות על פרו ורבו, מכל מקום טוב למיתב טן דו, ובעי חוטרא בידא ומרה לקבורה. וגם חס וחלילה יוצאות לתרבות רע ... בכל מקום שאין בו משום סכנה על פי חוות דעת הרופאים וגם באמת כי עינינו רואות כהאי גוונא, נראה לפי עניות דעתי דאין בזה שום איסור.

1. גמרא, בבא קמא דף צא עמ' ב

תנאי היא, דאיכא למאן דאמר: אין אדם רשאי לחבול בעצמו, ואיכא מאן דאמר: אדם רשאי לחבול בעצמו. מאן תנא דשמעת ליה דאמר: אין אדם רשאי לחבול בעצמו? ... אלא האי תנא הוא, דתניא: אמר רבי אלעזר הקפר ברבי, מה תלמוד לומר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"? וכי באיזה נפש חטא זה (נזיר)? אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה.

תוספות שם ד"ה "אלא האי"

... מביא ראייה ... שאסור לחבול אפילו לצורך, כגון אשה שטפחה על ראשה, וכן ההיא ד"אך את דמכם" שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא, וכן מקרע על המת והו לצורך.

2. רמב"ם הלכות חובל ומויק פרק ה הל' א

אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישאל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים כ"ה ג') "לא יוסיף להכותו".

3. גמרא, סנהדרין דף פד עמ' ב

רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא, מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוותא, דילמא חביל, והוה ליה שגגת איסור.

<<

The Halachic Propriety of Cosmetic Surgery

<<

5. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סי' סז
אבל הרמב"ם הא כתב בריש פרק ה מחובל באיסור הכאה לאדם כשר מישראל, שהוא במכה דרך נציון, ולחד גירסא דרך בזיון – עיין שם. ואם כן, בעובדא זו שהחבלה הוא ליפותה, הרי אינו דרך נציון ובזיון שלא שייך האיסור, ואם במכה חברו הוא רק דרך נציון ובזיון, גם במכה בעצמו אין לאסור כשהוא ליפות שאינו דרך נציון ובזיון ... ובעצם מזה שפשוט לגמרא דמותר להקזיז דם לחברו, ובעי אם מותר בן לאביו, ראייה שאיסור חובל שילפינן מ"לא יוסף" הוא דוקא דרך נציון ובזיון, ולא כשהחבל לרפואה

8. גמרא, שבת דף נ עמ' ב
תניא: מוגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צער, אם בשביל ליפות – אסור.

רש"י שם
משום ליפות את עצמו אסור – משום "לא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב).

תוספות שם
בשביל צער – ואם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם, שרי, דאין לך צער גדול מזה.

6. שו"ת יביע אומר חלק ח, חושן משפט סי' יב
ואף על פי שהתוספות בבא קמא (צא:) בד"ה "אלא האי תנא", כתבו שאסור לחבול בעצמו אפילו לצורך, כגון אותה אשה שמפחה בשמן על ראשה וכו', וכן כתב בפסקי תוס' (שם אות רטו) שאסור לחבול בעצמו כדי להרויח ממונ, מכל מקום יש לחלק בין צורך לצורך, ולא כולוהו בחדא מחתא מחתינהו, ונידון שלנו שהיא נהנית בתמידות לזמן ארוך, ואילו הניתוח הוא בזמן קצר מאד, ועל ידי הרדמה, הרי זה בבחינת מה שאמרו (מועד קטן מ:): אף על פי שמיצר עתה, שמח הוא לאחר זמן. וכל שכן אם יש לה צער ללכת כך, שבודאי שיש להתיר, וכמה שכתב כיוצא בו התוספות שבת (נ:) בד"ה "בשביל צער", שאפילו אם אין לו צער אלא שמתבייש ללכת כך בין בני אדם, מותר, שאין לך צער גדול מזה ... וכל שכן אשה שצערך יותר גדול ... ואם פנויה היא, עושה כן כדי שיקפצו עליה בני אדם מהוגנים להנשא. ואם נשואה היא עושה כן כדי להתחבב על בעלה.

9. שו"ת משנה הלכות חלק ד סי' רמז
ונסתפקתי אי מותר לעשות ניתוח כזה גם לאנשים כיון דהוא נעשה לשם יופי אולי יש בזה משום "לא ילבש גבר לאנשים", ונראה דהיכי דהוה מום ודאי, וכגון אלו שחשבו ז"ל דהוה מום בכהנים, פשוט דגם באנשים מותר לרפאות עצמו, דכיון דלענין רפואה אין נפקא מינה בין נשים לאנשים

10. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סי' מא
ויוצא מכלל זה חבלה לשם נוי ויופי, שאין בה כל השבחה של אבידת הגוף, אם כי לחבול כדי לשנותו לפי טעמו ולהתחכם על הצורה שחקק בו יוצרו או כדי לחדש נעוריו ולסתור גזירת מלכו של עולם, ועל אחת כמה דנעלה מכל ספק שאסור לו לאדם בהחלט להכניס את עצמו עכור כך לשום סכנה כל שהיא הכרוך בדרך כלל בכל ניתוח שהוא

7. שו"ת עשה לך רב חלק ד סי' סה
אם יש צורך בניתוח עם הרדמה כללית לשם הסרת מום גדול הגורם כיעור וצער גדול, וביחוד כאשר מדובר באשה, וכל שכן רוקה הרוצה לינשא, נראה לי שיש צורך לדון בכל מקרה לגופו, ויש לשאול רב בכל מקרה, כי אין ההיתר ולא האיסור פשוטים.

Leaving Eretz Yisrael for a Trip

May one leave Israel for a short trip – for example, to enjoy HaShem's creations that can be seen abroad?

4. גמרא, מועד קטן דף יד ע"א

ממדינת הים. מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר: הבא ממדינת הים – לא יגלה, מפני שיצא שלא ברשות. אמר רבא: לשוט – דברי הכל אסור; למוזנות – דברי הכל מותר; לא נחלקו אלא להרויחא.

1. גמרא, כתובות דף ק"א ע"א

ההוא גברא דנפלה ליה יכמה בי חוואה, אתא לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה: מהו למיחת וליבמה? אמר ליה: אחיו נשא כותית ומת, ברוך המקום שהרגו, והוא ירד אחריו? אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות.

5. שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סי' קמז

ומדברי הסוגיא דהכא משמע, דלצאת על דעת לחזור אין איסור כלל, ורק בכחן הוצרך להתיר, משום טומאת חוץ לארץ, אבל בישראל, דאין איסור טומאה, יש לומר דאפילו לדבר הרשות מותר. ולצאת על דעת שלא לחזור, כתבו תוספות דודאי אסור אפילו לישא אשה... ויש לומר דעל מנת שלא לחזור לעולם, אסור אפילו אינו מוצא בארץ ישראל, אולי משום דהדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה, לא מודחי אפילו בשביל מצוה רבה. והנה הרמב"ם בפרק ה' מהל' מלכים הל' ט כתב מפורש: אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה כו' ויחזור לארץ. משמע שעל דעת שלא לחזור, אסור בכל גווני. ועל פי זה לא נדע מקור לדבריו ... ואולי מקורם של דברי הרמב"ם הוא מגמרא דקידושין ל"א, ... ולקראת אמא גם כן לא התיר מפורש, אלא דיש לדחות שהרי רב אסי כהן היה, כדאמרינן ... אבל אי לאו הכי יש לומר דאין שום איסור כלל. ולכאורה הכי מסתברא, דאין סברא לומר שיהיה כיבוד אב גריע מסחורה, דמותר לצאת לפי שעה. אלא ודאי יש לומר דלסחורה גם כן לא הותר כי אם לישראל ...

2. גמרא, קידושין דף לא ע"ב

רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה ליה: בעינא תכשיטין; עבד לה. בעינא גברא; נייעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך; שבקה ואזל לארעא דישראל. שמע דקא אזלה אבתריה. אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? אמר ליה: אסור. לקראת אמא, מהו? אמר ליה: איני יודע. [אתרה] פורתא, הדר אתא. אמר ליה: "אסי, נתרצית לצאת! המקום יחזירך לשלום".

3. גמרא, עבודה זרה דף יג ע"א

הולכין ליריד של עובדי כוכבים... ואם היה כהן – מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהם; וכשם שמטמא בחוצה לארץ, כך מטמא בבית הקברות... ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה, אמר רבי יהודה: אימת? בזמן שאין מוצא ללמוד, אבל בזמן שמוצא ללמוד – אינו מטמא; רבי יוסי אומר: אפילו בזמן שמוצא ללמוד – יטמא, לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל, אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף הכהן שהלך אחר רבו לצידן ללמוד תורה

תוספות שם

ללמוד תורה ולישא אשה – פירוש, ודעתו לחזור לארץ ישראל, דאילו אין דעתו לחזור, אמר בכתובות פרק בתרא (דף ק"א). אחיו של זה ... וזה ירד אחריו לחוצה לארץ. ודוק בהנך מצות שהן חשובות, ללמוד תורה, שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, ואשה נמי דכתיב: (ישעיה מו) לא תהו בראח, אבל לשאר מצות לא... אבל בשאלות דרב אחא מפורש הנך דקילי, וכל שכן לשאר מצות שהם חשובות.

<<

Leaving Eretz Yisrael for a Trip

<<

רב, תדע דישב שם יותר משנה עם נשיו ועבדיו, כמבואר שמואל א' כ"ז.

אבל בדעתו לחזור אסור לצאת שלא לצורך כלל, אבל בצורך כל דהו לא גזרו, ובטיוול על פי סברא לא נקרא צורך, ומכל מקום אם הולכים לזמן מועט מאד לראות פלאי הטבע של יוצר בראשית ברוך הוא, יש מקום לצדד להקל, כמוכן צריך להפך הכל לדרך מצוה

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקלא סעי' ד
ואלו מוגלחין במועד ... וכן הבא ממדינת הים בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל.

מגן אברהם שם ס"ק ז
לטייל. אבל יצא להרויח או לראות פני חבירו, שרי, דמקרי מצוה

Summary of a shiur of Harav Aharon Lichtenstein - Virtual Beit Midrash of Yeshivat Har Etzion

It seems reasonable that for things that have value, but are not a mitzva - e.g., to participate in cultural events in Chutz La-aretz, or to see landscapes that cannot be found in Eretz Israel - one is permitted to leave Eretz Israel. For if we permit a person to leave Eretz Israel in order to earn money, even if he is not currently suffering from hunger (that is to say, he leaves for luxuries), it is inconceivable that he should not be permitted to leave Eretz Israel for a cultural need!

7. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ט
אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ, אסור אלא אם כן חזק שם הרעב ... ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות, שהרי מחלוק וכליון שני גדולי הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחייבו כלייה למקום.

8. שו"ת יחוה דעת חלק ה סי' נו
בסיכום: מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לצורך פרנסה ולסחורה, ובלבד שידיה על מנת לחזור לארץ בהקדם, אבל להשתקע בחוץ לארץ אסור. ואסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל אפילו על מנת לחזור לארץ ישראל.

11. במראה הבזק חלק ד סי' קמ
כבר האריכו גדולי ישראל שבכל הדורות לשבח ולרומם מעלת הישיבה ב"ארץ חמדה". כל ניסיון לפגוע בקשר ההכרחי בין העם ובין הארץ גרר אחריו ביקורת חריפה גם בכתוב וגם בדברי חז"ל ... בשאלה אם מותר לצאת מן הארץ כבר פסק הלכה למעשה מרן הגאון רב שאול ישראל בספרו "ארץ חמדה" כי יציאה לחוץ לארץ שלא על מנת לחזור, אסורה. אבל אם כוונתו לחזור, היציאה מותרת "לכל צורך ואפילו לצורך הרשות". על כן בודאי שלצורך סחורה, טיול לימודי ואפילו חופשה משפחתית כשאין אפשרות לעשות חופשה מעין זו בארץ ישראל מותר. שוטמות, שלא לצורך, בחוץ לארץ אסורה.

9. שו"ת שבט הלוי חלק ה סי' קעג
אשר שאל בענין הטיולים למקומות אלה אם הם חוץ לארץ, ואם בכלל יש לאיסור זה משך זמן איסור, ואם עובר הגבול לשעה קלה, מדברי הרמב"ם ... יראה ברור דעיקר האיסור הוא דוקא בדירת חוץ לארץ, וכלשון הגמ' כתובות ק"י ע"ב: כל הדר בחוץ לארץ, וזה לא התירו אלא אם חזק הרעב בארץ ישראל, אבל לצאת ולחזור והוא שוכן בקביעות בארץ ישראל התירו במקום צורך אפילו סחורה, ומשמעותו אפילו אינו חסר לו לפרנסתו, והיינו משום דשרש האיסור רק בדירת קבע, והא דילפינן מדוד שאמר: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', וילפינן מזה דאסור לדור ... היינו שחשב דוד שישאר שם לדור זמן

<<

Fulfilling a *Mitzva* without Intention

Does one fulfill the mitzva of *yishuv Eretz Yisrael* (inhabiting the Land of Israel) if he lives there without *kavana* (intention to fulfill the *mitzva*)?

3. קובץ שעורים חלק ב סי' כג

והנה מצינו שני סוגי מצוות: א) שעשיית המעשה על ידי האדם היא גוף המצוה, כגון שופר לולב וכו'; ב) שעיקר המצוה היא תוצאות המעשה, כגון פדיון שבויים, פריעת בעל חוב, פריה ורביה וכו'. והחילוק הזה נפקא מינה לכמה דברים, כגון למאן דאמר מצוות צריכות כונה, והתקוע לשיר צריך לחזור ולתקוע, ובפריעת בעל חוב מצוה אם פרע שלא בכונת מצוה לא נאמר שצריך לחזור ולפרוע. וכן במצוות פרו ורבו, שהמצוה היא שיהיו לו בנים, והרי יש לו בנים, אף אם לא כיון לשם מצוה אינו חייב לחזור ולהוליד בנים.

1. גמרא, ראש השנה דף כח ע"ב

... אלמא קסבר רבא: מצות אין צריכות כוונה. איתיביה: היה קורא בתורה, והגיע זמן המקרא, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. מאי לאו - כוון לבו לצאת? לא, לקרות. לקרות, הא קא קרי? - בקורא להגיה. תא שמע: היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר או קול מגילה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. מאי לאו: אם כוון לבו - לצאת? לא, לשמוע. לשמוע, והא שמע? - סבור: חמור בעלמא הוא. איתיביה: נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, משמיע ולא נתכוון שומע - לא יצא, עד שיתכוון שומע ומשמיע. בשלמא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע - כסבור חמור בעלמא הוא, אלא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, היכי משכחת לה - לאו בתוקע לשיר? דלמא דקא מנבב נבוחי.

4. משנה ברורה סי' ס ס"ק י

ודע עוד דכתב החיי אדם בכלל ס"ח דמה דמצרכין ליה לחזור ולעשות המצוה, היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה, כגון בתקיעה שהיתה להתלמד, או בקריאת שמע שהיתה דרך לימודו וכדומה, אבל אם קורא קריאת שמע כדרך שאנו קורין בסדר תפילה, וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב, אף על פי שלא כיון לצאת - יצא, שהרי משום זה עושה כדי לצאת, אף על פי שאינו מכוין - עד כאן לשונו. ורצונו לומר: היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת, אף על פי שלא כיון בפירוש - יצא; אבל בסתמא בודאי לא יצא, כדאיתא בתוספות סוכה ... וכל זה לענין בדיעבד, אבל לכתחילה ודאי צריך ליוזר לכיון קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה, וכן העתיקו כל האחרונים בספריהם.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' ס סעי' ד

יש אומרים שאין מצות צריכות כוונה, ויש אומרים שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה.

משנה ברורה שם ס"ק י

וכן הלכה - כתב המגן אברהם בשם הרדב"ז דזה דוקא במצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן, אין צריכה כונה. ולפי זה, כל הברכות שהם גם כן דרבנן, לבד מברכת המזון, אם לא כיון בהם לצאת, יצא בדיעבד; אך מכמה מקומות בשולחן ערוך משמע שהוא חולק על זה, וכן מבאור הגר"א בסימן תפ"ט משמע גם כן שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן.

Public Acknowledgment of Sin

It seems that we do not follow the Rambam's opinion that a sinner should publicly announce his sins that are "between man and his fellow." If my observation is correct, why is this?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרו סעי' ב

אין צריך לפרט החטא; ואם רצה לפרט, הרשות בידו; ואם מתודה בלחש, נכון לפרט החטא. הגה: אבל כשמתפלל בקול רם, או שלח ציבור כשהחזן התפלה, אין לפרט החטא; ומה שאומרים על חטא בסדר א' ב' לא מקרי פרט

4. גמרא, גיטין דף נה עמ' א

תנו רבנן: גזל מריש ובנאו בבירה, בית שמאי אומרים: מקעקע כל הבירה כולה, ומחזיר מריש לבעליו. ובית הלל אומרים: אין לו אלא דמי מריש בלבד, משום תקנת השבין.

5. משנה ברורה סי' תרו ס"ק ג

... ובשעת בקשת מחילה, צריך לפרט מה שחטא לחבירו, אם לא כשיודע שחבירו יתבייש מזה כשיפרט החטא אזי לא יפרט אותו.

1. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הל' ג-ה

ג] ... וצריך לפרוט את החטא שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב".

ד] מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו, כלומר: "אני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים". ומשנה מעשיו כולן למובה ולדרך ישרה וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל רוח.

ח] ושבה גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם, ומגלה עבירות שבינו לבין חבירו לאחרים, ואומר להם: "אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך, והריני היום שב ומתנחם". וכל המתנחם ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו, אין תשובתו גמורה שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים, בעבירות שבין אדם לחבירו, אבל בעבירות שבין אדם למקום, אינו צריך לפרסם עצמו ועוזת פנים היא לו אם גילם, אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם; וטובה היא לו שלא נתגלה עונו שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".

2. גמרא, יומא דף פו עמ' ב

אמר רב יהודה: רב רמי, כתיב "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" וכתיב "מכסה פשעיו לא יצליח"! לא קשיא: הא **בחטא מפורסם**, הא – בחטא שאינו מפורסם. רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן – בעבירות שבין אדם לחבירו, כאן – בעבירות שבין אדם למקום. ... וצריך לפרוט את החטא, שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב" – דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". אלא מהו שאמר משה: "ויעשו להם אלהי זהב"? כדרכי ינאי.

רש"י שם

בחטא מפורסם – טוב לו שיודה ויתבייש, ולא יכפור בו.

Torah Knowledge for the Non-Observant

Q

I was raised as a secular Jew. One branch of my family is Charedi, and I enjoy spending time and learning with them. I do my best to observe *mitzvot* when I am with them, but at home I act the way my family does. One of my cousins voiced a concern that if I continue studying, I will lose my "protected" status as a *tinok shenishba* and become a "*rasha*," as I will then be failing to fulfill obligations that I know about. Another cousin said that studying Talmud cannot make you a *rasha*. I am not sure that the answer to this disagreement will affect my behavior, but it means a lot to people I care about, so I would appreciate your insight.

3. גמרא, תענית דף ז ע"א

וכל העוסק בתורה שלא לשמה, נעשית לו סם המות, שנאמר: "יערף כמטר לקחי", ואין עריפה אלא הריגה, שנאמר: "וערפו שם את העגלה בנחל".

תוספות שם

וכל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות – וקשה: והלא אמרינן (פסחים דף נ:): לעולם יעסוק אדם בתורה אף על גב שאינה לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה? ויש לומר: דתרי שלא לשמה הוי, דמה שאמרינן, לעולם יעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, היינו כלומר כדי שיקרא רבי או כדי שיכבדוהו, ומה שאמרינן הכא: כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשה לו סם המות, היינו מי שלומד לקנטור.

1. רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ג

במה דברים אמורים, באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו; אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה כיניהם וגדלוהו ואינו זריו לאחוז בדרכי המצות, שהרי הוא כאנוס; ואף על פי ששמע אחר כך [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם, הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם]. כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שמעו. לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

2. גמרא, ביצה דף ל ע"א

אמר ליה רבא בר רב חנין לאביי: תנן: אין מטפחין ואין מספקין ואין מורקדין. והאידינא, דקא חזינן דעבדן חכי, ולא אמרינן להו ולא מידי? – אמר ליה: ולטעמך, הא דאמר רבה: לא ליתבי איניש אפומא דלחיא דלמא מגנדר ליה חפץ ואתי לאתויי (ארבע אמות ברשות הרבים) – והא הני נשי דשקלן חצבייהו ואולן ויתבן אפומא דמבואה, ולא אמרינן להו ולא מידי? אלא, הנה להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. הכא נמי – הנה להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. והני מיילי – בדרבנן, אבל בדאורייתא – לא. ולא היא, לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי, דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא, ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי.

Paying a Debt for a Poor Borrower in Place of the Guarantor

Q

My *shul* has a *gemach*, which gives loans only with an *arev* (guarantor). One borrower (we will call him Reuven) experienced serious financial and medical problems sometime after receiving a loan. Realizing that he was not going to be able to pay back the loan, some friends (we will call them the donors) decided to pay the loan on his behalf, and they want to use their *ma'aser kesafim* money for this purpose. The question arose: Considering that the *arev* (we will call him Shimon) would be obligated to pay, given that Reuven cannot, and that the donors are thus actually not sparing the needy Reuven but rather Shimon, who is not poor, can *ma'aser* money be used?

2. צדקה ומשפט פרק ה הערה נ

ובשו"ת חבצלת השרון ח"ג סי' נח נשאל במי שהלוה מעות לכמה אנשים, ועתה התמוטטו ואין בידם לשלם ... אם יכול לוותר להם החוב לצאת בזה ידי נדרו אשר נדר לצדקה ... ומסיק להתיר על ידי שאלה ... ונראה לעניות דעתי שאף הפוסקים הנ"ל לא אמרו אלא כשהלוהו סתם, אבל אם בשעת הלוואה היה בדעתו שאם לא יפרע לו העני יוותר לו וינכה מהצדקה שבידו, אף על פי שלא הודיע זאת לעני, אפשר שלכולי עלמא מותר לנכות, שהרי נעשה כנתינה גמורה בשעת הלוואה ... ולכאורה משמע כן בגמרא, ופסק כן בשולחן ערוך בסימן רנג סעיף ט, בעני שאינו רוצה ליקח צדקה מערימין ונותנים לו לשם הלוואה ואין נפרעין ממנו אחר כך ... ולפי האמור אפשר לדון גם במי שנעשה ערב לעני על דעת שאם לא יפרע העני ויתחייב הוא לשלם ינכה מן הצדקה או יאסוף צדקה מאחרים כדי לפרוע החוב, ונראה לעניות דעתי שיכול לעשות כן, ובלבד שגם עכשיו בעת הפרעון הוא עני.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' קל סעי' א

ערב או קבלן שפרעו למלוה בפני עדים, אם פרעו קודם שנודע אם פרעו הלוה, וטוען הלוה שכבר פרעו, אינו חייב לערב כלום. אבל אם פרעו אחר שהביא המלוה ראיה שלא נפרע, צריך הלוה ליתן לו כל מה שפרע בשבילו, בין שנתחייב לוה למלוה בשטר, בין שנתחייב לו בעל פה, אפילו בלא עדים.

Receiving Interest Payments from the Government

Q When a taxpayer receives a refund after the tax year, the Israeli government gives the refund with interest, according to the time that has passed. Is receiving such an interest payment a violation of *ribbit* (usury)?

4. נתיבות שלום סי' קעו סעי' ו אות כה

מי שאחר לשלם תשלומי ארנונה או ביטוח לאומי וחייב לשלם תוספת בתורת רבית והצמדה, יש לדון שאין בזה איסור רבית, משום שחייבים אלה של ארנונה וביטוח לאומי אינם בגדר תשלום על שירותים מסוימים, אלא הם כעין מס המוטל על התושבים; וכאשר הטיל השלטון מס זה, הודיע שמי שלא ישלם בזמן ישלם תוספת, והכל בכלל החיוב הראשון.

5. תורת רבית פרק י סעי' סט

בתשלום מסים עירוניים מציגות העיריות כמה דרכים לתשלום. ובדרך כלל העקרון הוא שיכול לשלם מראש מסיו לכל השנה, ויכול לשלם בתשלומים חדשיים. המשלם מראש זוכה להנחה על סכום המסים. הנחה זו, וגם מה שמשלם יותר בתשלומים חדשיים אין בהם משום איסור רבית.

במסים שונים – מס רכוש, מס הכנסה, ביטוח לאומי, מע"מ וכדומה, קובעות הרשויות כי אם לא ישלם את חובו בזמן הקבוע בחוק יהא החוב נושא רבית והצמדה. ואין בזה משום איסור רבית.

1. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סי' סב

והנה אם הלזה הוא קארפאריישאן (corporation) שגוף האנשים חברי הקארפאריישאן אין חייבין כלום ואין על גופם שום חיוב ושעבוד ולא מצות פריעת חוב כמו שיש למלזה שנאמר בהו איסור ריבית, שאף אם הוא עני ואין לו, הוא חייב בדין פרעון החוב ומחוייב להשיג מעות מדין התורה ולפרוע החוב; אבל בקארפאריישאן שהם אין חייבין כלום נמצא שאין כאן לזה כלל אלא הביוזנעם הוא הלזה, שאינו שייך לחיובים, מסתבר דלא נאמר על זה איסור ריבית ... אבל כשהלזה הוא סתם אדם שהוא חייב בשעבוד הגוף, אף שהמלזה הוא קארפאריישאן יש בזה איסור ריבית.

2. שו"ת הר צבי יורה דעה סי' קכו

הנה, לקבל מעות מבנק של איזה חברה שהיא ולשלם רבית או להניח כסף בבנק על מנת לקבל רבית, אם ההלוואה היא בלי היתר עיסקא והבנק שייך ליהודים, הרי זה רבית קצוצה ואסור מן התורה ... אולם בבנק הממשלתי יש מקום לומר דאין צריכין להיתר עיסקא, ואינו דומה לסתם בנק של איזה חברה שהיא, דשם על כל פנים יש בעלים מסוימים על כספי הבנק, והרבית בא מיד הלזה ליד המלוה – בעל המעות – אבל בבנק הממשלתי אין לשום יחיד זכות בעלות על עצם הממון.

3. גמרא, בבא מציעא דף סט עמ' ב

אמר רבא: שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה: הילך ארבעה זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי; לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלזה למלזה.

The Basis for a Meal of Thanksgiving

Please explain the sources in the Torah and Halacha for the custom to make a *seudat hodaya* (meal of thanksgiving) following recovery from a serious illness or surgery.

4. רא"ש, ברכות פרק ט סי' ג
ברכת הגומל במקום תודה נתקנה.

5. מגן אברהם סי' ריט

למה אין הנשים מברכות ברכה זו [הגומל]? ואי משום דבעי עשרה, הא דבדיעבד סגי בלא עשרה ולכן תברך בפני איש אחד או בפני נשים – עד כאן לשונו (כנסת הגדולה). ואפשר שמנהגן מפני שסבירי לן שברכות אלו רשות:

6. משנה ברורה סי' ריח ס"ק לב

כתבו האחרונים: מי שנעשה לו נס, יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו, ויחלק ללומדי תורה, ויאמר: "הריני נותן זה לצדקה, ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש". וראוי לומר פרשת תודה. וטוב וראוי לו לתקן איזה צרכי רבים בעיר, ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות לה' יתברך ולשמוח ולספר חסדו:

7. שו"ת חוות יאיר סי' ע

ותוס' בשם רבינו תם: סעודה שעושים ביום שנולד בן זכר. וכתב רש"ל דמכאן מוכח דכל סעודה שאדם עושה שלא בדרך מריעות ושמחה, אלא כדי ליתן שבח והודיה למקום או כדי לפרסם הנס, הוי סעודת מצוה כי גם לפירוש רבינו תם הוא לפרסם הנס שנמלטה האשה

1. ויקרא פרק ז פסוק יב

אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן:

רש"י שם

אם על תודה יקריבנו – אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות, שכתוב בהן (תהלים קז, כא-כב) "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזכרו זבחי תודה". אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן

2. ברכות דף נד ע"ב ב

אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות – יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים, ויצא. יורדי הים מנלן – דכתיב: "יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה'", ואומר: "ויעמוד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות" ... ואומר: "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם". הולכי מדברות מנלן – דכתיב: "תעו במדבר בשימון דרך, עיר מושב לא מצאו. ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה, יודו לה' חסדו". מי שחלה ונתרפא – דכתיב: "אולים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אכל תתעב נפשם וגו', ויצעקו אל ה' בצר להם וגו'... יודו לה' חסדו". מי שהיה חבוש בבית האסורין, מנלן? – דכתיב: "ישבי חשך וצלמות וגו'... ואומר: "יוציאם מחשך וצלמות וגו'", ואומר: "יודו לה' חסדו". מאי מברך? – אמר רב יהודה: ברוך גומל חסדים טובים.

3. העמק דבר ויקרא פרק ז פס' יג

והענין, דתכלית תודה שבא על הנס הוא כדי לספר חסדי ה' שנמל עליו, ומטעם זה ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן אכילת תודה מכל שלמים, היינו כדי שיהיה מרובה ריעים לסעודה אחת ביום הקרבה, ויהיה ספור הנס לפני רוב אנשים

Respectful Disposal of Bread

What are the *halachot* regarding disposal of bread at the end of a meal?

1. גמרא, ברכות דף נ עמ' ב

תנו רבנן, ארבעה דברים נאמרו בפת: אין מניחין בשר חי על הפת, ואין מעבירין כוס מלא על הפת, ואין זורקין את הפת, ואין סומכין את הקערה בפת. אמר ר' זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי ... אמר ליה: לא סבר לה מר להא דתניא: אין זורקין את האוכלין? – ההיא – בפת תניא. – והתניא: כשם שאין זורקין את הפת, כך אין זורקין את האוכלין? – אמר ליה, והתניא: אף על פי שאין זורקין את הפת, אבל זורקין את האוכלין? – אלא לא קשיא: הא – במידי דממאס, הא – במידי דלא ממאס.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קעא סעי' א

עושה אדם צרכיו בפת והני מילי דלא ממאס ביה, אבל מידי דממאס ביה, לא; הילכך, אין מניחין עליו בשר חי, ואין מעבירין עליו כוס מלא ... ואין זורקין הפת משום בזיון אוכלים; וכשם שאין זורקין את הפת, כך אין זורקין אוכלין הנמאסים על ידי זריקה; אבל מידי דלא ממאס, כגון אגוזים ורימונים וחבושים, שרי.

משנה ברורה שם ס"ק ג

אבל מידי דממאס וכו' – ואפילו בשאר אוכלין גם כן אסור:

2. גמרא, ברכות דף נב עמ' ב

תנו רבנן, בית שמאי אומרים: מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים, שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה, נמצא אתה מפסיד את האוכלין. אבל גמליה לידים לבית שמאי תחלה – לא סבירא להו, מאי טעמא – משום פירורין. ובית הלל אומרים: אם שמש תלמיד חכם הוא, נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: פירורין שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד.

תוספות שם

פירורין דלית בהו כזית מותר לאבדן ביד – מיהו קשה לעניותא, כדאמרין בפרק כל הבשר (חולין קה:).

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קפ סעי' ג, ד

ג) קודם שיטול ידיו, יכבד הבית, שלא ישארו שם פירורין וימאסו במים של נטילה; אף על פי שמותר לאבד פירורין שאין בהם כזית, שמא יהא השמש עם הארץ, שמותר להשתמש בשמש עם הארץ, ויניח גם פירורין שיש בהם כזית שאסור לאבדן ביד, לכך יכבד תחלה; ועכשיו אין אנו נוהגים כך, מפני שאין אנו מסלקין השלחן, ואנו נוטלין הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פירורים, וליכא למיחש למידי.

ד) אף על פי שמותר לאבד פירורין שאין בהם כזית, מכל מקום קשה לעניותא.

מגן אברהם שם ס"ק ג

קשה לעניותא – כן כתב הרב בית יוסף בשם התוספות. וצריך עיון, דאטו בית הלל לא חייש לעניות ואמאי קאמר שיטול ידיו תחלה? אלא על כרחך, דלא קשה לעניות אלא כשדורס עליהם, אבל אם משליכן למים, שרי וכדאיתא ... וזה כוונת התוספות, דקשה להו למה להו לבית הלל להזכיר כיבוד הבית כלל, הוה ליה למימר דאין צריך לכבד הבית, אלא על כרחך צריך לומר: אף בית הלל מודה דצריך לכבד הבית אחר כך שלא ידרסו על הפירורין וקשה לעניותא. ואף על פי שמפסידן במים של נטילה, כיון שאין בהם כזית לית לן בה; ואם יש בהם כזית, אסור לאבדן אפילו אין דורס עליהן.

Selling Property Used as a *Shul*

I own a property that I have been renting out to a *shul* for years, but now I want to sell it. The members of the *shul* say that since a sale will likely effectively close down the *shul*, which is forbidden, I must continue the rental. Are they correct?

4. שו"ת חתם סופר חלק ב סי' רכה

ומכל שכן הכא; וראיה ברורה למה שכתבתי ממה שכתב הרב בית יוסף באורח חיים סי' קנ"ד בשם מהר"י בן חביב ... המעיין בפנים בדברי מהר"י בן חביב מבואר דווקא בארץ תוגרמה ששוכרים בית בסתר ובלט נגד ציווי המלכות, ואינו בונה בתחילה לשם בית הכנסת, אלא שוכרו לחודש ומטמינים עצמם, לא מיקרי קבע, משמע הא אי היה ברשות המלך ונבנה מתחלה לכך, אף על גב שמשכירו, היה יכול לחזור בו באלמות. מכל מקום קדוש בקדושת בית הכנסת הואיל ונבנה בקבע ... כתב על זה בספר ברכי יוסף אות ב', וזה לשונו: אם נעשה ברשות המלך אף שאין להם בו אלא חזקה, יש בו קדושה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנג סעי' ז

והא דבית הכנסת נמכר, הני מילי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם. (ואפילו בנו אותה מושל אחרים), ולכן יכולים למכרו; ומכל מקום המעות נשארים בקדושתן, ואינם רשאים להורידן מקדושתן, והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם, והוא הדין אם מכרו שבעת טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, אבל אם הסכימו שבעת טובי העיר באותו מכר, והיו במעמד אנשי העיר, רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו

2. גמרא, מגילה דף כו עמ' א

... אבל חכמים אומרים: הרחוב אין בו משום קדושה. ורבי מנחם בר יוסי מאי טעמיה? – הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות. – ורבנן: ההוא אקראי בעלמא.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנד סעי' ב

השוכרים בית ומתפללין בו, אין לו דין בית הכנסת.

משנה ברורה סי' קנד ס"ק ד

השוכרים בית – לזמן קבוע לחודש או לשנה; והטעם, דכיון דבכללות זמן השכירות יש ביד הבעל הבית שלא להשכיר להם עוד, אם כן אינו אלא עראי ואין בו קדושה

3. בית יוסף אורח חיים סי' קנד

כתב מהר"י ן' חביב ז"ל: ... נראה לי כי בתי כנסיות שאנו מתפללין בהם תוך החצרות במלכות תוגרמה הם דומים לזה מהטעם שאמרו חכמים: ברחובה של עיר, שאין בה משום קדושה, דאקראי בעלמא היא, וכל דירתנו בבתיהם ובחצריהם ובמירותם הכל דרך עראי בשכירות חודש או שנה ואין בהם קדושה, וכל שכן שאין בהם מה שאמרו (שבת יא.) עיר שגגותיה גבוהים לסוף חרבה, שהרי הרמב"ם כשהזכיר דין זה (תפלה פי"א ה"ב) אמר: כשבונים בית הכנסת, אין בונים אותה אלא בגבהה של עיר. הרי שאמר: "כשבונים בית הכנסת", שפירושו כאשר בונים אותה מתחלה בקבע. ובזמנינו זה במלכות הנזכר אין לנו רשות להזמין בית קבוע לשם בית הכנסת, כל שכן שאין לנו רשות לבנותו; ואנו צריכים להטמין עצמינו בבתי תחתית וקולה לא ישמע מפני הסכנה. אם כן אפילו שיהיה בית דירה למעלה על הבית שאנו מתפללים בו כמנהג, אין למחות, ובלבד שינהגו בנקיות בבתיים שלמעלה מבית תפלה – עד כאן לשונו:

6. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סי' קנד ס"ק א

והיה נראה דכששוכרין על חודש או שנה הוה עראי, מה שאין כן כששוכרין מגוי על זמן רב, יש לומר קדושה יש בו, רק לא כבית הכנסת.

<<

Selling Property Used as a *Shul*

<<

7. שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סי' עח

בדבר השאלה בבית המדרש של יחיד שכורה ועכשיו נתבטל התפלה שמה, והבעל הבית מאיץ לפנות הדירה ... לא הבנתי, דכיון דהיתה שכורה והמשכיר מעכב על ידו שיוציאו שצריך דירתו, הרי אדעתא דהכי לא חלה הקדושה, וראיתי שאחר כך כתב בעצמו והביא גם מהחתם סופר אורח חיים סי' ל"ב שמיד שחוזרין בו, אין כאן מכר ולא שכירות וממילא שאין כאן קדושה ... על כל פנים לענינינו השוכר אינו יכול להקדיש על יותר מזמן שכירותו, וכמה שכתב גם הרמ"א ביורה דעה שמה בס"י רכ"א ס"ז, ובש"ך שמה ס"ק מ"ז. ואף דהכא רצון המשכיר היה שיקדישו, ששכרו הבית לעשותו בית המדרש ולהכניס הכלים והשולחן לתוכו, ונמצא מדעת ורשות המשכיר הקדישו... מכל מקום על לאחר זמן השכירות ודאי לא חלה

10. אליה רבה סי' קנב ס"ק א

כתב נחלת שבעה [ח"א] סי' כ"ז דאם בית הכנסת מושכרת מן השר, אסור להניח עד שישכרו אחרת תחלה:

8. גמרא, בבא בתרא דף ג עמ' ב

אמר רב חסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי. איכא דאמרי: משום פשיעותא, ואיכא דאמרי: משום צלווי. מאי בינייהו? איכא בינייהו, דאיכא דוכתא לצלווי.

11. שולחן ערוך חושן משפט סי' שיב סעי' ה

המשכיר בית לחבירו סתם, אינו יכול להוציאו עד שיודיענו שלושים יום מקודם כדי לבקש מקום ולא יהא מושלך בדרך, ולסוף השלושים יצא. במה דברים אמורים, בימות החמה; אבל בימות הגשמים, אינו יכול להוציאו מהחג ועד הפסח.

Removing Hair from Eyebrows

I am a young man with a unibrow, which I find very embarrassing. May I remove the hair from that area with tweezers? Also, may I remove some hair from my eyebrows to make them less bushy?

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קפב סעי' א

המעביר שער בית שהי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, היו מכין אותו מכת מרדות. במה דברים אמורים, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים, אם העביר אין מכין אותו. הגה: ואפילו לכתחלה שרי (ר"ן פ"ב דע"ז). רק החברים נמנעים בכל מקום. ומותר להעביר שיער (שאר) איברים במספרים בכל מקום.

6. גמרא, מכות דף כ עמ' ב

הנוטל מלא פי הזוג בשבת – חייב, וכמה מלא פי הזוג? שנים, רבי אליעזר אומר: אחת; ומודים חכמים לרבי אליעזר, במלקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת – שהוא חייב, ודבר זה אפילו בחול אסור, משום שנאמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה".

7. שולחן ערוך יורה דעה סי' קפב סעי' ד

מי שיש לו חטמין בבית השחי ובבית הערוה, ומצטער מצד השיער, מותר להעבירו.

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סי' סא

ובאם כוונת צביעתו הוא לא ליפוי אלא כדי שיקבלוהו למשרה באופן שאין איסור אונאה, כגון שיודע שיעשה המלאכה כצעיר, מסתבר שיש להתיר כמו בלבוש מפני החמה והצנה שהתיר הב"ח כדהביאו הט"ז סק"ד והש"ך / סי' קפ"ב / סק"ז והסכימו לזה, כיון שהוא רק דבר אחד ולא מתדמה בזה לאשה.

9. פרישה יורה דעה סי' קפב ס"ק ה

אבל במקום שמעבירין השיער האנשים. נראה דרצה לומר אנשים גוים, דכיון דנהוג, נהוג, ולמדינת ממנהג הגוים

1. גמרא, נזיר דף נח עמ' ב - נט עמ' א

אמר רב: מיכל אדם כל גופו בתער. מיתיבי: המעביר בית השחי ובית הערוה – הרי זה לוקה! הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר? כעין תער. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה – לוקה. מיתיבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן. איכא דאמרי, אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה – לוקה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה". מיתיבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: המעביר בית השחי ובית הערוה – הרי זה עובר משום "לא ילבש גבר שמלת אשה"!

2. גמרא, נזיר דף נט עמ' א

ההוא דאיתחייב נגידא קמיה דרבי אמי, אינלאי בית השחי חזייה דלא מגלה, אמר להון רבי אמי: שיבקוה, דין מן חבריא הוא.

3. הר"ן על הרי"ף, עבודה זרה דף ט עמ' ב

יש לומר דבכל מקום שרגילין האנשים להסתכל במראה כמו הנשים, מותר, וליכא משום "לא ילבש גבר שמלת אשה" ... וכי ההיא דאמרינן בפרק שני נזירים (דף נט.): האי גברא דאיתחייב נגידא כבי דינא דרבי אמי, דלייה לדרעיה ואיגלי בית השחי ידיה [חזייה] דלא מעבר. אמר ליה: שבקיה, מן חבריא הוא דין. והיינו לפי שבאותו מקום נהגו האנשים להעביר שער של בית השחי ושל בית הערוה, וזה שלא העביר הכיר שהיה מן החברים, דאי לכולי עלמא אסור, היכי קאמר משום דחזייה דלא מיעבר דמן חבריא הוא.

4. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יב הל' ט

העברת השיער משאר הגוף, כגון בית השחי ובית הערוה, אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים והמעבירו מכין אותו מכת מרדות ... במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשים, אם העביר אין מכין אותו, ומותר להעביר שיער שאר איברים במספרים בכל מקום.

How Much Water to Use for *Netilat Yadayim*

Q

Based on what I have learned, our standard washing cups hold much more water than is needed for *netilat yadayim*. We in Israel certainly cannot afford to waste water. How much water must the cup hold, and how much must one pour over each hand?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קסא סעי' ד
שיעור נטילת ידים, כל היד עד קנה של זרוע; ויש אומרים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד, וראוי לנהוג כדעת הראשון.

ביאור הלכה שם ד"ה "וראוי לנהוג"
הנה הראיתך בעיניך שדעת גדולי הראשונים, הלא המה הרי"ף והרמב"ם ור"ה והסמ"ג והריב"א והערוך והרשב"א, שמדינא דגמרא צריך נטילה עד מקום חבור היד והזרוע. ולכן נראה לי דחייב כל אדם לנהוג כן מדינא ולא מטעם חומרא, ודלא כמו שראיתי מקצת אחרונים שכתבו: הנהוג כן צריך להתנות שאינו עושה כן לעיכוב אלא מטעם חומרא. ושמעתי מקצת החמון נמשכים אחרי הדין הזה ומזלזלים שלא ליטול ידיהם כי אם עד מקום חיבור האצבעות. ולעניות דעתי בכלל מזלזלי בנטילת ידים אף הם יחשבו – עד כאן לשונו (עצי אלמוגים). ומכל מקום נראה לעניות דעתי דהסומך להקל על דעה שניה בשעת הדחק כשאין לו מים, אין מוחין בידו, דכמה ראשונים קיימי בשיטה זו, הלא המה רש"י ותוספות והרא"ש וכן נמצא גם בסמ"ק ומרדכי וריטב"א ושבולי לקט ומהרש"ל. ודע עוד דבהיום שנוהגין העולם כדעה הראשונה ליטול כל היד, מה מאוד טוב לזוהר שלא לצמצם בשיעור מים אלא יטלנה בשפע דאם יצמצם רק בשיעור רביעית עלול מאוד שישאר חלק מהיד בלי נטילה וצריך להשגיח הרבה על זה:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנט סעי' א
אין נוטלים לידים אלא בכלי; וכל הכלים כשרים, אפילו כלי גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה; וצריך שיהא מחזיק רביעית.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קסב סעי' א-ב
א] הנוטל צריך להגביה ידיו (דהיינו ראשי אצבעותיו) למעלה, שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים. הנה: והוא הדין אם משפיל מתחילת הנטילה עד סופה, דשפיר דמי, רק שיוחר שלא יגביה תחילה ראשי אצבעותיו ואחר כך ישפילם, דאז יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים; והיינו כשאינו נוטל כל היד עד מקום חבור היד עם הזרוע, אבל אם נוטל עד שם, אין צריך להגביה ידיו, (ויש חולקים בזה). וכן אם שפך על שתי ידיו רביעית בפעם אחת, כיון דאין שם מים טמאים כלל, אין צריך להגביה ידיו; וכן המטביל ידיו, אין צריך להגביה ידיו. (יש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים אין צריך לזוהר בכל זה, וכן נהגו להקל).

ב] הנוטל ידיו שופך עליהם קצת מהרביעית להסיר מהם הלכלוך וכל דבר שחוצץ, ואחר כך שופך עליהם פעם שנית, וגם אלו המים הם טמאים, ואחר כך שופך עליהם פעם שלישית לטהר המים שעל גבי הידים; ואם אין בידים לכלוך ודבר החוצץ, שופך על שתי ידיו רביעית בבית אחת, ואין צריך מים שניים.

משנה ברורה שם ס"ק כא
רביעית בבית אחת – הטעם דרביעית בבית אחת עשוהו כמקוה, דמטהרת וגם המים טהורים הם, ולכן אין צריך למים שניים. וכשהיה על ידו לכלוך ודבר חוצץ, דאז צריך לשפוך קצת מהרביעית להסיר הלכלוך ולא נשאר הרביעית שלמה, בעל כרחך צריך לשניים דוקא. ודע דיש אומרים דמן הדין צריך לעולם מים שניים, ואם אין לו רק רביעית ישפוך ממנה בשתי פעמים, ואפילו אם נוטל רביעית בבית אחת או על כל יד ויד רביעית בפני עצמו, צריך אחר כך גם כן מים שניים. וכתב החיי אדם דיש לנהוג כן ליטול רביעית על כל יד וגם שניים. וכל זה הוא רק לכתחלה אם יש לו מים מזומנים, אבל לטרוח אחר זה, נראה דאין צריך, דרוב הפוסקים הקילו בזה, וכסתימת המחבר דברביעית בבית אחת אין צריך לשניים, וכן נראה דעת האחרונים:

Cutting Down Fruit Trees for Recreational Purposes

May one cut down a fruit tree in order to make room for improvements to his backyard for recreational purposes, such as to put in a pool or a basketball court?

4. בבא בתרא דף כו ע"א

רבא בר רב חנן הוה ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף. הוה אתו צפורי, יתבי בדיקלי ונחתה בפרדיסא ומפסדי ליה; אמר ליה: זיל קיץ, אמר ליה: והא ארחיקי לי! אמר ליה: הני מילי לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי ... אמר ליה: אנא לא קייצנא, דאמר רב: האי דיקלא דטעיין קבא – אסור למקצייה, ואמר ר' חנינא: לא שכיב שבתה ברי, אלא דקיץ תאנתא בלא זימניה; מר אי ניהא ליה – ליקיץ.

5. רא"ש, בבא קמא פרק ח ס"י טו

רב חסדא הוא תאלי ביני גופני אמר ליה לאריסיה זיל עקרינהו. גופני קנו דיקלי, דיקלי לא קנו גופני. וכן אם היה צריך למקומו נראה דמותר:

6. ט"ז יורה דעה ס"י קטז ס"ק ו

... וכתב הרא"ש שם: וכן אם היה צריך למקומו מותר – עד כאן לשונו. ומוזה, התרתי לאחד שהיה לו קרקע עם אילנות לקיץ האילנות, אף על פי שיש בהם פירות, כדי לבנות בית דירה עליה

7. שו"ת משיב דבר חלק ב ס"י נו

והנה נסתפק מעלתו אם לסמוך על הוראת הט"ז ביו"ד (ס"י קמ"ז) שהתיר לקצוץ אילנות שיש בהם פירות כדי לבנות במקומם בית, ובעניי הנני מסכים למעלת כבודו נרו יאיר שיש להזהר מזה, שלא לקיץ משום איזה שווי יותר משווי האילן, דבלא זה שיש הנאה בהשחתה יותר מקיומו, כל דבר אסור משום כל תשחית, כדמוכח בגמרא (קכ"ט א') דלולי כל תשחית דגופא עדיף היה אסור לשבור כלי משום הנאת הגוף, אלמא דהשחתת האילן, דחמיר, שהרי יש בזה סכנה, וגם התורה החמירה בו, שאין מלקות על כל כל תשחית אלא על הקוצץ אילנות ... ועדיין יש מקום לחלק בין הנאות של השחתת האילן, ולומר: דוקא

<<

1. דברים פרק כ פסוק יט

כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדה עליו גרון כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור:

2. רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הל' ח

אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו, שנאמר: "לא תשחית את עצה", וכל הקוצץ – לוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום – כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה – לוקה; אבל קוצצין אותו אם היה מוזק אילנות אחרים, או מפני שמוזק בשדה אחרים, או מפני שדמיו יקרים; לא אסרה תורה אלא דרך השחתה.

3. גמרא, בבא קמא דף צא ע"א ב

אמר רב: דיקלא דטען קבא – אסור למקצציה. מיתיבי: כמה יהא בזית ולא יקצצו? רובע! שאני זיתים, דחשיבי. אמר רבי חנינא: לא שכיב שיבתה ברי, אלא דקיץ תאינתא בלא זמנה. אמר רבינא: ואם היה מעולה בדמים – מותר. תניא נמי הכי: "רק עץ אשר תדע" – זה אילן מאכל, "כי לא עץ מאכל הוא" – זה אילן סרק; וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר, מה תלמוד לומר "כי לא עץ מאכל"? להקדים סרק למאכל;

יכול אפילו מעולה בדמים? תלמוד לומר: "רק". שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי, אכיל. טעים בהו טעמא דחמרא. אמר ליה: מאי האי? אמר ליה: ביני גופני קיימי. אמר: מכחשי בחמרא כולי האי? למחר אייתי לי מקורייהו.

רש"י שם

ואם היה מעולה בדמים – דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו.

Cutting Down Fruit Trees for Recreational Purposes

<<

10. שו"ת חוות יאיר סי' קצה

ונראה לי גם מה שכתב הרא"ש להתיר לצורך מקום, רצונו לומר שרוצה לבנות שם או לתקן לו במקומו דבר הנצרך לו, מה שאין כן להרחיב חצירו ולצורך טיול ותוספת אור ורווח בעלמא לא אמר

דהתועלת בא לבעלים עם ההשחתה, מה שאין כן אם רוצה לבנות שם, ומי יודע דלמא לא מסתייע מילתא, וכהא דמגילה (כ"ז) לא ליסתר אינש בי כנישתא כו' משום פשיעותא. וכל דבר שאין התירו רק מה שיתקן אחר כך, אסור, כדתנן במסכת כלאים (פ"ב): לא יאמר אורע ואחר כך איפך כו', הכי נמי, אסור להשחית את האילן ואחר כך יבנה בית, שמא לא יבנה ונמצא עובר על לא תעשה

11. ערוך השולחן יורה דעה סי' קטז סעי' יג

לקצוץ אילן מאכל אסור מן התורה, וחז"ל אמרו שיש גם סכנה בזה [ב"ב כ"ז א]; ולכן יש מי שמחמיר אף בצריך למקומו. אמנם מדינא אם צריך למקומו מותר, וכן אם מאפיל על חלונו, וכל שכן שאין קפידא בקציצת הענפים. ודווקא כשצריך למקומו לבנינים, אבל להרחיב לטיול בעלמא אין לקצוץ.

8. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סי' עו

... שאם אף על פי שעוקרין הגפן ממקומה, עדיין היא חיה ויכולין לנטעה במקום אחר, אין כאן בית מיהוש לעולם, דפשיטא אין זו קציצה, ולא נאסרה כלל בשום אופן שהרי היא כנטועה במקומה, וכדקיימא לן גבי ערלה באילן שנעקר והסלע עמו, אם יכול להיות פטור מערלה, כל שכן הכא בנידון דידן.

12. שו"ת יביע אומר חלק ה - יורה דעה סי' יב

ובתשובות חיים שאל כתב שתלוי הדבר באם לרוב העולם הבנין צריך יותר מהאילנות, אפילו אינו צריך אלא להרווחה, כל שרוב העולם היו קוצצים בכיוצא בזה לצורך בנין, מותר. ודלא כתשובות בית יעקב.

9. שו"ת יביע אומר חלק ה - יורה דעה סי' יב

... שאף שהשאלת יעב"ץ החמיר לקוץ דוקא על ידי גוי... מכל מקום דעת כל הפוסקים האחרים להתיר לקוץ האילן בעצמו, ושכן משמע בש"ס (ב"ק צב) דאמר ליה לאריסיה לקוץ, ולא ביארו דהיינו בארים גוי דוקא, וכן עיקר להתיר לקוץ בעצמו... ומכל מקום מהיות טוב, יקוץ על ידי גוי... ומה שכתב מורנו הרב חיים פלאג' בשו"ת חיים ביד הנ"ל להסתמך על מה שכתב השאלת יעב"ץ לעקור הגפן עם כל שרשיה ולנטועה במקום אחר, דבכהאי גוונא ליכא למיחש למידי, הנה גם בשו"ת חתם סופר ... כתב שאף שלא הייתי סומך על זה לעשות מעשה להקל, מכל מקום להתחמיר יש לחוש לכך, ולכן כשהוא צריך למקומו וכיוצא בו, כל שאפשר לעוקרו עם שרשיו ולנטועו במקום אחר, אסור לקוצצו ולהשחיתו ... אולם בשו"ת עמק שאלה כתב לדחות דברי החתם סופר הנ"ל, שהואיל ומדברי הרא"ש וגדולי האחרונים מוכח דבצריך למקומו מותר לקצצו לגמרי, אין צורך להתחמיר לעוקרו עם שרשיו ליטעו במקום אחר, וכן סיים שם לדינא, שכל שצריך לבנות במקומו אין צריך להתחמיר כדעת החתם סופר הנ"ל. עיין שם. ומכל שכן כשקוצץ על ידי גוי שאין צורך להתחמיר בזה כלל ... סוף דבר הכל נשמע, שהעיקר להלכה שמותר לקצוץ אילני מאכל כדי להרחיב דירתו אשר היא כיום דחוקה ומצומצמת למשפחה ברוכת הילדים ה' עליהם יחיו, ואין בזה חשש סכנה כלל, ועל צד היותר טוב נכון לשכור גוי לקצוץ האילנות. ומכל מקום אם מרחיב דירתו לטיול ולהרווחה בעלמא, או לגוי וליופי, אין להתיר קציצת האילנות בשביל כך

13. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סי' קב

והנראה לעניות דעתי דהכא צריך אזהרה טפי להזהר מספיקא, משום דלא אסרה תורה אלא כריתה דרך השחתה, ואם כן מי שחושב לפי אומדנא דיליה שזה הדקל לא מעין קבא או שקורותיו מעולים בדמים וקוצצו, אף על גב דאין הדבר ברור ואולי טועה בדמינו, מכל מקום הקציצה איננה דרך השחתה כי היה סבור להרוויח בקציצה, והוא אמינא דאין זה ספק איסור אלא ודאי הותר, קמשמע לן קרא, דאיכא קפידא "אשר תדע" ולא זולת בשום אופן. ומכל מקום נראה לי אף על גב דלרש"י לא אייתר קרא להכי, מכל מקום כיון דבלאו איסור דאורייתא איכא נמי סכנתא, כמבואר בבא בתרא כ"ז ע"א, דשכיב שיכבת, ומבואר בט"ז הנ"ל אם כן חמירא סכנתא דאפילו בכהאי גוונא אסור.

Irresponsible Halachic Responses?

Q

A couple of times recently, I have been troubled by your columns when you entertain leniencies that I view as dangerous or against the spirit of Halacha. Although you acknowledge that such leniency is only for great need, since those cases are rare, isn't it wrong to share this with a broad readership, which includes people who might misunderstand or abuse the grounds for leniency? In one particular column that troubled me, you discussed the possibility of a religious Jew serving food in a non-kosher establishment, which is at least inappropriate.

1. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סי' ד

בשו"ת שעובר לפני התיבה על ידי מייקראפאן (microphone) בשבת ויום טוב, אם הוא כמחלל שבת בפרהסיא – מ"ז שבט תשכ"ג. מעלת כבוד ידידי הרב הגאון מוהר"ר נטע צבי גרינבלאט שליט"א. בדבר השוחט שעבר לפני התיבה בשבת ויום טוב ויום כיפור על ידי מייקראפאן שהוא בפרהסיא אבל בטענה שהרב דלפנים ודעכשיו בבית הכנסת ההוא התירו זה, הנה ודאי טענה זו אינה כלום לומר שיחיה בדין שוגג, כי הרי מאגודת הרבנים, שהם גדולי תורה וגם הם הרבים, פרסמו שאסור לדבר על ידי המייקראפאן, ואיך שייך למעות לשמוע לאיזה רב המיקל אף אם היה לו טעם, דכטלו דבריו נגד דעת גדולים ורבים, ויש לו דין מחלל במוזיד. אבל מכל מקום נראה שהוא רק כדון מחלל שבת בצנעא מאחר דהצבור שלפניהם התפלל במייקראפאן הרי חושבין שלא ידע שהוא אסור ... מכל מקום, הרי יודע שהיודעין מיראי השם שבעיר יודעין שהוא מוזיד, וזה שהכל יודעין נמי נחשב פרהסיא אף על פי שאין רואין ממש, ולכן אם יחדל מהיום להתפלל על ידי המייקראפאן יוכשר לשחיטה על ידי גדול עומד על גביו וגם יבדוק סכינו, ואם לא יחדל, הוא בדין מחלל שבת בפרהסיא, שפסול לשחיטה אף אם גדול עומד על גביו, ואף בסכין כשר. ידידי מוקירו, משה פיינשטיין.

2. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סי' ה

עוד בדבר השוחט שעבר לפני התיבה במייקראפאן כשהוא שעת הדחק כ"ג שבט תשכ"ג. מעלת כבוד ידידי, הרב הגאון ר' נטע צבי גרינבלאט שליט"א. בדבר השוחט אשר אם נאסר אותו לאחר שיתרו בו שאסור להתפלל במייקראפאן, יתבטל כל התיקון שעמל כבוד תורתו הרמה לתקן הכשרות והשלום בעיר, נראה לעניות דעתי שבשעת הדחק כזה יש להכשירו על ידי בדיקת הסכין שלו ועמידת אחד ירא שמים מומחה בשחיטה עומד על גביו.

3. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סי' נא

מ"ז שבט תרפ"ט ליובאן. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר אליהו שחור שליט"א הגאב"ד פהאסט. בדבר מה שהורה כבוד תורתו הרמה להעגלון שמותר לו להוליך בשר חזיר כיון שאין לו חלק בגוף האיסור, נראה לעניות דעתי שיפה הורה.

4. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סי' לג

(ז) לאור כל האמור, כל פרט לבד, ועל אחת כמה בהצטרף כל פרטי וצדדי ההיתר יחד, נראה לעניות דעתי להלכה, דמותר להאחות – השואלת להאכיל לגוים מרק שהוא בשר בחלב, בבית החולים הגויי שהיא עובדת.

Therapeutic Disrespect Toward a Parent

Q

Psychologists sometimes believe that a patient's symptoms – depression, anger, poor functioning, etc. – are a result of his parents' destructive behavior toward him. Is it permissible to encourage a patient to express his resentment to the offending parent in a controlled, appropriate manner? The goal of this intervention is to help the patient alleviate his symptoms, which likely stem from suppressed hatred toward the parent. This can help improve the relationship in the long term, but in the short term the negative feelings are legitimized and brought to the fore in a manner that is unpleasant.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' רמ סעי' ח

עד היכן כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כים של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. הנה: ויש אומרים דאם רוצה לזרוק מעות של בן לים דיכול למונעו, דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב, אבל לא משל בן (פור בשם ר"י). ואין חילוק בין לכבדו או לצערו. ודוקא קודם שזרקו, דאפשר דממנע ולא עבד, אבל אם כבר זרקוהו, אסור לאכלומיה אבל יוכל לתבעו לדינא (פור בשם הרא"ש). ... אם רוצה להעביר ממנו ריח בעלמא, אסור בכל ענין.

1. גמרא, קידושין דף לב ע"א

תא שמע, שאלו את רבי אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו, ואינו מכלימו ... רב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה, אמר: איזול איחזי אי רתח אי לא רתח. ודלמא רתח, וקעבר "אלפני עור לא תתן מכשול" דמחיל ליה ליקריה.

6. שו"ת כתב סופר יורה דעה סי' קח

וכן נראה דסבירא ליה למהרי"ק הכי, דהא כתב שם: והאם תחזיר לו הוצאותיו, וכן כתב רמ"א דאין חייב לכבדו משל בן, והא כתב במהרי"ק דזה בזיון לאם שתלך למרחקים לבית דין אחר, ומכל מקום כתב דצריכה להחזיר לבן מה שמוציא בהליכתו למקומה, ומשום דאינו מחויב להפסיד משלו; ועל כרחק דלא אויל בשיטת הרמב"ם, דיש לומר לשיטת הרמב"ם, אסור להעמיד האב בפני בית דין ויפסיד שלו:

2. רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הל' ז

עד היכן הוא כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כים של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם, ולא יצער בפניהם, ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק

3. בית יוסף יורה דעה סי' רמ

... סבירא ליה [להרמב"ם] ז"ל דכי אמרינן דוקא משל אב, הני מילי לכבדו, אבל כדי שלא לצער, יש לו לאבד כל מומן שבעולם

7. גמרא, קידושין דף לב ע"א

תניא: הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו: "אבא, עברת על דברי תורה", אלא אומר לו: "אבא, כך כתוב בתורה?" "כך כתוב בתורה?" – צעורי קא מצער ליה! אלא, אומר לו: "אבא, מקרא כתוב בתורה כך".

4. טור יורה דעה סי' רמ

ור"י פירש: למאי דפסקינן שאין צריך לכבדו משלו, ודאי אם זרק כים של הבן, יכול למונעו, אלא מייירי בכיסו של אביו, אינו יכול להכלימו כדי למונעו, אף על פי שעתידי לזורשו. כתב הרמ"ה: הא דבארנקי של בן מצי לאכלומיה, דוקא מקמיה דשדייה לים, דאפשר דממנע ולא שדייה ליה, אבל בתר דשדייה, אסור לאכלומיה, דמאי דהוה – הוה. והשתא כי שתיק כיבוד שאין בו חסרון כים הוא ומיחייב בגויה. ודוקא לאכלומיה, אבל למתבעיה בדינא – שרי לאתבועיה:

<<

Therapeutic Disrespect Toward a Parent

<<

<<

רדב"ן שם

ולא ידעתי למה כתב הראב"ד: אין זו הוראה נכונה, כיון דרב אסי עבד עובדא בנפשית, ואיך הניחה וחלץ לו, אלא ודאי צוה את אחרים לפרנסה. זו תקנתה שיש לה על הבן גענועין ולא מיכספא מיניה, מה שאין כן באחרים. ולא מצי לנעור בה, ואחרים גוערים בה. ואפשר על ידי הכאה, תחזור משמותה. ומעשים בכל יום בכיוצא בזה, והבן אי אפשר לו לעשות דבר מזה:

12. גמרא, קידושין דף לב ע"א

... אמר רב חסדא: האב שמחל על כבודו – כבודו מחול.

13. שו"ת הריב"ש סי' רכ

ועוד ראיתי בשם הראב"ד ז"ל שאין ביד הרב למחול. ואף על פי שאמרו בפרק קמא דקדושין: הרב שמחל על כבודו – כבודו מחול... היינו מידי דלית ביה בזיון, אלא שבאותן דברים שחייב אדם לנהוג בו כבוד מחמת תורתו, כגון לעמוד מפניו, וכיוצא בזה, בהנהגה יכול למחול. אבל על בזיונו, אינו יכול למחול. אדרבה, אסור לו למחול, שהתורה מתבזית בכך. ודמי למאי דאמרינן התם: האב שמחל על כבודו, כבודו מחול, דליכא למימר שיהא האב יכול למחול לבן לומר לו דברי חרופין וגדופין.

14. ברכי יוסף יורה דעה סי' רמ ס"ק יד

דין כ. המכה לבנו הגדול וכו'. יש להסתפק אי קדים אב ומחיל ליה, דבזה לא קעבר א"לפניו, אי שרי ליה להכותו. או דילמא לא שניא. ... הרי כתבו הפוסקים דכבודו מחול ואין בזיונו מחול, ואם כן מה לו לאב ומאי אהני אי מחיל ליקריה, אכתי אפשר דבנו אנג צעריה מבזה ליה ואין בזיונו מחול וקעבר א"לפניו? וההיא דרב הונא דקרע שיראי וכו' ... דקאמר הש"ס דמחיל ליקריה, התם ודאי ידע רב הונא דרבה בריה לא אתי לידי כך לבזותו חס וחלילה, רק אולי היה אפשר דלימא ליה מילי דאינם דרך כבוד, וקעבר על מורא אב, והיינו דפריך ודילמא רתא, ומשני דמחיל ליקריה. אבל מכה בנו גדול, דאיכא למיחש פן יבא לבזותו, אף דמחיל יקריה אסיר, ועבר א"לפני עיור" דאין בזיונו מחול.

8. רמב"ם הלכות דעות פרק ו הל' ו, ח, ט

ו' כשיחטא איש לאיש, לא ישטמנו וישתוק, כמו שנאמר ברשעים: "ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שניא אבשלום את אמנון", אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו: "למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר פלוני?", שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך"

ח' המוכיח את חבירו תחלה, לא ידבר לו קשות עד שיכלימו, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". כך אמרו חכמים: יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות? תלמוד לומר: "ולא תשא עליו חטא"; מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים ...

ט' מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהיתה דעתו משובשת, ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו, הרי זו מדרת חסידות; לא חקפידה תורה אלא על המשטמה.

9. ערוך השולחן יורה דעה סי' רמ סעי' ח

הכיבוד והמורא שני עניינים הם. כיבוד הוא ענייני מעשים בפועל, כמו להאכילו להשקותו וכיוצא בזה ... והמורא הוא יראת המעלה, דמורא הוא בלב, ולכך כל דבר המסור ללב, נאמר בו "יראת מאלקיך" ... וכל דבר שיש בזה העדר הכבוד, עובר על "איש אמו ואביו תיראו", וכל שכן כשמבזה אותם בדברים:

10. גמרא, קידושין דף לא ע"ב

רב אסי הוה ליה תהיא אמא זקינה, אמרה ליה: "בעינא תכשיטין". עבד לה. "בעינא גברא". "נייעין לך". "בעינא גברא דשפיר כותך". שבקה ואזל לארעא דישאל.

11. רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הל' י

מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו משתדל לנהוג עמם כפי דעתם עד שירוחם עליהן, ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשתמו ביותר, יניחם וילך לו, ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם. השגת הראב"ד – אמר אברהם: אין זו הוראה נכונה – אם הוא ילך ויניח לו, למי יצוה לשמרו.

<<

Celebrating a Girl's Birth

What are the sources for, and purposes of, making a *Kiddush* upon the birth of a girl?

6. גמרא, בבא בתרא דף צא ע"א

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו, שנאמר: "ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ"

רבינו גרשום שם

שעשה לשלשים בניו ושלשים בנות. שהיו לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה שלשים משתאות וכשהכנים בניו לחופה עשה שלשים משתאות. הרי כאן מאה ועשרים משתאות:

1. גמרא, ברכות דף מו ע"א

רבי זירא הלש. על לגביה רבי אבהו, קביל עליה: "אי מתפה קמינא חריך שקי - עבידנא יומא טבא לרבנן". אתפה, עבד סעודתא לכולהו רבנן.

2. גמרא, בבא קמא דף פ ע"א

רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן, ואמרי לה לבי ישוע הבן.

תוספות, בבא קמא דף פ ע"א

לבי ישוע הבן - פירש הקונטרס פדיון הבן ... ורבינו תם פירש, שנולד שם בן ועל שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו ... והיו רגילין לעשות סעודה.

3. רמ"א יורה דעה סי' רסה סעי' יב

עוד נהגו לעשות סעודה ומשתה כליל שבת לאחר שנולד זכר, נכנסים אצל התינוק למעום שם, והוא גם כן סעודת מצוה.

4. שו"ת רב פעלים חלק א - אבן העזר סי' יב

... והיה זה ליל הששי ללידת ... (דהמנהג להזמין אותה לילה רעים ואוהבים למשתה ושמוחה).

8. תשובות והנהגות כרך ב סי' קלב

[ושמעתי בשם מרן הגריעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל שאמר שעל ידי הקידוש באים אנשים ומברכים אבי הבת שיזכה לראות ממנה נחת וכו' וברכות אלו עומדות לה - עד כאן, וכבר אמרו זכרונם לברכה: אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, וכל שכן הציבור שמשתתפים בשמחה ומברכים מתוך שמחת לבב].

5. העמק דבר ויקרא פרק ז פס' יג

... והענין דתכלית תודה שבא על הנם הוא כדי לספר חסדי ה' שגמל עליו, וממעם זה ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן אכילת תודה מכל שלמים, היינו כדי שיהיה מרבה ריעים לסעודה אהת ביום הקרבה ויהיה ספור הנם לפני רוב אנשים

Conflicting Commemorations

Q

For many years, I have been hosting a festive thanksgiving meal for family and friends to celebrate my being saved from grave danger. I recently discovered that I had miscalculated the Jewish date of that salvation, and it turns out that it actually coincides with what later became my father's *yahrtzeit*. Can the two commemorations coexist on one day? If not, which takes precedence?

6. ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק כז

ולכך מנהג להודיעם כשבא הרב לסיים המסכתא כדי שיבואו הכעלי בתים גם כן לסיומא ואז יהיו שמה תחלה וסוף ויחזרו אחר מנין לומר קדיש דרבנן ועשרה בני רב פפא והיא סעודת מצוה דאפילו אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו יכול לסעוד שם וכו'

7. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קנה סעיף מא

מי שאירע לו נס, וכל שכן בני עיר, יכולין לתקן בהסכמה עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות אותו יום לפורים ... ונראה לי דאזתה סעודה שעושין בשביל הנס, היא סעודת מצוה אף לפי דבריו, כמו שכתב בים של שלמה ... דכל סעודה שעושין לזכר נפלאות ה' היא סעודת מצוה

8. פרי חדש אורח חיים סי' תצו ס"ק יד

... הני ימים טובים והני סעודות כולו דרשות נינהו ואין בהם כדי לדחות אפילו תשעה באב דחוי, וגדולה מזו אני אומר שאף אם נהג בה כמה שנים יכול לחזור בו בלא התרה, ואף הבנים אינם חייבים לנהוג מנהג זה... דלדידן דקיימא לן דבטלה מגילת תענית דכיון דקמאי בטול דלית לן לאסופי אחרנייתא, ואי מוסיפין, הווי יום טוב דרשות אם קבלו עליהם, משום דהווי ליה מנהג בטעות ... ומעמא דמילתא משום דהא קיימא לן בפרק קמא דראש השנה דבטלה מגילת תענית זולתי לחנוכה ופורים

1. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' שצה סעי' ג

מי שמת אביו או אמו בראש חדש ניסן ... צריך לנהוג דברים האסורים בשנים עשר חדש עד שיכנס ראש חדש ניסן. הגה: ונהגו להוסיף עוד היום שמת בו האב או האם לנהוג בו דין שנים עשר חדש, ונכון הוא.

ט"ז שם ס"ק ג

להוסיף עוד יום שמת בו. בתרומת הדשן סי' רצ"ב כתב הטעם משום דאמרינן קדיש וברכו ומתעניין בו דיום מיתה הוא בו' ולכך נהגין ענין אבילות באותו יום – עד כאן לשוננו. ולפי זה אפילו עד עולם כל יארציי"ט שלו הווי הדין כן ... עד עולם צריך לנהוג כן ביום יארציי"ט שלו וכן כתב רמ"א סי' ת"ב סעי' י"ב, שלעולם אין לאכול בסעודה בלילה של יום היארציי"ט. וכתוב בלבוש: אולי במקומו של רמ"א נהגו כן, כי ברוב המקומות שעברתי לא ראיתי נוהגים כן;

2. רמ"א יורה דעה סי' שעו סעי' ד

מצוה להתענות ביום שמת אב או אם.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' שצא סעי' ג

יש אומרים דאסור לאכול בסעודה בלילה שביום המחרת מת אביו או אמו

4. חכמת אדם שער השמחה כלל קעא סעי' יא

... ואין לאכול בסעודה בליל יום של יאהר צייט (סוף סימן ת"ב סעיף י"ב) (ובית לחם יהודה כתב בשם המגן אברהם דוקא בשנה ראשונה אבל בשאר שנים מותר...)

5. פתחי תשובה יורה דעה סי' שצא ס"ק ח

... זה איירי בסעודת התונה שיש שם מזמורי התן וכלה ויש בה שמחה, אבל בסעודת ברית מילה ופדיון הבן וסיום מסכתא מותר

A Brit Mila Meal

Is there an obligation to eat at a *brit mila*?

1. שולחן ערוך ורמ"א יורה דעה סי' רסה סעי' יב

נוהגים לעשות סעודה ביום המילה. הגה: ונהגו לקחת מנין לסעודת מילה, ומקרי סעודת מצוה. וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה, הוי כמנוחה לשמים. ודוקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים, אבל אם נמצאו בני אדם שאינם מהוגנים, אין צריך לאכול שם.

5. גמרא, פסחים דף קיג עמ' ב

שבעה מנודין לשמים, אלו הן: יהודי שאין לו אשה, ושיש לו אשה ואין לו בנים, ומי שיש לו בנים ואין מוגדלן לתלמוד תורה, ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומוזזה בפתחו, והמונע מנעלים מרגליו. ויש אומרים: אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה.

תוספות שם דף קיד עמוד א

ואין מיסב בסעודת מצוה – היינו סעודת מילה, דאמר במדרש, דניצול מדינה של גיהנם

2. גמרא, כתובות דף ח עמ' א

רב חביבא איקלע לבי מהולא, בריך "שהשמחה במעונו". ולית הלכתא כוותיה, משום דטרידי, דאית ליה צערא לינוקא.

6. פתחי תשובה, יורה דעה סי' רסה ס"ק יח

כמנוחה לשמים – עיין באר היטב של מהרי"ט ז"ל מה שכתב: לכן יצוה כו'. ובתשובת מקום שמואל סי' פ' כתב בשם ספר שרביט הזהב, דטוב לבטל מה שהשמש קורא על סעודת ברית מילה, כי אולי לא ילכו מטעמים המתהווים, ויהיה חס וחלילה בכלל נידוי

3. פרקי דרבי אליעזר פרק כט

וכשנולד יצחק, בן שמונה ימים הגישו למילה, שנאמר "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים" (בראשית כא, ד). והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה שמחה ומשתה. מכאן אמרו חכמים: חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו, שנאמר (שם, ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

7. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סי' צה

ואף שבכורה דעה סי' רס"ה סעי' י"ב כתב הרמ"א דכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוי כמנוחה לשמים ולא כתב זה בנישואין, ועיין בתוספות פסחים ריש דף קי"ד שמשם מקור הרמ"א כמצויין שם איתא גם סעודת נישואין דתלמיד חכם ... על כל פנים חזינן שהרמ"א לא פסק זה אלא בסעודת מילה, וכן הוא המנהג שלסעודת מילה מהדרין הרבה שלא לקרא ... ולנישואין לא ראינו שמהדרין אף לסעודת נישואין תלמיד חכם, אבל אינו משום שיש עליו מצד עצמו מצוה לילך לברית מילה אלא משום מצות אבי הבן שקראו לבוא אסור לו למנוע לכבוד מצוה הגדולה דמילה, והוא כמנוחה כשנמנע ולא נענה להקריאה. ובנישואין הוי החיוב לבוא מצד עצמו אבל אין בזה ענין הנדוי, משום שאין הנדוי משום גודל החיוב דהרי כמה מצות שאין עליהן נדוי ממילא בעבר אחד עליהן, אלא משום כבוד מצות מילה, שזה ליכא בנישואין.

4. רמ"א אורח חיים סי' תקנא סעי' י

ובסעודת מצוה, כגון מילה, ופדיון הבן, וסיום מסכת, וסעודת אירוסין, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה אבל יש לצמצם, שלא להוסיף.

How Can the Rabbi Make the "Groom's Beracha"?

Q

I was told that the *berachot* made by the rabbi (*mesader kiddushin*) under the *chupa* are *berachot* that the *chatan* should be making, but because some *chatanim* do not know how to recite them, the rabbi does so in his stead. But how is it possible for someone who is not obligated in the recitation of a certain *beracha* to recite it on behalf of someone else who is obligated?

5. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - אבן העזר סי' א

גם בנישואי חרש אני מסופק בברכות, כי ברכת אירוסין, על החתן לברך, והרמב"ם בתשובה כתב שאם אחר מברך, הוי ברכה לבטלה, רק החתן בעצמו יברך. והנה מנהג ישראל אינו כן והמסדר קידושין מברך, וכתב הבית שמואל שהוא מטעם שלא לבייש את עם הארץ שאינו יודע לברך, ועל כל פנים עיקר הברכה להוציא את החתן, וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו, ואיך יברך המסדר? ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכא בברכת אירוסין ומוציא המסדר את הכלה, אמנם חרש שנשא חרשת ודאי לדעתי אין כאן ברכה.

6. גמרא, ראש השנה דף כט עמ' א

תני אהבה בריה דרבי זירא: כל הברכות כולן, אף על פי שיצא - מוציא.

7. רבי עקיבא איגר יורה דעה סי' א על הט"ז ס"ק יז

כל ישראל שייך באותה ברכה - אם באנו לדמותו לברכת אירוסין, אם כן גם במדבר ואינו שומע ישחוט לכתחילה דהברכה אינה מוטלת דוקא עליו וכמו בברכת אירוסין והחתן אינו שומע דמכל מקום הרב מברך.

8. מרדכי, כתובות סי' קלא

אין בקי לברך ברכת אירוסין או נשואין, אלא החתן בלבד מברך לעצמו. אבל אם יש אחר לברך, אל יברך החתן משום דמיהוי כיוהרא.

1. רמב"ם הלכות אישות פרק ג הל' כג

כל המקדש אשה, בין על ידי עצמו בין על ידי שליח, צריך לברך קודם הקידושין, הוא או שלוחו, ואחר כך מקדש בדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם קידש ולא בירך, לא יברך אחר הקידושין, שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה. השגת הראב"ד - אמר אברהם: אין אנו אומרים כן, אלא מקדש ואחר כך מברך, והטעם, מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל, הרי הברכה לבטלה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בכריתו של אברהם אבינו.

2. שולחן ערוך אבן העזר סי' לד סעי' א

כל המקדש אשה, בין על ידי עצמו בין על ידי שליח, מברך, (הוא או השליח) ויש אומרים דאחר מברך וכן נוהגין: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על העריות ואסר לנו הארוסות..."

3. דרישה אבן העזר סי' לד ס"ק א

המקדש האשה מברך. וזה לשון רמ"א (ס"א) ויש אומרים על ידי אחר, וכן נוהגין, וטעם המנהג נראה כיון דאין נוסח הברכה קאי אקיום מצוה זו, דהיינו לקדש אשה, אלא שבח להשם יתברך שהבדילנו מן העמים וכו', הילכך אינו דומה לשאר ברכות המצוה

4. רא"ש, כתובות פרק א סי' יב

ונראה לי כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה, כי פריה ורביה היינו קיום המצוה, ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה, אינו מחוייב לקדש אשה, וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סרים חמה שנשא, מברכין ברכת התנים, ואין חיוב במצוה זו, שאין בה קיום מצות פריה ורביה, והילכך לא נתקנה ברכה מצוה זו. אף בנושא אשה לשם פריה ורביה

Giving Tzedaka during Aveilut

Q

I was told that an aveil should not give others monetary gifts. Is it permitted for him to give tzedaka freely during his aveilut period, or are there limitations on this?

3. גמרא, שבת דף קנו עמ' ב

נפק רבי עקיבא ודרש: "וצדקה תציל ממות" – ולא ממיתה משונה, אלא ממיתה עצמה.

4. שו"ת הרשב"א חלק ז סי' תקלט

ומה שנהגו למקצת מקומות לזכור המתים, מצאנו סמך בירושלמי: כשם שהחזין יורה הקשת, כך מועלים צדיקים מדינה של גיהנם, כאומרם זצ"ל, לכך נוהגין לזכור אותם בבית הכנסת. ויש נותנין טעם אחר – דכתיב: "כפר לעמך ישראל אשר פדית" – אלו המתים שנפדים בממון החיים. ומכאן סמך להזכרתם. וגרסינן בספרי: כשהוא אומר "אשר פדית", מלמד שכפרה זו מכפרת על יוצאי מצרים. ובפסיקתא גרסינן: גדולה צדקה שמוציאה מגיהנם, שנאמר: "כפר לעמך ישראל" – יכול כיון שמת אדם אין לו תקנה בצדקה? תלמוד לומר: "כפר" – מלמד שזורקין אותו מדינה של גיהנם.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרצו סעי' ו

יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות. הגה: אבל אין שולחין לאבל כל שנים עשר חדש... ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אלא אם כן מחל האבל על מנתו.

משנה ברורה שם סי' ק"ז

שהאבל וכו' – אפילו תוך שבועה, דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה וכל שכן דחייב במתנות לאביונים:

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' שפו סעי' א

אבל אסור בשאלת שלום. כיצד, שלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלום, לא ישיב להם שלום אלא יודיעם שהוא אבל. משלשה עד שבועה, אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלום, משיב להם. משבעה עד שלשים, שואל בשלום אחרים שהם שרויים בשלום, ואין אחרים שואלים בשלום, וכל שכן שמושיב למי ששואל בשלום. לאחר שלשים יום, הרי הוא כשאר כל אדם. במה דברים אמורים, בשאר קרובים, אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבועה, ואין אחרים שואלים בשלום עד אחר שנים עשר חדש.

Undesirable Stringencies in *Ketubot*

Q

Some of the questions that we answer are not appropriate to share with the public. Regarding the question dealt with here, we believe that the approach found in our answer is important to share with others. However, few people would think on their own of the logical stringency suggested by the question, and we do not want some of those to whom it applies to needlessly upset themselves by reading about the issue. Therefore, we have omitted the specifics of the case and focus only on the general approach to the laws of *ketubot*.

1. גמרא, גיטין דף ה ע"ב

אמר רב המנונא משמיה דעולא, אומר היה רבי מאיר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין – יוציא, והולד ממזר.

2. גמרא, כתובות דף נו ע"ב

רבי מאיר אומר: כל הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממנה הרי זו בעילת זנות. כל הפוחת – אפילו בתנאה. אלמא קסבר: תנאו בטל ואית לה, וכיון דאמר לה: לית לך אלא מנה, לא סמכא דעתה, והויא לה בעילתו בעילת זנות.

3. שו"ת מנחת יצחק חלק ט ס"י קלט

... כיון דטעמא הוי משום דסמכה דעתה, כיון דאיכתבא כתובה, אף על גב דלא אחתימה, סמכה דעתה, שהרי נשיא לא דינא גמירי לדעת שהכל תלוי בחתימה, כיון דאיכא כתובה וקנין – עד כאן תוכן דברי [הרדב"ז], וסיים שם בזה הלשון: וזה טעם נכון למי שרוצה להודות על האמת, הלכך הסופרים שנהגו לעשות כן לאו בני גערה נינהו, ובתנאי שלא יאריכו זמן החתימה דילמא מיית חד מינייהו או אזל לעלמא – עד כאן לשונו. ואם כן מכל שכן דשייד כל זה היכא דחתמו עדים על הכתובה, אלא דיש לומר דעל המיוטא חתמו, בודאי שייד לומר גבי אשה דלא דינא גמירי דסמכה דעתה, ומותרת לדור עם בעלה משום דסמכה דעתה

4. שו"ת מנחת יצחק חלק ז ס"י קיז

הנה אמת נכון הדבר שכן כתוב בנחלת שבעה כנ"ל, וזה לשונו (בסי' י"ב אות ט"ז): ויש לדקדק בכתובה בכל דבר שמדקדקים בגט כדי שאם חס וחלילה יקרה מקרה שיגרש אחד את אשתו ולא יהיו יודעים דקדוק כתיבת שמו וכו' יהא נלמד מספר כתובה וכו'. ולפי זה היה ראוי לדקדק לכתוב בשמות: "המכונה" או "דמתקריא", כל אחד כפי הראוי וכו' – עד כאן לשונו. אכן אין כן מנהג העולם, לא רק בבני ברק אלא אף בירושלים ובכל המקומות הידועים

Filling in a Copy of the *Ketuba* after the Fact

Q

A mistake was made in filling out the identical "copy" of our *ketuba*, and we therefore have only one *kosher ketuba* filled out at the time by the rabbi and witnesses. We now need to send the copy in to the *beit din*. May I (the groom) now ask the witnesses, several days after my wedding, to sign a copy with the same information, including the date of the wedding? (The *mesader kiddushin* and witnesses are *talmidei chachamim* but not *poskim*, and they encouraged me to ask this *shayla*.)

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' מא סעי' א

מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק, מעמיד עליו עדים ובא לבית דין, והם עושים לו קיום. הגה: ויש אומרים אפילו נמחק לגמרי, מאחר שהעדים יודעים מה היה כתוב בו. ועדות זו שמעידין על השטר יכולין להעיד שלא בפני בעל הדבר. אבל עידי השטר עצמם, אין כותבין לו שטר אחר אף על פי שנמחק בפניהם

ש"ד שם ס"ק ד

אין כותבין לו שטר אחר. וכתב הסמ"ע [סק"ה]: ומהאי טעמא כתבו הרא"ש והטור והמחבר בסימן מ"ט סעיף ו', שאם טעו בכתיבתן ראשונה ונתבטל השטר, נמצא שלא עשו שליחותן, חוזרים וכותבים וחותמים העדים עצמם שנית ... כבר עשאו שליחותן [סמ"ע סק"ה]. כי הוא מתחילה לא עשאו שלוחים אלא (הראשון) [לכתוב] שטר אחד בו, ולפיכך אפילו הוא מצוה עתה לכתוב להם שטר אחר מן הנשאר [עיין שם דקאי אמי שפרע מקצת חובו], מזמן הראשון אין להם לעשות, דשליחותן הראשון כבר נפקע והוא אינו יכול עתה לעשות שליחות על שעבוד דלמפרע שאין בידו.

1. משנה, שביעית פרק י משנה ה

פרוזבול המוקדם כשר, והמאוחר פסול. שטרי חוב המוקדמים פסולים, והמאוחרים כשרים.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' מג סעי' ז, ח

ז' שטרי חוב המוקדמים, פסולים, שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדין. ולפיכך קנסו אותם חכמים, ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין, גזרה שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו. ואם יטעון הלזה: "פרעתי", דינו כטוען כן בשאר שטרות. ואם טען: לא היו דברים מעולם, הוחזק כפרן. (ויש אומרים דפסול לגמרי)

ח' במה דברים אמורים שגובה מבני חורין, כשלא הקדימו העדים זמנו בכוונה ... אבל אם הקדימוהו בכוונה, ודאי אפילו מבני חורין אין גובין, שהרי העדים פסולים, שהתמו שקר.

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' לט סעי' ג

במה דברים אמורים, בשלא קנו מידו. אבל אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה, הרי אלו כותבים ונותנים אף על פי שלא אמר להם: כתבו, שסתם קנין לכתובה עומד. ואפילו נשתהא זמן מרובה ואחר כך בא המלוה ותבעם שיכתבו לו, הרי אלו יכתבו ויתנו

A Sales Price Based on False Information

Q While pricing computers, a proprietor of one store promised me, "I will beat any price you find." I informed him of a cheap quote I had received, and he indeed agreed to a price slightly lower than that. When I checked the other quote, I realized it was for a cheaper computer. Do I need to tell the proprietor about my mistake, or can I go with the agreed-upon price?

1. גמרא, חולין דף צד ע"א

אמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים ... תניא, היה רבי מאיר אומר: אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני אלא אם כן הודיעו, ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן, ואם בשביל כבודו – מותר. איני, והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! אודועי אודעיה; ואיבעית אימא: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה.

4. פתחי חושן, אונאה פרק י הע' לד

ובשולחן ערוך הזכיר לשון "על מנת שאין לך עלי" שהוא לשון תנאי, אבל בשולחן ערוך הרב כתב שאם מפרש לו שאף שהחפץ שזה כך וכך איני רוצה למכור או לקנות אלא בכך וכך ואין לך עלי כלום, אין בו אונאה ... ומשמע שאין צריך לשון תנאי ...

5. רא"ש, בבא מציעא פרק ד ס"י כ

דרחמנא אמר: "אל תנו" – בכל דבר שיש בו שיווי ממון, הוזהירה תורה שלא יאנה את חבירו, אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה, לפי שכך דרך מקה וממכר, לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום. ודרך העולם למהול טעותם עד שתות. שאף אם יבא המתאנה לערער, לא ישומו השמאין בשוה, זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה; הלכך מקבל עליו שתיקה, ואין מערער ומוחל

2. גמרא, שבעות דף לא ע"א

מנין לתלמיד שאמר לו רבו: "יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה, מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד" – מנין שלא יצטרף עמו? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק". האי "מדבר שקר תרחק" נפקא? הא ודאי שקורי קא משקר, ורחמנא אמר: "לא תענה ברעך עד שקר" אלא כגון דאמר ליה: "ודאי חד סהדא אית לי, ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי, דהא לא מפקת מפומך שקרא", אפילו הכי אסור, משום שנאמר: "מדבר שקר תרחק".

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' רלב סעי' א

המוכר לחבירו במדה ובמשקל או במנין, וטעה בכל שהוא, חוזר לעולם, שאין אונאה אלא בדמים, אבל בחשבון חוזר. כיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעים ותשע, נקנה המקח ומחזיר המעות, ואפילו אחר כמה שנים. וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מהמנין שפסקו, חוזר. ואפילו לאחר שקנו מידו, שלא נשאר לו אצל חבירו כלום, חוזר, שקנין בטעות הוא.

סמ"ע שם ס"ק ב

חוזר לעולם. פירוש, המקח קיים והאונאה שהטעהו בה חוזרת, ומשלים לו המנין או המדה והמשקל בדברים שאפשר לו להשלים, וכדמסיק במכר לו אגוזים, אבל במכר לו קרקע ואמר לו שהיא ארוכה עשרים אמות, והסירה חצי אמה ואין לו להשלים מקרקע שבצדה, המקח בטל לגמרי

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' רכו סעי' כא

האומר לחבירו: "על מנת שאין לך עלי אונאה", יש לו עליו אונאה. במה דברים אמורים, בסתם, שאינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול; ואין צריך לומר אם אמר: "על מנת שאין בו אונאה", שהרי יש בו. אבל במפרש, אין לו אונאה. כיצד? מוכר שאמר ללוקח: "חפץ זה שאני נותן לך במאתיים, יודע אני שאינו שוה אלא מאה – על מנת שאין לך עלי אונאה אני מוכר לך", אין לו עליו אונאה.

A Sales Price Based on False Information

<<

8. נתיבות המשפט ביאורים ס"י שלב ס"ק ד

... כשאמר הריני מוכר כפי השער ושאלו הלוקח אחר כך: "בכמה השער?" והשיב: "בארבעה", ונמצא בפחות, שאינו נותן לו רק הפחות, כיון שהמקח נגמר רק כפי השער, ועל זה משך הלוקח. אבל אם בשעת פיסוק אמר לו רק בארבעה, רק שאחר כך שאל לו על השער ואמר לו שהשער הוא גם כן כך, או שכולן מוכרין כך, אין זה רק בדין אונאה ובעינן שתות, ותלוי בראות עיני הדיין אם הלשון היה מוסב על הפיסוק דמים אם לא רק שאמר לו כן בדרך אונאה למען יקנה או ימכור לו, ואז יש לו דין אונאה.

ולפי מה שכתבנו יש לקיים דברי שניהם, דינא דרמ"א כשאמר דברים אלו בתוך פיסוק דמים, ודברי הש"ך בלא אמר לו בפיסוק דמים רק: "בארבעה", ובפיתוי השכירות שישכיר עצמו בסך זה, אמר לו שגם שאר פועלים משכירין עצמן בסך כזה, אז אין לו רק דין אונאה

7. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט ס"י שלב סע' ד

אמר לו בעל הבית: "בארבעה", והלך השליח ואמר להם: "בשלשה", ואמרו לו: "כמו שאמר בעל הבית", אף על פי שמלאכתן שוה ארבעה, אין להם אלא שלשה, שהרי שמעו שלשה וקבלו עליהם. הגה: בעל הבית שאמר לפועלים: "עשה עמי מלאכה בארבעה כמו שעשו חביריכם", ואמרו: "כמו שעשו חבירינו", ואשתכח דהייב להו יותר, צריך ליתן לאלו כמו לחביריהם. בעל הבית שהטעה פועלים ואמר להם: "עשו עמי בארבעה כמו ששאר פועלים נשכרים", ונמצאו שנשכרים ביותר; או שהפועלים הטעו בעל הבית בכי האי גוונא, הוי כאילו לא שכרו זה את זה כלל, ונותן להם כפחות שבפועלים.

ט"ז שם

כמו ששאר פועלים נשכרים. קשה לי כי אמר לפועלים: "תעשו עמי מלאכה בארבעה כמו שנשכרים אחרים" והפועלים שותקין, מנא ליה דסמכו על שיעור שכירות אחרים, דילמא סבר וקיבל בקציעה שזכר בעל הבית, ואמאי נבטל השכירות מספק ונוציא ממון מפי מהקציצה? וראיה לזה ממה שכתב המחבר בסעיף זה: אמר בעל הבית שכור לי בארבעה ואזל השליח ושכר לו בשלושה ואמרו לו: "כמו שאמר בעל הבית", דסבר וקיבל בשלושה, ועל כרחק מיירי שאמר השליח שבעל הבית שלחו להשכיר לו בשלושה, דהא בזה מיבעיא לן בגמרא [ב"מ ע"ו ע"א]: מי אמרינן מהימנות לן דהכי אמר בעל הבית כו', שמע מינה דבשם הבעל הבית אמר השליח, ואפילו הכי לא הוי השכירות בטעות, דהא בעל הבית אמר בארבעה, אלא על כרחק דכיון דאין לנו הוכחה שסמכו על דברי הבעל הבית עצמו, אלא שאפשר שעיקר הסמיכות שלהם על דברי השליח, על כן לא נתבטל מה שדיבר השליח עמו, והכא נמי מאי שנא? והמעייין בדברי בית יוסף שמביא דינים אלו בשם רבינו ירוחם לא קשיא מידי, דכתב דינים אלו דרך שאלה, דהיינו שהפועלים עצמן שאלו בפירוש בשעת קציעה כמה אתה נותן לשאר פועלים, משמע דעל זה דוקא סמכו, וכן הוא בהטעו פועלים את בעל הבית. ... ומעשים בכל יום שאדם מוכר לחבירו חפץ ואומר כך נתנו לי סך זה ולא רציתי למכור בזה הסך, ואחר כך נתברר שלא היה שום קונה בסך קיצבה שזכר הוא, וכי בשביל זה יבטל המקח? אלא על כרחק כדפרישית, דבעינן גילוי מילתא שסמך עצמו על שכירות אחרים, דדוקא אז תלוי בשכירותם

Paying the Fee of a Technician Who Refused to Give an Estimate

Q I sent my computer to a technician to repair serious problems. He was unwilling to tell me his fee in advance. He claimed that it depended on how long the job would take him and that he could not commit to an expected maximum. After fixing the computer, he charged me what I consider an exorbitant price. I am not sure I trust him regarding how much work he put in. Must I pay without making an issue of it?

התובע להוציא הוצאות לכופו לירד לדין, חייב לפרוע לו כל הוצאותיו ... הגה מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר, ואמר לו: "לך ואני אבוא אחריו", והלך, והשני לא הלך אחריו, צריך לשלם לוה שהלך כל יציאותיו. כשהסרבן צריך לשלם ההוצאות אין אומרים שישבע כמה הוציא, ויטול, אלא צריך לברר כמה הוציא, או הבית דין ישומו לו הוצאותיו וכו' ושלם לו.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' פט סעי' ד
בעל הבית אומר: "שתים קצצתי לך", והשכיר אומר: "שלשה קצצתי לי", המוציא מחבירו עליו הראיה.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' עה סעי' יג
"מנה לי בידך"; "אין לך בידי אלא חמשים, והשאר איני יודע", מתוך שאינו יכול לישבע, משלם.

3. ש"ך חושן משפט סי' עה ס"ק נד
לא שנה אמר בו, לא ידענא פטור. דדוקא בבטל דבר שהיה לו לידע, וכיון שאינו יודע משלם, אבל ביורש לא היה לו לידע. מור.

4. משנה, כתובות דף עט ע"ב ב
המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימעה, קימעה ואכל הרבה – מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל, הוציא ולא אכל – ישבע כמה הוציא ויטול.

5. רמ"א חושן משפט סי' צא סעי' ג
הגה: מי שהוציא הוצאות על נכסי חבירו ברשות חבירו, ותובע ההוצאות, והנתבע אינו יודע (כמה), נשבע התובע ונוטל. והוא הדין בכל מידי דהאי ידע והאי לא ידע, נשבע האי ידע.

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' יד סעי' ה
המתחייב בדין אינו חייב לשלם לשכנגדו יציאותיו, אף על פי שהזיקו לדון בעיר אחרת. והני מילי דלא מסרב למיקם בדינא ... אבל אם היה מסרב לבא לבית דין, והוצרך <<

7. ש"ך חושן משפט סימן צא ס"ק כג
והוא הדין בכל מידי בו. כתב הסמ"ע [סקט"ז] – עיין לעיל סי' י"ד שכתב בהג"ה והוא מתשובת הרא"ש, בהסרבן שהוציאו עליו הוצאות, דצריך לברר כמה הוציא ואינו נאמן בשבועתו. שאני התם דההוצאה היתה בעל כרחו של סרבן, מה שאין כן הכא, דהוציא עליו לטובתו. ומשום הכי נמי כתב המור בס' צ"ג וזה לשונו: (ו) בכל מה שיברר ראובן בעדים בו, שם נמי לא היתה ההוצאה לטובתו, אף על פי שהיה מוכרח להוצאה, עד כאן לשונו. והגאון אבי מורי ורבי ז"ל כתב, זה לשונו: ואני אומר, שאני הכא שהיה ברשות חבירו, מתחילה הימניה חבירו בשבועתו, עד כאן לשונו. ורצונו לומר דלא דמי להך דסי' י"ד וסי' צ"ג, שלא היה ברשות חבירו, ונכון הוא.

8. פתחי תשובה חושן משפט סי' צא ס"ק ד
... אודות ראובן שהיה גובה מסים כמה שנים ... והיה המוציא והמביא דקהל הנ"ל, ואחר כך נתגרש משם מחמת המושל, וביקשו הקהל ממנו חשבון, והביא ראובן פנקס כתוב בו יציאותיו וקבלתו, ונמצא איזה פרטי הוצאות באיזה דפים ... גם הסך הכל הנרשם למטה הוא מכוון לאותן הכתובים באותו דף בראשי השיטות, חוץ מאותן הוצאות הכתובים באמצע ... והנה ראובן תובע מהקהל כמה מאות המגיעים לו על פי פנקס ההוא. והקהל השיבו, מאחר שנראים הדברים שראובן זיף אותן הוצאות הכתובים באמצע השיטות, גם הסך הכל מוכיח על זה, ממילא אודא נאמנותו ואבד חזקתו בו, וראובן מתריץ עצמו ... אף על גב דגובה מסים שנתמנה על פי הצבור מדעתם, נאמן בלא שבועה אפילו להוציא בו ... מכל מקום בנידון דידן דאיתילד ביה ריעותא בפנקסו, אף על פי שהוא מתריץ ונותן אמתלא למה נשתנו זו מזו, מכל מקום מידי ריעותא לא נפק כי ודאי שערי תירוצים לא ננעלו

A School's Responsibility for Confiscated Items

Q

We are a school whose policy is to confiscate items that disrupt the running of the school. Recently, someone broke into our safe and stole confiscated cell phones, and parents are demanding that we pay for them. Are we halachically required to pay?

1. משנה, בבא מציעא דף פ ע"ב ב
כל האומנין שומרי שכר הן

5. גמרא, בבא מציעא דף פא ע"ב ב
"שומר ל"י", ואמר לו: "הנח לפניך" – שומר חנם. אמר רב הונא: אמר לו: "הנח לפניך" – אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר.

2. משנה, בבא מציעא דף צג ע"א
ארבע שומרים הן: שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל, והשואל משלם את הכל, ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבוייה ועל המתה, ומשלמין את האבידה ואת הגניבה.

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' עב סע' ב
המלוה את חבירו על המשכון, בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות, בין שמשכנו בשעת הלואתו בין שמשכנו אחר שהלוהו, הרי זה שומר שכר.

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' שג סע' ב
שומר שכר חייב בגניבה ואבידה. ויש אומרים שאפילו שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה, שאי אפשר לגנבם משם אם לא על ידי מחילות, או גם בעידנא דניימי אינשי ונגנבו, או קפץ עליו חולי ולא יכול לשומרה וכל כיוצא בזה, חייב, ואפילו הקיפו חומה של ברזל, ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל, חייב בגניבה ואבידה, אלא אם כן היה שם ולא היה יכול להציל.

7. משנה, בבא מציעא דף צד ע"א
מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור מלשלם, נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם.

ש"ך חושן משפט שם ס"ק ד
וכל כיוצא בזה חייב. והעיקר כהפוסקים דגניבה באונס גמור פטור שומר שכר

8. שולחן ערוך חושן משפט סי' עב סע' ז
המלוה על המשכון, ובשעת קבלת המשכון אמר: "איני מקבל אחריותו עלי", אינו אפילו שומר חנם, ופטור אפילו מפשיעה.

4. שו"ת מהרש"ך חלק ב סי' קסט

ועוד איכא טעמא אחרתא לפטור לרחל זו, אפילו נאמר דמלוה על המשכון הוי שומר שכר, ואפילו בשלא התנתה. דעד כאן לא אמרו בפרק השוכר את הפועלים דבשומר שכר לא מהני ליה טעמא דמאי הוה ליה למעבד, משום דאמר ליה: להכי יהבית לך אגרא לנמורי לי נטירותא יתירתא, אלא דוקא בנותן לו שכר בהדיא בעד שמירתו; אמנם בנדון זה לענין משכון, דלא חשבינן ליה לשומר שכר אלא משום פרוטה דרב יוסף ... בהא ודאי לא דיינינן ליה כההיא שומר שכר דהתם, ואם כן מציא רחל למימר: מאי הוה לי למעבד, ופטורה הוא אפילו לא התנתה.

Paying a Matchmaker for a Child's Engagement

Our daughter, who became Charedi and moved to Israel, got engaged. She just told us that we have to pay \$1,000 for the *shadchanit* (matchmaker), and we cannot afford it. We were not informed of such an expense, and from what we know, a modest present is standard. What can we do?

4. פסק דין ארץ חמדה-גזית 70003

בנדון דידן, שני הצדדים משתייכים לחברות שונות, אשר בהם "מנהג העולם" שונה. ויש לדון, מה המשמעות של מצב זה לעניין חיוב דמי תיווך, על רקע חוסר תיאום הציפיות בין הצדדים. אנו יוצאים מנקודת הנחה, כפי שהתרשמנו בדיון, שמבחינת התובע – יתכן מאוד שאכן ציפה מראש לדמי תיווך גם מן המוכר. מאידך, ניכר שהנתבע לא העלה על דעתו שיתחייב בדמי תיווך. אנו לא מקבלים את טענת הנתבע, לפיה העובדה שלא נתבעו דמי תיווך עם העברת המידע, וקודם הרכישה מהווה ראיה לכך שהתובע מתחילה לא התכוון כלל לגבות דמי תיווך. חוסר בהירות זו, גם הוא חלק מכללי המשחק של החברה בה נמצא התובע. לכאורה, לפי היסוד ההסכמי של החיוב, הרי כל עוד אין תיאום ציפיות בין שני הצדדים – לא נוצר חיוב על הנתבע, שהרי בכל חיוב מרצון, צריך דעת המתחייב. על כן, כיוון שהנתבע לא העלה על דעתו, ולאור המנהג בחברתו, מנהג המבוסס על חוקי המדינה ושייך למרבית החברה הישראלית, גם לא היה מוטל עליו להעלות על דעתו, אין בסיס לחיוב הנתבע.

1. רמ"א חושן משפט סי' קפה סעי' י

השדכן הוי כמו סרסור. ואם השדכן רוצה שישלמו לו מיד שכר שדכנות, והבעלים אינם רוצים לשלם עד הנישואין, תלוי במנהג המדינה. ובמקום שאין מנהג, הדין עם הבעלים. ובמקום שאין צריך לשלם לו עד הנישואין, אם חזרו בהן ונתבטל השדכנות פטורים הבעלים מלשלם לו שכרו, אלא אם כן התנו בהדיא על מנת שיתפיים, ואז צריך לשלם לו מיד, אפילו יחזרו בהן.

2. משנה, בבא מציעא דף פג עמ' א

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב – אינו רשאי לכופן. מקום שנהגו לזון – יזון, לספק במתיקה – יספק; הכל כמנהג המדינה.

3. פתחי תשובה אבן העזר סי' נ ס"ק טז

עיינ בתשובות אדוני אבי זקני פנים מאירות חלק ב' סי' ס"ג, בשדכן ששידך בן פלוני ממקום פלוני לבת פלוני ממקום פלוני, ואחד מן המקומות היה תיקון ליתן מן מאה לנדן אחד זהב שכר שדכנות, ובמקום השני היה ליתן מן מאה נדן אחד ר"ט והשדכן תובע שכרו כמקום היוקר והמחותנים אינם רוצים ליתן אלא כפי המקום הזול, והאריך בזה והביא דברי הירושלמי בפרק הפועלים ודברי הרמ"א בחושן משפט סי' של"א סעי' א', ומסיק: כלל דמלתא, דאם החתן היה דר במקום הזול והכלה במקום היוקר והשדכן היה דר במקום החתן, אין לו משני צדדים אלא כמקום הזול, לא מבעיא הצד הכלה שעשה לה פעולה במקום הזול אלא אף להחתן שעשה לו פעולה במקום היוקר, מכל מקום כיון שהוא דר במקום החתן, שהוא מקום הזול, נתרצה למנהג מקומו; אבל אם היה דר השדכן במקום היוקר, מחוייבים לשלם כמנהג מקום היוקר שדר בו השדכן.

Paying for a Program Canceled due to a National Emergency

During Operation Tzuk Eitan (Protective Edge), summer camps were cancelled because their locations were not "missile-proof." Must the parents pay for them anyway? Does it make a difference if they already paid?

3. גמרא, בבא מציעא דף עט ע"א - עט ע"ב
תנו רבנן: השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך, רבי נתן אומר: אם נתן – לא ישול, ואם לא נתן – לא יתן. היכי דמי? אילימא בספינה זו, ויין סתם – אם נתן, אמאי לא ישול? נימא ליה: "הב לי ספינתא, דאנא מייתינא חמרא"; אלא בספינה סתם ויין זה, אם לא נתן, אמאי לא יתן? נימא ליה: "הב לי החורא חמרא, ואנא מייתינא ספינתא!" – אמר רב פפא: לא משכחת לה אלא בספינה זו ויין זה, אבל בספינה סתם ויין סתם – חולקין.

4. משנה וגמרא בבא מציעא דף קה ע"ב
משנה. המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה, אם מכת מדינה היא – מנכה לו מן חכורו; אם אינה מכת מדינה – אין מנכה לו מן חכורו. רבי יהודה אומר: אם קיבלה הימנו במעות – בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו. **גמרא.** היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודה: כגון דאישדוף רובא דבאגא. עולא אמר: כגון שנשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה.

1. גמרא, בבא מציעא דף עו ע"א
ואמר רבא: האי מאן דאוגיר אגורי דוולא, ואתא מטרא – פסידא דפועלים; אתא נהרא – פסידא דבעל הבית, ויהיב להו כפועל בטל. ואמר רבא: האי מאן דאוגיר אגורי דוולא, ופסק נהרא בפלגא דיומא – אי לא עביד דפסיק – פסידא דפועלים; עביד דפסיק, אי בני מתא – פסידא דפועלים; לאו בני מתא – פסידא דבעל הבית.

2. רמ"א חושן משפט סי' שלד סעי' א
הגה: וכן בכל אונס שאירע לפועל, בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהם אינן יודעין, הוי פסידא דפועל. אבל אם בעל הבית יודע והפועל אינו יודע, הוי פסידא דבעל הבית. ואם הוי מכת מדינה, עיין לעיל סימן שכ"א. מי ששכר בית לדור בו, ומת בתוך זמן השכירות, אין צריך לשלם לו רק מה שדר בו, דבעל הבית הוי כפועל והוי ליה להתנות. מיהו יש חולקין. **לכן אם קבל** השכר כולו, אין צריך להחזיר כלום, כן נראה לי. אם ברחו מחמת שינוי אויר, הוי כשאר אונס, והוי פסידא דפועל או המלמד.

ביאור הגר"א שם ס"ק ה
[ה] **לכן כו'.** בדרכי משה כתב: ובתרומת הדשן פירש כמהר"ם, אלא ששמע שם דאם הקדים השכר, אין צריך להחזיר לו. וזה שכתב: "לכן כו'". אבל במרדכי שם איתא להדיא כן, שכתב: אם לא נתנה כל השכירות, היורשין פטורין כו'. וכן נראה לפי מה שכתב הרא"ש, דמעמא דהוי פסידא דפועלים משום המוציא מחבירו עליו הראיה, אלא דהרב סובר דמעמא משום דהוה ליה להתנות, וכמה שכתב במרדכי שם ... והוה ליה להתנות, ולכן לא חילק ברישא בדין דפועל באם נתן או לא; ואם כן, אפילו נתן, יחזיר; וזה שכתב: "לכן כו'" – רצונו לומר, הואיל הוא פלוגתא דרבוותא; ואפשר לומר דהרב נתכוון למה שכתב בתשובה שם, דאם נתנה כל השכירות, יש כח ביד היורשין להושיב בתוכה ... אבל בתרומת הדשן שם סבירא ליה דמדינא כן הוא, וכן יש לומר כוונת מהר"ם, וכמה שכתב: בספינה שם ע"ט ומתוס' שם.

<<

Paying for a Program Canceled due to a National Emergency

<<

5. שו"ת מהר"ם פדואה סי' פו

בענין שאלתך על מלמד שברח תלמידו מעירו בעת הקצף כאשר החל הנגף בוניציי"ה, בר מינן, אם חייב התלמיד לתת שכר משלם או לנכות ימי הבטול. הלא אהובי דבר פשוט הוא והלכה רווחת בישראל מפרק האומנים שכל אונסא דמוקרי למלמד או לפועלים לבטלם ממלאכה ולא אבעי לאסוקי אדעתיהו של פועל ושל בעל הבית, אי נמי, תרווייהו אבעי להו לאסוקי אדעתיהו, ששנים בידיעה, אז הוא פסידא דפועל, דהמוציא מחבירו עליו הראיה ונאמר שמוזל הפועל גרם. ונדון דידן דומה ממש להא, דזה שברח מאימת הנגף יקרא אונס בודאי, ושניהם שנים בידיעה, המלמד והתלמיד, ואשר מרי דעובדא תלה זייניה בהג"ה דאשיר"י דבמכת מדינה נותן לו כל שכרו לא שמייע לי, כלומר, לא סבירא לי, לכנות נדון דידן מכת מדינה וכי כל הדורים בוניציי"ה ברחו ונתבטלו מלמודם! הלא מיעוטא דמיעוטא ברחו, ודומה ממש לפסיק נהרא בפלגא דיומא שהוא מקור דינינו

8. נתיבות המשפט ביאורים שם ס"ק א

[א] אין חילוק במה שעבר. עיין סמ"ע ס"ק ו' במה שהשיג על הרמ"א. ולפי עניות דעתי דהעיקר כהרמ"א, דלדברי מהר"ם פדואה ... שכתב דדוקא היכא דהחזיק הוא לעבר, כגון באכלה חגב או ביבש המעיין, שאם יחזור בו, יש להחזיר היזק כמה שזרע, ולכך הוא בדין ניכוי, אבל כשהחזיק הוא רק על להבא דמי לשוכר חמור והבריקה, דבדין חזרה קאי, קשה: דהא במתניתין [בבא מציעא ק"ג ע"ב] סתמא קתני: החוכר בית השלחין ויבש המעיין, [ואמרינן עלה] דאם מכת מדינה היא מנכה וכו' – משמע, דאפילו חכרה לכמה שנים ויבש המעיין קודם שזרע בשנה שניה או שיבש המעיין תיכף אחר הקנין קודם שזרע, גם כן מנכה לו, אף דהחזיק הוא רק על להבא – הרי מוכח דכל שהחזיק בא מכת מכת מדינה, הוא על שניהם ונשאר המקח קיים רק שמנכה לו, רק בשוכר חמור והבריקה, שהיא מכה פרטית, בדין חזרה קאי.

6. מרדכי, בבא מציעא רמז שמג

ואם הביטול של המלמד מחמת גזירת המושל שבקעה, ואי אפשר למלמד ללמוד, הוי מכת מדינה ויהא ההפסד של בעל הבית.

9. גמרא, בבא מציעא דף ל ע"ב ב

אמר רבי יוחנן: לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה. – אלא דיני דמגזרתא לדיינו? – אלא אימא: שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפני משורת הדין.

7. רמ"א חושן משפט סי' שכא סע' א

הא דאמרינן אם מכת מדינה הוא, מנכה לו מן חכירו, הוא הדין בכל כיוצא בזה, דכל מקום שנפסד הענין לגמרי והוי מכת מדינה, מנכה לו משכירותו. ואם אפשר לתקנו על ידי טורח ותחבולות, אינו מנכה לו. וכל מקום שמנכה לו, אין חילוק במה שעבר או להבא. וכן פסק מהר"ם על מלמד שגזר המושל שלא ילמוד, דהוי מכת מדינה וכל ההפסד על בעל הבית (מרדכי פרק האומנים). ויש חולקין וסבירא להו דמכאן בדין חזרה קאי, כמו דאמרינן לעיל סי' ש"י לענין השוכר חמור ומת; ואם לא חזר, איהו דאפסיד אנפשיה ומחל. והסברא הראשונה נראה לי עיקר.

Causing a Person to Damage a Third Person

Q

We went away and lent out our apartment for Shabbat. Due to the guests' gross negligence, a fire broke out that caused significant damage. Brave, good-hearted neighbors entered our house before firefighters arrived and sprayed down books with water, out of concern that they would burst into flames, but it is unclear if that was necessary. The books, which are not covered by insurance, were actually more damaged by the water than by the fire/smoke. I will not make claims against the neighbors, but can I make a claim against the guests for water damage that they did not actually cause themselves? (They feel very bad, and despite not being well-off, they want to pay everything they should.)

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' שפז סעי' א

שמוין למזיק בידו, כדרך ששמוין לו אם הזיק ממונו. כיצד? הרי שהרג בהמת חבירו או שבר כליו, שמוין כמה היתה הבהמה שוה וכמה הנבילה שוה, וכמה היה הכלי שוה והוא שלם וכמה שוה עתה, ומשלם הפחת לניזק עם הנבילה או הכלי השבור.

1. גמרא, בבא קמא דף נה ע"ב

תניא, אמר ר' יהושע: ארבעה דברים, העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואלו הן: הפורץ גדר בפני בהמת חבירו, והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה, והשובר עדי שקר להעיד, והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו.

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' שז סעי' א

כל האומנים שומרי שכר הם.

2. קצות החושן סי' עה ס"ק ד

ואם בא לצאת ידי שמים – וכתב הריב"ש בס' שצ"ב דאפילו תפס התובע, מפקין מיניה כיון דאין זכות לתובע בדיני אדם רק לצאת ידי שמים ... ואם הלזה פרעו בסתם אחר שאמר "איני יודע אם הלזיתני" ואומר הלזה שמעך דכסבור שהוא חייב בדיני אדם, ואילו היה יודע דפטור בדיני אדם לא היה נותן לצאת ידי שמים, עיין בזה בשו"ת בית יעקב סי' ס' דהעלה דהוי מחילה בטעות ... ולפי עניות דעתי נראה, דהיכא דחייב לצאת ידי שמים ונתנו בסתם, לא אמרינן דהוי מחילה בטעות

7. חבל נחלתו חלק יז סי' מז

ג. אם נאמרו את דעת המשאיל, נראה שהמשאיל מתכוין שהשואל יתנהג בבית המשאיל תוך שמירה על חפציו כביתו (של השואל). הוא אינו משאיל את דירתו לכל אחד וללא שום התחייבות. כפי שהוא שומר על חפציו הוא מצפה שכל אורח ישמרם, והוא מסיר את שמירתו כשמשאיל, ומצפה שאורחיו ישמרו על חפציו כפי שהוא היה שומרם בביתו. כמו כן הוא מעוניין שהדירה תחזור אליו כפי שניתנה מסודרת, נקיה וכמובן ללא נזקים לא בחפצים המושאלים, וקל וחומר בחפצים אותם לא השאיל ... לגבי כל הציווד בביתו שהוא אינו נותן רשות לאורחים להשתמש, הוא מצפה שהאורחים ישמרו עליו שלא יזקק ... ולגבי שמירה מגניבה הוא מניח שהם נשמרים עם שאר חפצי הבית ... ואין הוא מחשיב את האורחים כסתם אנשים ואם כן מבחינתו ביתו נשמר על ידי השואל. ד. לגבי השואל, אף לגבי החפצים שאינו משתמש בהם נראה לדנו כשומר שכר עליהם. הסיבה היא שהוא נהנה מן השאילה וכיון שנהנה, מן הראוי שיהנה גם את מי שנהנה ממנו.

3. גמרא, בבא קמא דף פה ע"א

תנו רבנן: עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה – חייב לרפאותו, וחייב ליתן לו דמי שבתו; שלא מחמת המכה, אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו.

4. גמרא, סנהדרין דף עד ע"א

... ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו, ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף, בין של כל אדם – פטור. ולא מן הדין, שאם אי אתה אומר כן – נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו מיד הרודף.

Halachic Ramifications of Ad-Blocks

Q

I went on a religious website, and it detected that I have an ad-block program. They gave me a choice to either disable my ad-block or to continue while "violating geneiva," because ad-blocking takes away their livelihood. Would it really be forbidden to continue with ad-blocking?

3. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - חושן משפט סי' כד

... נראה שחייב לשלם חלקו, שהרי גם בדר בחצר חבירו אפילו לא קיימא לאגרא, אם חסרו אפילו דבר מועט מוגלגלין עליו כל השכר כפי שנהנה, כמבואר בש"ע בס"י שם"ג סע' ז, יעויין שם. והרי גם כאן מחסרו הרבה, שאם לא היה שמעון מדפים סדרים הללו הוו שכיחי וקפצו זביני על ספריו של ראובן, שאפילו מי שלא היה קונה פירושו להוד, מכל מקום אגב שהיה צריך לשני סדרים הללו ללמוד מתוכם נמרא עם פירוש רש"י ותוספות היה מוסיף איזה דבר לקנותם עם פירושו של ראובן, ועכשיו שמדפים שמעון, יהיה סדרים הללו שכיחי ובזול ולא ימצאו כל כך בריוח קונים שיקנו מראובן, וכיון שגורם לראובן הפסד בזה, מוגלגלין עליו כל מה שנהנה לפי חלקו מסידור האותיות.

1. גמרא, בבא קמא דף כא עמ' א

אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב: הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – אין צריך להעלות לו שכר, משום שנאמר: "ושאיה יוכת שער".

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' שסג סעי' ו

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו: "צא", ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו: "צא", אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר. (ואף על פי שהוציא את בעל הבית בעל כרחו מן הבית והוא דר בו. ואפילו היה רגיל להשכיר, רק שעכשיו לא עבד למיגר, בתר האי שעתא אזלינן), אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה אינו חסר. הגה: ודוקא שכר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחנו לדור בו, אף על פי דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות כהנם. ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממונ. הגה: מיהו אם לא היה דר בו, אלא שגזלו ממנו, פטור לשלם השכירות. וסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם

Forcing a Seller to Make the House Legal

Q

I bought an apartment from the project developer's brother. My lawyer did not realize that the project's building permits were incomplete. Now, the municipality is "making noise" about kicking out the residents or allowing us to stay only with limitations. I have tried to smooth things out with the municipality, but I have not yet succeeded. The developer has the best chance of getting the municipality to complete the permit after the fact, and the seller, who admits he did not tell me of the problem, can make him to do it. The seller says that it is uncertain that anyone can get the permits, but that if people act wisely, the municipality will not evict us. (The seller points out that he still has another apartment in the project and that many who knew of the problem bought there anyway.) The seller is willing to buy back the apartment but not to take action. Can I force him to fix the situation?

4. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' רלב סעי' ה

ראובן שמכר לשמעון בתים שיש לו בעיר אחרת, וקודם גמר המקח נכנסו עובדי כוכבים בבתיים וקלקלו קצת מקומות ועשנו הכתלים ועקרו דלתות הבית והחלונות, ורוצה שמעון לחזור בו, וראובן מוען שכיון שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח, הדין עם ראובן. הגה: שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית. וכן מום שאינו בגוף הבית, כגון שיש לאחר דרך עליו או אמת המים עוברת שם, מסלק המים והמקח קיים. אבל אם המום בגוף הבית, כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם, ונמצא רעוע, אינו יכול לבנות לו כותל שלם; וכל כיוצא בזה.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' רלב סעי' ג

המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שאר ממלטלים, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזירו אפילו לאחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא, והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום, הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' רמג סעי' ט

יש מי שאומר דהא מחזיר בשטר היינו דוקא כשאומר לאחרים: "זכו לפלוני", אבל אם אמר ללוקח או למקבל עצמו: "זכה ואכתוב לך שטר", כיון שזכה אינו יכול לחזור מלכתוב את השטר.

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' רלב סעי' ד

אין מחשבין פחת המום, אפילו מכר לו כלי שזה עשרה דינרים ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו איסר, מחזיר את הכלי ואינו יכול לומר לו: הילך איסר פחת המום, שהלוקח אומר: "בהפץ שלם אני רוצה". וכן אם רוצה הלוקח ליקח פחת המום, הרשות ביד המוכר לומר: "או קח אותו כמו שהוא או תקח מעותיך והחזיר לי מקחי".

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' רט סעי' ו

הפוסק על שער שבשוק, וקיבל דמים, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר, חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק

סמ"ע שם ס"ק כג

חייב לקנות וליתן ללוקח. עיין פרישה ודרישה, שם כתבתי דהיינו דוקא אם ידוע ומצוי למכור אותו דבר בשוק, ואז אפילו ידע הלוקח שאין ביד המוכר ליתנו לו, מכל מקום כיון שמצוי הוא לקנות, חייב לקנות ולהשתדל לו, מה שאין כן כשאינו מצוי בשוק למכור.

3. שו"ת הרא"ש כלל צו סי' ו

את אשר שאלת: ראובן ושמעון היו באישיביליאי ויש לראובן בתים בקרטבא ... והסכימו יחד שימכרו ראובן לשמעון הבתים בסכום ממון ... ובין ההסכמה והמכר באו כותים לקרטבא והנו בבתיים ההם וקלקלו בהם מקצת מקומות ועשנו כותלי הבית מחמת אש שהדליקו בו ועקרו דלתי הבית והחלונות ... ושמעון רוצה לחזור במקח כי נתגלגל קודם גמר המקח והוא לא ידע והוא מקח טעות, וראובן אומר שדבר מועט הוא הקלקול לנגד ערך הבית ושהוא יגבה מדמי המכר קלקול הבית על פי ערך שמאים. ושמעון אומר: אדרבה מפני שהוא חשוב מאוד קלקול מועט נחשב בו למום גדול והוא מקח טעות. רואה אני את דברי ראובן, כי בית מכר לו, עדיין נקרא בית, אם אירע בו קצת קלקול מום עובר הוא, ובדמים שהוא מנכה לו יחזור הבית לקדמותו ואין כאן מקח טעות.

Allowing Misused Checks to Be Cashed

Q

A neighbor of mine (Reuven) was having problems providing for his family, and some stores, including a grocery store (owned by Shimon), were unwilling to sell him goods on credit. I gave him personal post-dated checks to solve the problem, and the stores would periodically draw on my account. My arrangement with Reuven was that he would get me funds before the date of the check he used. When I saw that checks had been deposited that he had not paid me for, I cancelled (stopped) the remaining checks and told him not to use them anymore. Shimon called me and demanded that I pay him the amount of a check that Reuven had given him. I told Shimon that he should demand payment from Reuven, not me. Am I right?

4. גמרא, בבא בתרא דף קעד עמ' א

אמר רב הונא: "הלוחו ואני ערב", "הלוחו ואני פורע", "הלוחו ואני חייב", "הלוחו ואני אתן" – כולן לשון ערבות הן; "תן לו ואני קבלן", "תן לו ואני פורע", "תן לו ואני חייב", "תן לו ואני אתן" – כולן לשון קבלנות הן

1. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סי' טו

והנה אם בשעת הלואה נתן הלוח משעק /צ'ק/ שלו על זמן דאחר השמיטה הוא כקביעות זמן, ועוד יותר מזה שהוא נחשב גם כתשלומין, מאחר שאסור לפסול משעק בדינא דמלכותא

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' קכט סעי' טו

קבלן, לעולם יפרע ממנו תחלה אם ירצה, אפילו יש נכסים ללוח, אלא אם כן הלוח רוצה לפרעו

2. שו"ת שבט הלוי חלק ז סי' רכב

בנדון ביטול צ'ק מתנה אם מועיל, ומה הדין אם כבר קנו בצ'ק זה אם יכול מקבל המתנה לתבוע מהמוכר שיתבע את נותן הצ'ק ... הנה פליגי הראשונים ... אם תן כוכי, ואם כן יכול מבטל הצ'ק לומר קיימא לן דתן לאו כוכי, ואף לאומרים תן כוכי, היינו רק בנתן החפץ לשליח לצורך המקבל, ובנידון זה לא נתן את המעות ליד השליח דהיינו הבנק לצורך המקבל, ובמציאות אינו רגיל שתהיה נתינה מיוחדת לצורך המקבל; ואף אם היתה, הרי אינו מודיע לבנק לצורך מי מפקיד שיוזכו לו, רק מורה לבנק על ידי הצ'ק לפרוע מהסכום שיש לו כבר בחשבון, ואם כן אינו נקנה למקבל לכל הדעות

6. שולחן ערוך חושן משפט סי' קלא סעי' א

מי שנתפיים להיות ערב קודם שיתן המלוה המעות ללוח, יכול לחזור בו, אפילו קנו מידו

7. שולחן ערוך חושן משפט סי' שנו סעי' ב

הגונב ומכר ולא נתייאשו הבעלים, ואחר כך הוכר הגנב ובאו עדים שזה החפץ שמכר פלוני הוא גנבו בפנינו, חוזר החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוח דמים שנתן לגנב, מפני תקנת השוק, והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב. ואם גנב מפורסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק, ואין הבעלים נותנים ללוח כלום, אלא חוזר הלוח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן לו. הנה: ויש אומרים דאף בגנב מפורסם עשו תקנת השוק וצריך להחזיר ללוח מעותיו, אלא אם כן ידע הלוח שזה הדבר שקנה גנב, שאז צריך להחזיר בלא דמים.

3. פתחי חושן, הלואה פרק י הע' כא

... על פי מנהג המדינה המחזיק בשיק דינו כמחזיק בשמר חוב ... ונמצא כאילו התחייב כותב השיק לשלם למוטב הסכום הנקוב בשיק, וממילא יש לדון בו כדין שטר חוב ... ואף על פי שעדיין יכול לבטל את השיק, אין זה אלא בינו לבין הבנק, אבל אין זה גורע מן ההתחייבות שקיבל על עצמו כלפי מקבל השיק, כל עוד שלא יברר שהשיק ניתן בטעות.

Allowing Misused Checks to Be Cashed

<<

8. שולחן ערוך חושן משפט סי' שנו סעי' ו

גנב ופרע בחובו, גנב ופרע בחקיפו, אין בזה תקנת השוק, אלא הכעלים נוטלים הגניבה בלא דמים וישאר חוב אלו על הגנב, כמו שהיה.

9. שי"ך שם סי"ק ז

... ואף על גב דכתבו הרא"ש... והטור והמחבר לקמן סימן ס' ... דלא שי"ך בשטרות תקנת השוק, דלא שכיח, היינו בסתם שטרות דעלמא, אבל במטרות שבזמנינו דשכיח טובא שקונין זה מזה יותר מן המטלטלים, פשיטא דשי"ך תקנת השוק. ...

10. פתחי חושן, גניבה פרק ג סעי' ט ושם הערה כב

אין תקנת השוק בשטרות, אבל בשטר ממרני (שטר לכל המוציאו) שדרך למוכרם, יש בהם תקנת השוק (כב).

הע' כב

ונראה דהוא הדין בשיקים בזמננו, אלא דנראה דהיינו דוקא כשגנבו מיד שניה, ואז צריך להחזיר השיק ליד הגנב וזה יתן לו מה ששילם, או אם מכר סחורה לגנב תמורת השיק ... צריך הגנב לשלם לו דמי הסחורה ... אבל הגנב שיק מבעל החשבון עצמו ומכרו או קנה בו סחורה יש לדון בזה, דאף על פי שלכאורה נראה שגם בזה יש תקנת השוק וצריך בעל החשבון להחזיר לו מה ששילם, לאחר העיון נראה דלא כן, שהרי בעל החשבון עדיין מוחזק בדמי השיק המופקדים בחשבוננו ... לא קנה גוף המעות כלל, וממילא לא שי"ך בזה תקנת השוק

A Lost Item at a Large Public Gathering

Q

At the *Siyum HaShas* at MetLife Stadium, I saw an umbrella on the floor near seats whose occupants had left a while before. Before leaving, I asked people who were sitting nearby, but no one knew whose it was, so I took it. Later on, I noticed a first name on it, but I have failed to figure out how to identify its owner. What should I do now?

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' רנט סעי' ז

המציל מהארי והדוב וזוטו של ים ... ושלוליתו של נהר ... הרי אלו שלו אפילו הבעל עומד וצווח. הגה: מכל מקום טוב וישר להחזיר ... ואף על גב דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או בית דין חייב להחזיר מכה דינא דמלכותא או הפקר בית דין הפקר. ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהלות שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהוציאו מן האבידה ההיא שיהיה לבעליה, שצריכין להשיב, ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' רס סעי' ט

כל המוצא אבידה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה אסור ליגע בה, שמא בעליה הניחה שם עד שיהזכרו לה, אם יבא ליטלה, והיה דבר שאין בו סימן, הרי איבד ממון חבירו, שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו. ואם היה דבר שיש בו סימן, הרי זה המריחן לרדוף אחריה ולתת סימוניה. לפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצאנה דרך נפילה. אפילו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח, הרי זה לא יגע בו, ואם עבר ונמלו אסור לו להחזירו לשם.

6. גמרא, בבא מציעא דף כד עמ' ב

מצא כאן ארנקי מהו? – אמר ליה: הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימן מהו? אמר ליה: חייב להחזיר. תרת? אמר ליה: לפני משורת הדין. כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא, ואהדרניהו למריהו לבתר תריסר ירחי שתא, לפני משורת הדין.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' רסו סעי' טו

הכריז ולא באו הבעלים, תהא המציאה מונחת אצלו עד שיבא אליהו.

7. שולחן ערוך חושן משפט סי' רסו סעי' ג

המוצא אבידה (ואינו מכיר את בעליה) מכריז עליה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובזמן שיש אנשים שאומרים: אבידה הנמצאת של מלך היא, מודיע לשכניו ומודיעו ודיו.

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' רנט סעי' ג

כיצד? המוצא מציאה במקום שישראל מצויים שם, חייב להכריז, שלא נתייאשו הבעלים. ואפילו העיר מחצה עובדי כוכבים ומחצה ישראל, או אפילו רובה עובדי כוכבים, והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל, חייב להחזיר. אבל אם רוב העיר עובדי כוכבים, או אפילו רובה ישראל, ומצאה במקום שרוב העוברים שם עובדי כוכבים, אינו חייב, אפילו אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתייאשו הבעלים; וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו

8. פתחי חושן, אבידה פרק ז הע' י

... בדבר שיש בו יאוש שלא מודעת, שלדעת כמה פוסקים מותר לו להשתמש בהם, נראה שדי אם יכתוב בפנקסו שחפץ זה בא לו מחמת אבידה, ויכול הוא או יורשיו להשתמש בו עד שימצא יורש ודאי של בעל האבידה, ובוה מיושב מה שמקשים העולם שלא מצינו הפצים המונחים ביד אבותינו או ביד בית דין. ופשוט שאינו מקיים מצות השבה במה שנותן האבידה לצדקה, וכל שכן שאינו חייב לעשות כן ... ומכל מקום נראה שאם יודע שלא יוכל לקיים מצות השבה, אפשר שראוי לתת האבידה לצדקה, כדי שעל כל פנים יהא זכות לבעל האבידה, אלא שירשום אצלו שווי האבידה (ואם יבוא הבעלים יודיע לו שנתן לצדקה, ואם לא יתרחצה בכך, יהא חייב להחזיר לו).

4. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' רנט סעי' ח

נהר שעושים בו סכר לצוד בו דגים, ופועלים ישראלים רגילים לעשותו ולתקנו, כשמתקלקל, המוצא בו מציאה חייב להכריז. הגה: וכן מקום ששומרים שם עובדי כוכבים בקבע, אף על פי שרוב הנכנסים ויוצאים ישראלים, אינו חייב להכריז.

Monetary Morality of Leftovers

Q

1 My yeshiva entrusted me (a *kollel* student) to arrange an *oneg Shabbat* for the *talmidim*. I was to responsibly buy refreshments and be reimbursed based on receipts. There is a significant amount of leftover food, some of it in open packages and some in closed ones. May I or other participants use that food, or should I give it to the yeshiva? If I keep it, how do I handle asking for reimbursement for the purchases?

Q

2 I am a teacher who received 500 shekels to spend on a party for a group of my students. I am clearly expected to keep the leftovers. Due to the generous budget, I bought more expensive vegetables than I normally buy for myself. However, upon further consideration, I decided that a different salad would be more appropriate, but that would make the expensive vegetables unnecessary. If I decide to not use them, I would consider it appropriate to "buy them" from the school, but they are not worth their cost to me. What should I do?

2. ש"ך חושן משפט סי' שנח ס"ק א

מותר ליקח מן הארזים בו' – מדברי התוספות פרק אלו מציאות ... והגהת אשר"י והגהת מרדכי שם מבואר דאם אדם נותן לאכול לחברו מדבר שאינו שלו אלא של חברו, אף על פי שיודע שחברו יתרצה, אסור לאכול, דהלכה כאב"י דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ואף על גב דהשתא ניהא ליה, מעיקרא לא הוי ניהא ליה. ואי לא דמסתפינא הייתי אומר שמותר, ויאוש שלא מדעת שאני, שגם אחר כך אינו מייאש אלא משום שאינו יודע היכן הוא, ובעל כרחו הוא מתייאש, אם כן אמרינן, מעיקרא באיסורא אתי לידיה, דבמה יקנה: אי ביאוש, הא השתא אינו מתייאש ואלו היה יודע שהוא אצלו לא מתייאש, מה שאין כן הכא, כיון שידוע שיתרצה, אם כן השתא נמי בהיתרא אתי לידיה, דמסתמא אינו מקפיד על זה.

1. גמרא, בבא מציעא דף כב ע"א

אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק; אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמייחו. אמימר ורב אשי אכלי, מר זוטרא לא אכיל.

תוספות שם דף

מר זוטרא לא אכל – ואם תאמר: ואמאי לא אכל, האמר רבא פרק הגזול בתרא (ב"ק דף ק"ט). אריסא מדנפשיה קא זבן? ויש לומר: דהתם שהביא הארזים מבית, דמסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא, אבל הכא שהביא מן הפרדס, היה חושש מר זוטרא שמא בשעת חלוקה לא יאמר לבעל הפרדס: "תמול כנגד מה שנתתי להם". ורב אשי לא היה חושש לזה, ולכך אכל קודם שבא מרי בר איסק, משום דאריס מדנפשיה קא יחיב, דאין לומר שהיה סומך שיתרצה מרי בר איסק בשידוע, דהלכה כאב"י, ואף על גב דהשתא ניהא ליה, מעיקרא לא הוה ניהא ליה.

Ethical and Procedural Questions for Litigants

Q

Must a potential defendant agree to come to *beit din* if he knows he is right? Must a defendant be open about parts of the story that might work to his detriment if the plaintiff has no proof of what transpired, or do we say *hamotzi meichaveiro alav ha're'aya* (the plaintiff shoulders the burden to prove his case)?

<<

כופין את הלוח ועולה עמו ... התובע צריך לידע אחר הנתבע, אם הוא בעיר אחרת, אף על פי שבעיר התובע הבית דין יותר גדול

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' יב סעי' ב

... ואם חייבו בית דין שבועה לאחד מהם, רשאי הבית דין לעשות פשרה ביניהם כדי ליפטר מעונש שבועה.

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' טז סעי' ג

מען אחד מבעלי דינים: "יש לי זכות בעדים או בראיה ואיני יודע ביד מי הוא", חייב הדיין להטיל חרם על כל מי שיודיע לו זכות, בעדים או בראיה, שיודיע לדיון; אפילו אם הזכות של העדים והראיה יודע בהם מי שכנגדו, חייב להגיד.

6. ש"ך חושן משפט סי' עה ס"ק א

התובע את הבריו בו. אסור למעון שקר כדי לעוות הדין או כדי לעכבו אף על פי שהוא זכאי, כגון מי שהיה נושה בחבירו מנה, לא יטענו מאתים כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה ויגלגל עליו ממקום אחר. היה נושה מנה ומענו מאתים, לא יאמר: "אכפור הכל בבית דין ואודה לו במנה כינו לביני כדי שלא אתחייב לו שבועת התורה".

1. תומים סי' יב ס"ק ה

ופשוט לדינא דמי שיודע שיש לו מלוח ישינה על חבירו, רק דאין לו בירור וחבירו תובע אותו ויודע כשיטעון בבית דין דיש לו מלוח ישינה אצלו דלא יהיה נאמן, דיכול לעשות מצדקאות ותחבולות לייגע חבירו עד שיפטר עמו ולהציל שלו במקצת, ואין כאן עוול, דקמי שמיא גליא, ודברים מסורים ללב ונאמר בו "ויראת וכו'", אבל כשאין לו טענת מלוח ישינה, חס ושלום להתחבל ברשע ולייגע חבירו שיפטר עמו, הרי זה רשע ואיש מדון וחמס.

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' יא סעי' א

כיצד מזמינים בעל דין לדין? שולחים לו בית דין שלוחם, שיבא ליום המזומן לדין. לא בא, מזמינים אותו פעם שנית. לא בא, מזמינים אותו פעם שלישית. לא בא, ממתינים לו כל היום. לא בא, מנדין אותו למחרתו. במה דברים אמורים, במי שהיה בכפרים ויוצא ונכנס; אבל מי שהוא מצוי בעיר, אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת, ואם לא בא כל אותו יום, מנדין אותו למחרתו.

3. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט סי' יד סעי' א

שנים שנתעצמו בדין, זה אומר: "נידון כאן", וזה אומר: "נעלה לבית דין הגדול", כופין אותו ודן בעירו. ואם אמר: "כתבו ותנו לי מאיזה מעם דנתוני, שמא טעיתם", כותבים ונותנים לו ואחר כך מוציאים ממנו. ואם הוצרך לשאול דבר מבית דין הגדול, כותבים ושולחים ושואלים, ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בית דין הגדול; ושני בעלי דינים יפרעו שכר השליח. הגה: מיהו אם אחד מבעלי הדינים או הדיינים רוצה לשלוח למרחקים, ויש חכם פמוך להם הראוי לדון, שולחים לסמוך אף על פי שהרחוק יותר חכם, דלאו כל כמיניה לגרום הפסד לבעל דין להרבות בשכר השליחות. וכל שכן אם חכם אחר בעירן הראוי לדון. ואם שני חכמים פמוכים בשוה, הולכין אחר הגדול. במה דברים אמורים, בשאר הדינים שזה טוען וזה טוען, או שאומר המלוח: "נידון כאן", והלוח אומר: "נלך לב"ד הגדול", אבל אם אמר המלוח: "נלך לבית דין הגדול",

<<